

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL V, Nr. 5—6

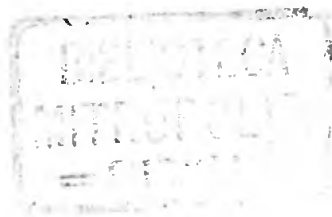
MAI—IUNIE 1960

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL V, Nr. 5—6

MAI—IUNIE 1960

Redacția și Administrația: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ — SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVÎNTAREA ȘI SUB ÎNDRUMAREA
ÎNALȚ PEA SFÎNȚIEI SALE

D. D. NICOLAE COLAN

Arhiepiscop și Mitropolit

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Secretar de redacție: Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

CUPRINSUL:

	Pag.
† VALERIAN, Episcopul Oradiei: † Episcopul Andrei Magieru	311—314
SP. C.: Raportul preotului cu autoritățile bisericești	315—318
<i>BISERICA ȘI PROBLEMELE VREMII</i>	
REDACȚIA: Muncă, pace și prosperitate	319—321
Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU: Dezarmarea și consecințele ei economice	322—332
<i>STUDII</i>	
<i>Teologie exegetică</i>	
Pr. Dr. ATANASE NEGOIȚĂ: Manuscrisele de la Marea Moartă și studiile mai noi (Disensiuni între cercetători)	333—343
<i>Teologie istorică</i>	
Prot. stavr. Dr. ANDREI GÎLEA: Preoții români din satele scaunelor Să- liște, Sibiu și Tâlmăciu în anii 1753, 1766, 1768 și 1788	344—351
<i>Teologie sistematică</i>	
Pr. Prof. Dr. ISIDOR TODORAN: A. S. Homiakov (1804—1860)	352—372
Pr. Prof. Dr. CORNELIU SIRBU: Biserica Ortodoxă și problema dezarmării totale și generale (Problema majoră și marea speranță a epocii noastre)	373—391
<i>Teologie practică</i>	
Arhidiacon Prof. Dr. IOAN ZĂGREANU: Viața interioară a preotului și im- portanța ei pentru apostolatul preoției	392—412
Pr. Prof. Dr. SPIRIDON CÂNDEA: Pictura creștină	413—427
<i>ÎNDRUMĂRI OMILETICE</i>	
Pr. Prof. Dr. D. BELU: „Simon, ce se zice Petru, și Andrei fratele lui...” (predică)	428—431
Pr. Prof. Dr. C. SIRBU: Cooperarea (predică)	431—433
Diacon GHEORGHE PAȚUC: Predică la Duminică I după Rusalii	433—437
<i>URME DIN TRECUT</i>	
Preot ANDREI EFTIMIE: Din trecutele vremi	438
Prof. VICTOR BRĂTULESCU: Biserica din Tâlmăcel	438

VIAȚA BISERICESCĂ

GR. M.: Săvârșirea din viață a Prea Sfințitului Episcop Andrei al Aradului	439—443
R.: Vizitația canonică a I. R. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului la Sebeș-Alba	444—446
PARTICIPANT: Conferința de orientare a preoțimii din protopopiatul Agnita	446
D. CĂLUGĂR: Conferința de orientare de la Sighișoara	447—448
— Conferință de orientare la Rupea	448—449
N. M.: Praznic la Agîrbiciu	449—451
D. CĂLUGĂR: Sfințire de biserică	451
GH. PAPUC: Zi de praznic la „Biserica dintre brazi”	452—453
GR. M.: Încheierea anului școlar 1959—60 la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu	453—457
M. DÂNCIU: Festivitatea încheierii anului școlar la Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul Teologic din Cluj	458—459

INSEMNĂRI

RED.. N. MLADIN, S. RADU, Pr. T. B., GH. SECAS: Îndoita însemnătate a zilei de 9 Mai. — O atitudine teologică în favoarea eroului național al Greciei, Manolis Glezos. — Reforme sau vorbe? — O legendă spulberată: „omul zăpezilor” nu există. — Studii patristice. — Cum își văd viitorul oamenii sovietici	460—468
---	---------

Orice corespondență privitoare la revistă (inclusiv cărțile și revistele de schimb) se trimit pe adresa: *Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Sibiu, strada 1 Mai nr. 24*, cu mențiunea: pentru redacția (sau: administrația) revistei „Mitropolia Ardealului”.

Colaboratorii sînt rugați să trimită manuscrise (autografe sau, de preferință, dactilografiate în 4 exemplare), scrise cîteț, pe o singură pagină a filei, respectînd noua ortografie a Academiei Republicii Populare Romîne.

Citatele și trimiterile, numele proprii și indicațiile cifrice să fie scrise deslușit, atît cele în romînește, cît și cele în limbi străine.

Pentru uniformizarea indicării citatelor și trimiterilor (a celor biblice, mai ales), colaboratorii sînt rugați să se orienteze după materialele pe care le publică revista.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

† EPISCOPUL ANDREI MAGIERU

„Nu avem aici cetate stătătoare ... căci știu că de se va strica casa noastră cea pămîntească a cortului acestuia, zidire de la Dumnezeu avem, casă nefăcută de mînă, veșnică în ceruri“.

(II Cor. 5, 1—2)

Un mare ierarh ortodox (Mitropolitul rus, Filaret), vorbind despre rostul vieții omenești, spunea:

„În lumea întreagă nu poți găsi nici un indiciu, nici o dovadă de nimicirea vreunui lucru oricît de mic; nu e trecut care să nu fi pregătit viitorul; nu e sfîrșit care să nu fi avut începutul, fiecare viață particulară, cînd se coboară în propriul ei mormînt, nu lasă în el decît anterioara ei haină învechită, iar ea se înalță în marele domeniu al vieții nevăzute, pentru ca iarăși să se arate în haină nouă, uneori mai bună și mai desăvîrșită. Soarele apune pentru ca din nou să răsară, stelele dispar dimineața, pentru ochii noștri, iar seara reapar; timpurile se sfîrșesc și încep; sunetele care încetează, învie în ecouri; fluviile se înmormîntează în mare și învie în izvoare; întreaga lume a plantelor moare toamna și reînvie primăvara; moare în pămînt sămînța și învie înaripatul fluture; viața pasării se îngroapă în oul neînsuflețit și iarăși din el înviază“.

„Dacă credem că Iisus a murit și a înviat, credem că Dumnezeu va aduce înapoi, împreună cu Iisus, pe cei care au adormit în El” (I Tes. 4, 14).

Toți morții vor învia prin Iisus Hristos. Aceasta a fost misiunea Lui, să ne slobozească din legăturile păcatului și ale morții. „Prin credința în Mine, veți fi vii în veci”, ne asigură Hristos. „Nu este Dumnezeu, Domnul morților, ci al viilor” (Mat. 22, 29).

Prin învierea Sa, Iisus ne-a dovedit că înfrîngerea morții nu este cu neputință și că viața veșnică este realitate permanentă. Noul Testament nu degeaba a fost numit „Evanghelia nemuririi”.

Inima ne spune că sîntem nemuritori. „Sufletul nostru poartă în el presimțirea vieții celei fără de sfîrșit și a frumuseții dumnezeiești ce o însoțește” (Mitropolitul Nicolae Krutișchi). „Ne-ai făcut pe noi după chipul Tău, Doamne — exclamă fericitul Augustin — și neliniștit este sufletul nostru pînă ce se va reîntoarce și odihni în tine”.

Toți cei ce ne-am pierdut pe cei dragi, după învățătura creștină, credem și nădăjduim că va veni vremea cînd iarăși ne vom întîlni cu scumpii noștri răposați, prin înviere.

Voi toți, care vărsați astăzi o lacrimă în fața catafalcului iubitului nostru frate și părinte, Andrei, episcopul Aradului, să aveți nădejde că în „cetatea cea nefăcută de mînă a Ierusalimului ceresc” îl veți vedea iarăși pe arhipăstorul vostru iubit, care v-a împărtășit atîtea binecuvîntări și a înălțat atîtea rugăciuni pentru mîntuirea sufletelor voastre.

Ca niște clipe au zburat cei 69 de ani de viață luminoasă a Episcopului Andrei Magieru. Ne-ar putea grăi astăzi, cu prisosință, toate acele generații de preoți pe care i-a format și călăuzit pe drumul vieții pastorale. Ne-ar grăi bisericile, școlile și instituțiile teologice ajutate de inima lui milostivă; ne-ar putea grăi tot sufletul creștinesc împărtășit de harul și binecuvîntarea lui arhierescă.

Episcopul Andrei a fost ierarhul luminos care a cîrmuit cu blîndețe și înțelepciune, în vremuri de mari prefaceri istorice, corabia Bisericii Ortodoxe la granița de Vest a țării. Roadele duhovnicești ale celor 24 de ani de arhipăstorire sînt multe și bogate, lăsînd dîre de lumină pilduitoare pe pagina istoriei bisericești a Aradului.

Dar, iubiți creștini, ceea ce țin să subliniez eu este faptul că despre Episcopul Andrei, nu cu mai puțină patimă, dragoste și recunoștință vorbesc și plaiurile Bihorului. În murmur cald de rugăciune și de gînd smerit, Bihorul își aduce astăzi aminte de tînărul și vrednicul arhieru Andrei Crișanul, care l-a bătătorit cu ardoare sufletească ani de-a rîndul, prin toate văile și coclaurile, dăruindu-i dragostea și inima sa, cu tot ce-i bun și curat într-însa.

Sînt 24 de ani de cînd în catedrala cu lună din Oradea, în fața norodului bihorean, adunat în număr mare ca la un mare prohod, vlădica Andrei se despărțea de credincioșii săi de la Oradea, spunîndu-le:

„Timpul despărțirii mele a sosit” (II Tim. 4, 6). Cel ce vă grăiește, a petrecut și el 18 ani încheiați, ca slujitor al Domnului, la altarul acestei biserici. Sufletul meu s-a simțit aici ca „pomul răsădit lângă izvorul apelor ce dă roade la timp” (Ps. 1). Aici am primit, prin ungere de Sus, darul preoției și al arhieriei. Indrăgit-am această casă a Domnului, unde am trăit cele mai curate clipe de înălțare sufletească. Aici a vibrat adesea sufletul meu de căldura rugăciunii. Aici am primit cele mai frumoase inspirații, ca: idei, gînduri și planuri de lumină. Cu adîncă pietate am trecut întotdeauna pragul acestei biserici, fiindcă întîlneam în ea atmosfera de sfințenie a celor 150 de ani trecuți peste dînsa”... „Păstrați-mi bună amintire și din bogăția rugăciunii voastre dați-mi și mie o fărîmă, ce-mi va fi de folos”... „Se desface de-acum legătura văzută dintre noi, dar cea nevăzută, a sufletelor, va dăinui cîtă vreme vom iubi această biserică, maica noastră sufletească”...

Biserica cu lună din Oradea, în dangăt duios de clopot a vestit bihorenilor a doua despărțire de arhierieul Andrei, unul din organizatorii Episcopiei Oradea, văduvită de păstor timp de 214 ani de vitregie a vremurilor.

Catedrala din Oradea și toate bisericile din țara Bihorului, îi aduc astăzi un ultim omagiu și înalță calde rugăciuni pentru Arhierieul Andrei, care timp de 18 ani le-a încălzit de atîtea ori inima și mintea, cu cuvîntul lui înaripat.

Duhul Arhierieului Andrei va rămîne viu în Biserica Ortodoxă a Bihorului și amintirea lui va rămîne neștersă în sufletul norodului care l-a iubit și prețuit.

Iubite frate și părinte Andree,

Ca doi vecini și prieteni buni, am venit să stăm de vorbă pentru ultima dată pe aceste meleaguri. Am venit să-ți aduc, prin graiul meu, jalea și adîncă durere a Bihorului, pe ale cărui cărări s-au purtat pașii cei mai tineri și mai frumoși ai vieții tale.

Bihorul cel sărăcit și subjugat de veacuri, pe care l-ai mîngîiat și încurajat în pragul libertății adevărate, cînd poporul a ajuns să-și conducă singur soarta, îți trimite cu duioșie gîndul său drag de despărțire, împreună cu cele mai alese flori ale prețuirii și recunoștinței sale față de tot ce ai făcut pentru el.

Prin mine, părinte Andree, vin azi să-și ia rămas bun de la tine codrii Bihorului, pe care atît de mult i-ai iubit. Ei îți freamătă la căpătîi cîntecul frumoaselor aduceri aminte, cînd ți-ai răcorit sufletul și fața în izvoarele lui limpezi și răcoroase și în frunzișul lor bogat ai ascultat ecoul doinelor în care poporul își plîngea suferințele milenare, ce astăzi au luat sfîrșit prin vrerea aceluiași norod muncitor.

Am venit, părinte Andree, să-ți aduc la căpătîi lacrimile bogate și calde ale unei preoțimi harnice din Bihor, pe care tu ai crescut-o și ai format-o după inima ta plină de dragoste de norod.

Am venit să-ți aduc la căpătîi, în cunună neveștejită, pri-nosul dragostei și al durerii norodului bihorean, pe care l-ai fermecat oarecînd cu dulceața cuvîntului tău fermecător și cu privirea blîndă a sufletului tău mare. Toți credincioșii Bihorului plîng astăzi — prin mine — lîngă căpătîiul tău cernit, bunătatea și iubirea curată ce o duci cu tine, pe care atît de generos le-ai risipit pentru folosul lor.

Bunul Dumnezeu să-ți facă parte cu dreptii și sfinții, Părinte Andree, iar pe noi să ne miluiască, ca un bun și iubitor de oameni. Amin.

† VALERIAN
Episcopul Oradiei

RAPORTUL PREOTULUI CU AUTORITAȚILE BISERICEȘTI

O bună pastorație în parohie reclamă în mod necondiționat raporturi bune, raporturi desăvârșite între păstorul de suflete și autoritățile superioare bisericești și civile.

Fiecare preot este în parohia sa un reprezentant, un trimis, un locțiitor al episcopului său. Fiecare parohie este o părticică, o mică unitate din marea parohie a episcopului. Intreaga episcopie este parohia episcopului. De aceea fiecare preot depinde direct și total de episcopul său, din încredințarea și în numele căruia lucrează în parohia respectivă. Doctrina Bisericii Ortodoxe referitoare la dependența preotului de ierarhul său este foarte clară și foarte precisă.

Fiind preotul un trimis al episcopului, un delegat al acestuia, este natural că el datorează supunere, ascultare și respect desăvârșit față de ierarhul său.

Episcopul nu este numai autoritatea bisericească cea mai înaltă a preotului, dar este și omul cel mai interesat în activitatea și rezultatele activității fiecărui preot. Episcopul răspunde împreună cu preotul, în fața lui Dumnezeu, despre măsura și modul cum s-a îndeplinit îndatorirea sacerdotală și cum s-a săvârșit activitatea preoțească în fiecare parohie. De aceea episcopul supraveghează, urmărește, observă, îndrumă și călăuzește de aproape activitatea duhovnicească și pastorală a fiecărui preot. De aceea episcopul nu poate să rămână indiferent în fața neglijențelor, în fața abaterilor, în fața greșelilor preoților săi. El este obligat să ia măsuri împotriva oricăror abateri de la viața și conduita normală a preotului.

În aceeași măsură este interesat episcopul și în desfășurarea vieții cetățenești a fiecărui preot. El are datoria și tot interesul ca în fiecare parohie lucrurile să meargă bine, și fiecare preot să

se găsească în cea mai armonioasă colaborare cu toate autoritățile locale. Numai în felul acesta se pot păstra raporturi bune, raporturi de colaborare între Biserică și Stat.

Fiecare episcop este însă și trebuie să fie și părintele spiritual, „stăpînul” duhovnicesc al fiecărui preot. În această calitate episcopul este un binevoitor, un binefăcător, un om a cărui dragoste părintească se revarsă cu îmbelșugare peste întreaga viață a preotului și peste întreaga viață a familiei preoțești.

Toate aceste lucruri obligă pe fiecare preot nu numai la stimă și ascultare față de ierarh, nu numai la muncă și conștiințiozitate deplină în cadrul parohiei, dar și la o dragoste creștinească adevărată și neprecupețită față de ierarhul său. Dacă părintele își iubește, își ajută și se bucură de progresul, de realizările și de fericirea copilului său, e natural ca și copilul — în cazul de față preotul — să iubească și să contribuie prin toate faptele și prin întreaga viață a sa la bucuria și fericirea părintelui, adică a episcopului.

Este, deci, cît se poate de condamabilă atitudinea preotului lipsit de recunoștință, de supunere, de respect și de dragoste față de ierarhul său. Și este și mai condamabilă atitudinea acelor preoți care încearcă pe căi lăturalnice și prin mijloace incompatibile cu preoția, să ridice acuze nedrepte și neîntemeiate împotriva episcopului lor.

Organul de legătură între preotul din parohie și episcopul său este totdeauna protopopul. El este ochiul episcopului care urmărește, povățuiește, stimulează și înregistrează activitatea fiecărui preot. Prin mijlocirea protopopului, episcopul transmite preoților toate directivele sale, și prin aceeași mijlocire primește informațiuni și lămuriri despre viața, despre familia și despre activitatea fiecărui preot.

Acesta fiind rolul și poziția protopopului urmează că în chip firesc fiecare preot trebuie să colaboreze sincer cu protopopul său. Fiecare preot trebuie să asculte și să îndeplinească toate directivele pe care le dă protopopul. În același timp preotul datorează respect, supunere, dragoste și prețuire protopopului său. Numai prin o asemenea atitudine, lucrarea preotului în parohie primește aprobarea, susținerea și ajutorul superiorului său, aprobare și ajutor care sînt mai mult decît necesare fiecărui preot în lucrarea pe care o desfășoară și în biruirea greutăților, pe care le întîmpină zi de zi și clipă de clipă în activitatea sa pastorală. Intre pro-

topop și preot trebuie să fie deci o armonie desăvârșită, o înțelegere perfectă, o ajutorare nelimitată și o dragoste pe care nimeni și nimic nu o poate tulbura.

Aceeași colaborare trebuie să existe între preoții aceleiași biserici și în general între toți preoții parohiilor învecinate. În orașe și chiar în unele parohii rurale sînt uneori cîte doi sau mai mulți preoți la aceeași biserică. Unul dintre aceștia este parohul, este conducătorul bisericii și al oficiului parohial. Dacă în viața și în activitatea acestor preoți pot să existe nenumărate și variate motive omenești și pămîntești, care îi pot învrăjbi, îi pot face să se supere și uneori chiar să se urască întreolaltă, nu trebuie uitat nici o clipă că mai presus de tot ceea ce este trecător, stă porunca Mîntuitorului care ne spune: „**Din acestea vor cunoaște toți că sînteți ucenicii mei, de veți avea dragoste între voi**” (Ioan 3, 35). În fața acestei porunci trebuie să dispară orice ambiție personală, orice vanitate, orice interes material, orice invidie și orice supărare între slujitorii aceleiași biserici. Ei trebuie să se respecte, să se ierte unul pe altul, să se ajute nelimitat atît pe plan spiritual cît și pe plan material și mai presus de toate să se iubească în chip sincer. Prin lipsă de dragoste, de colaborare frățească, de ajutorare reciprocă, de armonie și bună înțelegere între preoți se anihilează, se năruie, și se anulează orice activitate duhovnicească și pastorală în parohie. Experiența, de atîtea ori seculară, a Bisericii ne arată nenumărate cazuri, în care neînțelegerea și supărarea dintre preoți a dus la distrugerea parohiei din punct de vedere religios-moral. Și invers: dragostea, colaborarea și buna înțelegere între preoți a influențat în chip pozitiv asupra întregii vieți a enoriașilor. Preoții buni zidesc și înalță sufletește pe credincioși, iar preoții răi îndepărtează, înstrăinează pe credincioși de Hristos și Biserică, și distrug adeseori parohiile.

Ținînd seamă de toate aceste realități trebuie să recunoaștem și să spunem că este indispensabilă colaborarea și bunele apor-turi ale preotului cu toate autoritățile sale bisericești. Fără supunere, fără ascultare, fără colaborare și fără dragoste și armonie desăvârșită între preot și superiorii lui și între preot și colegii lui nu se poate zidi și nu se poate realiza împărăția lui Dumnezeu în parohii și în sufletele credincioșilor.

O atitudine de respect și de creștinească înțelegere trebuie să aibă preotul ortodox și față de preoții altor confesiuni din aceeași comună. Trebuie evitată orice ură, orice dușmănie, orice conflict și orice luptă între preot și preot. Chiar și atunci cînd

există anumite realități confesionale care îi despart din punct de vedere doctrinar, trebuie căutat totdeauna și trebuie găsit terenul comun care duce la bună înțelegere. În anumite lucrări preotul ortodox trebuie să facă chiar cauză comună cu preoții altor confesiuni, pentru ca în felul acesta rezultatele muncii lor să fie mai bune, mai rodnice, mai sigure. O astfel de lucrare este de exemplu lupta pentru pace, la care sînt datori să lucreze din toate puterile lor preoții tuturor confesiunilor. O astfel de lucrare nu este potrivnică nici dogmelor, nici canoanelor și nici tradiției nici unei confesiuni creștine. Dimpotrivă, o asemenea colaborare este recomandabilă și folositoare creștinismului în general, Bisericii, tuturor confesiunilor creștine și tuturor oamenilor din lume.

Cu autoritățile locale, preotul este dator să păstreze raporturi cît mai bune, raporturi normale și să colaboreze sincer în diferite compartimente de activitate, în care îl obligă datoria și slujba pe care o îndeplinește.

El trebuie să povățuiască, să îndemne și să ceară ca și toți credincioșii parohiei sale să respecte, să dea ascultare și să îndeplinească cu conștiinciozitate îndatoririle lor față de autoritățile civile și militare ale Statului.

La fel nu trebuie pierdut din vedere nici o clipă faptul că exemplul pe care îl dă preotul este totdeauna urmat și în această privință de către credincioșii săi. Deci în toate împrejurările vieții preotul este obligat să premeargă cu exemplul propriei sale vieți îndeplinindu-și conștiincios și prompt toate îndatoririle față de Stat și față de toate autoritățile Statului.

„Nimănui cu nimic nu fiți datori, fără numai cu iubirea unii către alții, că cel ce iubește pe aproapele a împlinit legea” (Rom. 13, 1—8).

SP. C.

MUNCĂ, PACE ȘI PROSPERITATE

1 Mai 1890—1 Mai 1960...

Au trecut șapte decenii de-atunci. Transformările petrecute între timp pe zbuciumata noastră planetă au mutat hotare de epocă. Peste cruntele și costisitoarele încrincenări a două pustiitoare războaie mondiale — întreținute de flacăra celei mai mari revoluții sociale care a zguduit stihiiile istoriei — omenirea a dovedit că vrea să trăiască — și anume, din ce în ce mai bine, din ce în ce mai conform cu valoarea și demnitatea ei de coroană a creațiunii. În scopul chezășuirii și întruchipării acestei năzuințe ea n-a precupețit nici o osteneală, nu s-a dat înlături de la nici o jertfă.

Acum 70 de ani, o mină de entuziaști, însuflețiți de un ideal mărimos își exprimau încrederea lor deplină în capacitatea conducătoare a clasei muncitoare. Dincolo de înrobirea și exploatarea ei nemiloasă, căreia îi vedeau zilele numărate, precursorii de la 1890 întrevedeau zorile eliberării inevitabile a celor ce muncesc și prăznuirea „zilei muncii” ca zi a solidarității lor internaționale.

Între timp, zăvozii burghezi ai plutocrației capitaliste se căzneau — cum mai fac și azi în unele părți ale lumii — să ignoreze simbolul acestei zile luminoase sau să-l pună în cătușe. De aceea, de 1 Mai, sub vechile regimuri politice, muncitorii erau puși în situația de-a prăznui aproape clandestin, de cele mai multe ori camuflat, această zi a muncii creatoare, a solidarității lor planetare în lupta pentru o viață mai demnă și mai bună. Puhoaietele lor, masive ca o ridicare universală la luptă pentru libertate și dreptate socială, înaintau din ce în ce mai cutezător spre viitor, în ciuda ochilor miopi care nu le vedeau sau se prefăceau că nu le iau în seamă.

Astăzi, mai mult și mai vădit decât oricând altă dată, puternica afirmație de 1 Mai a solidarității proletare internaționale pune în adevărata ei lumină lupta clasei muncitoare de pretutindeni pentru triumful civilizației și pentru progresul social. Astăzi, ziua de 1 Mai este prăznuită de peste 1 miliard de oameni în ale căror țări clasa muncitoare a devenit forța conducătoare și construiește cu vigoare și hotărîre temeliile concrete ale visului

societății fără clase, considerat pînă bine de curînd simplă reverie utopică a cîtorva ideologi socotiți pe nedrept în conflict cu datele realității. Astăzi, ziua de 1 Mai interesează întreaga populație a Pămîntului, care se asociază din ce în ce mai vădit și mai viguros eforturilor depuse de lagărul păcii — în frunte cu Uniunea Sovietică — pentru îndepărtarea spectrului războiului, pentru efectuarea dezarmării generale și totale, pentru coexistență pașnică, pentru chezășuirea unei păci universale trainice, de durată.

La noi în țară — ca peste tot unde ocîrmuirea de stat se află în mîinile muncitorilor — ziua de 1 Mai este prilej de trecere anuală în revistă a uluitoarelor victorii pe care poporul nostru capabil și cuminte le cucerește fără contenire pe calea luminoasă a unui viitor din ce în ce mai fericit. Șuvoaiele exuberante pe care le vedem deșilind la demonstrațiile de masă ce au loc din acest prilej, sînt alcătuite numai din oameni care la locul lor de muncă făuresc zi de zi — cu dragoste, cu pricepere, cu avînt răzbătător — cîte ceva util pentru noua noastră orînduire republicană populară. Unii au sfredelit munți, alții au înălțat construcții amețitoare, alții au smuls firii cîte ceva din „tainele” ei, alții cresc oameni noi. De la demonstrație, ei pleacă liniștiți și mulțumiți la aer, la recreație, la cluburi, la case de cultură, în locuri pentru odihna trupului și pentru desfătarea spiritului. În casa lor, ei se simt acum cu adevărat „acasă”: bordeiul insalubru de la mahala a fost îngropat pentru totdeauna sub silueta masivă, cu instalații palatine, a blocului modern care face jala înfloritoarelor periferii citadine de-acum, din ale căror perimetre au fost izgoniți strigoii caliciei de altă dată.

Cu astfel de oameni, călăuziți de cei mai buni fii ai clasei muncitoare, se duce de aproape două decenii marea noastră „luptă a poporului nostru muncitor pentru avîntul continuu al economiei și culturii, pentru înflorirea Patriei noastre, pentru desăvîrșirea operei de construire a socialismului” (Gh. Gheorghiu-Dej). Roadele ei le-am văzut sintetizate în proiectul de Directive al Congresului al III-lea al Partidului Muncitoresc Român. Toate aceste realizări — care nu puteau fi obținute nici în decenii de stăpînire a burgheziei — vorbesc despre înțelepciunea actualei ocîrmuiri a țării noastre, ieșită din popor, pentru care nu există interese mai înalte decît interesele obștești. „Rezultatele obținute în construirea societății noi — arată Dl Gheorghe Gheorghiu-Dej — se reflectă în viața de zi cu zi a poporului nostru. Ele întăresc convingerea că poporul nostru a făcut singura alegere justă încredinșînd conducerea destinelor sale partidului clasei muncitoare...”.

Același proiect de Directive trasează direcțiile de dezvoltare a economiei naționale în următorii 6 și 15 ani. Aducerea lor la îndeplinire — care

este o certitudine — va face ca țara noastră să fie de nerecunoscut. Munca pașnică ce se desfășoară cu elan tineresc și cu încercată înțelepciune peste tot, asigură poporului nostru o propășire fără precedent.

Munca aceasta binecuvîntată este munca bucurătoare a ostenitorului eliberat de exploatare, ridicat la demnitate de creator de bunuri materiale și de valori spirituale, este munca constructorului unei lumi noi.

Ca credincioși ai Bisericii Ortodoxe Române și ca cetățeni devotați înfloritoarei noastre Patrii, Republica Populară Română, sîntem mîndri că trăim astfel de vremuri și din prisosul inimilor noastre recunoscătoare aducem prinos de laudă și mulțumită celor ce cheazășuiesc măreția unor împliniri atît de strălucite ca cele ce se înfiripează sub ochii noștri.

Inimile noastre sînt alături de harnicul nostru popor muncitor, puterile noastre de muncă le închinăm cu devotament înălțării Patriei, ascultarea noastră o hărăzim întreagă înțelepților ei ocirmuitori, pătășia noastră la eroica strădanie universală de asigurare a păcii este neprecupețită.

REDACȚIA

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

DEZARMAREA ȘI CONSECINȚELE EI ECONOMICE

Trăim vremuri de progres fără precedent. Iată, spre exemplu, că astăzi oamenii de știință au trimis în văzduh — între altele — o rachetă care dă tircoale Lunii și îi fotografiază partea nevăzută. Cine n-a fost cutremurat pînă în străfundurile inimii sale de această performanță a savanților, muncitorilor, inginerilor și tehnicienilor sovietici activi în țărîmul explorării cosmosului? Cine nu simte umplîndu-i-se sufletul de mîndrie la gîndul că precursorii astronautilor de mîine — sau chiar aceștia — sînt contemporani de-ai noștri, oameni crescuți în adierile de viață nouă care înviorază și primenește de cincisprezece ani încoace și viața obștească a harnicului nostru popor?

Pornind de la actualele victorii ale științei, scriitorul sovietic de renume mondial Ilya Ehrenburg spunea la începutul anului acestuia că scriitorul și publicistul — ridicîndu-se la înălțimea marilor evenimente și a transformărilor epocale petrecute în lumea contemporană — au menirea de-a înfățișa cititorilor lor „partea nevăzută a inimii omenescii”. Acest dezerat actual, care poate și trebuie să fie valabil pentru toți minuiitorii cuvîntului, fie el scris sau vorbit, nu comportă nici o dispensă, e cu neputință de evitat, nu e îngăduit să-l ocolească nimănuu din cei pe care-i privește. „Să fie oare cu putință — spunea el de încheiere — ca drumul pînă la Lună să fie mai scurt decît pînă la inima omului care locuiește de partea cealaltă a străzii...?” (Rev. „Veac Nou”, nr. 2-1960; abreviat: VN).

Mesajul lui Ilya Ehrenburg nîmerește în miezul ei problema dezarmării, a cărei soluționare definitivă și — pe cît posibil — neîntîrziată constituie astăzi țelul de căpetenie al omenirii întregi. O nîmerește în dubla ei înfățișare: tehnică și spirituală, — în înțelesul clar pentru orice minte sănătoasă. Am realiza atunci ceea ce un talentat publicist de-al nostru numește a opta minune a lumii: *d e z a r m a r e a*, minunea care curmă nu suferința unuia sau a unora, ci a tuturor. (Dl Radu Țiulescu, în VN 10-1960).

Scump au costat cele două războaie mondiale care au desfigurat obrazul înaintatului nostru veac. Specialiștii au calculat și oamenii politici

au arătat că în decurs de patru decenii, omenirea a plătit războiului un tribut îngrozitor: 32 de milioane de morminte deschise prematur, riuri de sânge nevinovat vărsat cu cruzime și rafinament înfiorător, nenumărate așezări omenești pustiite cu totul, ruine, foamete, jale și lacrimi. În acest răstimp omenirea vremii noastre a cheltuit pentru propria ei distrugere astronomică sumă de 12 trilioane de ruble (VN 4-1960). Numai în cursul celui de al doilea război mondial (1939—1945) cheltuielile militare directe ale statelor participante au fost evaluate la 1.117 de miliarde de dolari. De irosirea acestei sume fabuloase a fost nevoie spre a fi uciși 22 de milioane de oameni, iar alți 34 de milioane de oameni să fie răniți sau schilodiți pentru toată viața. (Vezi rev. „Mitropolia Ardealului” 1959, p. 651). Aceeași sumă a contribuit, mai departe, la distrugerea c. peste 30 de milioane de locuințe, precum și a atîtor altor bunuri materiale și culturale care puteau asigura un trai ușor, cinstit și demn la sute de milioane de oameni. (Vezi rev. „Contemporanul”, 13-1960; abreviat: C). Cu acești bani s-ar fi putut construi și oferi gratuit cîte o casă cu 5 camere fiecărei familii de pe întreg globul. (Vezi rev. MA 1959, p. 652).

Un grup de experți din Geneva au făcut socoteala anilor, banilor și oamenilor cheltuiți în războaie. Anii sînt înfiorător de mulți. Incepînd din anul 3.200 î. Hr. și pînă astăzi, omenirea a avut parte de numai 292 ani de pace. În acest răstimp, 14.513 războaie mari și mici au pricinuit moartea a 3.640 milioane de oameni. Cheltuielile și pagubele rezultate de pe urma acestor măceluri se ridică la fantastică sumă de 2.150 de trilioane de franci elvețieni. Suma aceasta, irosită pentru măcel și distrugere de bunuri agonisite cu afita trudă, ar fi suficientă spre a încinge Pămîntul, pe la ecuator, cu un brîu de aur gros de 10 metri și lat de 161 de kilometri. (VN 14-1960).

Scump au costat războaiele. Scump costă înarmările ce se fac astăzi în țările capitaliste. De acest lucru toată lumea e convinsă. Oamenii de stat — a căror răspundere în fața istoriei, pentru soarta popoarelor, pentru viitorul întregii omeniri, este covîrșitoare — au la dispoziție, în această privință date tehnice care pe noi, cetățenii de rînd, pur și simplu ne uluiesc prin limbajul lor rece și totuși mai elocvent decît cele mai înflăcărâte discursuri antirăzboinice.

Publicistul francez Philippe Erlanger, în recenta sa carte intitulată „Ludovic al XIV-lea”, face un calcul original: Dacă superbul palat de la Versailles ar fi construit astăzi, el n-ar costa mai mult decît un port-avion. (C 14-1960).¹ Dar tancurile? ... Dar echipamentul militar? ... În sfîrșit: Dar oamenii?...

¹ Portavionul american Forrestal a costat 214 milioane de dolari, adică tot atît cît costă 50 de spitale de 160 paturi fiecare. Cf. rev. „Orizonturi”, nr. 108-1960, p. 11.

Statisticienii au făcut socoteala că în cazărmile și cantonamentele lumii există astăzi, rotund, 20 de milioane de soldați. În afară de aceasta, 80 de milioane de oameni sînt ocupați în lume cu producția de război.

E limpede pentru orice minte sănătoasă că pacea nu poate fi asigurată cu ajutorul „echilibrului fricii”. În practică, aceasta înseamnă nu încetarea, ci continuarea cursei înarmărilor. În cuvîntarea rostită la dejunul din Palatul Matignon din Paris, precizînd acest lucru, premierul Hrușciiov spunea: „Ce garanții există astăzi că politica „echilibrului fricii” nu va duce la război? Asemenea garanții nu există. Nu pot fi considerate drept garanții asigurările verbale ale unor sau altor inspiratori ai acestei politici primejdioase”. Singura cale de ieșire din impas este și rămîne dezarmarea, o dezarmare generală și totală, o dezarmare controlată, așa cum șeful guvernului sovietic a conceput-o și a propus-o în Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 16 septembrie 1959, așa cum a fost adoptată ca bază de discuție de unanimitatea statelor membre ale acestui suprem organism internațional, așa cum au studiat-o la Geneva, din însărcinarea O.N.U.-lui, membrii Comitetului celor 10 (între care se află și țara noastră).

Economiști de renume și de indiscutabilă competență, cu acces la datele tehnice oficiale, au calculat că astăzi se investesc anual în acest uriaș arsenal al distrugerii, care sînt înarmările, nu mai puțin de 100 de miliarde de dolari. Ce s-ar putea face cu acești bani, dacă ar fi dirijați în spre țărîmul producției de pace? Iată răspunsul economistului român, Dl prof. univ. Mihai Levente (C 13-1960, col. 3):

„Ținînd seama de prețurile practicate în ultimii doi ani pe piața mondială, cu 100 de miliarde de dolari se pot achiziționa utilaje pentru:

— 300 termocentrale de cîte 120.000 kilowați fiecare, ceea ce ar echivala aproximativ cu întreaga putere energetică instalată în lume;

— 300 rafinării de țiței cu capacitate de cîte 3.250.000 tone anual fiecare, echivalînd cu capacitatea de prelucrare a întregii extracții de țiței din lume;

— 1.000 fabrici de îngrășăminte minerale cu o producție de 70.000 tone anual fiecare, echivalînd aproximativ cu întreaga producție a U.R.S.S., S.U.A., Angliei, R. F. Germane, Franței și Japoniei;

— 200 fabrici de cauciuc sintetic de cîte 25.000 tone anual fiecare, ceea ce ar însemna aproximativ de 4 ori producția anuală a S.U.A., Canadei și R. F. Germane;

— 1.600 fabrici de zahăr avînd fiecare o capacitate de prelucrare de 2.000 tone sfeclă de zahăr pe zi, echivalînd, la un regim de lucru de 100 zile anual, cu capacitatea necesară producerii cantității de zahăr fabricată în anul 1958 în întreaga lume.

Fără a avea pretenția de a indica structura investițiilor ce se pot efectua cu sute de miliarde de dolari, trebuie să subliniem că folosirea acestei sume uriașe în economie ar spori venitul național al tuturor țărilor, acumulările, productivitatea muncii, ar înlătura foamea, bolile și mizeria celor 1.200 miliarde de locuitori ai țărilor slab dezvoltate, ar intensifica comerțul internațional”.

Calculul acesta e limitat la banii care se cheltuiesc pentru înarmări într-un singur an. Puțin de la o altă an cu an, din cei jertfiți „războiului rece”, fondurile înghițite de cursa înarmărilor ar fi permis înfăptuirea celor mai îndrăznețe năzuințe ale minții omenești. Iată câteva din acestea:

În zilele noastre, inginerul sovietic Borisov a preconizat construirea unui baraj peste strimtoarea Behring — lată de 74 kilometri — care să lege Uniunea Sovietică de Statele Unite ale Americii. Un alt specialist sovietic, A. Markin, de la Academia de științe din Moscova, propune completarea proiectului: peste continentul Americii, peste marele stăvilă de la strimtoarea Behring, peste Asia și Europa, pe sub Canalul Minecui, ar putea trece calea ferată Londra—Moscova—New-York.

Inginerul german Herman Sergel lucrează și el la un proiect îndrăzneț: construirea a două baraje la Gibraltar și Dardanele, care ar face ca nivelul Mării Mediterane să scadă cu 100 metri, clima întregii Europe să se încălzească și în Africa de Nord ploile să se înmulțească. (VN 10-1960).

Proiectele sînt realizabile — și anume într-un timp scurt, dacă s-ar alocă fondurile trebuincioase în acest scop. Acum, toată lumea știe de unde ar putea fi luați banii necesari. Ceea ce Statele Unite ale Americii cheltuiesc anual pentru înarmări — aproximativ 50 miliarde de dolari — ar ajunge pentru construirea barajului din strimtoarea Behring. Aceleași cheltuieli, pe 14 ani, ar fi suficiente pentru ca două continente slab dezvoltate: America de Sud și Africa, să fie aduse la nivelul actual de dezvoltare al Statelor Unite ale Americii. (VN 4-1960).

Cu o parte din banii pe care Franța îi cheltuiește în războiul din Algeria — sau cu a zecea parte din cheltuielile de război pe care Statele Unite ale Americii le fac într-un singur an (VN 4-1960) — s-ar putea construi în Africa două mări cu suprafața de 2.100 km pătrați. (VN 10-1960).

Pentru irigarea pustiului palestinian e suficient un fond egal cu cit cheltuiesc Statele Unite ale Americii pentru înarmări într-o singură zi, (VN 4-1960) adică 72 milioane de dolari. (MA 1959, p. 652).

Dacă am presupune că cele 100 miliarde de dolari ar fi investite în cereale, carne, zahăr, grăsimi animale și vegetale (alimente care împreună reprezintă, după normele internaționale de alimentație, circa 60% din consumul caloric necesar organismului uman), consumul actual la aceste produse, pe cap de locuitor, pentru întreaga populație a lumii, ar crește în

proporție de 257% (de peste o dată și jumătate) — spune prof. M. Levente.

Același economist român precizează în continuare că suma de 100 miliarde de dolari e suficientă pentru a se putea asigura hrănirea cu amintitele produse, în actualele condiții de consum mediu mondial, a încă 4,4 miliarde persoane. Altfel exprimat, s-ar asigura hrana actualei populații a globului pe un an și 8 luni (574 de zile), sau a populației țărilor slab dezvoltate pe 4 ani (1.377 de zile). Se poate vedea și din aceste calcule — care nu suferă dezmintire — cât de șubrede sînt „teoriile” reacționare ale neomalthusianștilor.

Dar banii care se irosesc în acumulările de arme, echipament și instalații militare — care se „demodează” de la an la an — mai pot căpăta și alte destinații, incomparabil mai rentabile pentru masele de oameni de pretutindenea. Iată, spre exemplu, că inginerii societății americane „Ellis Stoper” se gîndesc să modifice cursul Golfului și să încălzească astfel coasta răsăriteană a Statelor Unite ale Americii. Compatriotul lor Gurd Ridger propune să se „închidă” strîmtoarea Belle-Ile și să se bareze calea apelor reci ale Labradorului. Inginerul sovietic N. G. Romanov calculează foloasele transformării insulei Sahalin în peninsulă. Pe de altă parte, tînărul inginer sovietic Valentin Cerenkov a conceput un plan de topire cu ajutorul energiei solare — captată ingenios, cu un inel de pulbere specială, suspendat deasupra Pămîntului, pe traiectorie de sputnici — a calotelor polare și împingerea căldurii și vegetației tropicale peste cercul polar. Atunci, plajile din Groenlanda ar rivaliza cu cele din insulele Hawai, nuca de cocos ar crește la latitudinea Mării Baltice, Antarctica ar fi acoperită de păduri uriașe.

Nu e vorba de visuri care tulbură odihna autorilor de romane științifico-fantastice, ci de proiecte ingineresti, ieșite din riglă de calcul și din voința de mai bine care animează pe oamenii vremii noastre. Un proiect ca cel al inginerului Cerenkov este întru totul realizabil. Finanțarea lui ar necesita între 50—240 miliarde de dolari, după lărgimea care s-ar da inelului respectiv. (Vezi rev. „Orizonturi”, aprilie 1960, p. 52 urm.).

Prin urmare, pentru fondurile fabuloase care sînt investite astăzi în cursa înarmărilor se găsesc ușor alte destinații, incomparabil mai rentabile și mai folositoare, fiindcă multe și mari sînt încă lipsurile care frînează năzuința universală spre progres și bunăstare, spre pace și fericire.

Dar ce-i de făcut cu oamenii?

Problema s-a pus — cu sinceră sau simulată îngrijorare — numai în țările capitaliste, unde pseudo-teoriile neomalthusianiste se bucură încă de credit. Pentru țările lagărului socialist, ea nu există. Uniunea Sovietică a dovedit acest lucru și e gata să repete experiența, cât ce s-ar perfectă do-ritele acorduri internaționale de efectuare a dezarmării. Nu de mult, ea

și-a redus forțele armate, în chip unilateral, cu încă 1.200.000 de oameni. Aceștia se adaugă celor peste 2.100.000 de militari pe care Uniunea Sovietică i-a lăsat la vatră numai în ultimii patru ani.

Oamenii aceștia devin disponibili pentru îndeplinirea unor munci pașnice. Ei au cerut să fie repartizați acolo unde sînt munci mai grele de îndeplinit. Generali în retragere au cerut să fie utilizați ca directori de sovhozuri în regiunile unde întinse pămînturi sînt desșelente și adăugate suprafețelor arabile. Ei sînt bineveniți pe șantierele din ce în ce mai numeroase și mai vaste ale muncii de construcție socialistă care se desfășoară cu un elan fără egal în Uniunea Sovietică. Proiectele de viitor ale acestei țări sînt grandioase. Planul Septenal, care se află în curs de realizare, le-a dezvoltat lumii întregi. Capacitatea de utilizare a tuturor oamenilor capabili să exercite o muncă productivă, în Uniunea Sovietică este, practic, nelimitată. Acolo, spectrul șomajului nu există.

Este semnificativ faptul că la numai cîteva zile după anunțarea noii reduceri a efectivelor militare sovietice, Comitetul Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și Consiliul de Miniștri au adus o hotărîre potrivit căreia în 1965, ca rezultat al Septenalului ocrotirea sănătății publice va atinge un înalt nivel de dezvoltare. Astăzi, în Uniunea Sovietică, la fiecare 10.000 locuitori revin 17 medici și 56 cadre medii (față de 14 medici în Statele Unite ale Americii și 9 medici în Anglia). În 1965, hotărîrea în chestiune prevede că U.R.S.S. va avea un medic la fiecare 450—460 de locuitori. Tot atunci, producția de medicamente, de aparate tehnice medicale și de alte articole medicale va fi crescut de 3,5 ori în comparație cu producția anului 1959. (VN 5-1960).

Pe de altă parte, în primii doi ani ai Septenalului în curs, se vor construi în U.R.S.S. locuințe echivalînd ca suprafață cu întregul fond de locuințe existente în Rusia prerevoluționară. În întregul Septenal se vor construi locuințe avînd o suprafață de 650—660 de milioane metri pătrați, ceea ce face aproximativ 15 milioane de apartamente, sau cam de 50 de ori suprafața unui oraș ca Moscova de azi.

Deosebit de grăitoare sînt, apoi, în această privință datele cuprinse în Proiectul Directivei Congresului al III-lea al Partidului Muncitoresc Român pentru planul de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960—1965, care ne înfățișează un tablou cuceritor al viitorului apropiat al Patriei noastre înfloritoare, Republica Populară Romînă. Ele prevăd, între altele, construirea în următorii 6 ani, din fondurile Statului, a circa 300.000 apartamente, adică de peste trei ori mai mult decît în perioada 1954—1959. Pe de altă parte, în urma măsurilor care se vor lua, numărul total al inginerilor în economia națională va fi de aproximativ 80.000 față de 59.000 în 1959. Iată ce se poate face cu oamenii — din punctul de vedere care ne în-

teresează aici — într-o lume eliberată de coșmarul războiului, într-o lume dezarmată efectiv și pentru totdeauna!

Cifre ca cele transcrise și comentate aci — fabuloase prin volumul lor — nu exprimă limita de sus a posibilităților marii țări a socialismului și a celorlalte țări din lagărul păcii.

Istoria celor patru decenii care s-au scurs de la victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a dovedit lumii întregi că planurile sovietice de construcție socialistă — întocmite în mod realist, cu dovedit simț de prevedere — sint de fiecare dată depășite prin munca entuziastă și lucidă a unui popor de peste două sute de milioane de oameni care și-au aflat și consolidat în mod exemplar jăgașul firesc de dezvoltare omnilaterală, de proșpire fără precedent.

Dar U.R.S.S. a mers și mai departe în anticiparea îmbucurătoarelor stări de fapt pe care o lume pusă la adăpost de primejdia agresiunilor armate le poate asigura pentru continua ușurare și înfrumusețare a vieții celor ce muncesc. În primăvara aceasta, prin hotăriri ale forurilor competente, a fost legiferată desființarea impozitelor percepute de la muncitori și funcționari. Concomitent, s-a trecut la reducerea zilei de muncă, în toate ramurile de producție, de la 8 ore, la 7 și 6 ore. În forma aceasta, Uniunea Sovietică va fi prima țară din lume a cărei săptămână va consta, practic, din numai 5 zile de muncă.

Aceste măsuri revoluționare de ușurare și înfrumusețare a vieții omului muncitor au făcut o impresie colosală în toată lumea. Ele au pus în lumină încă odată superioritatea indiscutabilă a sistemului socialist asupra celui capitalist și au mărit atracția pe care și pînă acum comunismul o exercita asupra maselor populare de pretutindenea.

Dincolo de acest fapt, care nu poate fi negat nici de cei mai înrăiți adversari ai vieții noi care-și consolidează pozițiile astăzi, măsuri ca cele semnalate aci arată indirect ce stări de îmbelșugare materială și spirituală ar putea fi asigurate întregii omeniri prin curmarea cursei înarmărilor, prin efectuarea dezarmării, prin eliminarea definitivă a războaielor — a putinței de-a le provoca — din viața internațională. Realitatea ar depăși atunci cele mai cutezătoare năzuințe spre fericire ale spiritului omenesc. Pămîntul transformat într-o imensă grădină, ar servi de sălaș unei omeniri care n-ar mai cunoaște lacrima decît ca mijloc de manifestare a sufletului înăbușit de-un prisos de simțire, din pricina năvalei pe porțile lui larg deschise a celor mai nesperate bucurii.

*

Viața internațională nu este lipsită încă de convulsiuni și fluctuații — unele din ele, cu desăvîrșire neprevăzute de grosul opiniei publice mondiale. Torpilarea conferinței șefilor de guverne ai celor patru mari puteri

de către Statele Unite ale Americii, care trebuia să aibă loc la Paris, în mai a. c., dovedește că năvăliții „războiului rece” sînt încă activi și agresivi.

Dar, cu toate aceste „gîtuiri” pe care acțiunea mondială de apărare și consolidare a păcii le suferă pe parcursul desfășurării ei, un lucru e sigur: pacea va învinge! Va învinge deoarece popoarele lumii vor acest lucru, iar lagărul socialist, în frunte cu Uniunea Sovietică, dispune acum de forța trebuincioasă pentru a impune pacea partizanilor războiului. Înainte de-a părăsi capitala Franței, șeful guvernului sovietic Dl Nichita Hrușciov a spus: „Guvernul sovietic declară că, în ceea ce-l privește, va face și în viitor tot posibilul pentru a contribui la destinderea încordării internaționale, pentru a contribui la soluționarea problemelor care ne mai dezbină astăzi. Ne vom călăuzi în această acțiune după interesele întăririi măreței cauze a păcii, pe baza coexistenței pașnice a statelor cu orînduiri sociale diferite”. Această clară și fermă definiție a politicii de apărare a păcii pe care o duce cu o consecvență pilduitoare Uniunea Sovietică a fost repetată apoi în 28 mai a. c., la Kremlin, în cuvîntarea rostită de premierul sovietic la Consfătuirea unională a fruntașilor întrecerii pentru titlul de brigăzi și de fruntași ai muncii comuniste, precum și în mesajul adresat la 2 iunie a. c. de Dl N. S. Hrușciov șefilor de guverne ai tuturor statelor.

Așadar, în vreme ce în lumea întreagă opinia publică își manifestă decepția pricinuită de zădărnicierea Conferinței de la Paris și indignarea provocată de actele agresive ale militaristilor beliciști din Statele Unite ale Americii — culminînd cu cel al avionului „U-2”, trimis în ziua de 1 Mai deasupra teritoriului sovietic și doborît de rachetiștii sovietici — marea țară a socialismului biruitor făcea noi propuneri concrete referitoare la prevederile fundamentale ale proiectatului tratat cu privire la dezarmarea generală și totală. Salutate cu bucurie și cu încredere, aceste propuneri — impresionante prin volumul, precizia și limpezimea lor — au făcut ocolul conștiințelor omenesci de pe scoarța planetei noastre, întărindu-ne în convingerea că dezarmarea generală și totală este unica bază cu adevărat sigură pentru cheazășuirea unei păci trainice. Altă cale de ieșire din frămîntul costisitor în care se zbate omenirea contemporană nu există!

În ciuda dificultăților de netăgăduit — numeroase și serioase — pe care le întîmpină încă, pînă în cele din urmă își va afla dezlegarea firească și problema dezarmării. Aceasta, cu atît mai vîrtos cu cît energia și hotărîrea ireductibilă cu care Uniunea Sovietică luptă consecvent în acest scop, sînt susținute de covîrșitoarea majoritate a omenirii contemporane.

*

Efectuarea dezarmării va avea consecințe numeroase și incalculabile. Una din ele — întru totul remarcabilă — va fi eliberarea științei din slujba morții — căci în slujba morții o ține regretabila ei aservire actuală fctă

de militarism în țările occidentale capitaliste. Uniunea Sovietică — după cum recunosc înșiși experții americani — și-a îndreptat epocalele realizări și noile sale cercetări din domeniul construcției rachetelor către studiul și explorarea spațiului cosmic, spre binele întregii omeniri. (Cf. rev. „Orizonturi”, nr. 108-1960, p. 16).

Destinul actual al științei în țările occidentale nu este unul de invidiat. Acolo, din pricina cursei înarmărilor, se pune accentul pe aplicații războinice ale uluitoarelor cuceriri științifice actuale. Iar participarea — silnică! — a științei la dezvoltarea mijloacelor de luptă armată duce inevitabil la o creștere a volumului de victime pe care le provoacă încăierările singeroase dintre semintențele pământului. „Al doilea război mondial — scria îndeobște cunoscutul savant american Linus Pauling, laureat al Premiului Nobel, care de repetate ori și-a ridicat glasul împotriva utilizării lucrărilor științifice și a operei savanților în scopuri războinice — a fost aproape exclusiv condus datorită metodelor elaborate de către savanți. Actualmente, armamentul marilor puteri se deosebește considerabil de acela cu care erau prevăzute armatele în cursul celui de-al doilea război mondial. Noutăți ca armele atomice perfecționate, avioanele cu reacție, rachetele teleghidate și rachetele balistice, instalațiile de radar și alte mijloace perfecționate de reperat, sînt rezultatul lucrărilor științifice atît teoretice cît și practice... Chiar tactica și strategia sînt astăzi puse la punct cu ajutorul lucrărilor științifice. Sume enorme, sute de milioane de dolari sînt cheltuite anual pentru cercetări în scopuri războinice și mai multe mii de savanți și tot felul de specialiști sînt recrutați în vederea acestor lucrări”. (Cf. rev. cit., p. 9).

Rezultatul acestei „încalzarmări” a științei? ... Datorită inumanei așezări a științei în serviciul crimei, în cursul celui de al doilea război mondial au fost secerate de $5\frac{1}{2}$ ori mai multe vieți omenești decît în primul, în vreme ce numărul victimelor din rîndurile populației civile a crescut de 50 de ori, egalînd aproape pierderile suferite de forțele armate. (Id., p. 13).

Cum stau lucrurile astăzi?

Astăzi, știința mondială a pus la dispoziția omului mijloace de exterminare în masă, bazate pe principii noi, de-o monstruoasă putere de nimicire. „Prototipii deja experimentați depășesc de milioane de ori arma cu trinitrotoluen, cea mai puternică din cursul celui de la doilea război mondial. E evident că o utilizare masivă a unor astfel de mijloace de exterminare va elimina definitiv orice deosebire dintre front și spatele frontului, dintre armate și populația civilă. Mai mult încă, contaminarea radioactivă durabilă a teritoriilor va împiedeca consolidarea prin ocupație a îndoielnicului „succes” militar de felul acesta”.

„Toate acestea înseamnă că armele moderne își pierd funcțiunea lor fundamentală de arme, și, din mijloace de agresiune sau de apărare, se pre-

schimbă într-un mijloc de exterminare oarbă și necugetată, într-un mijloc de sinucidere, avînd în vedere represiunea inevitabilă". (Id., p. 14).

De prăpădul unor astfel de arme omul nu mai poate scăpa teafăr nu în adăposturi ultramoderne antiatomice — ca cele concepute de guvernatorul statului New York, miliardarul Nelson Rockefeller — dar nici într-un sicriu de aur (cum scria academicianul sovietic S. Strumilin).

„Cu toate acestea, se fac nenumărate tentative în Occident pentru a demonstra că ar fi utopic de a încerca să eliberezi știința din aservirea față de militarism. Îndeosebi, se pune înainte argumentul așa-zisei agresivități naturale a omului, adăugînd că dacă am suprima bombele atomice, rachetele, tunurile, tancurile, puștile și mitralierele, oamenii ar continua să se războiască cu pumnii și cu cuțitele. Fapt straniu, „teoria” acesta a fost emisă de la tribuna O.N.U. de către unii reprezentanți ai țărilor occidentale, ca o primă obiecțiune împotriva inițiativei istorice a guvernului sovietic”. (Cf. rev. cit., p. 14).

Un atît de absurd punct de vedere poate fi reprezentat numai de cei ce au interes să fabrice cu orice preț pseudo-argumente împotriva efectuării dezarmării.

Altfel se gîndește la noi, altfel gîndim noi, cei ce aparținem lumii noi și înnoite a socialismului și a păcii. Noi ne bucurăm sincer de marile cuceriri ale științei moderne și contemporane și sîntem siguri că ele pot servi mai mult omului care construiește decît brutei dezlănțuite care dărimă și nimicește. La noi, automatizarea accelerată de pildă, uimitoarele progrese tehnice peste tot, sînt însoțite de-o accelerare în înfrumusețarea interioară a omului. Generația actuală — trecută prin vîltoarea de foc și de jertfă a unui război care vrem să fie ultimul — se caracterizează, între altele, mai ales prin căutarea înfrigurată, lucidă și tenace a soluțiilor nobile de viață. A spune, a pretinde că drumul omenirii către cunoaștere superioară, către o din ce în ce mai deplină stăpînire asupra forțelor oarbe ale naturii trebuie să fie în același timp drumul unei curse a înarmărilor din ce în ce mai vertiginoasă este, pentru noi, un paradox prea îngrozitor și prea umilitor pentru valoarea și demnitatea omului, ca să ni-l putem însuși. Noi credem și mărturisim că drumul care duce la catastrofa atomică nu este inevitabil, pentru că nu acesta-i drumul firesc al omenirii actuale. Progresul uluitor înregistrat de avansata știință a vremii noastre era posibil de realizat și dacă n-ar fi existat cercetările militare contemporane. Într-un climat de pace și bunăvoință universală, de destindere a tuturor corzilor de arc, geniul creator al omenirii — care nu-i nici „geniu pustiu”, nici pustitor în plămada lui — nici nu se va lenevi, nici nu-și va curma marea cursă spre propășire multilaterală. Dimpotrivă, aripile lui — deschise atunci fără temerea de-a fi ciuruite de proiectilele neprevăzutelor capricii ale ne-

burniei beliciste — vor cuprinde în îmbrățișarea lor împlinirile de basm ale celor mai îndrăznețe năzuințe nutrite de spiritul omenesc.

*

De ani de zile, „zgomot de război se aude pe pământ și prăpăd mare” (Ieremia 50, 22) a trecut peste prea mult încercata generație actuală. Înțeles-am din prăpăstioasele povirnișuri peste ale căror hăuri căscate a primejdie a fost purtată pînă acum naia istoriei omeniești, că „vreme este să iubești și vreme este să urăști. Este vreme de război și vreme de pace” (Eclesiast 3, 8). Sătulă de cea dintii, omenirea vrea s-o permanentizeze pe cealaltă.

Noi sîntem alături de ea, căci facem parte din ea. Noi știm că „nu cu sabia și cu sulita mintuiește Domnul” (I Samuil 17, 47).

Din Scripturile sfinte — ca și din amarnica experiență a istoriei omeniești — noi știm, apoi, că „sabia odată mănincă pe unul, altă dată mănincă pe altul” (II Samuil 11, 25). Războaiele — și mai ales cele din vremurile moderne și contemporane — au dovedit că n-au rămas de pe urma lor decît p a g u b i ț i, fie ei învingători, fie înfrinți.

Tocmai de aceea, acum, cînd omenirea e solicitată să dezarmeze, din prea-plinul inimilor noastre de oameni credincioși, încuviințăm și sprijinim fără rezerve și fără ezitări acest plan de-o neasemuită frumusețe etică. Și detunetul verbului inspirat al lui Isaia proorocul, și dalta măiastră a lui Evghenii Vucetici, și diplomatul, și masa populară, și învățatul, și cel ce învață, se întîlnesc acum — după un urcuș voinic pe pante și poteci diferite — pe muchea de culme a aceleiași vreri salvatoare: Săbiile să fie prefăcute în fiare de pluguri și lăncile în seceri. Nici un neam să nu se mai ridice împotriva altui neam și să nu-și mai facă războaie. (Cf. Isaia 2, 4). Altă cale nu există!

Noi o bătătorim demult, cu însuflețire mereu proaspătă — și cu convingerea că nu-i departe vremea universalei înfrățiri în care întreaga omenire va apuca pe ea. Atunci, însă, definitiv!

Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU

B I B L I O G R A F I E:

Ian Mikardo: Consecințele economice ale dezarmării; în rev. „Contemporanul”, nr. 11(700)-1960.

Acad. S. Strumilin: Dezarmarea generală și economia; în rev. cit., nr. 12(701)-1960.

Prof. Mihail Levente: 100 de miliarde; în rev. cit., nr. 13(702)-1960.

John D. Bernal: O lume fără război; în rev. cit., nr. 14(703)-1960.

Valter Roman: Dezarmare prin .. înarmare? în rev. cit. nr. 19(708)-1960.

Philip Noël-Baker: Dezarmare; art. în rev. „Orizonturi”, nr. 104—1960.

G. Șeinin: Știință și militarism; art. în rev. cit., nr. 108-1960 (precum și articolele citate în cuprinsul textului).

MANUSCRISELE DE LA MAREA MOARTĂ ȘI STUDIILE MAI NOI

— DISENSIUNI ÎNTRE CERCETĂTORI —

Descoperirea de la Qumran, în 1947, pe drept cuvânt se poate numi epocală. Nebănuite sînt serviciile pe care le aduce această descoperire Istoriei Religioase în general și Studiului Vechiului Testament în special. Proba că manuscrisele de la Marea Moartă sînt de o importanță capitală ne-o demonstrează faptul că la finele anului 1956, bibliografia acestor manuscrise¹ număra peste 1556 de titluri de publicații. De atunci și pînă astăzi se poate ca numărul lor să fie chiar dublu. Așadar, cum foarte bine se exprima vestitul arheolog André Parrot,² materialul este imens și în mod practic este cu neputință ca un singur om să poată citi tot și aprecia tot.

Deși sîntem în 1960, după treisprezece ani de la găsirea renumitelor manuscrise, totuși nici pînă astăzi n-au fost publicate toate documentele aflate și cu toate că nu este cunoscut tot materialul furnizat de suluri,³ totuși cîțiva specialiști au început să ofere publicului cultivat importante sinteze. Cele care arată un viu interes la începutul acestui an, sînt recente lucrări ale lui Millar Burrows⁴ și Dupont-Sommer.⁵

În publicațiile scrise pentru el, cititorul de rînd poate aprecia legitim soliditatea și coeziunea argumentelor cu care autorii își susțin teoriile ce emit, unele din ele destul de contradictorii. Din aceste dări de seamă asupra manuscriselor, cititorul vede că

1 Burchard C., *Bibliographie zu den handschriften vom Toten Meer* (Beihefte zur Zeitschrift für Alttestamentliche Wissenschaft, 76) Berlin, 1957.

2 În *Nouvelles Littéraires* din 20 august 1959.

3 Zicem suluri, fiindcă manuscrisele sînt scrise pe pergamente, ce s-au înfășurat și păstrat în formă de suluri ori rulouri.

4 Millar Burrows, *More light on the Dead Sea Scrolls. New Scrolls and new interpretations*. London, Secker & Warburg, 1958, p. 448. În traducere franceză: *Lumières nouvelles sur les manuscrits de la Mer Morte*, Paris, Laffont, 1959.

5 A. Dupont-Sommer, *Les Ecrits esséniens découverts près de la Mer Morte*, Paris, Payot, 1959.

problemele de rezolvat sînt complexe și vor lua încă mult timp pentru cercetări. Lectorul admiră munca și răbdarea savanților însărcinați cu întocmirea rezultatului săpăturilor, cu identificarea miilor de fragmente aflate, dar în același timp cititorul rămîne surprins că i se prezintă ca certitudini teorii ce se bazează pe ipoteze fragile, ori în cel mai bun caz pe simple posibilități.⁶ Surpriza este și mai mare cînd vede argumentele solide ale unui cercetător trecute cu vederea de alții, ori respinse prea sumar. Așadar, după mai bine de zece ani de la prima descoperire a manuscriselor, unele probleme legate de această descoperire nu sînt încă soluționate în unanimitate de către cărturari.

Problema capitală, legată de descoperirea de la Marea Moartă, desigur o constituie faptul de a ști care este legătura dintre ruinele de la Qumran și peșterile cu manuscrise,⁷ apoi dacă ruinele de la Qumran au fost cu adevărat vreodată așezarea esenienilor și, în fine, dacă manuscrisele, găsite în cele zece grote scormonite, au aparținut cu adevărat bibliotecii esenienilor.

Cum era și firesc, fiecare cercetător al manuscriselor caută să-și justifice, cît mai bine cu putință, teza ce i se pare lui mai plauzibilă, unii dintre ei mai ponderat,⁸ alții mai aprins,⁹ iar unii făcînd opinie complet separată.¹⁰

6 Cel mai notoriu caz este cel al englezului J. Allegro, care a luat parte la descifrarea materialului de la Qumran. Luînd ca sprijin un text confiat lui, pentru descifrare, la 23 ianuarie 1956, în cadrul unui expozeu radiodifuzat la British Broadcasting, Allegro anunță că documentul studiat de el ar menționa crucificarea Dascălului Dreptății, de către regele asmoneu Al. Janeu. Textul conferinței sale Allegro și l-a publicat în *Journal of Biblical Literature*, LXXV (1956), p. 89 sq. Dar textul lui Allegro a fost supus unui examen minuțios, de către profesorul H. H. Rowley, de la Universitatea din Manchester și respins ca fiind forțată interpretarea. După aceea, aserțiunea lui Allegro a fost desmințită de o declarație comună, semnată de principalii responsabili și descifratori ai documentelor de la Qumran: R. de Vaux, J. T. Milik, Shekan, Strugnell și apărută în cotidianul „Times”, din 16 martie 1956. Replica fără succes, a lui Allegro, a apărut tot în „Times”, din 20 martie 1956.

7 După ce s-a văzut că manuscrisele scoase pe piață, de către beduinii care le-au găsit, sînt documente de preț, s-a început cercetarea sistematică a ruinilor de la Qumran. Tot în același timp, beduinii au scormonit toate peșterile pe care le-au depistat în deșertul iudaic. Pînă la finele anului 1957 se exploraseră 11 grote, în unele din ele găsindu-se un material foarte bogat.

8 Dintre ponderați amintim pe M. Burrows, *The Dead Sea Scrolls*, New-York, 1955, în trad. franceză, *Les manuscrits de la Mer Morte*, Paris 1957. Van der Ploeg, *The excavations at Qumran* (transl. from the Dutch), London, Longmans, 1958; Cross Jr F. M. *The Ancient Library of Qumran and Modern Biblical Studies*, Haskell Lectures. London, Duckforth, 1958; Th. H. Gaster, *The Dead Sea Scriptures in English Translation* (introducerea) New-York 1956.

9 Dintre cei mai savanți, cităm în special pe A. Dupont-Sommer, în: *Nouveaux aperçus sur les Manuscrits de la Mer Morte*, Paris 1953 și în deosebi în ediția engleză: *The Jewish Sect of Qumran and the Essenes* News Studies on the Dead Sea Scrolls, transl. from the French, New-York, Macmillan, 1956. El și-a fixat definitiv poziția, în cartea amintită sub nota 5.

10 H. del Medico, *L'énigme des manuscrits de la Mer Morte*, Paris, Plon, 1957, crede că ruinele de la Qumran n-au nici în clin nici în mîneacă cu secta eseniană.

Părerea că sectarii de la Qumran ar fi esenienii este împărțită astăzi de cei mai mulți, dar totuși nu este rămasă definitivă. După cum ne informează Parrot,¹¹ în Franța, savanții de talia lui E. Dhorme și J. Carcopino o resping, cum a respins-o pînă în momentul morții sale (1958) regretatul R. Dussaud. Este drept că majoritatea cercetătorilor înclină să creadă că la Qumran a existat o comunitate, o sectă, care între alte preocupări se îndeletnicea cu scrisul de manuscrise și că această sectă s-ar putea să fi fost cea a esenienilor.¹²

Chiar din primele zile ale luării de contact cu manuscrisele de la Qumran, profesorul Sukenik,¹³ de la Universitatea iudaică din Ierusalim, era de părere că grotele în care s-au găsit manuscrisele nu erau altceva decît niște ghenizoth,¹⁴ adică niște adevărate cimitire ale cărților.

H. del Medico este cel care se opune cu înverșunare părerii că sectarii de la Qumran ar fi esenienii. În cele două voluminoase lucrări¹⁵ ale sale, el arată că grotele erau niște ghenizoth,¹⁶ iar ruinile de la Qumran ar fi resturile unei clădiri, unde se făcea pomenirea morților din cimitirul alăturat, cu care ocazie se dădeau ospete. El merge așa de departe cu teza lui încît neagă cu hotărîre că au existat vreodată esenieni, susținînd că această

În a doua sa lucrare. *Le mythe des Esséniens*, Paris, Plon, 1958, el spune că esenienii n-au existat niciodată.

11 În articolul citat sub nota 2.

12 Cităm aci pe R. de Vaux, Milik, Burrows, Cross Jr., Howelt, Murphy, Rowley, Schubert, etc.

13 Grație prof. Sukenik, Universitatea ebraică din Ierusalim a putut încă din primele zile să pună mîna pe unele manuscrise găsite în 1947. Văzînd ce mare însemnătate au aceste documente pentru trecutul său național, statul Israel a cumpărat cu bani grei, pe piața americană, și celelalte manuscrise, ce fuseseră achiziționate de oamenii de afaceri.

14 De la cuvîntul ebraic *genizah*, care indică locul retras unde se depuneau cărțile de ritual uzate sau cu greșeli în ele. Aproape pe lîngă fiecare sinagogă exista o gheniza, pentru ca sulițele sfinte să fie la adăpost de atingerea lucrurilor ce le-ar profana. În gheniza-ua sinagogii din Cairo a găsit profesorul Schechter (originar din România, însă activitatea și-a desfășurat-o în Anglia și America) Documentul Zadokit, care nu-i altceva decît o copie după Documentul din Damasc, o variantă a Manualului de Disciplină sau Regula Comunității, după care se conducea secta de la Qumran.

15 Cf. nota 10.

16 Cf. nota 14.

denumire este numai o invenție a lui Iosif Flaviu¹⁷ și a lui Filo Alexandrinul.¹⁸

Dar, cum am amintit mai sus, aproape toți cercetătorii sînt de acord în a admite existența unei comunități religioase pe malul Mării Moarte și că manuscrisele constituiau biblioteca sa. Precum se vede, este hazardat să spui unde este adevărul și unde este eroarea. Totuși, după studiile publicate pînă acum, ne este permis și nouă să examinăm părerile propuse, să întrevădem unde duc ipotezele admise și să vedem dacă lucrurile stau tocmai așa.

Ne îndreptăm mai întîi către publicația ultimă a lui Millar Burrows,¹⁹ apărută acum cîteva luni,²⁰ fiindcă după unanima opinie a recenziilor publicate, este una din cele mai serioase cărți. Mai întîi ea este rezultatul unei munci intense și este un studiu de o onestitate exemplară. Intr-un domeniu unde este aproape cu neputință să fii complet, autorul reușește totuși să treacă în revistă cea mai mare parte a teoriilor și ipotezelor ce reprezintă un interes deosebit. În examinarea teoriilor ce se emit de către cei care se ocupă cu manuscrisele de la Marea Moartă. Burrows este totdeauna de o prudență nebănuită. Multe aprecieri și concluzii ale sale el le introduce prin expresii ca acestea: Nu s-a găsit nimic care să demonstreze... Este foarte posibil ca... Totuși se poate ca... Dar argumentele nu-mi par prea concludente... Nimic nu ne dă temei să... Nu rămîne mai puțin îndoielnic..., etc.²¹

Această comportare nu este o eschivare. De multe ori Burrows critică imaginația fecundă pe care unii cercetători o pun în interpretarea manuscriselor și, ca și în prima lui publicație, ia poziție fermă contra tendinței de a confunda posibilitățile cu certitudinile. Așa, de ex., cînd este vorba de asemănările dintre Noul Testament și manuscrisele descoperite, ori despre contactele dintre Biserica apostolică și comunitatea de la Qumran, Burrows scrie: „Au fost subliniate de către unii cercetători anumite momente cînd s-ar fi putut împrumuta ideile, dar contrar multora din autorii care și-au exprimat opinia asupra manuscriselor, eu socotesc că aceste posibilități, toate, sînt foarte vagi” (p. 163). Ici și colo, mici fraze devin acuzații foarte evidente: „Interpretările ce s-au făcut (asupra documentelor găsite) arată o mare la-

17 *Iosif Flaviu*, Bell. Jud. II, VIII, 119—161.

18 *Filon*, Quod omnis probus liber, 75—91.

19 *M. Burrows*, More light on the Dead Sea Scrolls, citată mai sus.

20 *Idem*, Lumières nouvelles sur les manuscrits de la Mer Morte, Paris, Laffont, 1959.

21 *C. L.* în: Notices bibliographiques. Liège, 39e Année, décembre 1959, p. 163sq.

titudine de mînuire, pentru a nu spune de manevrare a textelor” (p. 204). Sau: „Deși nu s-au uitat complet diferențele ce existau între secta manuscriselor de la Qumran și cea a esenienilor descrisă de Filon și Iosif, totuși cea mai mare parte a autorilor găsesc de cuviință să ignoreze acest fapt” (p. 316). În fine, în cazuri extreme, Burrows condamnă cu fraze foarte severe. Așa, de ex. cu privire la teoria că Iisus era esenian, el scrie: „În primul rînd interpretările propuse sînt așa de departe de ceea ce textele vor să spună, încît nici nu merită să ne mai ocupăm de ele...” (p. 101—102).²²

Parrot²³ ne spune că Burrows se arată rezervat în prima lui carte,²⁴ dar pare mai puțin categoric în cea de a doua,²⁵ fiindcă iată cum se exprimă: „Nu există obiecțiune serioasă ca să putem utiliza cuvîntul „esenian” într-un sens mai larg, precum și a înțelege secta de la Qumran. În adevăr, Burrows evita să scrie în prima lui carte „esenieni” și de aceea pare curios că la scrierea celei de a doua el nu mai găsește obiecțiune serioasă de a utiliza acest cuvînt, fapt ce se împacă greu cu multe din reflexiile și notările sale anterioare. Parrot nu se dă la o parte să sublinieze că „ar trebui, într-adevăr, ca termenul de esenian să fie luat în sens larg” și amintește cîteva obiecțiuni serioase, care în principiu, sînt acestea:²⁶

1. Din toate textele vechi care menționează pe esenieni, nici unul nu semnalează că ei ar fi fost copişti.

2. Nici un fragment de manuscris, nici o bucățică de piele²⁷ n-au fost găsite în ruinele de la Qumran, unde să se pretindă că au locuit esenieni.

Pe cît este îndeobște cunoscut, esenienii nu sînt menționați nicăieri în Noul Testament și nici măcar una din scrierile aflate la Marea Moartă nu conține cuvîntul de „esenian”.

Burrows²⁸ arată sumar pe ce se bazează ipoteza unei comunități la Qumran: „Cercetătorii au fost înclinați să considere aceste construcții drept cartierul general al unei comunități, chiar al celei ce a utilizat grotele situate în vecinătate. Au fost conduși

²² *Idem*, *ibidem*, p. 165.

²³ În articolul din *Nouvelles Litteraires*, citat mai sus.

²⁴ *Les manuscrits de la Mer Morte*, tr. fr. Paris, Laffont, 1957.

²⁵ *Lumières nouvelles*, citat mai sus, nota 20.

²⁶ C. L. art. citat, p. 165.

²⁷ Adică vreun pergament, căci cum se știe, majoritatea manuscriselor de la Marea Moartă sînt scrise pe pergament.

²⁸ *Lumières nouvelles*, citată mai sus.

la acest fapt după aspectul ceramicii găsite în grota întâia, câteva cioburi purtând inscripții ale căror litere au aceeași formă ca și scrierea ebraică a manuscriselor, fapt care a permis a se stabili legătura între grote și ruine. De asemenea, resturile a ceva ce ce poate să fi fost o masă, pe care se copiau manuscrisele, precum și prezența a trei călimări au putut să dea mai multă încredere în aceste prezumții”.

Dar prezența unei mese și a trei călimări nu pare să garanteze existența unui „scriptorium”.²⁹ Dacă acolo a fost un post roman,³⁰ aceste accesorii erau foarte necesare. Pe de altă parte, trebuie să subliniem că asemănarea dintre inscripțiile de pe borcane și cioburi și dintre scrierea manuscriselor nu este admisă de către toți savanții. Aceste semne, după Allegro³¹ „nu semănau deloc cu cele ale manuscriselor”.

Chiar unele din constatările lui Burrows însuși pot să se întoarcă contra ipotezei unei comunități.

Fiindcă Burrows studiază ipotezele emise de cercetători, desigur că el revine de mai multe ori asupra teoriei ghenizah și asupra explicațiilor lui del Medico. În prima lui carte, Burrows consacră numai două pagini acestei teorii și o respingea în câteva rânduri,³² subliniind: „grija cea mare purtată” de iudei, să pună manuscrisele la adăpost, în timp ce în cea de a doua el revine de mai multe ori asupra teoriei lui del Medico, pentru a scrie acum că „argumentul cel mai valabil pe care îl aduce del Medico în favoarea tezei sale este starea în care sulurile și fragmentele au fost găsite”³³ și conclud: „În orice caz, nu se poate considera teoria ghenizah ca definitiv abandonată”.³⁴

Desigur, Burrows vrea să spună prin această ultimă frază că teoria ghenizah n-a fost încă abandonată de toți cercetătorii, dar apropierea ce o face între idei este destul de surprinzătoare, căci după ce a vorbit de grija cea mare de a pune sulurile la adăpost — lucru înțeles dacă este vorba de bibliotecă³⁵ — iată că

29 Este lucru sigur că după înăbușirea răscoalei iudaice, din 66—71, romanii au fixat la Qumran un post militar, care să împiedice pe rebeli să mai aibă aci un sediu, fapt care ar fi ținut mereu trează ideea de revoltă în sufletele iudeilor.

30 Cf. A. Parrot art. citat din *Nouvelles Litteraires*.

31 Așa de ex. în a doua sa lucrare, *Lumières nouvelles*, p. 41—42; 194—197; 213—215; 296—300 și 328 s-ar putea culege reflexii și concluzii, ce nu dau sectei în chestiune, decât o foarte slabă unitate.

32 Burrows, *Les manuscrits...*, p. 96.

33 *Idem*, *Lumières nouvelles...*, p. 25.

34 C. L. art. citat, p. 167.

35 Este vorba de biblioteca sectei de la Qumran, care ca să nu cadă în mâinile invadatorilor romani, a fost ascunsă de către membrii sectei în grotile din apropiere.

Burrows admite că starea sulurilor și fragmentelor este argumentul cel mai valabil al teoriei lui del Medico. Ori acela, în prima sa operă,³⁶ consacră un întreg capitol stării manuscriselor și constată că aceste manuscrise erau în bună parte turtite, pîrlite ori în parte chiar arse. Ori dacă manuscrisele ar fi fost o bibliotecă de valoare, ele n-ar fi fost găsite în starea descrisă mai sus.

De-altfel, foarte des, cînd Burrows pomenește o explicație a lui del Medico, o găsește „frapantă”, „ingenioasă” ori chiar „foarte interesantă” și pare că regretă că n-o poate accepta, fiindcă ar trebui, în același timp, să admită ipoteza ghenizah și atunci Burrows trimite la p. 23—28 a cărții sale,³⁷ la argumentele expuse contra acestei teorii.³⁸

În paginile pe care le consacră explicațiilor lui del Medico, Burrows afirmă că primul devine ridicol cu presupunerile că stricăciunile făcute manuscriselor n-ar putea fi atribuite șoarecilor. El nu-și explică cum ar putea trăi șoarecii la Qumran, care-i situat cu 400 metri dedesubtul Mării Moarte și scrie: „Dar aci, el (del Medico) greșește. Naturaliștii eminenți declară că animalele cele mai caracteristice ale acestei regiuni, precis, sînt rozătoarele. În raportul oficial, relativ la grota I, Harding³⁹ semnalează faptul că aici s-au găsit mulți sîmburi de măline „roși de șoareci”. Este sigur, deci, că aici nu este vorba de distrugerea simbolică prin foc”.⁴⁰ Dar del Medico nu neagă prezența de sîmburi roși, ci a șoarecilor,⁴¹ căci se poate foarte bine ca sîmburii roși și ei să fi fost aduși în ghenizah. Del Medico se îndoiește numai de prezența șoarecilor în stîncosul deșert, aproape de Marea Moartă, dar admite net „stricăciunile tipice” datorită rozătoarelor, pentru manuscrisele găsite în grotile de la Wadi Murabba'at, situate deasupra nivelului mării.⁴²

Regretăm că Burrows nu citează pe „naturaliștii eminenți” care vorbesc despre atari lucruri, căci noi știm că nu-i deloc ușor

36 H. del Medico, *L'énigme des manuscrits de la Mer Morte*, citată.

37 Burrows, *Les manuscrits de la Mer Morte*, citată mai sus.

38 C. L. art. citat, p. 167.

39 L. C. Harding, directorul departamentului antichităților din Aman, capitala actualului stat Jordania, a luat parte la săpăturile arheologice de la Qumran și este unul din editorii textelor găsite în grotile. Din cele 10 volume, cîte vor apare în total, pînă acum n-a apărut decît primul, care poartă titlul: *Qumran Cave I*, (*Discoveries in the Judean Desert*, I), Oxford 1955.

40 C. L. art. cit., p. 168.

41 H. del Medico, *L'énigme des manuscrits...*, p. 31, 74, 75.

42 *Idem*, ibidem, p. 75—76.

să afli texte asupra faunei deșertului Iuda. Dicționarul arheologic al lui W. Corswant⁴³ ne informează chiar că șoarecele „sobol” este foarte comun în Iudeia. Rămîne de văzut dacă el se răspîndește pînă în malurile Mării Moarte, la 1500 m de mal, între 300—400 m sub nivelul mării.⁴⁴

Trecem la o altă chestiune, care deși nu este o chestiune de detaliu, totuși poate avea importanță. De multe ori unele constatări, secundare în aparență, pot să se transforme în argumente destul de tari. Ce însemnează, de ex., absența totală a cărții Ester din manuscrisele multiple găsite în grote? Păr. R. de Vaux⁴⁵ se mulțumește să semnaleze numai faptul,⁴⁶ ca și preotul J. T. Milik.⁴⁷ Burrows semnalează explicațiile propuse de C. Roth⁴⁸ și del Medico.⁴⁹

Ceea ce-l preocupă pe Burrows pare că sînt mai mult chestiunile de dată. El se bazează pe „datele istorice furnizate de arheologie, ce ne oferă punctul de plecare cel mai sigur”.⁵⁰ Dar aceste chestiuni de date sînt foarte complicate, pentru a încerca să le amintim aici. În afară de datele ocupației localității de către secta de la Qumran, trebuie ținut cont de vîrsta manuscriselor. Analiza cu „carbon 14”⁵¹ lasă un interval de patru secole, așa că în ipoteza „cimitirelor” cărților, timpul care poate să se fi scurs între momentul cînd un manuscris a fost copiat și între cel cînd manuscrisul a fost pus în ghenizah este foarte variabil.⁵²

Totuși pare că este mai logic să admitem o incertitudine în ce privește datele, decît o riguroasă exactitate cronologică, ce antrenează teorii complicate, care merg pînă la neadevăr. Lectura atentă a cîtorva din operele apărute în domeniul manuscriselor de la Qumran permite să facem constatări curioase, iar

43 Articolul „cîrțița”.

44 C. L. art. citat, p. 168. Marea Moartă se află cu 400 m sub nivelul Mării Mediterane. Fenomenul acesta este unul din cele mai curioase de pe glob.

45 Directorul școalei arheologice franceze din Ierusalim, care a luat parte activă la săpături și este unul din cei mai buni cunoscători ai problemelor palestinene.

46 În periodicul: La Table Ronde, No. 17, articolul: La Bible Vivante, p. 17.

47 Dix ans des découvertes dans le désert de Juda, Paris, Éditions du Cerf, 1957, p. 120.

48 C. Roth susține că secta de la Qumran n-ar fi a esenienilor, ci cea a zeloților. După el, Dascălul Dreptății, ucis de preotul necredincios, ar fi Menahem, unul din șefii zeloților.

49 După del Medico lucrul n-are nici o importanță.

50 În Lumières nouvelles..., p. 299.

51 Manuscrisele au fost analizate după metoda chimică științifică de astăzi, cu carbon 14, pentru a li se putea fixa vechimea.

52 C. L. art. citat, p. 169.

multe pasagii și note nu pot decît să creeze scepticismul, fie prin contradicții, fie prin ipoteze inacceptabile. Așa, de ex., plăcutul volumaș al lui J. T. Milik⁵³ ne procură multe exemple. Iată unul:⁵⁴ „Cea mai mare parte a grotelor cu manuscrise au fost sihăstriei. Cele cîteva zeci de volume, pe care le conținea fiecare, reprezentau biblioteca personală a anahoretului”. Fraza este surprinzătoare, fiindcă din alte publicații știm că manuscrisele au format biblioteca sectei de la Qumran.⁵⁵ Insuși Milik se află în nedumerire asupra comunității eseniene, căci vede dificultatea ridicată de prezența scheletelor feminine din cimitirul de la Qumran. La rîndu-i, el dă explicația puțin convingătoare a unui „anumit număr de locuitori” căsătoriți, la Qumran, atașați comunității cu titlul de „terțieri”.⁵⁶

Insuși Burrows⁵⁷ scoate în evidență afirmațiile sau ipotezele ce întăresc scepticismul în privința unei comunități eseniene la Qumran.

În ce-l privește pe Howlet,⁵⁸ acesta încearcă să distingă ceea ce Iisus și esenienii împărțiau în comun cu ceilalți iudei. Recunoscînd că diferențele sînt mai izbitoare decît asemănările, Howlet este de părere că dacă se adună analogiile, se ajunge la un oarecare rezultat de apropiere între creștini și esenieni.⁵⁹

Relativ la „Documentul din Damasc” aflat în Cairo, la începutul secolului nostru,⁶⁰ fragmentele găsite la Qumran par a corespunde textului acestui „Document” și apropieri între ele s-au și făcut. Del Medico⁶¹ arată că din fragmentele publicate pînă aci pot fi făcute să coincidă numai cele ce provin din grota a șasea — și anume să coincidă cu pasagii aproape asemănătoare din „Regula Comunității”,⁶² cu condiția ca rîndurile să nu fie regulate, adică să fie strămutate acolo unde se potrivesc mai bine. Burrows⁶³ deși scrie că „aceste argumente nu sînt fără

53 J. T. Milik, *Dix ans des découvertes...* citată mai sus, nota 47.

54 *Idem*, *ibidem*, p. 23.

55 Cf. Van der Ploeg, *The excavations at Qumran*. London 1958; Cross Jr *The Ancient Library of Qumran...*, London 1958.

56 *Op. cit.*, p. 44, nota 1.

57 *Lumières nouvelles...*, citată mai sus.

58 Howelt Duncan, *The Essenes and... Christianity*. New York, Harper, 1957.

59 Howlet D., în trad. franceză: *Les Esséniens et le Christianisme*, Paris, Payot, 1958 (*Bibliothèque historique*).

60 A fost aflat de prof. Schechter în gheniza-ua din Cairo.

61 *L'énigme des manuscrits de la Mer Morte...*, p. 133.

62 În publicațiile de limbă engleză, *Regula Comunității* este numită *Manualul de Disciplină*.

63 În *Lumières nouvelles...*, p. 22.

forță...” socoate totuși că „în ce privește fragmentele nepublicate pînă acum, trebuie să admitem constatările lui Milik și anume că: cu toate adăuțiunile nu neglijabile, fragmentele „Documentului din Damasc”, conțin în substanță același text ca și cele din ghe-nizahua din Cairo. El spune că aceste fragmente sînt mult mai importante decît cele din grota a șasea.⁶⁴

Cîteva rînduri ale lui Burrows⁶⁵ definesc poziția sa. El scrie că „strict vorbind, nu sînt probe că manuscrisele găsitate la Marea Moartă provin din comunitatea care-și avea cartierul ei general la Qumran”, dar totuși crede că această ipoteză este bună, fiindcă „în manuscrise se află atîtea indicii, ce echivalează cu probele care, deși indirecte, au totuși o semnificație destul de categorică. Cei care nu sînt de această părere trebuie să demonstreze puternic contrariul, pentru a ne convinge că ipoteza lor este mai bună.

Totuși ipoteza unei comunități la Qumran antrenează altele destul de hazardate. Anumite opere, din cele publicate pînă acum asupra manuscriselor de la Marea Moartă, fac aproape întreg creștinismul ca ieșind din secta eseniană,⁶⁶ justificînd ceea ce del Medico numește nostimada lui Renan: „Creștinismul este un esenianism care a reușit”.⁶⁷

Unii cercetători ai manuscriselor de la Qumran par să plece de la creștinism pentru a găsi în comunitatea de la Qumran o prefigurare a lui, în timp ce del Medico se plasează pe un mediu iudaic, plecînd de la izvoare talmudice. Așa, de ex., în prima sa lucrare,⁶⁸ el se referă la tot pasul la Talmud.⁶⁹ El are toată grija

64 C. L. art. citat, p. 170.

65 In *Lumières nouvelles...*, p. 311.

66 C. L. art. citat, p. 170.

67 Del Medico, *Le mythe des Esséniens...*, p. 307.

Ca să se vadă drumul parcus de anumiți exegeți în privința esenienilor, să se vadă: *Histoire de l'Eglise*, publicată sub direcția lui A. Fliche și V. Martin, tomul I; *L'Eglise primitive*, par J. Lebreton et J. Zeiller, p. 49—51, care vorbind despre esenieni, subliniază „marea rezervă”, ce se impune unui istoric, în utilizarea surselor, mai ales cele din Filon și Iosif Flaviu.

Mai mult, dacă se consultă: *Dictionnaire pratique des connaissances religieuses*, publicat sub direcția lui J. Bricout, Paris, Letouzey et Ané, 1929—1933, în 7 volume, se va observa că termenul de „essens”, chiar nu mai este tratat de sine stătător. Abia la articolul „Juifs” (tome IV, col. 139), se află o aluzie, în cele cîteva rînduri elocvente: „Este suficient să menționăm sectele foarte curioase al esenienilor și terapeuților, care n-au avut mare influență asupra națiunii iudaice. Grupe cenobite ori asociații filozofice, membrii acestor secte se dădeau la viața ascetică, urmărind un ideal de perfecțiune iudeu, în opoziție cu spiritul creștin”.

68 Del Medico, *L'énigme...*, citată mai sus.

69 O bogată documentație din mai bine de douăzeci de tratate talmudice se află citată de către del Medico.

să ne amintească de faptul că o codificare ca cea din Talmud sancționează aproape totdeauna un uzaj anterior.

Dar noi, cei de astăzi, nu trebuie să uităm că dacă creștinismul a luat naștere în Palestina, Biserica creștină din Ierusalim a scăzut repede, în timp ce Biserica din Alexandria și Antiohia s-au dezvoltat nebănuit.⁷⁰

După cum o recunosc chiar mai toți savanții, chestiunea manuscriselor de la Marea Moartă nu este așa de simplă. În rîndurile de mai sus, nu s-a arătat decît un slab aspect. Nu mai amintim de una din problemele extrem de arzînde ale identificării personagiilor la care fac aluzie scrierile regăsite la Marea Moartă.⁷¹

Drept concluzie, arătăm că pînă acum încă nu se știe precis dacă gruparea anahoreților care a trăit la Qumran a fost una și aceeași cu gruparea sau secta eseniană.

Nu se cunoaște exact dacă manuscrisele aflate în cele 11 grote au aparținut comunității din Qumran, care le-ar fi ascuns acolo de teamă să nu cadă în mîinile „necircumcișilor romani”.

Nu se știe dacă manuscrisele aflate în grote n-au fost mai degrabă cărțile scoase din uzul templului și sinagogilor și depozitate acolo, ca să nu fie profanate prin atingerea mîinilor omenești.

În ce privește cele cîteva asemănări dintre creștinism și ideile aflate în scrierile de la Qumran, faptul nu trebuie să ne mire. Atît o comunitate, cît și cealaltă au ieșit din trupul cel mare al Legii mozaice. Era natural ca anumite expresii, idei și practici să fie asemănătoare, deoarece au avut același fond comun. Dar dacă se ia în cercetare și ceea ce deosebește pe una de cealaltă, atunci se va vedea că deosebirea între ele este profundă și fără punte de trecere.

Pr. Dr. ATANASE NEGOIȚĂ

⁷⁰ Cf. E. Aman: *L'Eglise des premiers siècles*; G. Bardy, *L'Eglise à la fin du premier siècle*; apoi: *Histoire de l'Eglise* sub direcția lui A. Flich citată mai sus, tomul I: *L'Eglise primitive* de J. Lebreton și J. Zeiller.

⁷¹ Adică cine a fost Dascălul Dreptății și cine Preotul impios. Cine au fost Kittim-ii, apoi Fiii Intunecului și cine Fiii Luminii, etc.

PREOȚII ROMINI DIN SATELE SCAUNELOR: SĂLIȘTE, SIBIU ȘI TĂLMACIU ÎN ANII 1753, 1766, 1768 ȘI 1788

I

În anul 1753 administrația civilă din Sibiu a făcut niște conscripții în satele Scaunelor Săliște și Sibiu, cu restanțierii de impozite pe anii 1750, 1751 și 1752. Conscripțiile din satele Scaunului Săliște și din satele: Jina, Orlat, Poplaca, Rășinari și Săcel au fost făcute de Mihail Wagner, senatorul Sibiului și Andrei Gottfried Conradt, secretarul Scaunului Săliște, iar cele din restul satelor Scaunului Sibiu, de funcționarii Wolfgang Andrei de Wieland și Ioan Schunn. Ele sînt scrise în limba germană, presărate ici-colo cu cuvinte latine și se păstrează pînă astăzi în Arhivele Statului din Sibiu, avînd următorul titlu:

Opus conscriptionis in sequentibus pagis Cibiniensis, mensibus Novembri et Decembri anni 1753, per (numele celor ce au făcut-o...) **sequenti Serie peractae, utpote:** (numele satelor...), **adică:**

„Conscripția făcută, în lunile noiembrie și decembrie ale anului 1753, de către (numele și gradul funcționarilor care le-au făcut) în satele (din jurul) Sibiului, după cum urmează și anume”: (numele satelor în care s-a făcut conscripția).

Aceste conscripții inedite, pe lîngă numele restanțierilor de impozite și sumele datorate, conțin și numărul și numele preoților romîni din fiecare sat, precum și alte informații despre ei, ca: scutire de impozit, situație materială, cu cine locuiesc împreună, timpul de cînd sînt scutiți de impozit și altele. Scutirea de impozit se făcea în temeiul diplomei împăratului Leopold din 16 februarie 1699, numai pentru preoții uniți, nu și pentru cei ortodocși.

După conscripțiile acestea în anul 1753:

În satul Săliște erau 15 preoți, 2 grămăticici și 1 epitrop parohial:

1. Popa Văsii, „juratus popparum” (protosul-protopopu preoților), cu 30 de ani de serviciu.¹

2. Popa Ioan, „filius praemissae poppae” (fiul susmenționatului preot), cu 1 an de serviciu.

3. Popa Dumitru, cu 40 de ani de serviciu.

4. Popa Dumitru „filius” (fiul), cu 1 an de serviciu.

5. Popa Ioan, cu 30 de ani de serviciu, „cum filio” (cu fiul).

6. Popa Savu, cu 9 ani de serviciu.

7. Popa Stan, cu 24 ani de serviciu. Despre preotul acesta se menționează că are un frate preot în satul învecinat Aciliu, în care s-a stabilit la anul 1750 și la Săliște a rămas în restanță cu un impozit de 27 floreni. Popa Stan a refuzat să ia asupra sa plata impozitului restant al fratelui său din Aciliu.

8. Popa Lupea, cu 24 ani de serviciu „cum filio” (cu fiul).

9. Popa Dumitru, cu 1 an de serviciu.

10. Popa Ioaneș, cu 20 de ani de serviciu.

11. Popa Văsii, cu 30 ani de serviciu.

12. Popa Irimie, cu 30 ani de serviciu.

13. Popa Stan iunior, cu 9 ani de serviciu.

14. Popa Dan, cu 9 ani de serviciu.

15. Popa Oprea, cu 40 ani de serviciu.

Grămăticii:

1. Oprea, fiul popii Ioaneș de la nr. 10, cu 1 an de serviciu.

2. Savu, fiul popii Oprea de la nr. 15, cu 1 an de serviciu.

Epitrop parohial: Irimie al popii Stan de la nr. 7, cu 4 ani de serviciu.

În satul Tilișca erau 8 preoți și 1 epitrop parohial.²

1. Popa Văsii „senior et filius” (cel bătrîn și fiul).

2. Popa Văsii.

3. Popa Stan.

4. Popa Ștefan, „dessen Sohn” (cu fiul său).

5. Popa Ioan.

6. Popa Lupea.

7. Popa Dumitru.

8. Popa Oprea. În legătură cu acest preot este amintită și mama sa, preoteasa Ana, văduva popii Oprea cel bătrîn.

Epitrop parohial: Ioan al popii Oprea de la nr. 8.

¹ Presupunem că anii de serviciu și cei de scutire de impozit sînt dați cu aproximație în conscripții.

² În conscripție nu sînt trecuți anii de serviciu sau de scutire de impozit.

Pe lângă cei 8 preoți, se mai face amintire de un preot din Tilișca, popa Dan Miclăuș, despre care se spune că n-are beneficii (venituri) preoțești.

În satul Galeș era numai un singur preot, scutit de impozit. Numele lui nu este trecut în conscripție.

În satul Vale erau 3 preoți:

1. Popa Gheorghe, cu 27 ani de serviciu.
2. Popa Andrei, cu 19 ani de serviciu.
3. Popa Oprea, cu 12 ani de serviciu.

Epitrop parohial: Stan Dordea.

În satul Sibiel erau 2 preoți, amândoi scutiți de impozit:

1. Popa Onea, cu 25 ani de serviciu.
2. Popa Gheorghe, cu 25 ani de serviciu.

În conscripție se face mențiune și de popa Macarie, mort în anul 1752, după un serviciu preoțesc de 40 ani. De asemenea se spune că epitropul parohial din Sibiel este scutit numai de robotă, nu și de impozit.

În satul Cacova erau 2 preoți, amândoi scutiți de impozit:

1. Popa Ciucur.
2. Popa Oprea.

În satul Jina erau 4 preoți, toți scutiți de impozit:

1. Popa Dan, fiul lui Coman Cioca, cu 30 ani de serviciu.
2. Popa Bucur iunior, cu 20 ani de serviciu.
3. Popa Bucur senior. Nu i se arată timpul de serviciu.
4. Popa Onea, cu 10 ani de serviciu.

Grămătic: Simion Gîdea.

În satul Orlat erau 9 preoți, toți scutiți de impozit:

1. Popa Mihăilă.
2. Popa Serb Stoită.
3. Popa Mihăilă iunior.
4. Popa Bucur.
5. Popa Petru.
6. Popa Mihăilă „alter” (altul).
7. Popa Tăban.
8. Popa Stan Stoită, fiul popii Serb Stoită.
9. Popa Petru iunior, fiul popii Mihăilă de la nr. 6.

În satul Poplaca erau 8 preoți:

1. Popa Bucur.
2. Popa Maniu Băsarabă.

3. Popa Stan.
4. Popa Maniu Olarul (Olariu).
5. Popa Ioaneș.
6. Popa Vasile.
7. Popa Neagoe.
8. Popa Ioan Bădilă.

În satul Rășinari erau 10 preoți:

1. Popa Tatomir, protopop.
2. Popa Savu. Preotul acesta, la 29 martie 1766, s-a plîns la Magistratul din Sibiu că niște răufăcători i-au atacat casa.³
3. Popa Ioaneș.
4. Popa Iacob senior.
5. Popa Iacob iunior.
6. Popa Șerb(an).
7. Popa Săvuț.
8. Popa Bucur Dragomir.
9. Popa Petru Bîrsan.
10. Popa Maniu Lăpădat.

În conscripție se face amintire și de popa Radu, care trăiește de cîțiva ani în București și de preoteasa Sora, văduva popii Constandin. Preoții Radu și Constandin din Rășinari sînt amintiți într-un act al Magistratului din Sibiu de la anul 1742, referitor la diferendul ce l-a avut popa Radu cu socrul său, Ioan Bădilă din Poplaca, privitor la creșterea celor 2 copii rămași în urma morții soției sale.⁴ Impăcîndu-se la judecată, ca copiii să fie sub îngrijirea socrilor, popa Radu a dat 3 giranți pentru ținerea lui de învoială: pe popa Constandin și sătenii Petru Albu și Băra Sturzu din Rășinari. Popa Constandin a iscălit actul de garanție cu litere cirilice și sătenii cu punerea degetului.

Tot dintr-un act al Magistratului din Sibiu,⁵ scris cu ocazia unei anchete mixte, ținută în anul 1743 în cauza testamentului preotesei văduve a popii Iosif cel bătrîn, mai cunoaștem, pe lîngă acest preot bătrîn, și pe fiul său adoptiv, popa Iosif cel tînăr.

Cu privire la satul Rășinari, conscripția mai amintește și de preoții: Maniu senior, Mihai, Coman, Neagoe și Văsîi, care au fost considerați în privința plăților de impozite ca și ceilalți lo-

³ Arhivele Statului Sibiu, actul Magistratului nr. 785 din 1766.

⁴ Ibidem, actul Magistratului nr. 206 din 1742.

⁵ Ibidem, actul Magistratului nr. 69 din 1743.

cuitori ai satului. Presupunem că preoții aceștia erau ortodocși. Popa Mihai avea numele de familie Mutz (Muțiu). Aceasta o știm dintr-un act al Magistratului din Sibiu, anul 1761, privitor la arestarea fiului său, Aleman, pentru care tatăl său a intervenit prin episcopul Aaron la generalul Buccow, ca să-l elibereze.⁶

În satul Săcel erau 2 preoți, amândoi scutiți de impozit:

1. Popa Ioaneș.
2. Popa Coman.

În conscripție se face amintire și de popa Oprea, fără scutirea de impozit, care locuiește în una din cele 2 case ce le are biserica din Săcel.

În satul Sadu erau 3 preoți, toți scutiți de impozit:

1. Popa Nicolae, protopop, scutit de 5 ani. Protopopul acesta era în serviciu și la anul 1761. În calitatea lui de protopop a dat în 9 iulie 1761 o adeverință despre obiectele bisericii din Săcădate, pe care a iscălit-o așa: „per me Archi-Diaconum Szadensem Nicolaum Tatul”, adică prin mine protopopul Sadului, Nicolae Tatu.⁷

2. Popa Oancea, cu 40 ani de serviciu.

3. Popa Dumitru, cu 25 ani de serviciu.

În conscripție se spune: „al patrălea preot încă nu e scutit de impozit, fiindcă a fost hirotonit de curînd și credincioșii încă nu l-au ales”. Numele acestui preot nu este dat, în schimb este trecut cu numele preotul depus din preoție, popa Savu.

În satul Mohu erau 4 preoți:

1. Popa Stan, scutit de impozit de 4 ani.

2. Popa Marcu, scutit de impozit de 1 an.

3. Popa Savu, scutit de 3 ani numai de „darea capului”.

4. Popa Iftene. Acesta a fost scutit de impozit mai întâi 8 ani, apoi alți 8 ani n-a mai fost scutit, pentru că a fost depus din preoție, fiind bănuț că și-ar fi ucis soția, deși el n-a recunoscut fapta aceasta.

În satul Veștem erau 4 preoți, toți scutiți de impozit:

1. Popa Dumitru, scutit de 33 ani.

2. Popa Neagoie, scutit de 22 ani.

3. Popa Ionașcu, scutit de 17 ani.

4. Popa Mihai, scutit numai de 1 an, deși era hirotonit mai de mult.

⁶ Ibidem, actul Magistratului nr. 519 din 1761.

⁷ Ibidem, actul Magistratului nr. 171 din 1761.

În conscripție se mai face mențiune de preotul cel tânăr, popa Achim, cu adausul că el nu face serviciu.

În satul Bungard erau 3 preoți, toți scutiți de impozit:

1. Popa Gheorghe, cu 30 ani de serviciu.
2. Popa Ioan Aron, cu 6 ani de serviciu.
3. Popa Ioan Imbăruș, cu 1 an de serviciu.

În satul Gurariului erau 7 preoți, toți scutiți de impozit:

1. Popa Dumitru, cu 35 ani de serviciu.
2. Popa Coman, cu 35 ani de serviciu.
3. Popa Arsin (Arsenie), cu 25 ani de serviciu.
4. Popa Constandin, cu 7 ani de serviciu.
5. Popa Șerban, cu 7 ani de serviciu.
6. Popa Iacob, scutit de impozit de 1 an.
7. Popa Ioan, scutit de impozit de 5 ani.

II.

În anul 1766, doi funcționari ai Guvernului transilvan din Sibiu, Antonie Biro și Pavel Toth, au făcut conscripția posesorală a satului grăniceresc Racovița și au trecut în ea și pe preoții din sat. Conscripția se află în arhivele Statului din Sibiu și are titlul:

Conscriptio totalis et integris Portionis possessionariae Rakovitza per liberam Regiamque Civitatem Cibiniensem inclytæ, limitaneæ Cessæ. Anno 1766 („Conscripția posesorală a comunei grănicerești Racovița aparținătoare de orașul liber regesc Sibiu și făcută în anul 1766”).

După această conscripție inedită, în anul 1766 erau 6 preoți în satul Racovița și anume:

1. Popa Pavel, „parochus unitus” (preot unit).
2. Popa Ioan Banciu.
3. Popa Toma Totan iunior, „popa non unitus, sed discessit” (preot neunit, însă a plecat din sat).
4. Popa Totan senior.
5. Popa Stan Dragotă.
6. Popa Teodor Bobanga.

În conscripție se face amintire și de 2 preoți decedați ai satului Racovița: popa Vasile și popa Luca.

III.

În anul 1768, alți doi funcționari ai Guvernului transilvan, Francisc Szentkiralyi și Moise Dezső, au făcut conscripția posesorală a satelor din Scaunul Tâlmaciului, în care au trecut și

preoții din acele sate. Conscriptia se află în Arhivele Statului din Sibiu și are titlul: *Urbarium seu Conscriptio totius Sedis Talmatsch de anno 1768* (adică: „Conscriptia posesorală a întregului Scaun al Tâlmaciului”).

După conscripția aceasta inedită, în anul 1768, erau 6 preoți în satul Boița și anume:

1. Popa Oprea Tătoiu de 40 ani, „unitus fungens popa” (preot unit, în slujbă).

2. Popa Ioan Cătană de 76 ani „schismaticus popa” (preot neunit).

3. Popa Constandin Cătană de 35 ani „schismaticus popa” (preot neunit).

4. Popa Ioan Cătană iunior de 30 ani.

5. Popa Gherghe (Gheorghe) de 35 ani, „unitus fungens popa” (preot unit, în slujbă).

6. Popa Bance de 35 ani, „unitus popa” (preot unit).

În satul Sebeșul de jos erau 2 preoți:

1. Popa Florea de 50 ani, „schismaticus fungens popa” (preot neunit, în slujbă).

2. Popa Coman de 65 ani, „unitus vacans popa” (preot unit, fără slujbă).

Intr-un act al Magistratului din Sibiu, anul 1741, se face amintire de un preot din satul Sebeșul de jos, cu numele popa Roman, pe care pîrcălabul din Tâlmăciu l-a ținut la el în arest și pentru care episcopul Inocențiu Micu Clain a intervenit la împărăteasa Maria Terezia, spre a dispune să fie eliberat.⁸

În satul Sebeșul de sus erau 6 preoți:

1. Popa Oprea, „unitus” (unit) „cum filio” (cu fiul).

2. Popa Nițu de 30 ani, „schismaticus” (neunit).

3. Popa Toma de 30 ani.

4. Popa Matei de 61 ani.

5. Popa Oprea de 60 ani, „schismaticus fungens popa” (preot neunit, în slujbă).

6. Popa Achim de 52 ani, „schismaticus vacans popa” (preot neunit, fără slujbă).

În satul Tâlmăcel erau 6 preoți și 1 călugăr:

1. Popa Oprea de 60 ani, „unitus popa” (preot unit), face slujba la biserica din Boița.

⁸ Ibidem, actul Magistratului nr. din 1741, avînd titlul: *Species facti, wie und warum popa Roman von Unter Sebeß nach Talmacs gerathen*. (Cum și din ce motive a ajuns popa Roman din Sebeșul de jos închis în Tâlmăciu?).

2. Popa Iacob de 60 ani, „unitus popa” (preot unit), face slujba în biserica din Boița.

3. Popa Simion Secărea de 30 ani, „diaconus” (diacon).

4. Popa Marcu de 60 ani, „unitus vacans popa” (preot unit, fără slujbă).

5. Popa Ioan Moga de 43 ani, „unitus vacans popa” (preot unit, fără slujbă).

6. Popa Ioan Marcu de 50 ani, „unitus vacans popa” (preot unit, fără slujbă).

Călugărul: Radu Șută de 50 ani.

În satul Porcești erau 10 preoți. Numele lor a fost publicat în revista „Mitropolia Ardealului”, anul III nr. 1—2, 1958, în studiul meu: „O ctitorie transilvană a lui Matei Basarab din anul 1653”, p. 87—96. Menționez aici numai că această conscripție face amintire de încă un preot din Porcești, de popa Savu, mort de tânăr.

IV.

În anul 1788, funcționarii Iosif Cseke și Gavril Dimény, de la Guvernul transilvan, au făcut în satul Sebeșul de sus o nouă conscripție posesorală,⁹ în care sînt trecuți și preoții din anul 1788.

După conscripția aceasta, de asemenea inedită, în Sebeșul de sus, la anul 1788, erau 5 preoți și anume:

1. Popa Achim de 77 ani, „hactenus erat fungens popa” (era pînă acum în slujbă).

2. Popa Achim iunior de 30 ani.

3. Popa Toma Gîrtonea de 62 ani, „fungens popa” (preot în slujbă).

4. Popa Nicolae de 55 ani, „fungens popa primarius” (prim-preot, în slujbă).

5. Popa Ioan Bobanga de 49 ani, „popa fungens” (preot în slujbă).

Prot. stavr. Dr. ANDREI GÎLEA

⁹ Ibidem. Conscripția are următorul titlu: *Conscriptio totalis et integrae Possessionis Felső Sebeş ad Dominium Talmáts, antea ad Bona Septem Judicum, hodie Fiscale spectans, pertinentis Anno 1788 peraccta* (adică: „Conscripția posesorală a comunei Sebeșul de sus, aparținătoare în trecut la domeniul (averea) din Tălmăciu al celor Șapte Juzi (administrația centrală a Sașilor din Ardeal) după care în prezent se încasează impozitul de către organele fiscale ale Statului).

A. S. HOMIAKOV

(1804—1860)

Se împlinesc o sută de ani de la moartea celui mai de seamă gânditor religios rus din veacul al 19-lea, Alexei Stepanovici Homiakov, a cărui operă teologică își păstrează încă în bună parte, adică întrucât nu se referă exclusiv la stări depășite dintr-un anume timp și dintr-un anume loc, puterea și actualitatea pentru credincioși.

Examenul riguros al vremii de peste un veac aplicat asupra vieții și operei lui Homiakov a accentuat și mai mult și a pus în mai justă lumină unele dintre ideile și atitudinile religioase reprezentate de acest om deosebit și cu o fizionomie spirituală particulară. Perspectiva în timp îngăduie să se vadă și să se aprecieze mai drept personalitatea complexă și activitatea multilaterală ale lui Homiakov, care n-a rămas străin de nici una dintre marile frământări și năzuințe ale vremii sale, ci le-a reflectat activ întreaga lor problemă, indicând și soluții, evident potrivit spiritului și înclinărilor sale; și tot această perspectivă dă puțința înțelegerii mai adânci atât a admirației și laudelor fără nici o rezervă cu care Homiakov a fost înconjurat în unele cercuri, cât și a răcelii, criticilor și chiar defăimărilor la care a fost supus în altele, extreme din unghiul de vedere al cărora se alterează icoana adevăratului Homiakov.

Dar, fie cu podoaba nimbului de glorie, fie cu aceea a cununii de spini ai defăimării, faima lui Homiakov ca teolog n-a mers scăzând, ci dimpotrivă s-a întins și întărit în toată creștinătatea, iar opera lui, deși redusă ca întindere și nelipsită de scăderi în conținut, a produs puternice ecouri și înafară de teologia ortodoxă, în cea rom.-catolică și protestantă, aducând un remarcabil spor de prestigiu pentru Ortodoxie în general și pentru teologia rusă în deosebi.

Astăzi, Homiakov este unul dintre teologii ortodocși cei mai mult discutați.

Alexei Stepanovici Homiakov s-a născut în Moscova la 1/13 mai 1804 dintr-o veche familie de nobili. A avut un frate mai mare, Fedor, și o soră mai mică, Ana. Tatăl său, Ștefan Alexandrovici Homiakov, posesor al moșiei Boguciarovo, nu departe de Tula, al altor proprietăți în districtul Riazan și a unei case la Petersburg, era un spirit foarte cultivat și în plin contact cu viața intelectuală a vremii sale, avînd gusturi literare și preocupări științifice, mai ales în domeniul matematicilor — însușiri care reapar, potențate, la fiul său Alexei —, și își formă la Boguciarovo o bogată bibliotecă franceză, compusă cu deosebire din operele veacului al 18-lea; era însă un foarte slab administrator și un risipitor fără frîu. Situația materială a familiei o salvă mama lui Alexei, Maria Alexeievna Kireievskaia, fire rațională și plină de energie, care luă Boguciarovo pe numele și sub administrarea ei și, pe lîngă aceasta, se ocupă intens de educația celor trei copii.

Mama, cu o viață religioasă și morală superioară, a avut o influență hotărîtoare asupra copiilor; direcția de viață a lui Alexei și perseverența în ea, mamei sale o datorește; de la ea a învățat Homiakov să respecte — și a respectat cu sfințenie viața întregă — toate normele și toate riturile Bisericii ortodoxe, ținînd d. p. toate posturile, ori în ce situație s-ar fi găsit, chiar în călătorii fiind. Fără a fi fost bigot sau fanatic, a trăit viața după convingerile lui și n-a condamnat pe nimeni că trăiește altfel.

La vîrsta de 8 ani (1812), Homiakov trebui să părăsească Moscova, care, în războiul cu francezii, fu aprinsă, arzînd și casa Homiakovilor, și se retraseră la proprietatea lor din Riazan. În 1815 se strămutară la St. Petersburg. Gravele evenimente de atunci au făcut profundă impresie asupra copiilor Homiakov și le-au temeinicit iubirea de patria lor liberă.

Dispunînd de însemnate mijloace, Alexei Homiakov s-a bucurat de mic de o bună instrucție în casa părintească, avînd, după obiceiul rusesc de atunci, profesori particulari. Și elevul era excepțional. Căci, de pildă, progresul la limba latină fu atît de rapid și de mare, încît, la 14 ani, Homiakov traduse **Germania** de Tacit și cîte puțin din Horațiu și Vergiliu. Limba greacă o învăță cu un grec, care îi insuflă mare simpatie pentru grecii asupriți. (Ceva mai tîrziu, în iarna anului 1821, avînd 17 ani, a încercat chiar să fugă în Grecia, ca să lupte pentru eliberarea

acesteia). În același timp făcea frumoase progrese în studiul literaturii ruse și la alte studii.

După doi ani (1817) reveni la Moscova, unde își încheie studiile în familie și intră la Universitate. L-au interesat în deosebi istoria, filozofia, literatura, teologia, limbile străine, matematicile. La acestea din urmă își ia titlul academic (licența).

Pentru tinerii obișnuiți, studiile acestea sînt cu totul prea multe la un loc, nu însă pentru unul ca Homiakov, cel dotat cu un spirit pe care îl interesau toate, cu o memorie prodigioasă și cu o uimitoare putere de muncă și de asimilare. Astfel că, la sfîrșitul studiilor, el poseda o formație literară și științifică de prim ordin, cunoscînd și limbile latină și germană, iar franceza și engleza vorbindu-le și scriindu-le curent.

În timpul studenției chiar, a făcut parte din alese „cercuri” moscovite în care, între altele, se discuta cu aprindere filozofia idealistă germană — în jumătatea întîi a secolului XIX, Schelling și apoi Hegel erau la modă în Rusia — și problema civilizației ruse. Din acest timp datează și primele încercări poetice ale lui Homiakov.

În 1822, la îndemnul tatălui său, Homiakov intră în armată, la Novo-Arhanghelsk, iar peste cîteva luni trece în regimentul de gardă, la St. Petersburg. Aici întîlni tineri ofițeri cultivați și entuziaști și pe unii dintre viitorii Decembriști. În acest mediu se preconiza o educație națională și o întoarcere la obiceiurile naționale ruse, se accentua ideea religioasă, ca și nevoia acordului legilor civile cu cele morale și abolirea iobăgiei; iar poporul rus era văzut ca unul care avea să dăruiască lumii o nouă bogăție morală. — Erau idei și aitudini care anunțau pe cele ale slavo-fililor.

Și în viața de militar, Homiakov a arătat noblețe de caracter, severitate în ținută (deși era om vesel), energie de voință și exemplară conduită creștină.

După doi ani părăsește armata, pentru ca să reintre în ea cu gradul de căpitan, în 1828 (an la sfîrșitul căruia moare fratele său Fedor, la Tiflis), și să lupte în războiul ruso-turc de atunci, în timpul căruia, pentru eroismul său, a fost decorat cu ordinul Sf. Ana.

După război, în 1830, demisionează din nou și definitiv din armată și se stabilește la Moscova, cu șederi intermitente la Boguciarovo, vara, continuînd să nu aibă o profesie propriu-zisă și fiind dintre obișnuiții cercurilor selecte moscovite, în care se

purtau interminabile discuții — Homiakov era un admirabil și plin de farmec „causeur” — asupra politicii și literaturii, istoriei, filozofiei și teologiei, discuții al căror centru atrăgător Homiakov va deveni adesea.

Între timp, în 1825, la insistența fratelui său care era atașat la ambasada rusă din Paris, făcuse o călătorie în Franța și stătuse 18 luni la Paris, ocupându-se cu pictura și poezia, și se întorsese, cu puternice impresii, în patrie, trecând cu scurte opriri prin Italia, Elveția și țările slave din cuprinsul Austriei de atunci. În timpul călătoriei face observația că, prin revoluție, Franța s-a rupt de tradițiile ei, fiind de preferat în această privință Anglia, care a rămas fidelă istoriei ei. Iar din contactul cu slavii din imperiul austriac a rămas cu impresia și convingerea unității sufletești a slavilor de pretutindeni.

Și în acest timp (în jurul lui 1830), poezia este aceea care îl ocupă mai cu seamă. Admiră în versuri mărețul rol al poetului, cîntă natura în general și în deosebi minunatul pămînt al patriei sale care „are în sînul lui un izvor limpede și liniștit”, ale cărui ape se vor răspîndi, fecundînd, peste întreg pămîntul, pentru a face să stăpînească „dragostea, sfințenia, pacea”.

Aceeași dragoste de patrie și trecutul ei primește o puternică expresie și în tragediile în versuri, din acea epocă, Ermak și Dimitrie Uzurpatorul, publicate mai întîi prin grația tatălui său (decedat în 1836).

În 5 iulie 1836, Alexei Homiakov se căsătorește cu Căterina Mihailovna Iazikova, care a devenit „soarele” vieții lui, împărtaşindu-i toate convingerile și devotîndu-se cauzei pe care o slujea el.

Nu peste mult, însă, pierde rînd pe rînd pe sora lui și pe primii lui doi copii, după care a mai avut alții trei, un băiat și două fete.

Perioada dintre 1836 și 1848 este, pentru Homiakov, aceea a descoperirii depline a propriei sale vocații pentru problemele sociale, culturale și religioase, perioada închegării slavofilismului, al cărui doctrinar de seamă devine, a scrierii multor articole în care i se precizează liniile de gîndire și a începerii (în 1838) a Memoriilor asupra istoriei universale, singura lucrare care a reținut multă vreme atenția lui Homiakov.

Pe lîngă aprinse discuții directe, în cercuri și saloane moscovite, Homiakov întreține o largă corespondență în deosebi cu

Kochelev, Kireievski, Samarin, Aksakov, asupra multor probleme sociale, ca necesitatea desființării iobăgiei, rolul culturii ruse, etc., și subiecte religioase, ca credința, Biserica, rugăciunea, etc., în care își dezvăluie cu sinceritate sufletul și din care se vede, mai mult decât din alte scrieri, că în el găseau puternice rezonanțe toate evenimentele și problemele vremii sale.

Homiakov este văzut ca principal teoretician al slavofilismului. Caracteristici ale acestei mișcări sînt: cultul tradițiilor, aprecierea negativă a culturii apusene, virtuțile familiale, iubirea de patrie, pietatea ortodoxă, toate acestea pentru renașterea poporului rus în toate ramurile vieții populare. — În ce măsură slavofilismul se găsea pe un drum bun sau nu, este altă problemă.

Opuși slavofililor în aprecierea realității sociale și în metodele preconizate erau așa numiții occidentaliști — în centru cu puternica personalitate a lui Herțen, care încă spune că lumea slavă va fi inițiatoarea progresului uman —, care însă urmăreau același țel de ridicare a patriei și nutreau aceeași credință în viitorul mare al lumii slave, ca și slavofilii.

Între aceste două grupări sau curențe s-au purtat multe discuții, fructuoase pentru precizarea pozițiilor, pînă la ruptura definitivă dintre ele, pe temei de principii de doctrină, ruptură după care viața cercurilor moscovite se descompune.

În primăvara anului 1847, Homiakov împreună cu soția și doi copii întreprinde o călătorie în Anglia. Trece prin Praga, unde se întâlnește cu Hanka și Șafarik, prin Berlin, unde vede pe Schelling, pe Grimm și pe Gogol. Dintre țările apusene prețuia mai mult Anglia, țara tradițiilor, iubitoare de natură și de istorie, țară în care se respectă și viața stejarilor bătrîni și aceea a vechilor obiceiuri. Cu deosebire l-a interesat viața religioasă a englezilor. Vizita la Oxford i-a lăsat amintirea cea mai puternică; acolo a întâlnit pe diaconul anglican Palmer, cu care era în corespondență încă de mai înainte. Apoi, trecînd prin Paris, care nu-l încîntă, prin Belgia și Berlin se întoarce la Moscova, unde notează că în Apus n-a găsit înțelegerea sufletului rusesc, ci doar o simpatie pentru Ortodoxie, la engleji, că nici catolicismul nici protestantismul nu corespund trebuințelor adînci ale sufletului; iar comparînd orașe pe care le-a străbătut și care nu l-au lăsat indiferent, zice într-o scrisoare: „Moscova cu Kremlinul ei și cu triplul lanț de locuri sfinte care o cuprind de toate părțile, este Oxfordul Rusiei, însă un Oxford uriaș mult mai puternic decât Oxfordul anglez. Ea este aceea în care se concentrează și se ex-

primă forță istorică, forța tradiției, forța care constituie baza solidă a vieții sociale”.

Călătoriile în străinătate i-au dat prilejul să cunoască de aproape cultura apuseană și creștinismul apusean.

Perioada 1848—1860 este, în viața lui Homiakov, una de greutate și de încercări de realizare. Ca stare de spirit, este mîhnit de indiferența publicului rus (publicul cult), îl doare constatarea făcută asupra stărilor sociale de atunci, cînd, cu toată iubirea mărturisită față de Rusia, clasele conducătoare îi sînt acesteia „constanți dușmani”. Într-o scrisoare către contesa Antoaneta Bludov se exprimă în următorii termeni: „Noi sîntem dușmanii ei (ai Rusiei), fiindcă îi sîntem străini, fiindcă sîntem stăpîni compatrioților noștri robiți șerbiei, fiindcă abrutizăm poporul și fiindcă în același timp ne lipsim de posibilitatea unei veritabile civilizații, și așa mai departe”. Numai pe planul dorinței și al visului i-a fost dat lui Homiakov și altora mulți să întrevadă ceva din viața cea nouă, fericită, a celui deosebit de vrednic popor, în veacul nostru.

Enciclica Patriarhilor ortodocși de la 1848 este salutată de Homiakov ca un eveniment capital în istoria Ortodoxiei, ca un „magnific exemplu” de ridicare la conștiință clară și deplină a „instinctului adevărului” bisericesc, „proclamat în auzul întregii lumi”, că „nici rangul nici supremația ierarhică nu trebuie să fie considerate drept garanție a adevărului. Cunoștința adevărului este dată dragostei mutuale”. (în scrisori către Palmer și Samarin).

Data fiind situația generală tulbure din Europa din jurul lui 1848, cenzura țaristă ia unele măsuri extrem de aspre și face suprimări de-a dreptul absurde, de pe urma cărora are mult de suferit și Homiakov.

Încercarea cea mai grea o suferă Homiakov prin pierderea, la 26 ianuarie 1852, a soției sale, buna și delicata Caterina Mihailovna, a cărei moarte l-a afectat profund, transformîndu-l, îmbătrînindu-l înaintea de vreme și aruncîndu-l într-o adîncă tristețe. Fire tare și profund credincioasă, însă, nu-l poate lovi descurajarea. Curînd după aceia pierde și pe bunul său prieten, marele scriitor Gogol, după ce acesta, într-un moment de descumpănire mintală, a ars tot ce scrisese. De aici încolo, rațiunea vieții sale Homiakov și-o vede în muncă, în adîncirea trăirii duhovnicești și în grija de copii.

În acea perioadă sînt scrise broșurile lui asupra confesiunilor apusene.

Revista slavofilă *Ruskaia Beseda* — Convorbirea rusă — (1856—1860) îl are printre principalii fondatori și colaboratori.

În 1857 moare mama sa, care, mai ales după moartea soției sale, îl ajutase mult în administrarea casei și în creșterea copiilor.

În 1859 a fost ales președinte al Societății prietenilor literaturii ruse, societate în care, în același an, a fost primit și tînărul scriitor Lew Tolstoi.

La sfîrșitul verii 1860, pe cînd se afla la proprietatea sa Ivanovskoe, regiunea Riazan, fu lovit de un puternic atac de holeră, în dimineața de 23 septembrie, spre ziuă, pe cînd scria încă, și muri în seara aceleiași zile, împărțășit fiind cu sfintele taine. Fu transportat la Moscova și înmormîntat în cimitirul Danilov, fiind urmat la groapă doar de cîțiva prieteni.

Moartea lui Homiakov a adus și sfîrșitul cercului slavofil de la Moscova.

La moartea lui Homiakov, Hertzen (altfel adversar al slavofililor) într-un articol necrologic din jurnalul său *Clopotul* (*Kolokol*) spune, între altele: „...noi eram adversarii lor (ai slavofililor)... Avem aceeași dragoste, dar cu tendințe diferite; la ei ca și la noi se găsea, din pruncie, un sentiment puternic, nereflectat, fiziologic, pasionat, pe care ei îl luau drept o amintire, iar noi o profeție, sentimentul unei dragoste fără margini, îmbrățișînd întreagă existența noastră, pentru poporul rus, pentru viața rusă, pentru finețea și adîncimea spiritului rus. Și ca Ianus, noi priveam din laturi diferite, în timp ce în noi nu bătea decît o singură inimă”.

Activitatea publicistică a lui Homiakov coincide cu un moment important al istoriei ruse, cînd spiritul rus, tot mai conștient de valoarea lui și mînat de dinamismul lui interior, precum și influențat de idei cu originea în iluminismul francez și în revoluția franceză și de concepții înaintate din filozofia germană, începea să se prepare — nu fără frămîntări de ordin social — pentru avînturi noi, spre noi creații și spre noi forme de viață, pe care le întrezărea. (*Istoria Filozofiei* — operă colectivă — vol. II, trad. din l. rusă, Buc., Ed. științifică, 1959, p. 207—214). Apare atunci o puternică înflorire a literaturii ruse, în care se oglindesc idei politice și estetice înaintate. Homiakov a fost martor al strălucitoarelor succese și al morții tragice a lui Pușkin și Lermontov și al stingerii lente a lui Gogol; a putut să admire

primele lucrări ale lui Turgheniev, Dostoievski și Tolstoi; s-a bucurat de izbînzile muzicii și picturii ruse, care începeau să se elibereze de maniera clasicismului și academismului steril.

Bibliografia completă a lui Homiakov este greu de alcătuit. O recunosc toți biografilor lui, deși n-a scris prea mult. Aceasta datorită mediului în care a trăit, cenzurii țariste, numărului mare de persoane cu care a schimbat păreri și scrisori, problemelor de diverse domenii cu care s-a ocupat, risipirii studiilor și articolelor în diferite reviste, unele rămase în manuscris, precum și slabului interes pe care Homiakov însuși l-a avut față de soarta operelor lui. N-avea amorul propriu de autor.

Homiakov s-a făcut cunoscut mai întîi prin cîteva poezii cu caracter liric filozofic, compuse în duhul romanticilor idealști și avînd ca teme principale natura, viața și moartea, ca „Spre zare” (1827), „Tinerețe” (1827), „Insulețire” (1828), „Stepa” (1829). Romantice sînt și tragediile sale în versuri: Ermak (numele șefului cazac, cuceritorul Siberiei, scrisă în 1827, publ. 1832) și Dimitrie Uzurpatorul (Dmitri Samozvanet, 1833). Poeziile lui din timpul războiului ruso-turc (1828—29) au teme în care răzbate duh slavofil. În poeziile „Rămas bun Adrianopolului” (1830), „Vulturul” (1830), „Mîndrește-te” (1839), „Rusia” (1854) și în altele sunau puternice chemări la apropierea popoarelor slave. Fugitiv, Homiakov a continuat toată viața să scrie poezii, cu variate teme. Unele au fost traduse în limbile slave de Sud și în cele apusene și au circulat ca „Poezii ale slavofililor”. Ca stil și limbă, ele au caracter arhaic. Homiakov nu este un înnoitor în poezie. Ediția „Culegere de poezii” (1844) a fost criticată de V. G. Belinski.

Dintre studiile lui Homiakov, nu multe au văzut lumina tiparului în timpul vieții autorului. Mai norocoase au fost în această privință cele trei broșuri polemice, în limba franceză, purtînd titlul: Cîteva cuvinte ale unui creștin ortodox asupra confesiunilor occidentale (prima la Paris, 1853, a doua și a treia la Leipzig, 1855 și 1858). Tot în limba franceză, în revista „Union Chrétienne”, 1860, au apărut: Scrisoare către Bunsen asupra lucrărilor sale biblice, Scrisoare către redactorul rev. Union Chrétienne — despre înțelesul cuvintelor catolic și sobornicesc. Revista Union Chrétienne a refuzat să publice și Scrisoare către Mgr. Loos, episcop de Utrecht (scrisă în 1860). Mai tîrziu, aceste lucrări teologice au fost reunite de Dmitri Alexeevici (fiul lui Homiakov) într-un volum sub titlul (în l. franceză): Biserica la-

tină și protestantismul din punctul de vedere al Bisericii de Răsărit. Culegere de articole despre chestiuni religioase scrise la diferite date și cu diverse ocazii. (Lausanne și Veve, 1872).

În 1855 apare la St. Petersburg și o lucrare filologică a lui Homiakov: Lexic comparat al limbii ruse și sanscrite (un dicționar).

Puțin după moartea lui Homiakov apărură la Leipzig, 1860, o mică lucrare: Epistola către Sîrbi (împreună cu o traducere sîrba), cuprinzînd interpretări teologice a unor probleme de ordin social și cultural, compusă de Homiakov în 1858 și trimisă sîrbilor ca mesaj din partea Comitetului slavofil rus.

Mica dar importanta scriere a lui Homiakov: Incercare de expunere catehetică a doctrinei despre Biserică (Biserica cea una — *Терков одна*) scrisă în 1840, n-a putut fi tipărită în timpul vieții autorului, ci numai în 1864 în „Revista Ortodoxă” (*Pravoslavnoe Obozrenie*), însoțită de o notă a oficialității bisericești, care prevenea pe cititor, întrucît pe atunci gîndirea teologică a lui Homiakov era considerată încă suspectă.

Același lucru s-a întîmplat și cu lucrarea la care Homiakov ținea mult și la care a lucrat în ultimii 20 ani ai vieții sale: Memorii asupra istoriei universale, publicată ceva mai tîrziu, în 1872. Aici, Homiakov se arată ca istoric idealist și mistic.

În deceniul al treilea al veacului trecut, Homiakov propaga ideea unei căi de dezvoltare a Rusiei, în opoziție cu „Apusul muribund”. În această privință, articolul său „Despre vechi și despre nou” (1839) reprezenta prima concepție deschisă a slavofililor și avea, atunci, hotărît un caracter progresist, alături de articolele în favoarea desființării iobăgiei. Apoi, Homiakov, în controversă cu occidentalistii, devine un pasionat propagandist al slavofilismului. Tot așa, în articolele „Cu privire la fragmentele găsite printre hîrțile lui I. V. Kireievschi” (1857), „Despre fenomenele filozofice contemporane” (1859), „Scrisoarea filozofică a doua către G. F. Samarin” (1860), Homiakov apare ca un activist social idealist.

O importanță deosebită prezintă și scrisorile lui Homiakov — uneori adevărate mici tratate —, care, deși nu destinate publicului, erau schimbate și copiate între prietenii lui Homiakov; iar mai tîrziu publicate. Un loc aparte ocupă corespondența timp de un deceniu (1844—1854) a lui Homiakov cu W. Palmer, în englezește.

După moartea lui Homiakov au apărut și ediții ale operelor sale, mai mult sau mai puțin complete. În 1861 apare la Moscova,

sub îngripirea lui Ivan Aksakov, volumul I, cuprinzînd „culegerea articolelor separate și a însemnărilor diverse”. O a doua ediție, augmentată pînă la peste 700 p., a acestui volum apare în 1878.

Volumul II apare la Praga, în 1867, cu grija lui G. F. Samarin. Acest volum cuprinde operele teologice, inclusiv scrisorile engleze. În 1868 apare a doua ediție a volumului II, la Berlin, iar în 1886 a treia la Moscova, cuprinzînd, pe lîngă lucrările amintite la prima ediție, traducerea din original a Epistolelor Sf. Ap. Pavel către Galateni și Efeseni și cîteva scrisori.

Volumele III și IV se publică în 1872, sub îngriiirea lui Helfferding și cuprind Memoriile asupra Istoriei Universale.

Opera poetică și corespondența n-au intrat în ediția aceasta.

Ultima ediție, considerată definitivă, a operei complete a lui Homiakov este cea în 8 volume, apărută sub îngrijirea fiului său Dimitrie Homiakov, la Moscova, 1900 și următorii.

Volumele I și III ale noii ediții cuprind materialul din primul volum al primei ediții, împărțit în două: vol. I conține articolele cele mai importante: în vol. III se mai adaugă cîteva fragmente, precum și discursurile ținute la Societatea Prietenilor literaturii ruse, apoi, în engleză, descrierea mașinii cu vaporii Moskovka, inventată de Homiakov și prezentată la expoziția de la Londra în 1851.

Volumul II cuprinde tot opera teologică, precedată de marea prefață scrisă de Samarin în 1877, pentru prezentarea cugetării religioase a lui Homiakov, și urmată de traducerea scrisorilor către Palmer și de însemnări ale editorului.

Volumul IV, nou, cuprinde opera poetică.

Volumul V, VI și VII înlocuiesc vol. III și IV ale primei ediții, cuprinzînd adică Memoriile asupra Istoriei Universale la care se adaugă numeroase note ale editorului (fiul lui Homiakov) și, în vol. V, Vocabularul sanscrit-rus.

Vol. III cuprinde partea cunoscută din corespondența lui Homiakov, 250 scrisori, în appendice adăugîndu-se cîteva scrisori adresate lui Homiakov, precum și istorisirea morții lui.

Caracterizarea personalității lui Homiakov nu este tocmai ușoară, dată fiind complexitatea acesteia. Pretutindeni dă impresia de prospețime și de forță greu de prins în formule obișnuite. Homiakov era înzestrat cu talent literar, profunzime de cugetare, sensibilitate particulară, bogată și intensă viață interioară și mare putere de muncă, și pe toate le-a pus în deplină

lucrare în multilaterală lui activitate de poet, dramaturg, istoric, eseist, filolog, filozof, teolog, ideolog al slavofilismului, activist social. Biografii atrag atenția și asupra talentului lui de inventator. Așa, d. p., a inventat o semănătoare și o mașină de aburi și a perfecționat o secerătoare; iar în timpul războiului Crimeii a inventat o pușcă nouă și un obuz nou.

Homiakov este un spirit larg cuprinzător, universalist. Calitatea aceasta de a avea un orizont larg și de a fi deținător al unui imens material de informație din diverse domenii, luminată de strălucirea inteligenței sale, care frapa pe contemporani, și prieteni și adversari deopotrivă, n-are nici o înrudire cu diletantismul. fiindcă ea slujea unor idei cărora înțelegea să-și închine toată viața și fiindcă spre orice problemă și-ar fi îndreptat atenția, Homiakov — opus diletantului — căuta totdeauna s-o pătrundă în adâncime.

În același timp, spiritul universalist al lui Homiakov constituie o greutate pentru o expunere metodică a cugetării lui. Felul lui de a gândi și de a scrie se lasă greu atras în cadre de sistem, putându-se totuși distinge fără prea mare greutate idei centrale și direcții fundamentale, care permit descoperirea unei oarecare ordini de ansamblu, expresie a ceea ce se înțelege mai mult prin om decât prin autor, prin viață mai mult decât prin sistem.

Homiakov reprezintă un tip de om deosebit, omul care-și trăiește doctrina. Toate cugetările sale au fost trăite mai înainte de a fi fost scrise. Teologia lui Homiakov este însăși viața lui religioasă personală transpusă în termeni de speculație teologică.

Homiakov prefera peste tot cuvîntului scris cuvîntul rostit în comunicare directă, în conversație vie. A fost mare causeur, plin de farmec personal. Era un maestru al conversației; iubea cu pasiune cuvîntul viu. Chiar și articolele lui sînt prelungiri ale conversației. Ele n-au deloc formă de tratate dogmatice nici de compoziții literare, cu tot talentul lui literar, ci sînt mai degrabă „causerii” pline de impresii ale autorului. De aici și stilul personal al scrierilor lui, stil spontan, liber, colorat.

De aceea cheia cunoașterii doctrinei lui Homiakov stă în cunoașterea persoanei sale. Persoana și opera formează un tot unitar, cu toate multele fețe ale acestuia: poezie, articole, istorie, scrisori, filozofie, teologie. După cum e greu să se prindă adevăratul și deplinul sens al unei fraze scoase din textul ei, tot așa e greu să se înțeleagă deplin un articol sau o carte a lui Homiakov, dacă se ia separat de viața și opera lui întreagă.

Homiakov unea în sine, într-o unitate vie și armonică, cultul tradițiilor cu dragostea de adevăr și libertate. Cultul tradiției lui Homiakov nu înseamnă deloc atașament nereflectat, orb, la un conservatism oficial, căci, după el, unei credințe nimic nu-i strică atât de mult cât strică transformarea ei în instrument de poliție, oricare ar fi aceasta.

Caracteristic pentru Homiakov este faptul că el trăia întru totul în Biserică, crezând și înfăptuind după normele ei, unind credința cea mai tare cu cea mai deplină libertate de spirit, adică simțindu-se în permanență în comuniune întru totul liberă cu marea realitate duhovnicească vie, care e Biserica credinței lui. Ingăduitor cu toată lumea, numai nesinceritatea și minciuna îl revoltau. Credința, după Homiakov, nu-i credință dacă nu-i esențial liberă; ea nu-i numai o cunoaștere, o simplă acceptare, o supunere, ci act liber sau nu-i nimic de valoare reală.

Viața lui Homiakov este proba și mărturia vie a concepției lui de viață, și viață și concepție deopotrivă susținute și integral străbătute de neșovăielnică credință și înfățișate în desăvârșită sinceritate și smerenie creștină. De aici influența lui asupra celor ce l-au cunoscut și prețuit, ca și respectul față de el al celor ce l-au apreciat numai negativ. Pentru mulți, întâlnirea cu Homiakov a constituit un punct de plecare pentru o viață morală mai bună.

Fără a fi fost un spirit revoluționar, Homiakov este un nemulțumit de stările sociale din vremea lui, dorește cu putere o lume mai dreaptă și mai bună și caută să sprijinească năzuințele spre mai bine, chiar dacă nu reușește să găsească cea mai bună cale și fără a-și fi închegat o concepție socială și politică lipsită de contradicții. De aceea, deși doctrinar idealist, Marea Enciclopedie Sovietică notează că ideile lui Homiakov despre caracterul național al culturii, despre lupta împotriva atitudinilor necritice față de influențele străine, despre necesitatea studierii culturii naționale ruse și a obiceiurilor populare ruse, idei dezvoltate de el în articolele: „Concepția rușilor despre străini”, „Despre posibilitatea unei școli artistice ruse”, „Opera lui Glinka: Viața pentru țară”, etc., au avut o însemnătate pozitivă în istoria cugetării sociale ruse. (Vol. 46, Moscova, Edit. de Stat, 1957, p. 304). Și prin atitudinea și prin gândirea sa cu laturi progresiste, Homiakov a depășit timpul lui. Și aceasta nu e puțin lucru.

Homiakov a susținut mereu libertatea de gândire și dreptul de liberă exprimare a opiniilor. Căci această libertate, pe lângă

faptul că înseamnă recunoaștere a demnității umane, ajută la găsirea celor mai bune căi de îmbunătățire a vieții, de progres. De aceea și blamează el cenzura cea absurdă, care înnăbușe spiritul, promovează nedemnitatea, favorizând prefăcătorii și minciuna.

În teologia lui, Homiakov afirmă cu tărie și valorifică pozitiv factorii care favorizează dezvoltarea și întărirea vieții duhovnicești, pe linia Ortodoxiei, a creștinismului autentic, apostolic și patristic. De aceea la temeiul teologiei lui nu sînt principii și considerații de factură raționalistă, ci cugetarea Sfinților Părinți și credința tare și sinceră, încălzită de iubirea de Dumnezeu și de semenii. Justificarea valorii spiritului, pe temeiul credinței, iubirii și libertății, nu pe baza unei dialectici raționaliste, este o teză teologică principială a lui Homiakov.

Cunoașterea religioasă se efectuează prin credință, care dă putința pătrunderii în sfera supranaturalului. Deosebită de cunoașterea exterioară a conceptelor este cunoașterea interioară, vie, care sesizează ființa adevărului dogmatic, nu numai ideile și raporturile, și aceasta este domeniul credinței. Doctrina lui Homiakov este aceea a credinței vii, adică a credinței lucrătoare în dragoste, după cuprinzătoarea expresie a Sf. Ap. Pavel (Gal. 5. 6).

De aceea Homiakov era un neîmpăcat adversar al formulelor rigide, raționaliste și goale de viață ale scolastice. Acesta este duhul în care își compune, ca o mărturisire de credință, scrierea „Biserica cea una”. Această mică lucrare, compusă prin anii 40, este prima manifestare puternică împotriva teologiei oficiale scolastice, teologie seacă și rece, care își făcuse loc în școlile bisericesti ortodoxe.

Pe această linie, Homiakov a dat, în timpul lui, mai mult decît oricare altul expresie duhului ortodox în speculația teologică, făcînd în același timp, din acest punct de vedere, critica creștinismului apusean și a influențelor lui asupra unor teologi ortodocși.

Critica teologică a lui Homiakov se îndreaptă în primul rînd împotriva spiritului scolastic raționalizant, care, venind din Apus, reușise — ca metodă, firește — să se înstăpînească și în teologia ortodoxă și care încerca și aici să răspîndească aceeași gravă eroare de metodă pe care o cultiva de multă vreme în teologia apuseană, anume identificarea cunoașterii religioase cu cunoașterea rațională, confundîndu-le, cu toate relele urmări care decurg din acest fapt, ca și încercarea de a trata — pe baza dia-

lecticii aristotelice — adevărurile credinței după o manieră similară tratării adevărurilor naturale.

În legătură cu acestea, Homiakov, reluînd firul subțiat și întrerupt pe alocuri în teologia ortodoxă postpatristică, afirmă cu tărie și cu dreptate că însușirea adevărurilor religioase nu se face și nici nu se poate face în același chip ca al celor naturale, adică pe baza cunoașterii raționale, științifice sau pozitive, ci numai prin credință, cei lipsiți de darul de sus al credinței neputînd să-și însușească adevărul religios revelat.

Privită în ansamblu, poziția aceasta teoretică este întru totul justă. Numai că Homiakov concepe credința ca o putere mistică, intuitivă și exclusiv ca dar divin, implicînd prin aceasta o anume pasivitate a credinciosului, ceea ce dezvăluie o bună vecinătate și chiar înrudire cu concepția protestantă asupra credinței și totodată nu stă decît la un mic pas de teoria predestinației, tot protestantă. Consecințe pe care desigur Homiakov le-ar respinge cu toată hotărîrea.

De asemenea, criticînd cu dreptate metoda scolastică în teologie, Homiakov are în vedere scolastica în forma ei abuzivă, cea din epoca de totală decadență a ei, cînd devenise doar o sofisticărie goală, fără nici o legătură cu viața religioasă reală, cu credința vie. Și totodată, cu dreptate are în vedere urmările, rele și prea mult timp prelungite în teologie, ale scolasticei. Dar nu absolut totul este rău în scolastică, privită în sine, și nu-i necesar să fie luată numai în exagerările și abuzurile ei și dimpreună cu filozofia păgînă pe care se întemeiază.

Mai departe, oprindu-și privirea critică asupra dezvoltării istorice a creștinismului apusean, Homiakov arată că mîndria alimentată de raționalismul apusean cu originile în vechiul spirit roman i-a adus pe apuseni la schisma din 1054; și apoi aceeași mîndrie și același raționalism în care se ascunde un anume individualism cu periculoasă sămînță în el, aceea de desprindere de comunitatea unitară organică a Bisericii celei una, prin exagerările și excesele de tot felul, prin nejustificate înnoiri dogmatice, prin sofisticăriile scolastice și prin măsuri represive, inchizitoriale, amenințau cu încătușarea și înnăbușirea conștiinței credincioșilor, ceea ce nu putea să ducă decît la îndreptățita revoltă a reformei religioase din veacul al 16-lea, reformă care, din spirit de opoziție, a trecut în mod firesc la excese de sens contrar celor rom.-catolice. Reforma apare astfel ca un produs natural, prin

reacție, al catolicismului abuziv, și tocmai de aceea ea nu s-a putut nici naște și, odată născută aiurea, nici întinde pe sol ortodox, fiindcă Ortodoxia n-a cunoscut abuzurile din cadrul creștinismului apusean.

Dar, deși cu culoare predominant polemică, opera teologică a lui Homiakov ascunde totuși tendințe irenice. Căci fondul gândirii sale îl constituie o filozofie a vieții și a dragostei, și nu există nepotriviri în opinii și sentimente pe care viața să nu le poată concilia, nici greutăți pe care dragostea să nu le învingă. De aceea, cu toată critica lui adresată confesiunilor apusene, Homiakov poate fi considerat un sincer adept al reconcilierii și unității lumii creștine. Acest lucru este clar exprimat în scrisorile lui. Critica aceasta, nu odată foarte aspră, a lui Homiakov nu este atât manifestarea vreunei ostilități, cât expresia nevoii de precizare a pozițiilor, elementul real necesar pentru a încerca prepararea unei reuniri viitoare.

Capitolul din teologie care i-a adus lui Homiakov celebritatea binemeritată este **eclesiologia** lui. Aceasta și constituie problema centrală a vieții sale întregi și a întregii lui doctrine.

Înainte de toate, Homiakov vedea în Biserică o viață, dumnezeiască, viață perfectă, cu neputință de alterare sau schimbare ființială, conținutul fiind dumnezeiesc, dar viață în desfășurare care cuprinde pe credincioși ca mădule vii ale unui organism duhovnicesc, ridicându-i treptat, prin har, la viața cea după chipul lui Hristos. Esențialul constă în aceea că Homiakov este în permanență preocupat să pună în valoare adevărata noțiune a Bisericii ca organism al iubirii.

Desigur, în sine, noțiunea de Biserică așa cum o concepe Homiakov, nu este de loc nouă. Ea este biblică și patristică. Nouă este numai reafirmarea ei cu putere și reactualizarea ei în teologie, după ce, din pricini cunoscute, a fost prea mult lăsată în umbră, dacă nu uitată.

Despre ființa tainică a Bisericii ca organism viu, haric, ca organism teandric, ca trupul tainic al lui Hristos, în care credincioșii se încorporează prin Duhul Sfânt, învață cu claritate Sf. Scriptură (Rom. 12, 5; 1 Cor. 12,12—13, 27; Gal. 3, 16; Efes. 1, 23; 4, 12; 5, 23, 30; Col. 1, 18, 24; 2, 19). Iar Sf. Părinți n-au făcut decît să tâlcuiască magistral și să dezvolte, adîncind subiectiv, această noțiune biblică a Bisericii. (V. Lossky, *Essai sur la Théologie mystique de l'Église d'Orient*, Paris 1944, p. 171—192;

N. Chițescu, Biserica, Trupul tainic al Domnului — în rev. Bis. Ort. Rom., 1942, nr. 7—8).

După epoca Sf. Părinți, în Apus, teologia scolastică, întru totul tributară filozofiei aristotelice, n-a dus mai departe și n-a valorificat noțiunea biblică și patristică a Bisericii, din cauza incapacității ei de a înțelege învățătura Părinților despre îndumnezeirea omului în Biserică, de care artistotelismul este cu totul străin. Totodată, spiritul jurist al apusului creștin, moștenitor al celui roman, a tins mereu spre o Biserică-Stat, sesizabilă în organizația și autoritatea ei exterioară, nemaiținându-se seama că, în ființa ei, Biserica este altceva decât autoritate exterioară sau instituție. Caracterul de instituție văzută al Bisericii a fost apoi accentuat și mai mult, aproape cu exclusivitate, ca opoziție față de Reformă, care susținea că Biserica este total invizibilă, formată numai din cei aleși și cunoscuți doar de Dumnezeu. Astfel că scolastica, cu spiritul jurist pe care l-a instaurat în teologie și Reforma poartă vina părăsirii concepției patristice integraliste despre Biserică.

Teologia ortodoxă, din cauza unor nenorocite împrejurări istorice în care, o vreme, lupta pentru a-și menține doar existența, s-a lăsat influențată, în doctrina despre Biserică, de către teologia apuseană.

Opera lui Homiakov reprezintă o cotitură fericită în eclesiologie; prin critica devierii scolastice și prin revenirea, chiar dacă nu fără lipsuri, la noțiunea patristică de Biserică.

După Homiakov, Biserica este trupul tainic al Domnului, al cărui principiu organic este dragostea. Analiza acestei idei constituie, în esență, toată eclesiologia lui Homiakov.

Trupul tainic al Domnului fiind, Biserica este viață divină în care se intră prin credință, în desăvârșită libertate; iar unitatea acestei vieți o realizează iubirea reciprocă, principiul și climatul dumnezeiesc al credinței și libertății. Armonia desăvârșită a vieții în credință și a unității în libertate o realizează deplin numai Ortodoxia. Catolicismul obține unitatea numai prin suprimarea libertății, apăsând pe credincioși sub masivitatea organizației lui exterioare; iar protestantismul sfărâmă unitatea, neînțelegând sensul adevăratei libertăți și admitând ca valabile opinii care nu stau în acord cu adevărul revelat.

Cel ce trăiește cu adevărat în Biserică trăiește în Hristos, nu imitând pe Hristos de dinafară, ci în comuniune cu El în Duhul Sfânt, prin Sfintele Taine, prin rugăciune și prin păzirea rânduie-

lilor bisericești. Cel ce trăiește în Hristos lasă să trăiască Hristos în el, căci Hristos, trăind în Biserica Sa, trăiește în cel ce s-a încorporat Bisericii.

Prin Hristos, cel ce trăiește în Biserică se face părtaș la viața Treimii, a cărei viață de iubire extinsă în credincioși, prin Hristos în Duhul Sfânt, este tocmai Biserica. Credincioșii sînt de pe pămînt, dar Biserica este din cer. În Biserică, credinciosul lasă nedesăvîrșirea ființei sale să fie străbătută și transfigurată de desăvîrșirea harică a ființei Bisericii, formînd o unitate cu aceasta. În aceasta constă taina teandriei Bisericii.

Extensiunea vieții divine în credincioși, prin Biserică, trupul Domnului, nu se face aparte și izolat pentru fiecare credincios desprins de comunitatea celorlalți credincioși — ca și cum fiecare și-ar avea Biserica lui —, ci în comunitatea întregului organism al Bisericii, în unitatea iubirii reciproce a mădulelor vii ale ei, care sînt credincioșii, astfel ca iubirea lor reciprocă, unificatoare, treimice. De aceea, în Biserică să fie chip al iubirii persoanelor credinciosul este în comunitate cu persoanele treimice și în același timp în comunitate cu toți frații lui de credință. Chiagul acestei comunități este iubirea; ea, iubirea reciprocă a credincioșilor în Hristos, este o putere de neînvins, fiindcă în ea e prezent însuși Duhul lui Dumnezeu. Sobornicitatea aparține astfel ființial Bisericii.

În Biserică, prin iubirea reciprocă în Hristos, credincioșii sînt integrați ca celulele vii în unitatea organismului viu. Această integrare organică o realizează deplin numai Ortodoxia. În protestantism, credincioșii sînt, după imaginea utilizată de Homiakov, ca firicelele de nisip, care, strînse în grămadă, rămîr mai departe ce erau mai înainte, fără legături interne între ele iar în catolicism, credincioșii sînt asemenea cărămizilor așezat în puncte determinate ale unui zid, pentru masivitatea acestuia, fără ca în sine să se influențeze reciproc, spre stricăciune sau spre desăvîrșire. Dar particula materială, devenită celulă vie prin asimilarea ei într-un organism viu, cum e văzut credinciosul în Ortodoxie, primește un înțeles nou și o viață nouă de la organismul în care a fost integrată.

Cum viața de desăvîrșită iubire a Treimii este una, și extensiunea ei în lume nu poate să fie decît una; astfel că unitatea Bisericii decurge în mod necesar din unitatea lui Dumnezeu cel în Treime.

Viața trupului tainic al Domnului și a mădularelor lui își are izvorul și factorul a toate lucrător în iubire. Aceasta înseamnă afirmația că principiul organic al Bisericii este iubirea.

Iubirea reciprocă este un dar al harului prin care pot fi văzute lucrurile dumnezeiești. Ea face din Biserică organism viu, în care credincioșii sînt adunați în iubirea Tatălui Ceresc, prin Fiul întrupat și prin Duhul Sfînt. Rugăciunea Bisericii, în care sînt cuprinși membrii ei este glasul iubirii sale către Dumnezeu. Fără iubire, ființa însăși a Bisericii rămîne ascunsă și cu ea toate cele dumnezeiești. De aceea iubirea este mijlocitoare a Descoperirii dumnezeiești în Biserică. Căci adevărul este dat comunității Bisericii, nu insului izolat, după cum și păstrarea lui nealterată tot totalității trupului Bisericii este dată. Astfel că iubirea este și condiție a cunoașterii religioase.

Și mîntuirea își are temeiul în iubire, atît obiectiv, cît și subiectiv. Obiectiv, întrucît din iubire Fiul lui Dumnezeu se întrupează și săvîrșește răscumpărarea neamului omenesc; subiectiv, întrucît nimeni nu se mîntuiește singur, ci în Biserică și în unire cu toate celelalte mădulare ale Bisericii. Rugăciunea insului izolat nu este suficientă. Rugăciunea insului credincios se unește cu rugăciunea întregii Biserici pentru toți membri ei. Această sfîntă unire în rugăciune, în care însuși Duhul iubirii se roagă în toți și pentru toți, este adevărata viață a Bisericii în care se înfăptuiește, prin har, credință și fapte bune, mîntuirea mădularelor ei.

Eclesiologia lui Homiakov, ale cărei profunzimi și frumusețe sînt cu neputință de redat într-o prezentare atît de sumară ca aceasta de aici, a avut mare răsunset și a dat un puternic impuls unor noi studii asupra Bisericii. Astăzi nu se mai poate întreprinde un studiu dogmatic asupra Bisericii fără să se țină seamă și de concepția lui Homiakov.

Dar cu toată importanța ei de netăgăduit, epocală chiar, ecclesiologia homiakoviană are și evidente defecte. Critica, mai ales din partea rom.-catolică, n-a întîrziat să i le reliefeze.

Mai întîi, îndreptîndu-și cugetarea cu deosebire asupra ființei harice a Bisericii și asupra minunatei lucrări a iubirii reciproce în Biserică, Homiakov ajunge să nu vadă sau chiar să nesocotească autoritatea ierarhiei în Biserică. Ierarhia de drept divin, ca autoritate, și sinodalitatea, implicată în cea dintîi, sînt văzute alterat în ecclesiologia lui Homiakov.

Poate că Homiakov a fost împins spre acest punct de vedere personal din spirit de opoziție față de catolicism, care, uitînd că

ierarhia este în Biserică și din ea, desparte ierarhia de restul trupului Bisericii, iar pe o parte din ierarhie o ridică chiar deasupra Bisericii.

În al doilea rând, poate din aceeași îndreptare a atenției cu predilecție asupra ființei tainice a Bisericii și a vieții dumnezeiești din ea ca taină a vieții în Hristos prin Duhul Sfânt, Homiakov, în tendința lui de a accentua ceea ce se uitase înainte de el, lasă impresia că nesocotește vizibilitatea Bisericii și că tăgăduiește caracterul ei de instituție.

Biserica este organism teandric, realitate complexă dumnezeiască și omenească în același timp, cu preponderența dumnezeiescului în ea, aceeași în ființa ei în cer și pe pământ, și în accentuarea acestei teandrii Homiakov are perfectă dreptate. Dar nu-i vorba, simplu, de dozarea elementelor, dumnezeiesc și omeneșc, în componența Bisericii, cu predominarea celui dumnezeiesc, ci de pierderea prea mult din vedere a manifestării vizibile a Bisericii ca așezămînt sau instituție; și în această privință, eclesiologia lui Homiakov are în chip manifest o lipsă. Căci Biserica este și instituție, subînțelegîndu-se, firește, că nu este numai instituție.

Dacă, însă, Homiakov ar fi urmărit să compună un tratat cuprinzător despre Biserică, să epuizeze atît cît omenește este cu putință într-un moment dat problema ființei, însușirilor, puterilor și lucrării Bisericii, desigur lipsa amintită n-ar exista. Dar în împrejurările în care a scris, cînd se accentua exagerat de mult caracterul de instituție văzută a Bisericii, în detrimentul realității celei lăuntrice a vieții ei, opera eclesiologică a lui Homiakov și-a atins scopul limitat pentru care a fost întreprinsă.

Pe lîngă acestea, partea respectivă din opera teologică a lui Homiakov publicîndu-se relativ tîrziu, cînd era cuprins și solicitat și de alte preocupări, și mai cu seamă răpindu-l moartea prea devreme și cu totul pe neașteptate, Homiakov n-a mai avut putința să vină cu precizările și completările care ar mai fi fost de trebuință.

În al treilea rând, s-a mai spus că eclesiologia lui Homiakov n-are de loc în vedere acțiunea socială a Bisericii, că adică nu valorifică nici într-un chip așa numitul creștinism social, ca și cum Biserica ar fi cu totul străină de realitățile sociale în care are a-și desfășura activitatea și n-ar interesa cîtuși de puțin starea și evoluția lor.

Obiecția aceasta nici nu atinge de fapt eclesiologia lui Homiakov, fiind mai degrabă o indicație că nu s-a înțeles aproape nimic din duhul doctrinei eclesiologice a lui Homiakov. Căci, în această ordine, ce altceva vrea să spună teza homiakoviană că principiul organic al Bisericii este iubirea, decât că aceasta, iubirea se revarsă și înafară în faptă în raport cu semenii, în faptă și socială, firește în duh evanghelice? Iubirea nu-i reverie sau oarecare afectivitate vapoasă, nici sentimentalism dulceag și solipsist, ci principiul de viață deschisă către altul, însuflețitoare de faptă creștină eroică pentru binele comunității. Intreaga viață și întreaga doctrină a lui Homiakov stau ca dovadă vie pentru aceasta. De altfel obiecția vine dintr-o parte a creștinătății în care Biserica este concepută ca având și rostul de a se substitui, dacă se poate, Statului și altor formațiuni sociale naturale, pentru a le confisca în favorul ierarhiei ei funcțiunile și autoritatea, între altele și în numele unui „creștinism social”. Și este, socotim, o laudă pentru eclesiologia lui Homiakov că-i lipsește această în altă parte atât de prețuită calitate.

Nimeni nu poate răpi lui Homiakov gloria de a fi deschis eclesiologiei o nouă și măreață perspectivă. Dar el nu are numai o însemnătate istorică, ci și una de permanentă actualitate în viața creștinătății celei dezbinată azi. Căci iubirea, principiul de bază al doctrinei lui, cu vrerea și ajutorul lui Dumnezeu și cu strădania celor mai buni conduși numai de ea, va duce în cele din urmă la reunirea tuturor creștinilor în Biserica cea una. În pregătirea climatului favorabil reunirii, eclesiologia lui Homiakov are un rol pozitiv. Homiakov a crezut în refacerea unității creștine și a lucrat sincer, după credința lui, pentru aceasta. Și noi credem în unitatea pentru care s-a rugat Iisus (Io. 17, 21). Căci nu putem crede că Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu întrupat s-ar fi rugat în zadar.

NOTĂ. Biografii ale lui Homiakov au publicat:

V. Liaskovschi, în rev. „Arhivele ruse”, 1896, și apoi tipărită aparte.

V. Z. Zavitnievici, în două volume (vol. I, în două părți, 1422, p., Chiev 1902; vol. II, 306 p., Chiev 1913).

L. E. Vladimirov, A. S. Homiakov și doctrina sa etico-socială, Moscova 1904.

A. Gratieux, A. S. Khomiakov et le Mouvement slavophile, Paris 1939; vol. I: Les hommes, Col. „Unam Sanctam”, nr. 5.

Mai departe, în toate lucrările despre slavofilism vine vorba și despre Homiakov, ca și în istoriile literaturii sau filozofiei ruse și, se înțelege, în cele asupra teologiei ruse.

Se cuvine a fi notați apoi în deosebi slavofili mai apropiați de Homiakov, ca G. Samarin, I. Kireievschi, Ivan și C-tin Aksakov, precum și adversari ca Hertzen

sau Soloviev, la care se găsesc importante observații asupra ideilor lui Homiakov și ale slavofililor.

Dintre foarte multele scrieri care se ocupă cu personalitatea și opera lui Homiakov, în general sau în parte, merită a fi menționate:

În rusește:

A. M. *Ivanțov-Platonov*, Citeva cuvinte asupra lucrărilor teologice ale lui Homiakov, în rev. „Christianskoe Obozrenie”, 1869.

N. I. *Barsov*, Nouă metodă în teologie, în rev. „Christianskoe Citenie”, 1869; Semnificația lui Homiakov în istoria teologiei noastre naționale, în aceeași revistă, 1878.

V. F. *Pievișki*, Discurs asupra destinului științei teologice în patria noastră, în „Lucrările Academiei din Chiev”, 1869.

F. I. *Smurnov*, Doctrina teologică a slavofililor..., în „Revista Ortodoxă”, 1883.

A. *Gorski*, Însemnări asupra operei teologice a lui Homiakov, în rev. „Bogoslovski Vestnik”, 1900.

B. A. S., Homiakov ca teolog, în „Tserkovni Vestnik”, 1904.

P. *Anikiev*, A. S. Homiakov ca filozof, în „Pravoslavno-Ruskoe Slovo” 1905.

În germană:

Șt. *Zunkov*, Das orthodoxe Christentum des Ostens, Berlin, 1928.

B. *Jakovenko*, Hegel und die Anfänge des Slavophrentums (1839—1849), Praga 1935.

În italiană:

Palmieri, Theologia dogmatica orthodoxa, 2 vol., Florența 1911—1913.

În cehă:

G. *Masaryk*, Studii slave, Praga 1889.

În poloneză:

A. *Pawlowski*, Ideea de Biserică în doctrina teologilor și istoriosofilor ruși, Varșovia 1935.

În sîrbă:

Fr. *Griveci*, Teologia lui A. S. Homiakov, în „Bogoslovni Vestnik” (Ljubliana), 1934.

În franceză:

G. *Morel*, două articole asupra teologiei lui Homiakov, în „Revue catholique des Églises”, I, 1904.

A. *Gratieux*, A. S. Khomiakov după corespondența sa, în „Revue catholique des Églises”, V, 1908; Un poet slavofil: A. S. Khomiakov, în „Revue de l'Institut catholique de Paris”, 1909; A. S. Khomiakov et le Mouvement slavophile, vol. I: Les hommes, col. „Unam Sanctam”, nr. 5, vol. II: Les doctrines, col. „Unam Sanctam”, nr. 6. Paris 1939.

Ossip-Lourié, Istoria filozofiei ruse, Paris 1905.

A. *Koyré*, Filozofia și problema națională în Rusia la începutul secolului XIX, Paris 1929.

Jankélévici, Tendințele mistice ale gândirii ruse, în „Mélanges Boyer” 1931.

M. J. *Congar*, O cugetare ortodoxă asupra unității Bisericii, în „Russie et Chrétienté” 1934; Gîndirea lui Möhler și Eclesiologia ortodoxă, în „Irenikon”, 1935; Creștini dezbiinați. Principii ale unui „Ecumenism” catolic, Paris 1937 (cap. V).

P. *Baron*, Un teolog laic ortodox rus din secolul XIX: Alexis Stepanovici Khomiakov. Eclesiologia lui (teză de doctorat în teologie, Paris 1937, publicată la Roma, 1940).

G. *Samarin*, Prefață la operele teologice ale lui A. S. Homiakov, cu introducere, traducere și note de A. Gratieux, col. „Unam Sanctam”, nr. 7, Paris 1939.

În românește:

Prof. N. *Chifesciu*, Taina Bisericii în gîndirea lui Alexei Homiacov (1804—1860), în „Biserica Ortodoxă Romînă”, 1948.

Pr. Prof. *Liviu Stan*, A. S. Homiakov (1804—1860). La 150 ani de la nașterea lui, în „Studii Teologice”, București 1954.

Pr. Dr. ISIDOR TODORAN

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

BISERICA ORTODOXĂ ȘI PROBLEMA DEZARMĂRII TOTALE ȘI GENERALE

PROBLEMA MAJORĂ ȘI MAREA SPERANȚĂ A EPOCII NOASTRE

Problema majoră — cea mai principală și de cea mai mare importanță — a epocii noastre este încetarea cât mai grabnică a cursei înarmărilor. Dezarmarea totală și generală stă astăzi pe primul plan al celei mai vitale probleme a zilelor noastre: salvarea și consolidarea păcii. Aceasta nu numai pentru că dezarmarea constituie o necesitate inexorabilă, ci și pentru că problema păcii are ca principale implicații sau condiții actuale, coexistența pașnică și dezarmarea atotcuprinzătoare. Ambele constituie cea mai serioasă garanție a păcii și pîrghia principală a luptei împotriva războiului. Condiție obligatorie a progresului și a destinării, cauza dezarmării este în același timp cauza păcii și a înfrățirii între popoare. De aici derivă însușirea ei de problemă majoră și de o importanță uriașă pentru vremea noastră.

De succesul omenirii în găsirea unei soluții juste a problemei dezarmării, atîrnă în mare măsură soarta omenirii — alunecarea spre un nou cataclism mondial, cu urmări funeste pentru toată lumea, sau cucerirea deplină a păcii și inaugurarea unei epoci despovărate de groaza războiului.

Dar în același timp, dezarmarea atotcuprinzătoare constituie — alături de coexistența pașnică — marea speranță a epocii noastre. În momentul de față — unul din cele mai luminoase din istoria omenirii — lumea poate apuca hotărît spre o nouă etapă, arătînd că e gata să facă un salt uriaș într-o eră mai bună, în care vor prinde întruchipare pacea și bunăînțelegerea generală.

„DEZGHEȚUL SAU INCALZIREA ATMOSFEREI INTERNAȚIONALE”

În ultimul timp s-au înregistrat progrese substanțiale ale spiritului de colaborare între popoarele lumii. Nimeni nu poate

trage la îndoială faptul că politica internațională a luat un curs îndreptat în spre destindere și coexistență pașnică.

Mișcarea partizanilor păcii a înregistrat succese uriașe în toate țările. Datorită acestora, în ultima vreme s-a petrecut o vădită îmbunătățire a situației internaționale, o destindere între țările cu orînduiri politice diferite.

Partizanii păcii au luptat consecvent pentru progresul continuu al destinderii internaționale, pentru înlăturarea armelor atomice și pentru încetarea războiului rece, spre a se putea păși din plin pe drumul larg al coexistenței pașnice și al așezării în lume a unei epoci fără războaie. Lor li se datorește „dezghețul sau încălzirea atmosferei internaționale”. Astfel, în relațiile internaționale se întrevăd noi posibilități de înviorare și de întărire a coexistenței pașnice.

Meritul principal în realizarea destinderii aparține diplomației sovietice. Rolul de pionier al Uniunii Sovietice în deschiderea celor mai promițătoare perspective de viitor, este pretutindeni recunoscut. De asemenea, este un lucru unanim recunoscut, că în crearea noului curs al vieții internaționale contactele personale între șefii de state au fost determinante.

Inițiator al dezarmării atotcuprinzătoare și sol al păcii, premierul sovietic — ca reprezentant prin excelență al politicii de solidaritate universală — poartă peste tot măreața chemare la încetarea înarmărilor și la folosirea noilor forțe disponibile pentru binele omenirii. Vizita d-sale în S.U.A. a produs o încălzire, o înșeninare, care s-a răsfrint puternic și asupra îmbunătățirii relațiilor cu alte state.

UN MOMENT EPOCAL: PROPUNERILE GUVERNULUI SOVIETIC PENTRU DEZARMARE TOTALĂ ȘI GENERALĂ

În vizita d-sale în Statele Unite, premierul sovietic a dus cu sine un vibrant mesaj de pace, care și-a găsit cea mai vie și mai pregnantă expresie în propunerile Guvernului Sovietic de dezarmare generală și totală, prezentate în istorica ședință de la 18 septembrie 1959 a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite. Ele izvorăsc din conștiința mării răspunderi ce revine mării puteri care este Uniunea Sovietică, în preîntîmpinarea unui nou război.

Sesizînd într-un spirit realist uriașa primejdie pe care o constituie nimicitoarele arme de astăzi: „Putem oare să nu ținem

seama de faptul că forța distructivă a mijloacelor de ducere a războiului a atins proporții colosale? Și putem oare să uităm că pe globul pământesc nu există în prezent nici un punct inaccesibil pentru armele nucleare și rachete?”, — Guvernul Sovietic preconizează înlăturarea radicală a posibilităților materiale de dezlănțuire a războiului: „Acum este necesar un singur lucru — să se excludă însăși posibilitatea dezlănțuirii războaielor”. Pentru aceasta, trebuie să nu mai existe mijloace de ducere a războiului. De aceea, singura cale spre realizarea acestui ideal este DEZARMAREA și atunci: „Principalul, după convingerea noastră profundă, constă — subliniază propunerile sovietice — în a înlătura cele mai importante piedici care s-au acumulat în calea spre dezarmare, în a încerca să găsim o nouă modalitate de a aborda soluționarea acestei probleme”.

După ce arată că este „pentru o dezarmare efectivă, controlată” și „împotriva unui control fără dezarmare”, Guvernul Sovietic fixează obiectivul declarat al propunerilor sale: acela de a atinge, în 3 etape, un nivel al forțelor armate, care să facă războiul imposibil, deoarece nici un guvern n-ar mai avea forța necesară pentru a ataca pe vecinii săi. Obiectivele propuse sînt foarte precise și etapele ar trebui realizate în 4 ani:

„Esența propunerilor noastre este ca în decurs de patru ani toate statele să înfăptuiască dezarmarea totală și să nu mai dispună de mijloace de ducere a războiului.

Aceasta însemnează să nu mai existe armate terestre, flote maritime militare și forțe aeriene militare, că vor fi lichidate statele majore și ministerele de război, că vor fi închise școlile militare. Zeci de milioane de oameni se vor întoarce la munca pașnică creatoare.

Bazele militare de pe teritorii străine vor fi lichidate. Toate bombele atomice și cu hidrogen aflate la dispoziția statelor vor fi distruse, producția lor va înceta. Energia materialelor fisibile va servi exclusiv țelurilor economice și științifice pașnice.

La dispoziția statelor trebuie să rămînă numai contingentele de poliție (miliție) strict limitate, stabilite de comun acord pentru fiecare țară, înarmate cu arme de foc ușoare și destinate exclusiv menținerii ordinii interne și apărării securității personale a cetățenilor.

Pentru ca nimeni să nu-și poată încălca obligațiile, propunem instituirea unui organ internațional de control cu participarea tuturor statelor. Trebuie să se creeze un sistem de control asupra

tuturor măsurilor de dezarmare, care să fie instituit și să funcționeze în conformitate cu etapele în care urmează să se înlăpătuiască dezarmarea.

Dacă dezarmarea va fi atotcuprinzătoare și totală, după terminarea ei controlul va fi de asemenea general și total. Statele nu vor avea ce să ascundă unul de altul: nici unul dintre ele nu va poseda arme pe care să le poată ridica împotriva altuia, iar controlorii vor putea să-și manifeste pe deplin zelul".

PUTERNICUL ECOU AL PROPUNERILOR SOVIETICE

Aceste propuneri sovietice de dezarmare atotcuprinzătoare au avut și continuă să aibă un ecou puternic și profund în opinia publică mondială. Ele constituie platforma principală a oricărei dezbateri în legătură cu dezarmarea, pentru că-s considerate nu numai ca cele mai cuprinzătoare și mai-realiste din istoria eforturilor omenirii pentru dezarmare, ci și cele mai sincere și mai interesante. Dovadă în acest sens sînt nu numai uriașele lor ecouri în opinia publică de pretutindeni, ci și manifestarea lor ca un factor principal în procesul de înrîurire constructivă asupra oamenilor de stat.

Propunerile sovietice au cucerit inimile milioaneilor de oameni, i-au atras pe șovăielnici, i-au convins chiar și pe cei care înainte se pronunțaseră împotriva colaborării cu Uniunea Sovietică. De asemenea, e semnificativ faptul că alți oameni de stat nu s-au grăbit să le respingă, să le declare „truc politic”, așa cum procedau înainte, ci au început să examineze cu seriozitate propunerile sovietice. Organizația Națiunilor Unite a aprobat cu unanimitate ideea dezarmării totale și generale. Este deosebit de elocvent faptul, că nici un singur delegat în Adunarea Generală a O.N.U.-lui nu s-a pronunțat deschis și n-a votat împotriva ideii dezarmării. Ceea ce este un triumf al politicii de pace, de înțelegere reciprocă și de prietenie între popoare, promovată consecvent de Uniunea Sovietică. E o mare victorie a mișcării partizanilor păcii.

Adunarea Generală a O.N.U.-lui a hotărît cu unanimitate ca propunerea sovietică de dezarmare să fie supusă noului Comitet de Zece, care are să pregătească un proiect de tratat internațional. Acesta urmează să fie supus, apoi, discuției și aprobării din partea unei Conferințe generale de dezarmare a tuturor popoarelor lumii, spre a deveni un tratat mondial de dezarmare.

UN MINUNAT MESAJ DE FRATERNITATE ORTODOXĂ ÎN LUPTA
PENTRU DEZARMARE

Același ecou uriaș și adânc l-au avut propunerile sovietice și-n sufletul lumii creștine. Cea mai puternică și mai pregnantă expresie a acestui ecou o reprezintă Apelul lansat la 28 noiembrie 1959, de către Prea Fericitul Alexei, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii, împreună cu Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse.

Scurt, clar, cuprinzător, sobru și plin de un optimism robust, acest Apel este conceput ca o „chemare” către toți Întâistătătorii Bisericilor Ortodoxe Autocefale. Ea izvorăște din „poziția hotărâtă” față de propunerea Guvernului Sovietic cu privire la dezarmarea generală și totală: „Noi, creștinii ortodocși ai Uniunii Sovietice, ne însușim această propunere”.

Temeiurile însușirii acestei propuneri sînt împătrite:

I. **Insemnătatea ei:** „Nu vom exagera, afirmînd, că această propunere constituie cel mai însemnat eveniment din zilele noastre”, precum și „cea mai sinceră tendință de a scăpa omenirea de primejdia unui nou război”.

II. **Ecoul adînc și puternic** pe care propunerea l-a avut și-l are în sufletul popoarelor: spre ea „s-a îndreptat atenția tuturor popoarelor, însetate și dornice de a scăpa de primejdia și frica războiului”.

III. **Eminenta calitate a proiectului sovietic de cale spre co-existență pașnică și înlăturarea războiului:** „Noi socotim acest proiect ca cea mai înțeleaptă și dreaptă cale spre însănătoșirea și restabilirea adevărată a bunelor relații internaționale, relații veșnic învăluite în negura păgubitoare a concurenței înarmărilor”. În acest sens se provoacă și la aprecierea exprimată de Arhiepiscopul de Canterbury, care a afirmat: „nici un creștin n-a putut să facă o propunere mai dreaptă și mai bună, decît aceea pe care a făcut-o la Adunarea Generală a Națiunilor Unite N. S. Hrușciov”.

IV. **Nădejdea** pe care o inspiră nouă creștinilor, de realizare a păcii în toată lumea: „De această propunere involuntar se leagă toate nădejtile și rugăciunile noastre creștinești „pentru pacea a toată lumea”. El (proiectul) deschide perspectiva măreată a păcii universale întrezărite de profeții Testamentului Vechi: „Citind proiectul minunat al dezarmării totale, noi creștinii, nu putem să nu ne aducem aminte de prorocia Vechiului Testament a Prorocului Isaia, unde povestește că va veni vremea,

cînd popoarele „vor preface săbiile în fiare de plug și lănciile lor în seceri” (Isaia II, 4).

Indatoririle creștinești ce se desprind din Apel, merită să fie reținute în chip deosebit:

Ca slujitori ai Bisericii, care trebuie să ne arătăm „binevoitori ai păcii prin Iisus Hristos” (Fap. Ap. X, 36), „se cuvine să rostim cuvîntul nostru răspical și tare în apărarea și întărirea nădejzii, aprinsă în inimile oamenilor prin posibilitatea dezarmării generale și totale”.

Ruga noastră „pentru pacea a toată lumea” implică și acțiune hotărîită și intensă pentru pace: „Cînd noi ne rugăm pentru pacea a toată lumea, prin aceasta, nu numai că-L rugăm pe Dumnezeu să reverse Pacea Sa adîncă și stătătoare asupra întregii lumi, dar sîntem datori să și activăm cu toate puterile noastre proprii, dîndu-ne contribuția în marea operă de statornicire și întărire a păcii pe pămînt”.

Printr-o unitate spirituală de nezdruccinat, întreaga Biserică Ortodoxă este datoră să pună în plin relief dezacordul total dintre concepția creștină despre lume și viață și război: „Cuvîntul Bisericilor Ortodoxe, — puternic prin unitatea și gîndirea spirituală, trebuie să accentueze, amintind lumii creștine, despre incompatibilitatea nimicirii oamenilor, de aceeași credință în Hristos, — care pe toți îi cheamă la înfrățire, dîndu-le putința să devină fii ai lui Dumnezeu”.

În acțiunea ce tinde spre dezarmarea totală și generală, contribuția Bisericii stă în mijlocirea iubirii dumnezeiești și în pregătirea climatului spiritual-moral necesar: „în mare măsură de noi, slujitorii Bisericii, depinde ca voința oamenilor pentru dezarmare generală să găsească sprijinul cuvenit în dumnezeiasca dragoste, ce s-a suit pe Cruce pentru izbăvirea neamului omenesc din păcat, de blestem și de moarte.

Și dacă noi vom încălzi inimile oamenilor cu cuvîntul dragostei, atunci omenirii îi va fi mai ușor să se înalțe și să realizeze acea stare duhovnicească, cînd „nu-și va mai ridica sabia sa popor asupra altui popor și nu vor mai învăța a se război” (Isaia II, 4).

Acest lucru trebuie să-l facem cu atît mai vîrtos, cu cît „milioane de creștini așteaptă ... cuvîntul” Intîistătătorilor Bisericii Ortodoxe „relativ la propunerea Guvernului Sovietic”, cu cît la aceasta ne obligă „porunca Domnului nostru Iisus Hristos, —

dată pentru toate timpurile: „Fericiți sînt făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema” (Matei V, 9).

INDRUMĂRILE SF. SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMINE

Luînd act de cuprinsul Apelului prezentat mai sus, Sinodul Permanent al Bisericii noastre, în şedinţa sa din 21 decembrie 1959, şi-a însuşit acest Apel al Bisericii Ortodoxe Ruse pentru dezarmare generală şi totală şi a hotărît ca textul lui să fie trimis tuturor Eparhiilor, spre a fi adus la cunoştinţa preoţilor în prima conferinţă de orientare pe anul 1960.

Aceste îndrumări implică în fond prelucrarea atentă a Apelului, pentru ca fiecare dintre slujitorii altarelor să şi-l însuşească în mod deplin conştient şi matur. Numai în felul acesta clerul nostru va putea face viu şi lucrător acest Apel în sufletele credincioşilor lui şi va sprijini efectiv acţiunea mondială în vederea rezolvării pozitive a problemei dezarmării totale şi generale.

TEMEIURI CREŞTINE ALE DEZARMĂRII

A lupta pentru dezarmare însemnează — în fond şi în fapt — a lupta pentru pace. De unde rezultă, că acţionînd cu convingere şi cu tărie pentru dezarmare, creştinul împlineşte din plin porunca ce se desprinde din cuvintele Mîntuitorului: „Fericiți sînt făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema” (Mt. V, 9).

Continuarea cursei înarmărilor, al cărei epilog fatal nu poate fi decît dezlănţuirea unui cataclism ce pustieşte întreaga omenire, e direct împotriva poruncii divine: „Fiți rodnici şi vă înmulțiți şi umpleți pămîntul” (Fac. I, 28).

A continua cursa înarmărilor, însemnează a te lăsa stăpînit cu totul de spiritul cainit, care a inaugurat şi întreţinut în lume fratricidul, luînd uneori amploare de genocid. De aceea, Domnul Dumnezeu a zis către Cain, cel care era cu „fața posomorîță” şi purtînd gînd rău asupra fratelui său Abel: „Pentru ce te-ai întristat şi pentru ce s-a posomorît fața ta? Cînd faci bine, au nu-ți este fața senină? Iar de nu faci bine, păcatul bate la ușă şi caută să te tîrască, dar tu biruieste-l” (Fac. VI, 6—7). Fără a-i forţa deloc sensul, acest loc scripturistic ne învață să nu adunăm rău peste rău — ceea ce se face si prin continuarea cursei înarmărilor a țărilor capitaliste — ci să biruim răul cu binele. Ceea ce pledează în fond pentru dezarmare,

Cînd „răutatea oamenilor s-a mărit pe pămînt” și cînd „toate cugetele și dorințele inimilor lor sînt îndreptate la rău în toate zilele” (Fac. VI, 5), a urmat pustiirea lor prin potop. Căci Dumnezeu a zis către Noe: „Sosit-a înaintea feții mele sfîrșitul a tot omul, cînd s-a umplut pămîntul de nedreptățile lor și iată eu îi voi pierde de pe pămînt” (Fac. VI, 13). Prin dezlănțuirea potopului, „s-a stins toată ființa care se afla pe fața a tot pămîntul, de la om și pînă la dobitoc și pînă la tîrîtoare și pînă la păsările cerului, toate s-au stins de pe pămînt, și a rămas numai Noe și ce era cu el în corabie” (Fac. VII, 23).

Continuarea cursei înarmărilor din partea puterilor imperia-liste ar însemna dezlănțuirea unui „potoap atomic”, care ar avea aceleași funeste consecințe ca și potopul din vremea lui Noe. Or, Dumnezeu nu vrea să mai piardă lumea prin potop (Fac. IX, 8—17). Că Dumnezeu nu vrea să piardă lumea prin „potoap atomic”, se desprinde limpede din atitudinea Mîntuitorului față de Sf. Apostoli Iacob și Ioan, care — indignați de faptul că un oarecare tîrg al samaritenilor n-a voit să-L primească pe Iisus — I-au grăit: „Doamne, să zicem să se pogoare foc din cer și să-i mistu-iască precum a făcut Ilie?”. Iar „Iisus întorcîndu-se i-a certat și le-a zis: Nu știți, oare, fiii cărui spirit sînteți? Că fiul omului n-a venit ca să piardă sufletele oamenilor, ci ca să le mîntuiască” (Lc. IX, 52—55).

Cei ce urzesc războiul atomic prin cursa înarmărilor cad sub osînda cuvintelor: „Sapă groapă și o adîncește, și va cădea în groapa pe care o face” (Ps. VII, 15). Ei se înșeală și se amăgesc amarnic: „Nu se mîntuiește un rege prin ostirea lui cea multă, nici viteazul prin mulțimea puterii lui. Înșeală-se cel ce se bizuie în puterea calului, căci multa lui putere nu-l poate mîntui” (Ps. XXXII, 16—17). Căci „vor mîncea din rodul căii lor și de sfaturile lor se vor sătura” (Pil. lui Sol. I, 31).

În schimb, celor ce și-au legat inima de dezarmare și acțio-nează asiduu pentru ea, li se potrivesc cuvintele Sf. Scripturi: „Ferice de omul care a aflat înțelepciune și de bărbatul care a dobîndit pricepere... Viață lungă e în dreapta ei, iar în stînga ei bogăție și slavă. Căile ei sînt plăcute și toate cărările ei sînt căile păcii. Pom al vieții este ea pentru cei ce o stăpînesc, iar cei care se sprijină pe ea sînt fericiți” (Pilde III, 13—18). De asemenea: „păzește sfatul și buna chibzuială, căci ele sînt viața sufletului tău. Atunci tu vei merge fără teamă pe calea ta și piciorul tău nu se va poticni. De te culci, nu-ți va fi teamă, iar de adormi, somnul

tău va fi dulce” (Pilde III, 21—24). Căci cel ce află înțelepciune, a aflat viața, iar cel ce păcătuiește împotriva ei, „își păgubește viața lui” (Pilde VIII, 35—36).

Din gândirea și simțirea patristică, reținem numai două frumose îndemnuri: „...fii curat în sufletul tău... Până la sfârșit să urăști ceea ce este rău... Să nu pricinuiеști dezbinare, ci să faci pace unind pe cei dezbinați” (Ep. lui Barnaba, cap. III, ed. Mihailescu, p. 78); „un lucru și mai glorios decît a omorî oamenii în lupte sîngeroase, este să eviți războiul prin tratative. Este mai glorios să cîștigi pacea și să o menții cu ajutorul înțelegerilor prietenești, decît s-o impui prin măsuri ca caracter războinic” (Fer. Augustin: Ep. CCXXIX, n. 2, Migne P.L. 33, col. 1019).

TEMEIURI RAȚIONALE ALE DEZARMĂRII

Temeiurile raționale în sprijinul dezarmării se reduc în fond la avantajele fericitoare ale dezarmării și la desavantajele funește ale continuării cursei înarmărilor.

Cît privește cele din urmă, este foarte edificatoare sublinierea scriitorului sovietic Ilya Ehrenburg: „Noi știm că Uniunea Sovietică nu va recurge niciodată prima la arme. Cred în bunacredință, în bunul simț al guvernelor Americii și Marii Britanii. Dar cine poate garanta că nu se va produce o catastrofă dintr-o întîmplare absurdă, dintr-o greșală sau din faptul că vreun militar nu-și va putea stăpîni nervii. Cine poate garanta că arma atomică, încetînd a mai aparține exclusiv celor trei puteri, nu se va găsi mîine în mîinile unui nou Hitler — un paraonic, un fanatic, gata să distrugă omenirea”.

Nu mai puțin edificator este avertismentul ce se desprinde din romanul englezului Mordecai Roshwald, intitulat „Nivelul 7” și a cărui acțiune se petrece în cadrul supremului adăpost din care vor fi pornite, în clipa fatidică a dezlănțuirii unui război atomic, represaliile nucleare. Aici se arată că un accident s-ar putea produce într-un moment de neatenție sau de demență în manevrarea sistemului de declanșare. Odată izbucnit războiul atomic, nici cei din supremul adăpost nu se pot salva, pentru că foarte curînd mortalele radiații încep să pătrundă succesiv chiar pînă la ei. După părerea unui specialist de talia prof. Linus Pauling, romanul acesta „înfățișează cea mai realistă imagine a războiului nuclear oferită pînă astăzi de o operă literară”.

Primejdia atomică — fie ca posibilitate de dezlănțuire a unui război a cărui declanșare ar echivala cu pustiirea întregii omeniri, fie ca periclitate a vieții omenеști prin consecințele experiențelor nucleare — **ne atinge direct și vital pe toți la un loc și pe fiecare în parte.** Toți oamenii conștienți și cinstiți ar trebui să mediteze profund și cu luciditate asupra acestui lucru. Răspunderea și solidaritatea de destin a tuturor în fața războiului atomic și a dezarmării, în condițiile actuale, sau a coexistenței în pace, nu este o simplă „chestie de propagandă” sau o afirmație sentimentală, ci imensă, complexă și cutremurătoare realitate, pe care n-o putem ignora sau ocoli fără consecințe funeste.

A reacționa altfel decît cu toată grija și cuminenția în fața acestei situații, însemnează a proceda împotriva elementarului instinct de conservare și afirmare a vieții. Ceea ce echivalează în fond cu ieșirea noastră din limitele omeniei autentice, pervertirea și degradarea noastră sub nivelul celorlalte viețuitoare care nu acționează împotriva firii lor. Însemnează totodată a cădea pradă tezei fataliste că războiul cu toate nenorocirile lui este o realitate de neînlăturat.

Convertirea economiei la producția de pace în țările imperia-liste ar deschide perspective de progres nebănuit de mari pe tărîm economic, ar îmbunătăți substanțial relațiile economice dintre Est și Vest și ar face posibilă ajutorarea țărilor slab dezvoltate. Comunicatul celei de a treia conferințe a mesei rotunde Est-Vest de la Londra din 2—4 februarie 1960, arată: „Dezvoltarea coope-rării internaționale, economice, tehnice și științifice, ajutorarea țărilor slab dezvoltate și măsuri similare folosind în acest scop mecanismul Națiunilor Unite, ar servi nu numai la înlăturarea dificultăților economice rezultînd din dezarmare, dar și la crearea bunăstării tuturor popoarelor și la crearea unor rețele de relații și interese comune între toate statele, bogate sau sărace, indiferent de sistemul lor social-economic. Aceasta ar stabili o temelie solidă pentru ca popoarele să trăiască în pace” (Cap. III, pct. 3).

Oare nu e bine cunoscut faptul că șomajul lovește milioane de oameni ai muncii în timp ce uzinele de război lucrează din plin la producția armelor de distrugere? Oare nu e limpede cît de mari sînt posibilitățile de utilizare a resurselor ce ar rămîne disponibile după încetarea cursei înarmărilor? Cîte pustiuri ar putea fi irigate, cîte orașe s-ar putea construi și cîte alte îmbunătățiri ale vieții s-ar putea realiza?

Iată de ce este aproape de prisos să subliniem că dezarmarea este de preferat continuării cursei înarmărilor și dezlănțuirii unui război atomic. Mai mult, pășirea efectivă spre dezarmare se impune ca o necesitate inexorabilă și acută sau urgentă: „Singura cale de a preveni o catastrofă mondială nucleară este — spune cu drept cuvânt comunicatul mai sus amintitei conferințe de la Londra — de a asigura o dezarmare cuprinzătoare, generală și controlată, ca atare abolirea cât mai apropiată a armelor nucleare și a altor arme de distrugere în masă” (Cap. I, pct. 2).

Oricât ar fi de pretențios, programul unei dezarmări totale este infinit mai realist și mai practic decât politica măsurilor „parțiale” și a încercărilor de a „limita” întrebuințarea armelor atomice, pentru că o astfel de politică duce la o mare creștere a armamentelor și efecivelor militare. De aceea, riscul violării unui tratat de dezarmare este mult mai mic decât acela de a îngădui continuarea actualei curse a înarmărilor nucleare: „Deși este cu neputință să se conceapă dezarmarea fără control, sau controlul fără dezarmare, nu este totuși mai puțin adevărat că riscurile unui sistem de control chiar dacă nu este total perfect, sînt neîndoielnic mai puțin mari decât acelea ale continuării cursei înarmărilor” (Cap. I, pct. 6).

DOUA ATITUDINI FAȚĂ DE DEZARMARE

Deși este deplin evident că cea mai scurtă și mai emoționantă formulă a păcii și a războiului, în condițiile actuale, este aceasta: „coexistență și pace deplină prin dezarmare atotcuprinzătoare sau continuarea cursei înarmărilor”, — totuși se manifestă două atitudini față de dezarmare: una de adeziune și alta de adversitate.

În fruntea adepților dezarmării stă Uniunea Sovietică, care prefăce armele în tunuri cosmice, capabile să proiecteze în spații, nu simpli bulgări de zgură cum sînt atîtea corpuri cerești, ci mașinării ingenioase și complicate, a căror dîră de foc trasă dintr-o parte în alta a cerului, este semnul de naștere al unei ere noi. Tot ea reduce efectivele armatei. Astfel, superioritatea militară a Uniunii Sovietice și a lagărului socialist este folosită ca instrument spre dezarmare. Căci un stat ajuns la această evidentă superioritate nu profită de ea pentru a-și impune voința altor națiuni, ci — dimpotrivă — propune dezarmarea generală — adică preferă

victoriei, pacea. De asemenea, atitudinea Uniunii Sovietice ilustrează și faptul, că desființarea armatei a încetat de a mai fi o utopie sau o figură de stil. În felul acesta, pacea prin dezarmare, pacea veritabilă se înscrie de acum încolo ca o perspectivă rezonabilă, care nu exclude persistarea unor prejudecăți și neîncredere, ci le privește cu convingerea dictată de bunul simț, că aceste piedici pot fi îndepărtate.

Edificatoare este și Declarația semnată de participanții la Consfătuirea de la Moscova a țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia, care definește poziția acestora în principalele probleme ale situației internaționale. După măsurile unilaterale de dezarmare luate de U.R.S.S., această Declarație — cu apelul pentru pace pe care-l cuprinde — constituie o nouă lovitură dată războiului în general și războiului rece în special. Unul din cele mai importante pasaje ale acestui document este acela care subliniază că războiul nu poate sluji ca mijloc de rezolvare a problemelor internaționale: „În conștiința popoarelor, în mințile multor oameni de stat și politici, inclusiv din Occident, se întărește tot mai mult părerea că, la nivelul pe care l-a atins în prezent dezvoltarea armelor de exterminare în masă și mijloacelor de transport instantaneu în orice punct de pe glob, războiul, în general, **nu mai poate sluji drept mijloc de soluționare a litigiilor internaționale**, că singura cale practică posibilă este de a întemeia relațiile dintre state pe baza coexistenței pașnice”.

Fără să subestimăm numărul acelor care au pornit pe drumul cel bun, trebuie să spunem, însă, că adversarii dezarmării și adepții cursei înarmărilor sînt încă în acțiune și puternici. Despre aceasta, vorbesc următoarele fapt: S.U.A. măresc bugetul militar și „ajutorul” aliaților săi prin punerea la dispoziția acestora a tuturor armelor nucleare de care dispun; intenția Guvernului S.U.A. de a suspenda moratoriul aplicat în domeniul experiențelor nucleare, ceea ce însemnează în fond opoziție față de încetarea experiențelor nucleare; Marea Britanie sporește cheltuielile militare; Franța a explodat o bombă atomică în Sahara.

Nu mai puțin semnificativ este faptul că se mai face caz de teza „războiului limitat”, care este atît de șubredă. În afară de neajunsul că se bazează pe premisa că războaiele sînt o fatalitate implacabilă, ea uită că în condițiile actualelor armamente nu mai poate fi vorba de „război limitat”. Căci puterea lor de pustiire e atît de mare, încît e un vis utopic credința că puterea lor de distrugere ar putea fi circumscrisă la un teritoriu anumit.

Această manifestare a două atitudini față de dezarmare, ne obligă la acțiune continuă și intensă în sprijinul dezarmării totale și generale.

CLIMATUL ESTE FAVORABIL

Perspectiva dezarmării generale și totale însufletește cercuri tot mai largi ale opiniei publice mondiale. Astăzi speranțele pentru o dezarmare atotcuprinzătoare au crescut mult. Sufică în lume aerul primăvărat al unui dezgheț, care a dus la o atmosferă mai prietenoasă și mai promițătoare. Trăim cel mai luminos moment: speranța înfiripării — prin dezarmare totală și generală — unei ere de liniște și progres, în care primejdia războiului se schimbă într-o săgeată ce arată drumul larg — prin muncă și pace — al unei înfloriri nebănuite de mărețe pentru toată lumea.

Este limpede că „perspectiva morții atomice” a depășit mult domeniul sentimentalismului sau al senzaționalului jurnalistic și că azi conștiința uriașei primejdii a cuprins sufletul a sute de milioane de oameni. Așa se explică îngrijorarea și tensiunea cu care opinia publică mondială se interesează de acțiunile cu perspective sumbre. Se manifestă tot mai intens o atitudine critică față de pozițiile negative în marea problemă a dezarmării.

În complexul preocupărilor contemporane, dezarmarea constituie problema majoră de cea mai vie prezență în conștiința maselor. Dezarmarea atotcuprinzătoare este o idee forță în plin marș, care câștigă pe fiecare zi mase tot mai largi din rîndurile opiniei publice de pretutindeni. Forța ei de manifestare câștigă necontenit în intensitate și proporții.

O evoluție profundă are loc în sufletul oamenilor: ei cred în pace. Chiar și în lumea occidentală posibilitatea de a acredita războiul, fie el chiar rece, a scăzut deja considerabil. În aceste condiții psihologice, nu e de mirare că intenția Guvernului S.U.A. de a suspenda moratoriul aplicat de mai bine de un an în domeniul experiențelor nucleare, deci de a relua exploziile experimentale nucleare, a fost aspru criticată atât de oameni politici, cât și de reprezentanți cu autoritate ai științei americane. La fel este cazul cu explozia bombei atomice franceze în Sahara, care a stîrnit un val puternic de proteste în opinia publică.

Războiul pierde teren, atât din punct de vedere moral, cât și al faptelor. Să nu ne legănăm, însă, în iluzii exaltate. Să nu spunem: pacea este deplin asigurată, ci numai: omenirea începe

să înțeleagă că pacea poate elimina războiul pentru totdeauna din viața ei.

ROLUL INSEMNAȚ AL OPINIEI PUBLICE MONDIALE

Nu numai climatul spiritual favorabil ne dă speranțe, ci și rolul tot mai simțit al opiniei publice mondiale în punerea și rezolvarea problemelor de interes vital pentru întreaga omenire. În sesiunea sa de la Roma din zilele de 23 și 24 ianuarie 1960, Președintele Consiliului Mondial al Păcii a ajuns la concluzia: „opinia publică poate transforma anul 1960 în anul primilor pași pe calea spre dezarmare controlată”. Un eminent luptător pentru pace din Marea Britanie a declarat nu de mult: „Dacă opinia popoarelor ar putea fi mobilizată într-o mișcare activă, cred că am obține dezarmarea în mai puțin de o săptămână”.

Rolul opiniei publice mondiale, în orientarea vieții internaționale, a devenit deosebit de activ în cursul ultimilor ani. Faptul acesta întemeiază nădejdea că de aici înainte cuvântul opiniei publice mondiale va avea un ecou cu atât mai profund.

În cadrul celei de a treia conferințe a mesei rotunde Est-Vest, desfășurată la Londra în zilele de 2—4 februarie 1960, s-a pus accent deosebit pe rolul tot mai însemnat al opiniei publice mondiale ca forță de înrîurire în discuțiile dintre oamenii de stat. Acesta a constituit un adevărat leit-motiv în cuvântările majorității participanților. Comunicatul final al conferinței subliniază între altele: „Sarcina opiniei publice mondiale în lunile decisive ce urmează este de a înlesni tratativele, care să îndepărteze toate obstacolele din calea acordului (pentru dezarmare) și să risipească atmosfera de neîncredere creată de războiul rece” (Cap. II, pct. 4). Concluzia acestui comunicat cere opiniei publice mondiale să facă tot posibilul pentru a contribui la inaugurarea unei ere noi în viața internațională.

RĂZBOIUL POATE FI ÎNLĂTURAT

Înlăturarea războiului ca mijloc de soluționare a litigiilor internaționale este pe deplin posibilă. Vastul și îndrăznețul plan de dezarmare propus de U.R.S.S. a devenit numai în câteva luni un obiectiv concretizabil. Dl. Philip Noel-Baker, laureat al premiului Nobel pentru pace 1959, a declarat răspicat: „Nimeni nu se mai poate îndoii că șansele unui acord pentru o dezarmare reală sînt astăzi mai mari decît au fost vreodată în decurs de luni și ani”.

Un alt eminent luptător pentru pace și-a exprimat convingerea: „De acum înainte, dacă guvernele vor voi într-adevăr să pornească pe calea dezarmării, ele o pot face”.

A spune că conceperea unei lumi scutită de războaie frizează speculația fantezistă și desprinsă de coordonatele realității date, însemnează pur și simplu a socoti ideaiul preconizat de Domnul Hristos ca ceva utopic, iar pe noi creștinii, care ostenim pentru întruchiparea lui, ca pe niște biete victime ale unui vis irealizabil. Ar însemna că omul este originar un asasin, că nevoia de a ucide este înscrisă în sângele său, că omul nu mai este om ci fiară.

Iată de ce ne-au umplut inimile de speranță cuvintele premierului sovietic din istorica zi de 18 septembrie 1959 de la O.N.U.: „In opoziție cu lozinca: „Să ne înarmăm!”, care tot mai are curs ici-colea, formulăm lozinca: „Să ne dezarmăm total!”.

Un vechi adagiu latin consacra concepția despre „pacea armată”. El pretindea că dacă vrei pace, trebuie să te pregătești pentru război: „si vis pacem, para bellum” — consacând parcă politica de forță și de șantaj. Astăzi Uniunea Sovietică și toate celelalte țări socialiste au răsturnat proverbul și pentru a obține pacea, pregătesc pacea: „si vis pacem, para pacem!”.

Nu este nici o exaltare bolnăvicioasă, dacă în fața aceste noi orientări lăsăm să se înfiripeze puternic în sufletele noastre rădejdea că vor prinde întruchipare prorociile Vechiului Testament în legătură cu viitoarea împărăție mesianică, a cărei una din trăsăturile fundamentale este pacea universală: „Preface-vor săbiile în fiare de pluguri și lăncile lor în seceri. Nici un neam nu va mai ridica sabia împotriva altuia și nu-și vor mai face războaie” (Isaia II, 4). De asemenea, în profetia despre chemarea neamurilor, profetul Mihea prevestește: „Acelea (neamurile puternice) vor preface săbiile lor în fiare de plug și lăncile lor în cosoare. Și nici un neam nu va mai ridica sabia împotriva altuia și nu se vor mai învăța cum să se lupte; ci fiecare va sta liniștit sub vița și smochinul lui și nimeni nu-i va înfricoșa” (IV, 3—4).

CE-I DE FĂCUT? ROLUL BISERICII

În fața propunerilor Guvernului Sovietic, se pune o singură întrebare: Cum pot fi atinse obiectivele acestui vast program de dezarmare, a cărui împlinire este atât de mult de dorit? Dată fiind posibilitatea realizării lor, dat fiind climatul prielnic ce trebuie folosit din plin, este necesar ca toate forțele din lume să se unească în eforturi susținute pentru dezarmare.

În fața situației prezente: — spaimile unui război necruțător sau făgăduielile fabuloase ale unei păci depline, nimeni nu se poate da în lături. De trecutul care ne-a adus în situația actuală sîntem toți răspunzători. Prezentul și viitorul reclamă strădania noastră plină de grijă. Trecutul e rechizitorul, iar viitorul constituie nădejdea; de aici rezultă obligația morală de a lua cea mai fermă hotărîre de a lupta pentru pace. De asemenea, nu trebuie să uităm că în lupta pentru dezarmare trebuie să fim întîi exigenți cu noi înșine, pentru a putea cere de la alții!

A respinge războiul, a merge pe calea dezarmării și a coexistenței pașnice, — este astăzi cuvîntul de ordine al tuturor oamenilor de rațiune sănătoasă și de bunăvoință. Omul conștient al epocii noastre trebuie să fie crainicul luminat al rațiunii lucide, al păcii și al progresului — împotriva distrugerii și a morții!... Ca să-și ia zborul spre toate colțurile lumii, mesajul înalt al luminii și al păcii.

Toți trebuie să fim preocupați intens de ideea: cum să ferim lumea de actualele arme atît de distrugătoare, de noi nenorociri și calamități? Dezarmarea trebuie să fie realizată în ciuda rezistenței înverșunate a unui pumn de monopolisti, care vor să intimidaze popoarele cu fantoma crizei ce ar urma inevitabil — pretind ei — unei încetări a cursei înarmărilor. În acest scop, trebuie să luptăm mai bine decît pînă acum și anume, cît mai direct și mai operativ.

Ceea ce se impune în primul rînd este **vigilența**, la care ne îndeamnă stăruitor și Sf. Scriptură: „voi priveghea asupra căilor mele, ca să nu greșesc” (Ps. XXXVIII, 1); „fii cu luare aminte la calea picioarelor tale și toate cărările tale să fie bine chibzuite” (Pilde IV, 26); „să nu dormim..., ci să fim treji și să priveghem” (I Tesal. V, 6). Atunci „buna chibzuială va veghea peste tine și înțelegerea te va păzi, ca să te mîntuiască de calea celui rău” (Pilde II, 11—12).

Toți trebuie să strigăm cu toată puterea sufletului nostru: **Jos armele!** Iubim cel mai mult viața și propășirea ei. Urîm războiul și nu vrem să mai cunoaștem calamitățile lui! Vrem ca toți oamenii să fie readuși la muncă pașnică creatoare. Vrem o lume fără arme, o lume fără războaie! Militînd în felul acesta tot mai intens, cu ecou tot mai larg, pentru dezvoltarea continuă a vas-tului proces de înrîurire pe care-l poate avea opinia publică în determinarea oamenilor de stat pe calea deschisă de propunerile

sovietice, vom determina grăbirea ritmului lucrărilor pregătitoare în vederea dezarmării atotcuprinzătoare.

Biserica este chemată să lumineze calea credincioșilor săi spre susținerea conștientă și activă a dezarmării. Idealul păcii, de care este legată indisolubil dezarmarea, nu trebuie să fie ceva în afara conștiinței niciunui creștin; din contră, ființa lui întregă trebuie să se contopească cu acest țel. Creștinul conștient și activ trebuie să fie în primele rînduri ale luptătorilor pentru dezarmare. Acestei lupte el trebuie să-i consacre tot ce are mai bun.

Insușindu-și integral Apelul lansat de Biserica soră de la Răsărit, preoțimea noastră trebuie să-l propovăduiască cu toată osîrdia, ca să se bucure de adeziune rodnică din partea tuturor păstoriților ei și să devină viu lucrător în sufletele lor.

V. Hugo spunea: „O, trîmbiți ale minții, sunați fără-ncetare!” Fără-ncetare trebuie să răsunе glasul preoților în limpezirea minții credincioșilor lor în sensul că nu există altă cale mai bună decît aceea a dezarmării și a păcii, că alergarea întru înarmare trebuie calificată drept „culmea demenței”. Trebuie să-i facă să înțeleagă că „viața nu e un vals pe oseminte” (T. Arghezi).

Trebuie să fie limpede pentru fiecare om — indiferent pe care parte a globului locuiește — că viitorul lui și al familiei sale este dependent de menținerea posibilităților de războire sau stîrpirea războiului, adică de continuarea cursei furibunde a înarmărilor sau dezarmarea totală și generală. Preoții să acționeze în așa fel, încît toți păstoriții lor să-și sape adînc în memorie acest adevăr și să-l repete tuturor celor care nu-l cunosc.

În aceste momente descisive, cuvîntul Bisericii — prin preoții și credincioșii ei — vorbit sau scris, dar mai ales cuvîntul cel deplin făptuit al exemplului viu, trebuie să se înscrie în rîndul faptelor generoase ce nu obosesc **să avertizeze și să convertească**. Biserica este chemată să pregătească climatul spiritual-moral prielnic realizării ideii de dezarmare. Cum? Prin **dezarmarea spiritelor**: desrădăcinarea tuturor păcatelor care constituie piedici în calea realizării dezarmării. În acest sens este ea datoră să găsească calea cea mai potrivită și mai eficace de a se face ascultată.

Un obiectiv principal și imediat al acțiunii spiritual-morale pentru dezarmare constă în ispirarea convingerii că dezarmarea este posibilă. Căci „cel mai mare pericol — observă foarte just un încercat luptător pentru pace — la ora actuală rămîne totuși această apatie fatalistă a acelor care spun: „vor fi totdeauna armamente, guvernele vor continua să vorbească pe larg despre

aceste lucruri fără a face vreodată ceva". Or, creștinul autentic nu poate împărtăși această teză capitulară. El știe că idealul creștin, din care face parte integrantă și pacea, nu este ceva irealizabil. În același timp, el are încredere deplină în Providența divină și în șansele de reușită ale unei acțiuni duse în slujba binelui, care va birui răul.

Ar fi naiv să credem că în calea realizării dezarmării atotcuprinzătoare nu stă nici o piedică. În marele câmp al sufletului omenesc dat în grijă preotului, treieratul se face mai greu și cu mijloace mai delicate. Buruienile lăsate de trecut pe acest câmp, nu pot fi stîrpite atît de ușor și de repede. Pirul păcatului se zmulge fir cu fir cerînd stăruință pînă la îndărătnicie. Încă n-am aruncat de la noi toată zgura păcatelor. Mai sînt lacomi, invidioși și schizofrenici ai nimicirii, gospodari nechibzuiți ai celor sufletești. Aici este vorba de o luptă îndelungată, grea, dar cu atît mai înaltă prin satisfacția pe care o aduce transformarea pașnică a conștiinței. De aceea, **trebuie să ostenim în fiecare zi** pentru adevăr, pentru progres moral, pentru pace, pentru fericire. Pacea se construiește cu răbdare, cu dîrzenie, cu consecvență și cu pricepere.

O largă dezarmare printr-un tratat eficace, nu-i lucru ușor de obținut. Condiția fundamentală a eficacității lui este încadrarea conștientă și voită în spiritul și în litera lui. De unde rezultă că nu există greutăți tehnice pentru realizarea lui, ci numai greutăți de ordin moral.

Creștinismul este pentru viață, pentru omul adevărat. De aici se desprinde obligația morală a fiecărui adept al său de a **dovedi mai multă conștiință vie, activă și în permanent avînt în săvîrșirea de fapte pozitive în sprijinul dezarmării**. Atît preoții cît și credincioșii păstoriți de ei, trebuie să-și dea seama că acum mai ales sînt chemați să se dăruiască pentru perspectivele de viitor ale omenirii doritoare de pace — care sînt și perspectivele lor: perspective de dezvoltare și înflorire a vieții.

INCHEIERE

Cu toate forțele trebuie să sprijinim activ promovarea a ceea ce interesele vitale ale omenirii cer: abolirea armelor și a războaielor, ca să se evite mersul pînă la capăt pe un drum fatal pentru toată omenirea. Sîntem cu totul pentru triumful rațiunii, pentru triumful binelui asupra răului, pentru fericirea popoarelor.

Principiul: războiul nu poate sluji ca mijloc de rezolvare a problemelor internaționale — dorim fierbinte să-l vedem instaurat ca principiu imuabil al relațiilor dintre state. Căci respingînd moartea și acceptînd cu toată puterea viața, voim să sprijinim desăvîrșirea în pace a dreptății sociale, ștergerea mizeriei și a oprimării, construirea, întărirea creației de cultură și civilizație, ridicarea pe munții cei mai înalți ai progresului.

Dorim din inimă ca inaugurarea contactelor personale între conducătorii de țări să constituie începutul unei ere istorice noi, a unei lumi care a alungat pentru totdeauna războiul din viața ei. Avem nădejdea tare că toate demersurile sincere și hotărîte pentru dezarmare vor duce la împlinirea voinței de pace deplină a tuturor popoarelor, la așezarea în lume a unei solidarități universale, la împlinirea profeției: „Nici un neam nu va mai ridica sabia împotriva altuia și nu-și vor mai face războaie” (Isaia II, 4).

Pr. Dr. CORNELIU SÎRBU

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

VIATA INTERIOARĂ A PREOTULUI ȘI IMPORTANȚA EI PENTRU APOSTOLATUL PREOȚIEI

Este evident pentru toți cei ce se află în slujba Mântuitorului Hristos că **apostolatul preoției** implică o chemare divină atât prin originea sa, cât și prin scopul ultim pe care-l urmărește: mântuirea credincioșilor.¹ De aceea, indiferent de felul cum o privesc, din nenorocire, chiar unii dintre preoți, funcțiunea preoțească nu este o îndeletnicire sau o întreprindere personală a celui ce o exercită, ci ea posedă un caracter supranatural după însăși esența ei, preotul fiind un ales al lui Dumnezeu, spre a fi împreună-lucrător cu Dumnezeu, în opera de mântuire a oamenilor (cf. I Cor. 3, 9).²

Referindu-se la această alegere, la această chemare a apostolilor, Mântuitorul, în rugăciunea arhierască (Ioan cap. 17) se adresează Părintelui Său cu aceste cuvinte: „Ei nu sînt din lume, precum nici eu nu sînt din lume. Sfînțește-i pe ei întru adevărul Tău... Precum m-ai trimis pe mine în lume, și eu i-am trimis pe ei în lume...” (Ioan 17, 16—18). Iar Sf. Apostol Pavel scrie Evreilor: „Orice arhieru fiind luat dintre oameni, este pus pentru oameni spre cele ce sînt către Dumnezeu” (Evr. 5, 1). Arătînd că slujba preoției se exercită asupra turmei prin încredințare din partea lui Dumnezeu, Sf. Apostol Petru se adresează preoților astfel: „Păstoriți turma lui Dumnezeu, care vi s-a încredințat, veghind asupra ei ... nu ca stăpîni ai păstoriților, ci pildă făcîndu-vă turmei” (I Petru 5, 2—3).

Pentru aceste motive, preotul este numit de Sf. Apostol Pavel **Omul lui Dumnezeu**, deci un om ce se află pus în slujba lui Dumnezeu (cf. I Tim. 6, 11).

1 P. Vintilescu, *Preotul în fața chemării sale de păstor al sufletelor*. București, fără dată, p. 51.

2 Pr. Prof. I. G. Coman, *Chipul preotului după Sf. Scriptură și Sfinții Părinți*; în: *Studii Teologice* S. II, nr. 3—4, martie—aprilie 1956, p. 157—159.

Așadar, apostolatul preoției creștine, precum arată însuși numele de apostol (de la ἀποστέλλω, ἀπόστολος trimis), își are origine și instituire divină, iar cel ce se găsește în slujba acestuia, prin hirotonie, dobândește harul divin care sfințește funcțiunea preoției cu întreita ei dregătorie: de a învăța, de a săvârși cele sfinte și de a conduce „turma” spre mîntuire (cf. Mt. 28, 19—20).

Apostolatul preoției se leagă însă în mod indisolubil de întreagă lucrarea Mîntuitorului Iisus Hristos, „singurul mijlocitor între Dumnezeu și oameni” (cf. I Tim. 2, 5).³ Iar întrucît roadele acestei mijlociri trebuie aplicate încontinuu tuturor credincioșilor, pînă la sfîrșitul veacurilor, Mîntuitorul și-a lăsat pe pămînt **reprezentanți**, cu împuternicire specială, care, prin administrarea Sf. Taine și ierurgii, împărtășesc creștinilor harul mîntuirii sufletelor.⁴

Sf. Biserică, prin slujitorii ei, continuă deci apostolatul Mîntuitorului, numeroși oameni putînd ajunge astfel la cunoașterea, deci la aflarea căii mîntuirii tot prin oameni.⁵ De aceea, cei ce continuă lucrarea Mîntuitorului Hristos — preoții — sînt numiți de către Sf. Apostol Pavel: împreună-lucrători cu Dumnezeu (I Cor. 2, 9), precum și slugi ale lui Hristos și iconomi sau administratori ai tainelor lui Dumnezeu (I Cor. 4, 1).

Așadar, în opera mîntuirii, al cărei săvîrșitor este Domnul nostru Iisus Hristos, preotul este trimisul sau reprezentantul Său între oameni, iar funcțiunea pe care o îndeplinește, este în strictă dependență de împuternicirea ce i se transmite acestuia prin taina Sf. Hirotonii.⁶ Preotul este deci un delegat sau un locțiitor al lui Iisus Hristos, continuînd sluiba Acestuia în numele Său.

După înseși cuvintele Mîntuitorului, Fiul lui Dumnezeu a venit în lume pentru ca, prin El, „lumea să aibă viață și mai multă să aibă” (Ioan 10, 10). Și atunci **viața în Hristos**, pe care preotul trebuie să o mijlocească păstoriților săi, nu numai că nu-i poate fi indiferentă preotului, dar această viață în Hristos trebuie să constituie însăși seva ființei sale.⁷

Minunata alegorie folosită de Mîntuitorul cînd se numeste pe sine „viața cea adevărată”, iar pe apostoli „mlădițele” care nu

3 P. Vintilescu, o. c., p. 53 și I. B. Chautard, *Sufletele apostolatului*; trad. Pr. Teofil Herineanu, Cluj 1943, p. 8.

4 L. Kösters, în: *Lexikon für Theologie und Kirche*, B. 8: Priester.

5 I. B. Chautard, o. c., p. 8.

6 P. Vintilescu, o. c., p. 54 și L. Kösters, art. cit.

7 Despre viața în Hristos prin Sf. Taine, vezi: Nic. Cabasila, *Despre viața în Hristos*, trad. de Pr. T. Bodogae, Sibiu 1946.

pot aduce roadă decît rămînînd în strînsă legătură cu „buciumul viței” (Ioan 15, 1—6), înfățișează adevărul de temelie al apostolatului preoției: Mîntuitorul Hristos singur fiind **viața**, pentru ca această viață să fie comunicată și altora, deci pentru ca și alții să se poată împărtăși din ea, este absolut necesar ca cel ce o comunică altora — preotul — să fie altoit în omul-Dumnezeu Iisus Hristos și să circule prin el aceeași sevă de viață.

Așadar, cei chemați la demnitatea de a fi împreună-lucrători ai lui Dumnezeu, nu sînt altceva decît niște conduite modeste, ce comunică viața din unicul izvor al acesteia: **IISUS HRISTOS**.⁸

Iată de ce, Sf. Părinți care se ocupă îndeosebi în scrierile lor de preoție, ca de ex. Sf. Grigorie Teologul, Sf. Efrem Sirul, Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Ambrozie de Milan, Sf. Grigorie Dialogul și alții, folosesc expresii atît de minunate pentru a arăta demnitatea, rangul înalt și valoarea acesteia.

Dar dacă aceasta e demnitatea și totodată greaua sarcină și marea răspundere ce revine celor ce îmbrățișează apostolatul preoției, atunci este evident că, spre a-și putea duce chemarea la bun sfîrșit, preotul trebuie să aibă, înaintea ochilor săi sufletești, mereu prezente cuvintele Sf. Apostol Pavel, adresate în Milet prepoziților Bisericii din Efes: „Drept aceea luați aminte **de voi și de toată turma** în care Duhul Sfînt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstoriți Biserica lui Dumnezeu”... (F. Ap. 20, 28).

Preotul, deci, trebuie să ia aminte **de sine și de toată turma**, ceea ce înseamnă că el trebuie să se îngrijească în primul rînd de viața sa personală, iar în al doilea rînd să-și îndeplinească menirea de a conduce turma spre mîntuire, deci să se îngrijească de activitatea sa externă. Sf. Apostol Pavel așează aici în **primul rînd** datoria preotului de a lua aminte la sine, nu numai pentru a-i atrage acestuia atenția asupra celei mai însemnate datorii față de propria sa persoană, mîntuirea sufletului său, cît mai ales pentru faptul că păstorul sufletească înainte de toate trebuie să fie posesorul unei vieți pline de sfințenie și curățenie, din care să izvorască pentru păstoriții săi roadele apostoliei sale, iar după aceea, prin viața sa, trebuie să fie pentru aceștia un exemplu viu, vrednic de urmat și nu o pricină de sminteală.

Preotul, înainte de toate, trebuie deci să se înfățișeze înaintea păstoriților săi nu numai ca un izvor nesecat de înțelepciune

și mijlocitor de har, ci totodată ca un exemplu viu de trăire și de viață duhovnicească în Hristos (Gal. 2, 20).

Cu acestea am ajuns la miezul problemei ce ne preocupă: **Ce este viața interioară a preotului, în ce constă aceasta, cum trebuie să fie și ce legătură este între ea și activitatea externă a preotului?**

Vorbind despre demnitatea preoției, Sf. Ioan Gură de Aur zice: „Deși preoția se săvârșește pe pământ, ea are însă demnitatea lucrurilor cerești. Și cu tot dreptul. Căci nu îngerul, omul, arhanghelul, ori vreo altă putere tacută, ci însuși Duhul Sfânt a înființat-o. Încă și pe cei ce petrec în trup i-a făcut să săvârșească slujba îngerilor. De aceea, preotul trebuie să fie așa de curat, ca și cum ar locui în ceruri în mijlocul acelor puteri”.⁹

Același Sf. Părinte spune în alt loc: „Sufletul preotului trebuie să fie mai curat decât înseși razele soarelui, pentru ca Duhul Sfânt niciodată să nu-l lase nelocuit și ca el să poată spune: Eu trăiesc, dar nu mai trăiesc eu, ci Hristos este cel ce trăiește în mine” (Gal. 2, 20).¹⁰

După cum lesne se poate înțelege, preotul, primind prin Taina Hirotoniei plenitudinea harului dumnezeiesc ce-l împărtășește creștinilor prin Sf. Taină, el este un obiect special al harului Duhului Sfânt. Preoție înseamnă deci trăire în har, din har, prin har și pentru har. Ea este pentru preot o sfințire progresivă a întregii sale ființe, atât prin lucrarea continuă a harului personal primit prin hirotonie, cât și prin influența pe care o exercită asupra sa continua împărtășire a harului, pe care el o face credincioșilor prin Sf. Taină. În aceasta stă deosebirea între preoția Noului Testament și cea a Vechiului Testament, preoția N. T. cerînd o purificare și o desăvîrșire continuă a vieții interioare a preotului, după măsura lui Iisus Hristos.¹¹ În acest înțeles vorbesc Sf. Părinți despre preoție, cerînd pentru preot o curăție desăvîrșită, sufletească și trupească.

Chipul ideal al preotului, de o curățenie interioară desăvîrșită, dar și posesor al unei puteri harice miraculoase care îl mîna spre cele mai mărețe realizări pe drumul apostolatului, îl oglindește Sf. Apostol Pavel. Dar nu numai viața acestui minunat preot ne poate servi drept unic exemplu de desăvîrșire preoțească,

⁹ Sf. Ioan Hrisostom, *Despre preoție*, trad. Pr. A. Geamănu, Craiova 1941, Cartea III, Cap. 4, vers. 175.

¹⁰ Sf. Ioan Hrisostom, *Despre preoție*, Cartea VI, cap. II, v. 504, vezi și I. B. Chautard, o. c., p. 18.

¹¹ Pr. Prof. I. G. Coman, *Vocația și pregătirea pentru preoție*; în: *Studii Teologice*, seria II, nr. 5—6, mai—iunie 1954, p. 243.

ci și epistolele sale către Timotei și Tit cuprind înfățișarea preotului desăvârșit, prin arătarea însușirilor pe care trebuie să le aibă acesta (I Tim. 3, 1—12 și Tit 1, 5—9). Iar o mare parte dintre aceste însușiri se referă la viața lăuntrică a preotului.¹²

Părinții bisericești și scriitorii de mai târziu, sub influența scrierilor lui Pseudo-Dionisie Areopagitul, desăvârșitorul misticei liturgice în Biserica dreptmăritoare, de câte ori se ocupă de viața lăuntrică a preotului, accentuiază faptul că această viață e o viață supranaturală, e viața lui Hristos în preot, viață ce începe în Taina Sf. Botez, se desăvârșește în Sf. Mir, se redobândește prin Pocăință și se îmbogățește prin Sf. Euharistie.¹³ Deci, în viața preotului, Iisus Hristos devine un principiu de viață supranaturală, un izvor nesecat de har și putere.

Această viață interioară¹⁴ e înfățișată în scrierile Sf. Părinți, ca și ale scriitorilor bisericești, sub diferite numiri, ca: viață lăuntrică, viață internă, viață în duh, sfințenie, înduhovnicire, spiritualizare, viață în Hristos, etc. Dar indiferent de aceste numiri, prin viața interioară a preotului, se înțelege viața ce rezultă din utilizarea maximă din partea lui a harului dumnezeiesc ce s-a revărsat și se revărsă asupra sa prin Sf. Taine și ierurgii. Această viață se poate defini ca: starea interioară a unei persoane care năzuiește să-și stăpânească pornirile sale firești și să-și câștige dispoziție de a se conduce în toate după lumina Evangheliei și după pilda vieții lui Iisus Hristos.

Bineînțeles că această stare trebuie să depășească nu numai starea prunciei duhovnicești, dar și creșterea și sporirea duhovnicească, ajungând astfel la desăvârșirea duhovnicească, preotul trebuind, **el, cel dintii**, să propășească pînă ce va ajunge la starea de „bărbat desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos...” (cf. Ef. 4, 13). Aceasta e starea de sfințenie care constă într-o astfel de înfărire a preotului în bine și desăvârșire pe calea virtuții, întrucît el să nu mai săvîrșească nici o faptă rea, de asemenea nici măcar în gînd să nu fie ușor tulburat de ispite, spre a săvîrși răul.

Această stare de desăvârșire interioară, în care preotul devine liber de orice patimă, îl duce la virtutea **nepătimirii**, iar posedarea acestei virtuți îi îngăduie să-și lase sufletul inundat de

12 Pr. Prof. I. G. Coman, *Chipul preotului după Sf. Scriptură...*, p. 161.

13 I. B. Chautard, o. c., p. 18.

14 Adeseori numită și viață duhovnicească.

cea mai curată și mai fierbinte dragoste de Dumnezeu și către aproapele. Prin aceasta însă, preotul s-a ridicat de la starea de făptură creată „după chipul lui Dumnezeu” la starea de făptură după „**asemănarea cu Dumnezeu**”.

În această stare de desăvârșire interioară, în care s-a realizat în primul rând despărțirea de creatură și întoacerea totală spre Dumnezeu, harul divin inundă și străbate întreagă ființa preotului, luminându-l duhovnicește. De aceea el simte într-însul prezența vie și activă a Mîntuitorului Iisus Hristos, sporirea vieții supranaturale, bogată în fapte bune, biruire ușoară a oricăror ispite și îndeosebi a acelor ce izvorăsc din cele trei pofte: pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieții (I Ioan 2, 16). De asemenea aceasta îi asigură ținerea departe de lîncezeală și inactivitate și totodată îi asigură sporirea continuă a sfințeniei prin mijloacele cele mai potrivite: meditație, rugăciune, săvîrșirea Sf. Liturghii și a Sf. Taine, examinarea conștiinței, etc. Aceasta aduce după sine convingerea preotului că izvorul întregii sale puteri este Iisus Hristos, după cuvintele Sf. Apostol Pavel: „Toate le pot în acela care mă întărește” (Filip. 4, 13).

Inceputul acestei stări de desăvârșire duhovnicească ni-l descrie astfel un Sf. Părinte: „Cînd vom începe însă să împlinim cu râvnă fierbinte poruncile lui Dumnezeu, harul, luminînd toate simțurile noastre printr-o adîncă simțire va arde pe de-o parte amintirile noastre, iar pe de alta, îndulcind inima noastră cu pacea unei iubiri statornice, ne va face să izvorîm gînduri duhovnicești, nu după trup”.¹⁵

Această viață interioară desăvîrșită spre care trebuie să năzuiască orice preot e într-adevăr urmarea harului divin, al cărui obiect special este preotul, dar în aceeași măsură este și urmarea străduinței neconținute a preotului de a se desăvîrși. Astfel, aceste însușiri împodobesc cu atît mai mult viața interioară a preotului, cu cît ele sînt în mare măsură rodul unei strădanii personale, a unei voințe neșovăielnice îndreptată spre urmarea lui Hristos, a unei năzuințe **de a gîndi, de a simți și voi după pilda Mîntuitorului Hristos**. Și întrucît însuși Mîntuitorul Iisus Hristos, în Predica de pe Munte, cere asemenea însușiri nu numai Apostolilor lui, ci tuturor cetățenilor noii împărății pe care a întemeiat-o, deci înfățișează aceste însușiri ca indispensabile pentru orice creștin

¹⁵ Filocalia. Cuvînt ascetic, de Diadoh al Foticeei; în: *Invățătura de Credință creștină Ortodoxă*, București 1952, p. 133.

adevărat: smerenia, recunoașterea greșalelor, blîndețea, dorința de dreptate, milostenia, curățenia inimii, pacea, răbdarea —, e ușor de înțeles că ele nu pot lipsi din cuprinsul vieții interioare a unui adevărat preot.

Sf. Apostol Pavel, arătînd în amănunțime calitățile pe care trebuie să le îndeplinească preotul ideal, enumără între acestea unele care constituie propriu-zis rezultatul unei biruințe a voinței asupra unor porniri firești care au fost învinse. Astfel, după Sf. Apostol Pavel (I Tim. 3, 1—12, Tit 1, 6—9), preotul trebuie să fie neprihănit nu numai trupește, ci și sufletește, primitor de străini, cuminte, cuviincios, blînd, răbdător, nepornit spre sfadă, smerit, fără dorință de cîștig urît, destoinic să învețe pe alții, etc.

Așadar, în viața lăuntrică a preotului nu-i de-ajuns ca Hristos să fie prezent numai în actele de credință ale preotului, ci trebuie să fie viu în întreaga simțire a preotului, după cuvintele Sf. Apostol Pavel: „Să aveți în voi simțirea care era în Iisus Hristos” (Filip. 2, 5).

Viața lăuntrică, desăvîrșită, spre deosebire de viața trăită în bucurii și desfătări lumești apare celor ce o privesc dinafară, fără să o trăiască, ca o viață foarte grea și spinoasă, deși pentru cel ce o trăiește e plăcută. Punînd în paralelă cele două feluri de viață: cea lumească și cea desăvîrșită, cea lăuntrică, un scriitor bisericesc apusean se folosește de o asemănare foarte sugestivă: viața lumească este ca o manta frumoasă pe dinafară, dar pe dinăuntru căptușită cu spini, în care nu poți face o singură mișcare fără să te înțepi, în timp ce viața lăuntrică e ca o manta aspră la vedere și la pipăit pe dinafară, dar pe dinăuntru căptușită cu blană moale.¹⁶

Cu toate că viața lăuntrică are o importanță atît de mare în viața preotului, nici chiar în cadrul aceleiași Biserici sau confesiuni nu i s-a acordat de către toți aceeași importanță. De aceea, adeseori nu numai că au lipsit intențiile serioase pentru a fi cunoscută și prețuită, dar uneori a fost luată în derîdere și disprețuită tocmai de către cei ce ar fi trebuit să o prețuiască mai mult.

Există numeroși preoți care avînd un adevărat cult pentru viața și activitățile exterioare, nu numai că nu prețuiesc viața lăuntrică, dar de-a dreptul o nesocotesc, uitînd o recomandare a unui eminent teolog și scriitor: „Cît de mult sîntem datori, la ceasul lămuririi, să dovedim că tot ceea ce am învățat pe ceilalți

era izvor legitim al inimilor noastre!'.¹⁷ Acești preoți se avîntă și se complac în activități de natură exterioară, ca: organizarea parohiei, conspectul familiilor enoriașilor, înființarea și organizarea comitetelor parohiale, construire și înfrumusețări de locașuri sfinte, etc., socotind că aceasta constituie cea mai importantă latură a chemării lor.

Viața acestor preoți, care nu numai că nu găsesc timpul necesar pentru a se preocupa de propria lor desăvîrșire interioară, dar nici nu o socotesc necesară, poate fi asemănată cu dibăcia unui corăbier care, conducînd corabia, spintecă valurile cu o viteză neobișnuită. Cel ce vede aceasta, poate admira dibăcia corăbierului, dar nicidecum înțelepciunea lui, dacă el conduce corabia la întîmplare, iar aceasta, în scurtă vreme se va sfărîma de stîncă.¹⁸

E adevărat că în aprecierea vredniciei preotului chiar lumea adeseori manifestă mai mult o prețuire față de lucrările exterioare ale apostolatului, ca b. o.: misiuni, operă de asistență și caritate creștină, etc., în timp ce prețuiește mai puțin viața unui preot petrecută în rugăciune, pocăință, contemplație, renunțare, etc.

Cei ce nu prețuiesc viața lăuntrică, o socotesc pe aceasta drept trîndăvie sau lene. În schimb, cei ce prețuiesc această viață susțin că și în cazul cînd ea nu s-a manifesta înafară întru nimic, ea, chiar numai sub formă de viață contemplativă, petrecută în rugăciune și meditație, în ea însăși este un izvor de activitate deosebită. Privită cu severitate, spun aceștia, activitatea vieții lăuntrice e activitatea cea mai grea. De aceea, Sf. Grigorie cel Mare zice că mai mare trudă este în a te împotrivi ispitelor, patimilor și viciilor, decît a transpira într-o activitate trupească. Numeroși teologi, accentuînd importanța și valoarea vieții lăuntrice, socotesc că în ea trebuie găsit izvorul oricărui apostolat.

Alți adversari ai vieții lăuntrice au spus că cei ce o cultivă se dovedesc stăpîniți de un adevărat egoism, deoarece ei se închid în sine, rămînînd străini de activități exterioare în vederea mîntuirii credincioșilor. Această obiecție nu poate sta în picioare, deoarece există nenumărate exemple de apostoli, posesorii unei vieți lăuntrice extrem de bogată, ca și a unor realizări exterioare apreciabile, ceea ce dovedește că o viață lăuntrică bogată nu rămîne în limitele posesorului, ci caută să-și reverse binefacerile și belșugul în acțiuni exterioare de cea mai înaltă valoare mo-

¹⁷ Gala Galaction, *Ziua Domnului*, București 1958, p. 152.

¹⁸ I. B. Chautard, o. c., p. 31.

rală. Insuși Mîntuitorul a prețuit mai mult strădania Mariei decît pe a Martei, cînd a spus: „Iar Maria partea cea bună și-a ales, care nu se va lua de la dînsa” (Lc. 10, 42). Marele predicator Bossuet a spus odată: „Mîinile ridicate spre rugăciune înfrîng mai multe batalioane decît cele ce se luptă...”. Acest adevăr s-a putut constata și din faptul că în misiunea de încreștinare a păgînilor, mulți misionari au obținut rezultate minunate nu pentru că mînuiau arta cuvîntului sau a convingerii, ci fiindcă duceau o viață lăuntrică desăvîrșită. Iar exemplul cel mai elocvent, vrednic de urmat pentru toți cei ce se dedică misiunii apostolatului preoției, este cel al Sf. Apostol Pavel, chipul căruia reiese din numeroasele sale epistole, ca o pildă de adevărată prețuire lăuntrică, din care izvorăsc minunate realizări exterioare de apostolat.

Preotul lipsit de o viață lăuntrică nu poate forma decît sufilete cu o evlavie de suprafață. Acest adevăr este unanim recunoscut și în știința pedagogiei, care afirmă că nereușita în formarea caracterelor în mare măsură are a se căuta în lipsa unei vieți lăuntrice, a unui foc arzător, a unei convingeri din partea educatorilor în misiunea apostolatului lor.

Alții au susținut, în sfîrșit, că grija pentru mîntuirea sufletelor altora poate scuza lipsa unei preocupări speciale de viață interioară proprie a preotului. Dar dacă cugetăm mai adînc asupra acestui fapt, ne putem da seama că oricît de bineplăcută lui Dumnezeu este această activitate, ea nu poate scuza nicidecum lipsa activității lăuntrice a preotului, căruia în acest caz i se potrivesc cuvintele: „Doftore, vindecă-te pe tine însuși”.

VIAȚA LĂUNTRICĂ ÎN RAPORT CU VIAȚA EXTERIOARĂ

Referindu-ne la raportul ce trebuie să fie între viața lăuntrică și viața exterioară a preotului, trebuie să recunoaștem că între acestea există o strînsă legătură în sensul **că activitatea externă nu este altceva decît revărsarea în exterior a vieții lăuntrice**. De aceea, oricîtă rîvnă ar depune preotul în susținerea activității sale exterioare, dacă aceasta nu izvorăște dintr-o trăire interioară sinceră, ușor se poate constata lipsa de armonie dintre gîndurile și faptele lui.

Plenitudinea sau desăvîrșirea vieții interioare a preotului permite ca din ea să se reverse asupra credincioșilor adevărate raze binefăcătoare, care îi îndeamnă să trăiască o viață duhovnicească, așa cum o văd la păstorul lor. În acest înțeles Sf. Apostol Pavel își îndeamnă cititorii: „Vă îndemn fraților să-mi fiți mie

următori...” (Filip. 3, 17). De altfel, prin aceasta preotul nu face altceva decît tinde spre idealul său de viață interioară: Iisus Hristos, din deplinătatea căruia „noi toți am luat har peste har” (Ioan 1, 16). Spre aceasta trebuie să se străduiască toți propovăduitorii Evangheliei: Propovăduirea lor, precum și întreaga lor activitate exterioară trebuie să poarte timbrul și pecetea vieții lor interioare, ca urmare a duhului de viață creștină pe care harul dumnezeiesc l-a revărsat în sufletele lor. Din acest duh de viață interioară trebuie să se inspire și să se însuflețească toate manifestările exterioare ale preotului, iar întrucît acest duh se poate cheltui în acțiuni spre folosul păstoriților, e necesar ca el să fie mereu reînnoit și reîmprospătat prin mijloace harice și prin strădania personală a preotului.

Pentru a putea încălzi pe alții, pentru a-i putea face să înțeleagă și să trăiască fiorul dragostei creștine, e necesar ca în rîndul întîi preotul să fie el însuși însuflețit și înflăcărat de fiorul acesteia. În acest înțeles, Fericitul Augustin zice: „Înainte de a vorbi, apostolul trebuie să-și ridice la Dumnezeu sufletul însetat, să bea el însuși pentru ca să poată adăpa pe alții din ceea ce a băut el”.¹⁹

De aici rezultă că atît **temelia apostolatului**, cît și **scopul** pe care acesta îl urmărește, precum și **mijloacele** de care acesta se folosește, trebuie să fie pătrunse de viața lăuntrică a apostolatului, fiindcă altfel apostolul s-a făcut „aramă sunătoare și chimvâl zîngănitor” (I Cor. 13, 1), sau este ca o toabă răsunătoare care face mult zgomot, dar înăuntru e goală. Apostolul ideal împărtașește altora ceea ce el simte și trăiește, deci viața sa interioară este izvorul apostolatului său.

ROADELE VIEȚII INTERIOARE A PREOTULUI

Viața interioară a preotului produce nenumărate roade. În primul rînd ea este **garanția sfințeniei** apostolatului în viața preotului și a evlaviei acestuia. Dar viața interioară este și o **păvăză împotriva meșteșugirilor diavolești** (cf. Efes. 6, 11—17). Ea regenerează forțele preotului, sporindu-i puterile: îi ascute **spiritul**, îi întărește **voința** și îi sporește **dragostea** pentru apostolie.

Cuvintele Mîntuitorului: „Cel ce rămîne întru mine și eu întru el, acela aduce roadă multă” (Ioan 15, 5), ne arată că roa-

¹⁹ Fer. Augustin, De Doctr. Christ. 1, 4.

dele apostoliei depind exclusiv de prezența lui Iisus Hristos în viața interioară a preotului, deci de sfințenia vieții interioare. Din această pricină, mulți preoți ar fi cu mult mai folositori Bisericii și mai bine-plăcuți lui Dumnezeu dacă s-ar îngriji mai mult de viața lor internă, cultivînd-o prin rugăciune, meditație, împărtășanie, etc.²⁰ Numai atunci cînd din viața lăuntrică a preotului radiază pretutindeni Hristos, numai atunci Hristos poate fi împărtășit și altora. Istoria Bisericii creștine stă mărturie că pilda și exemplul moravurilor creștine, alît de străine egoismului și nedreptății, au contribuit în măsură mai mare la răspîndirea creștinismului, în mase largi, decît au putut-o face expunerile sau discuțiile cu privire la învățătura creștină.

Dar nu numai în vremi îndepărtate, ci și în zilele noastre poporul dreptcredincios are anumite intuiții sigure. Oricît talent ar dovedi un predicator și oricîtă afluență de credincioși ar atrage predicile sale, numărul acestora va scădea mai repede decît a crescut îndată ce auditorii vor constata că viața interioară și conduita acestui predicator nu corespund cu ceea ce se aștepta de la el. De aceea, un preot virtuos și cu o viață neprihănită, deși cu o cultură teologică mai redusă, poate avea rezultate mult mai bune în activitatea sa pastorală decît alți preoți cu multă știință teologică, de asemenea cu talent oratoric, dar care sub raportul vieții personale sînt cu totul inferiori.²¹

Preotul cu o viață interioară iradiază umilința, bunătatea, blîndețea, nădejdea și tăria. E lucru constatat că nimenea nu poate da altora decît ceea ce are el însuși. Proorocul Isaia, vorbind despre viitoarele vremuri mesianice, zice: „Scoate-veți apă cu bucurie din izvoarele mîntuirii” (Is. 12, 3). Ori, cum va putea adăpa poporul un preot care el singur n-a fost în stare să se adape din izvorul cel nesecat al vieții în Hristos?

VIAȚA INTERIOARĂ A PREOTULUI ȘI VIRTUTEA

Vorbind despre viața interioară a preotului, ne-am putea întreba dacă nu cumva aceasta este identică cu virtutea sau cu virtuțile pe care le posedă preotul.

Nu e greu totuși să răspundem la această întrebare. Din punct de vedere creștin, virtutea e atitudinea constantă a credinciosului în direcția binelui. Creștinul virtuos trăiește în interiorul

²⁰ I. B. Chautard, o. c., p. 121.

²¹ Pr. V. N. Popescu, o. c., p. 8.

tutea, deci, cuprinde în sine în același timp și trăire interioară, dar și realizarea exterioară a binelui, fapt pentru care adeseori virtutea se identifică cu faptele bune.

E neîndoiește că virtutea e o urmare nemijlocită a vieții interioare a preotului, ceea ce înseamnă că izvorul ei e viața lăuntrică. Totuși, uneori poate exista o viață lăuntrică bogată, fără ca aceasta să se exteriorizeze în fapte. Dacă mai adăugăm la aceasta faptul că viața interioară e o trăire unitară, e o unitate complexă, în timp ce virtutea e o realizare continuă a unui anumit bine, adică a binelui într-o anumită direcție, ne putem da seama că nu putem identifica viața interioară cu virtutea, cu toate că între ele este o strânsă legătură.

Așadar, viața interioară e simțire și trăire interioară, în timp ce virtutea e realizare exterioară pe temeiul acestei trăiri. Între ele există însă o strânsă legătură, ca între cauză și efect. Izvorul virtuții e viața interioară, e simțire unitară față de bine, dar aceasta nu e încă virtute; din ea, însă, purcede virtutea, iar faptul că deși există virtuți diferite, se accentuează totuși adeseori unitatea virtuții, unul dintre temeiurile acestei unități este tocmai unitatea vieții interioare: simțire și trăire unitară a binelui sau atitudinea interioară față de bine.

VIAȚA INTERIOARĂ A PREOTULUI ȘI EVLAVIA

S-a încercat adeseori să se identifice viața interioară a preotului cu evlavia, cucernicia sau pietatea.²²

Evlavia este o virtute ce nu este străină nici sistemului virtuților greco-romane. Astfel în împărțirea virtuților după Socrate, „evlavia” sau „pietatea” e o virtute fundamentală ce derivă din „înțelepciune”, fiind virtutea cunoașterii datoriilor față de zei.

Desigur creștinismul depășește cu mult concepția socratică asupra virtuții nu numai prin depășirea caracterului intelectualist al acesteia, dar și prin felul de a o trăi. În creștinism, evlavia sau pietatea nu se reduc numai la cunoașterea din partea omului a datoriilor față de Dumnezeu, ci ea devine o atitudine unitară a credinciosului, în raport cu Dumnezeu și lucrurile sfinte, dar și în toate manifestările sale exterioare. În acest înțeles, om evlavios sau pios este acel om care, pe temeiul convingerilor sale religioase, în interiorul său trăiește o viață cu adevărat creștină, iar

²² Vezi Diacon N. I. Nicolaescu: *Adevărata pietate după Noul Testament*; în: *Studii Teologice*, Seria II, nr. 1—2, martie—aprilie 1949, p. 41.

în exterior se manifestă întru toată smerenia, ca un cinstitor de Dumnezeu și de lucrurile sfinte și viețuitor după poruncile lui Dumnezeu.²³

Referindu-ne la evlavia preotului, ea este atitudinea sau mai bine zis virtutea preotului prin care acesta își arată în exterior, în raporturile lui față de Dumnezeu, față de lucrurile sfinte, dar și față de aproapele, convingerile sale religioase intime. Astfel evlavia preotului trebuie să fie un reflex al vieții sale interioare, intime, deci ea nu poate fi identificată cu viața interioară, ci e o manifestare a acesteia în exterior și în măsura în care viața interioară a preotului este mai aproape de sfințenie, în aceeași măsură evlavia lui oglindește în exterior atitudinea lui interioară nefățarnică.

Cu alte cuvinte, evlavia nu este numai un act de credință, o stare de conștiință sau o simplă năzuință filială către Dumnezeu și o anume înclinare binevoitoare față de semenii, ci manifestarea acestei credințe, acestei conștiințe, acestei năzuințe și acestei înclinări în acte de cult religios și în acte de iubire pentru aproapele.²⁴

Evlavia preotului nu poate fi, prin urmare, o atitudine de circumstanță, b. o. în raport cu datoriile lui de liturghisitor, ci ea trebuie să fie modul firesc sau natural de manifestare a convingerilor și trăirilor sale religioase în toate actele sale externe, prin care își îndeplinește nu numai întreita sa chemare, dar și datoriile sale personale față de Dumnezeu. Evlavia are la temelie bogăția vieții interioare a preotului, de aceea ea nu poate fi nicicând redusă la o modalitate de manifestare în exterior care să mascheze numai un fond sufletesc pe care în realitate, preotul nu-l are.

Formalismul la care au ajuns iudeii din vremea Mântuitorului în împlinirea prescripțiilor legii mozaice în exterior apare ca o adevărată evlavie, dar Mântuitorul, cunoscând gândurile cele ascunse ale fariseilor, numește evlavia lor fățarnicie. Această falsă evlavie, deci fățarnicie, Mântuitorul o condamnă nu numai în Predica de pe Munte, unde o demască în diferite atitudini ale fariseilor, ca: rugăciune (Mt. 6, 5), facerea de milostenie (Mt. 6, 1), post (Mt. 6, 16), ci o condamnă de câte ori are ocazie, în disputele pe care le are cu fariseii, pe care îi numește fățarnici, adică

²³ Diacon N. I. Nicolaescu, o. c., p. 40.

²⁴ Diacon N. I. Nicolaescu, o. c., p. 40.

oameni care în acțiunile lor exterioare se arată evlavioși, în timp ce în interiorul lor sînt plini de toată necurăția.

Dar nu numai față de farisei, ci și față de ceilalți iudei, Mîntuitorul a accentuat mereu că nu este îngăduit nimănui ca, sub masca unei false evlavii, ei să se arate ceea ce nu sînt în realitate. În acest înțeles, Mîntuitorul condamnă orice falsă evlavie și, deci, falsă sfințenie cînd spune: „...de nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decît a fariseilor și cărturarilor, nu veți intra în împărăția cerurilor” (Mt. 5, 20).

PIEDICI ÎN CALEA VIEȚII INTERIOARE A PREOTULUI

Dacă, precum am arătat mai înainte, prin viața interioară înțelegem starea unui suflet în a-și stăpîni pornirile sale firești și a-și dobîndi obișnuința de a se conduce în toate, după lumina Evangheliei și după pilda vieții lui Iisus Hristos, e de la sine înțeles că, pe lîngă orice efortare din partea preotului de a-și îmbunătăți și desăvîrși viața sa interioară, în calea acestei desăvîrșiri stau numeroase piedici.

Cele dintîi dintre acestea au a se căuta în lipsa vocației sau a chemării interioare a preotului față de apostolatul preoției, lipsă care, pe lîngă orice efortare, nu poate fi compensată nicidecum. Astfel, unui preot fără nici o înclinare spre apostolatul preoției, fără dragoste pentru slujirea acestuia, fără credință și fără convingere în caracterul supranatural al apostolatului preoției, nu i se poate cere să propășească în viață interioară, deoarece aceasta presupune existența în sufletul preotului a unor predispoziții și înclinări, de asemenea a unor însușiri, pe care acesta nu le are, iar lipsa acestora constituie o piedică de netrecut în privința dezvoltării vieții interioare.²⁵

În afară de aceasta, există însă numeroase alte piedici în calea vieții interioare a preotului, care provin fie din lipsa unei griji și atenții deosebite din partea preotului față de propria sa persoană, fie din mediul social în care acesta trăiește. Fără a încerca o studiere sistematică a acestora, vom aminti pe cele mai însemnate dintre ele.²⁶

Cea mai des întîlnită dintre acestea este **rutina**. În viața preotului, rutina este săvîrșirea mecanică a lucrărilor sfinte, fără ca

²⁵ Vezi P. Vintilescu, o. c., p. 69 și urm. și Pr. Ioan G. Coman, *Vocația și pregătirea pentru preoție*; în: *Studii Teologice*, S. II, nr. 5—6, mai—iunie 1954, p. 243.

²⁶ Vezi Pr. V. N. Popescu, *Sufletul preotului în luptă cu ispitele*, București 1943.

preotul să participe cu sufletul la îndeplinirea lor. Dar cea mai condamnabilă rutină este aceea care însoțește săvârșirea Sf. Liturghii. Căderea în rutină înseamnă stingerea focului interior din sufletul preotului și greutatea de a-l aprinde din nou.

Cea mai bună armă de luptă împotriva rutinei este rugăciunea personală a preotului și meditația asupra sfințeniei lucrărilor Sf. Liturghii.

Altă piedică o constituie îndoielile și gândurile rătăcite ce se ivesc în sufletul preotului. Impotriva acestora se poate lupta mai ușor dacă preotul le alungă pînă ce n-au ajuns să pună stăpînire pe sufletul său. Cele mai potrivite mijloace de luptă împotriva acestora sînt: rugăciunea, mărturisirea, împărtășania, citirea de cărți edificatoare, etc.

O altă piedică este mîndria ce se poate încuibă în sufletul preotului, mîndrie ce poate izvorî dintr-un succes oarecare dobîndit în activitatea pastorală sau în funcțiunea pe care o îndeplinește. Preotul mîndru nu poate face loc în sufletul său virtuții smereniei, singura virtute care face omul conștient de toate deficiențele și slăbiciunile ființei sale și-l îndeamnă să se preocupe de îmbunătățirea propriei sale persoane. Mîndria poate fi înfrîntă însă numai prin smerenie, despre care ne dă pilda cea mai măreață însuși Mîntuitorul Hristos (Cf. Filipeni 2, 6—8).

O altă piedică este lenea sau trîndăvia sufletească: la un anumit moment, ea poate pune stăpînire pe sufletul preotului. În acest caz se manifestă o atitudine de indiferență față de bine și de rău, o desconsiderare față de împlinirea datoriilor sufletești și în mod deosebit indiferența față de oficiile pe care el le îndeplinește. Și împotriva acesteia nu se poate lupta decît cu arma rugăciunii și a muncii spirituale: meditație, lectură, mărturisire, împărtășire, etc.

Pizma și vrajba de care se poate lăsa cuprins uneori sufletul preotului sînt de asemenea mari piedici în calea vieții sale interioare. Sf. Apostol Pavel condamnă acestea, cînd zice: „Cîtă vreme este între voi pizmă și ceartă și dezbinări, nu sînteți oare oamenii trupului și nu umblați voi ca toți cei de rînd?” (I Cor. 3, 3). Și să ne gîndim că aici Sf. Apostol Pavel se adresează tuturor creștinilor din Corint — și nu în mod deosebit preoților. Dar ce să spunem astăzi despre pizma, vrajba, neînțelegerile dintre slujitorii aceluiași sfînt altar de la aceeași biserică, nu numai în ce privește urmările asupra vieții lor personale, dar și

în ceea ce privește spectacolul de sminteală oferit propriilor lor credincioși?

Ce trebuie să facă preotul în astfel de cazuri? Să încerce prin toate mijloacele să smulgă aceste păcate din sufletul său, fiindcă altfel viața sa interioară se poate coborî pînă la nulitate.

O altă piedică — și nu dintre cele mai rar întîlnite — împotriva vieții interioare a preotului este ispita gândurilor cărnii, deci ispita trupească, ce-l poate duce la păcatul desfrînării sau al rădesfrînării. Prin însăși funcțiunea lui, preotul, în foarte multe împrejurări, vine în contact cu femei, ceea ce constituie un continuu prilej de cădere în ispita senzualității, ispită de care se ocupă pe larg și Sf. Ioan Hrisostom: „Căci și frumusețea feții și farmecul mișcărilor și mersul îngrijit, și murmurul plăcut al vocii, și încondeierea ochilor, și sulemenirea obrazilor, și gătirea părului unduos, și vopsirea buclilor, și strălucirea veșmintelor, și felurimea giuvaerurilor de aur, și sclipirea pietrelor prețioase, și mirosul parfumurilor și toate cele cu care se îngrijește pentru împodobirea sa sexul femeiesc, sînt prea potrivite ca să tulbure un suflet, dacă prin cea mai aspră înfrînare el n-ar dobîndi desulă înțelepciune”.²⁷

Împotriva acestei ispite preotul trebuie să lupte din toate puterile, prin înfrînarea dorințelor nepermise, folosindu-se de rugăciune, mărturisire, împărtășire și meditație asupra urîciunii păcatului desfrînării, care îl amenință. Scriitorul Gala Galaction, în nuvela: „De la noi la Cladova”, ne înfățișează dramatica luptă ce se dă în sufletul unui preot între datoria chemării sale și între dragostea sa pentru o femeie frumoasă, enoriașă de a sa. Cu toată pasiunea arzătoare pentru frumoasa femeie, preotul luptă din răputeri ca să se păstreze neîntinat, întărindu-se prin harul Sf. Taine. În momentul în care nu se mai vedea nici un drum de reîntoarcere pentru nenorocitul preot, moartea femeii iubite îl readuce pe acesta la altarul unde slujise 10 ani, regăsindu-și astfel liniștea pierdută.

Mediul social în care trăiește preotul de asemenea îi poate oferi acestuia numeroase piedici în calea vieții sale lăuntrice. E vorba în primul rînd de mediile urbane, orașele oferind adeseori prilejuri de relații păgubitoare și distracții neîngăduite pentru preot.

²⁷ Pr. V. N. Popescu, o. c., p. 149—150 (citat din Cartea VI, cap. II, v. 507).

Impotriva acestora preotul poate lupta cu mare folos prin evitarea persoanelor și a mediilor a căror relații i-ar fi păgubitoare, de asemenea prin frecventarea cât mai rară — numai atît cît e absolut necesar pentru activitatea sa pastorală — a locurilor și persoanelor ale căror relații i-ar fi păgubitoare.

Pofta după bunuri materiale și în general arghirofilia este de asemenea o piedică în calea desăvîrșirii vieții interioare. Cum ar putea oare preotul preocupat de cîștig și stăpînit de dorința de îmbogățire, să se preocupe de viața sa interioară, cînd sufletul îi este stăpînit de alte dorințe? Impotriva acestor poște trebuie practică milostenia și dărnicia.

În sfîrșit, mai trebuie să amintim între aceste piedici și lipsa înfrînării în mîncăruri și băuturi și în general străduința după acestea și prețuirea lor mai mult decît se cuvine. La acestea se mai adaugă: neînfrînarea limbii, vorbirea de deșertăciuni, clevețirea aproapelui, minciuna, ș. a.

MIJLOACE PENTRU SPORIREA ȘI DESĂVÎRȘIREA VIEȚII INTERIOARE A PREOTULUI

Izvorul vieții interioare a preotului este Duhul Sfînt, cel ce s-a pogorît peste Sf. Apostoli în ziua Cincizecimii și cele ce se poartă peste preoți prin Taina Hirotoniei, precum și prin celelalte Sfinte Taine. Dacă menirea preotului este suprafirească, el fiind slujitorul lui Dumnezeu spre mîntuirea oamenilor, este de la sine înțeles că viața acestuia trebuie să tindă spre sfințenie absolută, fiindcă numai astfel se împlinesc cuvintele Mîntuitorului, adresate în primul rînd celor ce au chemare de apostoli: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzînd ei faptele voastre cele bune să preamărească pe Tatăl vostru care este în ceruri” (Mt. 5, 16).

Iar întrucît viața preotului nu poate fi concepută în afara harului divin, după cuvintele Sf. Apostol Pavel: „Cu harul lui Dumnezeu sînt ceea ce sînt...” (I Cor. 15, 10), preotul trebuie să împlinească nu numai porunca de a nu fi nepăsător în privința acestui har (cf. I Tim. 4, 14), dar totodată trebuie să aducă la îndeplinire și o altă poruncă a aceluiași dumnezeiesc Apostol: „Pentru această pricină îți aduc aminte să aprinzi iarăși harul lui Dumnezeu care este întru tine, prin punerea mîinilor mele” (II Tim. 1, 6).

Cît de frumos se exprimă aici Sf. Apostol Pavel cu privire la necesitatea desăvîrșirii vieții lăuntrice a celor ce sînt chemați la slujba apostoliei! Apostolul „neamurilor” îndemnă pe ucenicul său iubit ca să-și desăvîrșească mereu, prin strădanie personală, propria sa viață interioară, care are la temelie harul divin și care este izvorul întregii activități exterioare în apostolatul preoției.

Această poruncă, dată de Sf. Pavel lui Timotei, este mereu actuală pentru toți cei ce au calitatea de economi ai tainelor lui Dumnezeu. De aceea nu este de prisos să indicăm în cele ce urmează cîteva mijloace prin care preotul își poate desăvîrși viața interioară.

Cel dintîi mijloc care stă la îndemîna oricui, este **rugăciunea** stăruitoare a preotului către Dumnezeu.²⁸ Dacă prin rugăciune creștinul adevărat înfățișează înaintea lui Dumnezeu întreagă ființa sa ca o ofrandă vie în toată curățenia gîndurilor, se înțelege că rugăciunea preotului trebuie să fie o adevărată înălțare a cugetelor sale către Dumnezeu, izvorul tuturor harurilor și milostivirilor, cerînd de la Părintele ceresc, împreună cu Psalmistul: „Inimă curată zidește întru mine Dumnezeule și duh drept înnoiește întru cele dinlăuntru ale mele” (Ps. 50, 11), pentru ca să devină un vas ales, prin care alții să-și poată dobîndi mîntuirea. În acest scop, preotul se va ruga împreună cu Sfîntul Efrem Sirul, astfel: „Doamne și Stăpînul vieții mele, duhul trîndăviei, al grijii de multe, al iubirii de stăpînire și al grăirii îndesert, nu mi-l da mie. Iar duhul curăției, al smereniei, al răbdării și al dragostei dăruiește-l mie, slugii tale...”

În strînsă legătură cu rugăciunea stă **postul**, care de asemenea este o armă puternică pentru împotrivirea față de uneltirile diavolești, care urmăresc în primul rînd slăbirea și perversitatea vieții interioare a preotului, spre a-l putea mai ușor atrage în cursele sale.

Un alt mijloc pentru desăvîrșirea vieții interioare este **meditația**. Asemenea rugăciunii, meditația este tot o ridicare a gîndului preotului spre cele înalte, dar de unde, prin rugăciune, preotul stă în legătură directă cu Dumnezeu, prin meditație el poate sta în legătură cu Dumnezeu și numai indirect, alegîndu-și subiecte de

28 I. G. Coman, *Vocație și pregătire*, p. 246. În privința mijloacelor pentru sporirea vieții interioare a preotului, vezi mai pe larg: Pr. Prof. Ene Braniște, *Viața lăuntrică a preotului*; în: „Bis. Ort. Rom.”, anul LXXIV, nr. 1—2, 1956, p. 127 și urm.

29 Vezi Pr. Ene Braniște, o. c., p. 129,

meditație fapte, probleme, teme în legătură cu desăvârșirea spirituală. Subiectele meditațiilor sale vor fi alese dintre cele mai potrivite, fie folosindu-se de meditațiile scrise de alții, fie cugetînd el singur, adînc și temeinic, asupra unor astfel de subiecte. În acest scop, ca subiecte de meditații pot fi recomandate: curăția vieții Mîntuitorului, a Sfintei Fecioare Maria sau a altor sfinți, viața Sfîntului Apostol Pavel în slujba apostoliei, năzuința spre desăvârșire a unor sfinți, etc.

Meditația se poate complecta cu lecturi pioase din viețile sfinților, sau chiar din diferite opere literare în care sînt înfățișate analize de persoane, caractere, lupte împotriva ispitelor și patimilor, exemple de jertfire de sine, etc.

Dar cel mai deplin și cel mai eficace mijloc pentru sporirea și desăvârșirea vieții interioare a preotului este **viața liturgică** a preotului, adică viața preotului în strînsă legătură cu săvîrșirea Sf. Liturghii. Cine citește cu atenție deosebită rugăciunile preotului din cadrul Sf. Liturghii, își poate da seama nu numai de înalta și magnifica prerogativă pe care o are preotul în cadrul acestei slujbe, cînd el însuși preface pe Sf. Altar cinstitele daruri în trupul și sîngele Domnului, dar totodată de calitatea harică pe care o are de a fi înlocuitor al lui Hristos, pentru a actualiza jertfa de mîntuire adusă de Mîntuitorul pe Golgota, pentru ca toți credincioșii să se poată împărtăși de roadele ei.

Ce poate fi mai înălțător și mai sublim pentru preot decît a înlocui pe Mîntuitorul Hristos la aducerea acestei Sfinte Jertfe și apoi a se împărtăși cu trupul și cu sîngele Celui ce s-a jertfit?

Efectul și roadele pentru viața interioară a preotului, ale acestei împreunări cu Hristos, sînt înfățișate în mod amănunțit în cele 11 rugăciuni din canonul de împărtășire a preotului, care se află la sfîrșitul Liturghierului, în care preotul cere de la Dumnezeu ca prin împărtășirea cu Sf. trup și sînge al Domnului să dobîndească curăția veții interioare, etc. Cităm spre ilustrare numai cîteva cuvinte din rugăciunea a 10-a a Sf. Ioan Gură de Aur: „Invrednicește-mă, fără de osîndă să mă împărtășesc cu prea curatele ... spre sfințire, spre luminare, spre tărie, spre vindecarea și spre sănătatea sufletului ... și spre ștergerea și pierderea cu totul a cugetelor, a gîndurilor și a deprinderilor mele celor viclene și înfricoșate...”.

Iar dacă în povățuirile din Liturghier preotul e făcut atent, sub rezerva celei mai grele păcătuirii, să fie băgător de seamă la

modul în care se pregătește pentru Sf. Liturghie și la evlavia cu care trebuie să o săvârșească, din acestea se poate vedea că Sf. Liturghie nu e numai o minunată școală a prezenței reale a Mântuitorului Iisus Hristos între noi,³⁰ precum și un mijloc de revărsare a harurilor făgăduite de El celor ce se vor împărtăși cu trupul și sângele Său, dar e totodată cel mai minunat prilej de sfințire a preotului, de curățire a lui de orice întinăciune și de înnoire și înviorare sufletească în slujba apostolatului pe care îl exercită.

Din acest motiv, orice liturghie săvârșită de preot în mod sacrileg nu numai că e un dezastruos exemplu pentru credincioși și un prilej de osîndă sufletească pentru preot, dar e și o manifestare a veștejitei și sarbedei vieții interioare a preotului, care e cel dintîi chemat să cinstească trupul și sângele Domnului.

Este evident că la aceste mijloace se mai pot adăuga și altele, ca: discuții cu persoane evlavioase, cu o remarcabilă viață internă, împărtășirea cît mai deasă cu Sf. Taină a pocăinței,³¹ pregătirea unor lucrări cu conținut moral, vizite și pelerinajii la locurile sfinte, etc.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

CONCLUZII

Din cele expuse pînă aici, ne-am putut face o imagine măcar aproximativă asupra vieții interioare a preotului, a importanței acesteia în apostolatul preoției, a predicilor din calea dezvoltării acesteia, precum și asupra mijloacelor de sporire și desăvîrșire a acesteia.

E ușor de înțeles că înfățișarea sumară a acestei probleme nu s-a făcut numai cu un scop teoretic, ci s-a făcut îndeosebi pentru un scop practic. Intr-o vreme cînd ritmul trepidant al vieții de toate zilele nu rămîne fără urmări nici în viața preotului, acesta este adeseori expus să-și potrivească activitatea sa externă noilor cerințe ale vieții, cheltuindu-și cea mai mare parte din timp și energie în activități exterioare, cerute de noile condiții de viață în care trăiește.

Aceasta însă nu înseamnă un motiv de deviere a activității pe care o cere apostolatul preoției, deoarece aceasta nu-și poate schimba nici obiectivul, nici scopul, chiar dacă împrejurările în

30 N. Balcă, Importanța catehetică a Sf. Liturghii; în: Biserica Ortodoxă Română, an. LXXVI, nr. 1—2, 1958.

31 Pr. I. G. Coman, Vocația și pregătirea pentru preoție, p. 252—253.

care se exercită sînt cu totul diferite de cele din trecut. Funcțiunea de preot rămîne ceea ce este după ființă: o misiune divină, încredințată de însuși Dumnezeu unor oameni aleși. De aceea, poate azi mai mult ca oricînd, toți cei ce se găsesc în serviciul Mîntuitorului Hristos în calitate de preoți, au datoria să se îngrijească de izvorul din care purcede orice activitate și orice realizare pe tărîm pastoral: viața lor interioară.

Numai prețuind această viață, numai cultivînd-o și sporind-o, preoțimea noastră va putea aduce roadele ce se așteaptă de la ea în viața pastorală, spre preamărirea lui Dumnezeu și a Sfintei Sale Biserici și spre folosul poporului dreptcredincios din scumpa noastră Patrie.

Arhidiacon Prof. Dr. IOAN ZĂGREANU
Directorul Seminarului Teologic, Cluj

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

PICTURA CREȘTINĂ

PICTURA CREȘTINĂ ÎN PRIMELE TREI VEACURI

Prin pictură creștină înțelegem în general icoanele (εἰκών, imago), adică chipurile zugrăvite pe pereți, pe pânză, pe lemn, pe sticlă, etc., care înfățișează persoanele Sfintei Treimi sau ale Sfinților venerați de către Biserică.

Primii creștini au ezitat vreme îndelungată să dea expresie văzută simțămintelor lor și să toarne în arta plastică lumea lor de gândire și simțire religioasă. Motivele acestei ezitări au fost:

1. În general, în primele veacuri, concepția creștinilor despre divinitate, despre Sf. Treime, era atât de înaltă, atât de pură și de perfectă, încât ei socoteau că prezentarea lui Dumnezeu sub orice formă materială ar fi de-a dreptul o necuviință, o impietate, o greșală mare. Ei socoteau că Dumnezeul creștinilor, Dumnezeul cel adevărat, Dumnezeu cel care este duh (Ioan 4, 24), nu poate avea nici un fel de asemănare cu zeii păgînilor, cu zeii care s-au dovedit a fi numai materie fără viață și fără putere și de aceea nici prezentarea Lui nu poate fi făcută sub formele în care au fost prezentați zeii de odinioară. Insuși Origen ne spune că în primele secole Sf. Treime nu era pictată pentru motivul că creștinii păstrau o adîncă și sfîntă admirație față de divinitate. **„Pe Dumnezeu cel fără de trup și invizibil, nu-l putem mărgini în spațiu”.**¹ Datorită acestui respect, acestei înalte concepții despre divinitate, primii creștini au ezitat să exprime în forme materiale chipul divinității.

2. La început, majoritatea creștinilor erau proveniți dintre iudei. Aceștia erau principial potrivnici oricărei arte plastice. Ei își bazau această atitudine pe cuvintele Testamentului Vechi și anume: **„Să nu ai alți dumnezei afară de mine. Să nu-ți faci chip**

¹ Origen, *Adversus Celsum*. Cartea VII. Vezi Badea Cireșeanu, *Tezaurul Liturgic*. București 1911, Tom. II, p. 196.

cioplit, nici asemănare vreunui lucru din cîte sînt în cer sus și din cîte sînt pe pămînt jos, și din cîte sînt în ape sub pămînt” (Eșire 20, 3—4). Pentru majoritatea acestor credincioși icoanele, ca și statuile, erau chipuri cioplite și de aceea ei erau în mod categoric împotriva lor.

3. Creștinii proveniți dintre păgîni erau de asemenea refractari față de orice artă plastică, pentru motivul că în păgînism statuile și picturile au fost identificate și confundate cu zeii înșiși. Datorită acestei identificări, acești creștini aveau o adevărată oroare, o adevărată repulsie față de picturi și sculpturi, fiindcă ele le aduceau aminte de toate orgiile și de cruzimile din templele păgîne. De aceea, ei erau de asemenea împotriva oricăror icoane și a oricăror statui. „Primii creștini s-au ferit de sculpturi și de picturi figurative, ei nu voiau a le introduce în biserica lor, deoarece în venerarea lor nu vedeau altceva decît idolatria păgînă”.²

4. În mintea și în inimile primilor creștini stăruia încă vie și puternică imaginea Mîntuitorului și amintirea tuturor evenimentelor petrecute în cea mai mare parte sub privirile lor. Ei trăiau fenomenul viețuirii împreună cu Iisus Hristos și simțeau pe Mîntuitorul ca fiind neîntrerupt în mijlocul lor. Faptul acesta făcea ca ei să nu simtă nevoia prezentării divinității prin mijlocirea artelor plastice.

Atitudinea aceasta de potrivnicie față de sculptură și pictură a dăinuit veacuri de-a rîndul. Unii dintre Sf. Apostoli și mulți dintre Sf. Părinți din primele veacuri creștine s-au manifestat împotriva utilizării artelor plastice în creștinism. Așa b. o. Sf. Apostol Pavel spune: „Dumnezeu a făcut lumea și toate cele ce sînt într-însa. Acesta fiind Domnul cerului și al pămîntului, nu locuiește în temple făcute de mîini omenești; nici nu se slujește de mîini omenești, avînd trebuință de ceva..., deci de vreme ce neamul lui Dumnezeu sîntem, nu sîntem datori a socoti cum că Dumnezeu este asemenea aurului, sau argintului, sau pietrei care este cioplitură a meșteșugului și a gîndului omului” (Fapte 17, 24, 25 și 29).

Tertullian, marele apărător al creștinilor, a fost un mare inamic al utilizării artelor plastice în creștinism. „Nu ne mirăm de sirianul Tațian, nici de cartaginezul Tertullian, crescuți amîndoi

într-un mediu oriental, dar de Clement din Alexandria,³ cel așa de pătruns de rafinata și eleganta artă elenistă, sau de Lactanțiu, care numește statuile lui Fidias și Policlet, păpuși mari, slăvite nu de fecioare, cărora li s-ar ierta aceasta, ci de oameni cu barbă'.⁴ La fel se exprimă Origen, când spune: „Oare la creștini, sufletul omului drept nu-i un altar? Jertfele cele adevărate, miresmele cele adevărate nu-s rugăciunile ce se înalță dintr-o inimă curată? Statuile și cele ex-voto plăcute Domnului, nu-s virtuțile al căror model îl găsim în cel dintâi născut al oricărei făpturi”?⁵ Minucius Felix zice: „Credeți că ascundem obiectul închinărilor noastre, fiindcă nu avem temple, nici altare? Dar ce statuie aş face Domnului, când omul e însuși icoana lui Dumnezeu? Ce templu să-i fac când tot universul lucrul mâinilor Lui nu-l poate încăpea. Mă voi duce într-o clădire mică, prea strîmtă pentru mine, ca să-l închid pe El cu atîta putere și măreție”?⁶

O dovadă despre anumite măsuri luate în aceste vremuri, chiar de către autoritatea bisericească, împotriva iconografiei creștine, avem în hotărîrea sinodului ținut în Illiberis (Elvira), din Ispania sudică, la anul 305. Acest sinod, prin canonul 36, a găsit de cuviință că „picturile în biserică nu sînt de trebuință. ca nu cumva ceea ce se cinstește, ori se adoră, să se zugrăvească pe pereți”.⁷ Unii dintre teologi au susținut că aceste cuvinte se referă numai la Trinitate, dar nu și la imaginile sfinților și ale martirilor.

„Cu toate acestea, rămîne stabilit că sinodul amintit a orînduit măsuri riguroase față de iconografie. Interdicția sinodului din Illiberis era întemeiată și pe motivul că atunci când părinții erau adunați în sinod, împăratul Dioclețian încă nu încetase cu ordinele lui de a se munci creștinii și a se profana cele sfinte. Sinodul însă nu se pronunță și în contra picturilor portative. În crate pe table de lemn, fildeș, ș. a., care se puteau ascunde cu înlesnire”.⁸

Potrivnicia față de pictură a dăinuit — cel puțin în unele regiuni — în întreg secolul IV. Cunoaștem acest lucru din următoarea întâmplare: Episcopul Epifanie, din Salamina Ciprului, tri-

³ Naum Alexandru, *Istoria artei*. Iași 1940. Vol. I, p. 22, vezi Dis. Adv. Gentibus in Acta Apostol I, 13; 15; II, 46.

⁴ *Institutiones divinae*, II, 4, 13.

⁵ Origen, Adv. Cels, V, cap. VIII, 17.

⁶ Octavius, cap. X, cit. după Naum Alexandru, op. cit., p. 23.

⁷ Concil. Illiberit, cap. XXXVI „Placuit picturas in ecclesia esse non debere, ne quod colitur et adoratur in parietibus depingatur”.

⁸ Badea Cîrșanu, *Tezaurul Liturgic*. Tom. II, p. 196.

mite pe la anul 392 o scrisoare lui Ioan, episcopul Ierusalimului. În ea spune că mergînd în orașul Anablata din Palestina, a văzut la ușa unei biserici o pînză, pe care era zugrăvit un chip care semăna cu Iisus Hristos. El a rupt pînza aceasta și a sfătuit pe paznicul bisericii să înfășoare cu ea trupul unui mort.⁹

Atitudinea aceasta a lui Epifanie a fost comentată în diferite chipuri. Unii teologi susțin că Epifanie a rupt pictura ca o manifestare împotriva ereticilor antropomorfiți, care în vremea aceea atribuiău lui Dumnezeu ochi, mîini, picioare, etc. Alții susțin că Epifanie a rupt această pictură întrucît a socotit că este chipul unui om oarecare, chipul unei ființe necunoscute și ca atare, un asemenea chip nu trebuie să stea în fața bisericii. În acele vremuri era obiceiul, în unele localități, să fie adorate chipurile părinților, fraților, și altor rudeni apropiate. Epifanie s-a ridicat, prin gestul său, împotriva acestor practici greșite. Există și părerea că întrucît în insula Cipru nu se întrebuintău icoanele, Epifanie a rupt pînza aceasta ca o manifestare a sa împotriva utilizării icoanelor. În tot cazul, gestul lui Epifanie vădește că la sfîrșitul sec. IV erau încă restricțiuni serioase împotriva utilizării picturii creștine. Aceste restricțiuni au dăinuit într-o anumită măsură și în secolele care au urmat.

Cu toate aceste păreri și măsuri oficiale, înfățișarea divinității și a sfinților creștini în arta plastică, n-a putut fi cu totul împiedecată. Artă plastică în general a fost totdeauna — și este și în zilele noastre — mai presus de orice, o necesitate sufletească a omului. De aceea, chiar de la începutul creștinismului unii credincioși au căutat să înfrunte și să înfrîngă concepțiile dominante și dispozițiile oficiale potrivnice nașterii și dezvoltării artelor plastice creștine. În felul acesta și numai așa se poate explica existența picturilor religioase în catacombele Romei, picturi realizate cu începerea secolului II. Aici se găsesc o mulțime de tablouri cu subiecte din Testamentul Vechi, ca de ex.: Adam, Eva, Avel, Cain, Noe, Isac, Iov, Iosif, Moisi, Samson, David, Ilie, Iona, Tovie, Daniil în groapa leilor, etc. La fel, se găsesc **picturi simbolice** referitoare la Testamentul Nou, ca de ex.: peștele, ancora, porumbelul, ramura de maslin, ramura de smochin, mielul, crinul, cerbul, delfinul, etc. Există de asemenea **icoane alegorice**, ca de ex.: butucul de viță, păstorul cel bun, semănătorul, fecioarele înțelepte și fecioarele nebune. Se găsesc apoi mai multe

9 *Epifaniu*, Epist. ad Ioanem Hierosolymitanum.

icoane istorice, ca de ex.: închinarea magilor, prefacerea apei în vin, vindecarea orbului, convorbirea Mântuitorului cu samari-neanca la fântâna lui Iacob, minunea cu cinci pâini și doi pești, vindecarea slăbănogului, învierea lui Lazăr, etc.¹⁰ Toate acestea sînt dovadă sigură că chiar și în timpul cumplitelor persecuții creștinii au dat expresie simțămintelor lor religioase, creînd această artă creștină în locuri în care se găseau în deplină si-guranță.

Desigur, alături de această pictură a catacombelor au existat și anumite icoane portative, care datorită împrejurărilor grele și prefacerilor neconținute din vremea aceea s-au distrus, au dis-părut sau au fost nimicite de dintele vremii.

PICTURA CREȘTINĂ DIN SECOLUL IV PÎNĂ ÎN SEC. VIII

Începînd cu sec. IV, odată cu apariția soarelui libertății pentru creștinism, a ieșit din adîncul și din întunerecul catacom-belor și pictura religioasă a creștinilor. În climatul prielnic al libertății, această pictură a luat un avînt nou și o dezvoltare deo-sebită. Cele mai puternice dovezi despre acest fapt le avem în însemnările rămase de la Sf. Părinți, dintre care amintim: Sfîntul Vasile cel Mare, scriind la mijlocul sec. IV lui Iulian Apostatul, între altele, spune despre iconografia creștină cuvinte ca acestea: „Venerez și pe Sf. Apostoli, pe profeți și pe martiri și în rugăciu-nile ce trebuie făcute înaintea lui Dumnezeu, îi invoc pe ei și prin ei, adică prin mijlocirea lor, să-mi fie mie îndurat iubitorul de oameni Dumnezeu și să dea iertare greșalelor mele. Pentru aceea mă închin și icoanelor lor și le cinstesc pe ele după cum ne este dat de la Sf. Apostoli. Și acestea (icoanele) nu sînt oprite, ci sînt zugrăvite în toate bisericile noastre încă din vechime”.¹¹ Această mărturisire a Sf. Vasile cel Mare este deosebit de importantă pentru faptul că ea arată și confirmă atît existența icoanelor cît și cultul acestora în veacul IV.

Sf. Grigorie Teologul, vorbind în aceeași vreme despre icoane, spune: **Pictura este pentru cei neînvățați, ceea ce este scrierea pentru cei învățați**.¹² Cu mult respect vorbesc despre icoane și Sf. Grigorie de Nissa,¹³ Asterie, episcopul Amasiei

10 Badea Cireșeanu, o. c., p. 197—198.

11 Sf. Vasile cel Mare, vezi Migne, P. G. Tom. XXXII, p. 1099, Epistola ad Iulianum Apostatam.

12 Badea Cireșeanu, op. cit., p. 201. Sf. Grigorie de Nazianz, Lib. IX, Epist. 9.

13 Idem, ibidem.

(† 410),¹⁴ Damas, episcopul Romei,¹⁵ Nil († 450),¹⁶ Paulin de Nola († 431),¹⁷ etc.

În secolul V și mai ales în sec. VI pictura creștină a primit o nouă și strălucitoare înflorire prin utilizarea pe scară întinsă a mozaicului aurit. În special mozaicurile realizate în biserica Sf. Sofia din Constantinopol, în timpul împăratului Iustinian, au devenit renumite în lumea întreagă. Acest avânt al picturii a continuat în sec. următor, atât în Răsărit cât și în Apus. Sf. Grigorie cel Mare, supranumit Dialogul († 604), vorbind despre icoane, spune că ele sînt „Biblia laicorum”, „Biblia pauperum”.¹⁸ În epistolele sale scrise lui Serenus, episcopul din Marsilia, care din pricina unor abuzuri a dispus scoaterea icoanelor din bisericile eparhiei sale și distrugerea lor, Sf. Grigorie Dialogul combate acest abuz, dar ceartă în același timp și pe episcop pentru greșala lui, zicînd: „Noi lăudăm că ai oprit adorarea icoanelor, însă te înfruntăm că le-ai nimicit. E altceva a adora o icoană și altceva a învăța ce trebuie să fie adorat din ceea ce se reprezintă pe icoană. Căci ceea ce este cartea pentru cei care citesc, aceea este icoana pentru cei care nu știu să citească, deoarece în icoană văd și cei neînvățați căile pe care trebuie să umble, și în ea citesc cei ce nu știu carte”.¹⁹

După cum am putut vedea, începînd cu veacul IV și pînă în veacul VIII, pictura creștină și cultul icoanelor au luat proporții mari în întreaga lume creștină.

PICTURA CREȘTINĂ ÎN SECOLUL VIII ȘI IX

În secolul VIII pictura creștină a primit o grea și puternică lovitură din partea împăratului Leon III Isaurul (717—741). Acesta a deschis o luptă aprigă împotriva icoanelor, dînd naștere **iconoclasmului**. Prin edictul de la 730 el a dispus scoaterea tuturor icoanelor din biserici, arderea lor în piețele publice și spoirea tuturor picturilor murale, spre a nu se mai vedea nimic pe pereții bisericilor. Se spune că el a luat aceste măsuri fie că a fost in-

14 Asterius, episc. Amasiae. Cuvînt despre icoana sfintei martire Eufimia.

15 Damasus, Vita Sylvestri.

16 Badea Cireșeanu, Tezaurul Liturgic, o. c., p. 201—202, vezi și Dr. Vasile Mitrofanovici și Dr. Teodor Tarnavski, Liturgica Bisericii Ortodoxe, 1929, p. 276.

17 Idem, ibidem.

18 Grigorie Dialogul, Lib. IX, Epist. IX. Vezi și Badea Cireșeanu, o. c., p. 205.

19 Teodor Tarnavski, op. cit., p. 276. Sf. Grigorie cel Mare, Epist. Lib. XI. Indict. IV epist. 13 ad Serenum, vezi și Epist. Lib. IX. Indict II, ep. 52 ad Secundinum, Migne P. L., Tom. 57, p. 991 și 1128.

fluențat de către evrei, care susțineau că prin icoane se calcă porunca II-a a Decalogului, fie că a fost influențat de către mohamedani, al căror Coran interzice utilizarea icoanelor, sau pentru motivul că unii dintre creștini au trecut peste limitele venerării, acordând adorare icoanelor. Indiferent de aceste motive, rămîne îaptul dureros că Leon III a fost un dușman neîmpăcat al icoanelor și prin lupta deschisă de el împotriva lor a cauzat mult rău Bisericii lui Iisus Hristos.

În această vreme, renumitul teolog Sf. Ioan Damaschinul a scris cele trei apologii: „Despre icoane, venerarea și istoricul lor”. Aceste apologii au fost scrise cu multă iscusință, cu bogată erudiție teologică și cu multe și puternice atacuri împotriva împăratului Leon III.²⁰ Cu toate acestea, iconoclasmul a continuat cu mare furie.

Murind împăratul Leon III, fiul și urmașul său în domnie, Constantin V, Copronimul, a continuat lupta împotriva icoanelor, nimicind și el o mulțime de creații artistice.

După moartea acestuia a urmat la tron fiul său, Leon IV Cazarul (775—780). El a fost de asemenea un luptător împotriva icoanelor. Murind însă de tînăr, domnia a trecut în mîinile soției sale, împărăteasa Irina, care conducea în numele fiului ei minor, Constantin VI Porfirogenetul. Împărăteasa Irina fiind adepta icoanelor, a convocat Sinodul al VII-lea Ecumenic, ținut la Niceia, la anul 787. Acest sinod a hotărît restabilirea cultului icoanelor, precizînd învățătura Bisericii în legătură cu acest cult și anume: „Atît pictarea icoanelor, cît și cinstirea lor este admisă și folositoare. Cinstirea (προσκύνησις) este cu totul altceva decît adorarea (λατρεία). Adorare se acordă numai lui Dumnezeu. Cinstirea se referă, se adresează persoanelor, adică Sfinților zugrăviți pe icoane și nicidecum materiei, adică icoanelor însăși. (ἡ γὰρ τῆς εἰκόνας τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει). Este folositoare cinstirea icoanei Domnului Iisus Hristos și a Sf. Cruci, făcută din orice materie și fixată ori zugrăvită pe pereți, pe vase, etc. Tot folositoare este și cinstirea icoanelor Sfinților lui Hristos, ale Născătoarei de Dumnezeu și ale sfinților îngeri”.²¹

Același sinod a precizat că icoanele pot fi zugrăvite în culori sau în mozaicuri, în biserici, pe pereți, pe scînduri, pe pînze,

20 Migne, P. G. Tom. XCIV, p. 1230—1295. Λογος ἀπολογητικὸς, πρῶτος, δεύτερος, καὶ τρίτος πρὸς τοὺς διαβάλλοντας ἁγίας εἰκόνας.

21 Migne, P. G. Tom. 127, p. 979—983.

pe veșminte, pe case, etc. S-a încuviințat și aceea ca ele să fie sărutate, ca și Sfînta Evanghelie și alte obiecte sfințite, să fie tămîiate și să se pună înaintea lor lumînări aprinse, „după vechea datină bisericească”. Inchinarea care se aduce icoanelor trebuie făcută totdeauna cu înălțarea gîndului credinciosului la persoana al cărui chip este zugrăvit pe icoană. În nici un caz nu se poate aduce icoanelor adorare. Întrebuințarea statuilor în biserici și în cadrul cultului creștin a fost cu totul interzisă de acest sinod.

În veacul IX, în timpul împăratului Leon V Armeanul (813—820), lupta împotriva icoanelor a izbucnit din nou. Acest împărat iconoclast a reactualizat persecuțiile, exilurile și cruzimile împotriva cinstitorilor de icoane. Lupta împotriva icoanelor s-a continuat și sub împăratul Mihail II Balbul (820—829), cît și sub urmașul său Teofil (829—842). După moartea acestuia, ajungînd la conducerea imperiului iarăși o femeie, și anume văduva împărăteasă **Teodora**, care deținea domnia în numele fiului ei minor, Mihail III, a restabilit din nou cultul icoanelor. Ea a convocat la anul 842 un nou sinod, care a întărit toate hotărîrile Sinodului al VII-lea Ecumenic de la Niceia referitoare la sfințele icoane. Datorită acestui fapt icoanele au fost reintroduse cu mare solemnitate în biserici, în prima Duminică a Postului Mare și s-a statornicit ca această Duminică să fie numită de acum înainte „Duminica Ortodoxiei”, pentru că ea ne amintește de triumful definitiv al dreptei credințe împotriva dușmanilor Ortodoxiei, de triumful icoanelor împotriva iconoclaștilor.

PICTURA CREȘTINĂ DIN SECOLUL X ȘI PÎNĂ AZI ÎN RĂSĂRIT

După încetarea luptelor împotriva icoanelor și mai ales în timpul de înflorire și prosperitate a imperiului bizantin sub conducerea dinastiei macedonene (867—1057), pictura religioasă s-a dezvoltat atingînd uneori culmi importante în bogăție și frumusețe.

Mănăstirile în general și cele din Muntele Athos în chip special au veghiat ca zugravii să respecte canonul rînduit pentru pictura religioasă. Monahii s-au opus totdeauna cu fermitate cînd anumite curente laice voiau să abată pictura religioasă din drumul ei obișnuit. Datorită acestor vegheri și unor manuscrise speciale, alcătuite de călugări pricepuți în pictura religioasă — manuscrise în care s-au dat toate regulile pictării tablourilor religioase — s-a reușit menținerea acestei picturi pe linia ei plină de glorie și frumusețe.

Începînd cu secolul XI deasupra imperiului bizantin apar nori tot mai amenințători, care au zguduit adeseori din temelii acest imperiu. Dezbinarea bisericească de la 1054, ocuparea unor părți însemnate ale imperiului de către seldgiucizi și turci, ocuparea Constantinopolului de către cruciați (1204—1261) și apoi căderea definitivă a Constantinopolului în mîinile turcilor (1453), nu numai că a împiedecat dezvoltarea artei creștine, dar uneori a distrus în mod barbar această artă a Bizanțului. Ocupația turcească a dus la despuierea, la jefuirea marilor biserici creștine de toate podoabele lor, la distrugerea picturilor realizate în frescă și mozaic, la acoperirea cu var a celor rămase nedistruse, la transformarea acestor catedrale în moschee turcești și la arderea și dărîmarea bisericilor mai mici.

Pictura creștină s-a putut menține oarecum în aceste vremuri numai în Muntele Athos, unde călugării — avînd anumite drepturi și privilegii mai vechi, pe care în parte le-au respectat și turcii — au dat o atenție deosebită artei zugrăvitului.

În secolul XVI pictura bizantină din Muntele Athos a fost viguros împrăștiată, a fost supusă unei adevărate renașteri prin marele talent al monahului **Manuil Panselin**, supranumit Rafaelul orientului. Acest pictor, prin geniul său deosebit, transpune în arta Bisericii Ortodoxe influențele întîlnirii culturii răsăritene cu cea apuseană și unește frumusețile naturii cu cele ale artei vechi bizantine. Cît de mare a fost talentul și influența binefăcătoare a lui Panselin asupra picturii ortodoxe se vede din următoarele aprecieri: Pictorul atonian Dionisie Furnoagrafiotul, spune pe la începutul sec. XVIII: „Panselin, luminînd cu iscusința meșteșugului său ca un alt soare și ca o lună cu raze aurite, a întrecut și a întunecat pe toți zugravii vechi și noi”.²² Renumitul și învățatul ierarh al Bisericii ruse, Porfirie Uspenski (sec. XIX), vorbind despre Panselin, spune: „Manuil Panselin a introdus pictura naturală nu numai pe pereții bisericilor, dar și pe icoane. Pînă la el erau iubite și stimate numai icoanele zugrăvite în linii drepte și întunecoase, ca cele de la Ivir..., iar din mîna lui cea ușoară a început a se introduce în Athos iconografia naturală..., care se găsește în vechile manuscrise din răsărit”.²³

22 Ghenadie al Rîmnicului, *Iconografia*. București 1891, p. 18.

23 Ghenadie al Rîmnicului, *op. cit.*, p. 18. Se vede că tot de la M. Panselin a rămas și manuscrisul *Ἡ ἐμπνεύσις τῆς ζωγραφίας* în fel de călăuză pentru pictori. Se presupune că manuscrisul publicat de Ghenadie al Rîmnicului, sub titlul: *Iconografia*, provine tot de la M. Panselin.

Pictura aceasta, păstrată și renăscută în muntele Athos, s-a răspândit în toate bisericile și țările ortodoxe. Canonul, adică regula acestei picturi, s-a impus pretutindeni în bisericile dreptcredincioase și ea stăpânește pînă în zilele noastre.

Această pictură bizantină s-a născut odată cu întemeierea imperiului bizantin și a atins o culme măreață în secolul VI, sub împăratul Justinian. „Arta bizantină a fost creată de creștinism. El i-a imprimat măreția divină, splendoarea unui mare triumf religios, speranța în viața de veci, care e însăși esența credinței creștine... Creștinismul a fost spiritul care a suflat pe nespusa varietate de elemente artistice amestecate, le-a primit pe unele într-o măsură mai mare, pe altele în una mai mică, le-a lipit între ele, pe unele exagerîndu-le pe altele simplificîndu-le, și, ca un sculptor ce avea în mîna lutul diform, le-a modelat după voința sa. O artă închegată în asemenea condiții a devenit și ea oglinda teologiei; cele mai subtile probleme de filozofie religioasă și de dogmă s-au tradus în chip plastic în fresce și-n mozaicuri, căci imaginile nu erau făcute pentru desfătarea ochiului, ci, pline ele înșile de-o putere mistică, trebuiau să fie un învățămînt, ca să ție pururea trează în mintea credincioșilor pregătirea pentru viața de dincolo de mormînt.

Aceste caractere deosebitoare al artei bizantine se întăresc, se răspîndesc tot mai mult și ajung, sub domnia lui Iustinian, a acestui visător al unui nou imperiu roman, cum i s-a zis, să dea civilizației bizantine o înfățișare aparte”.²⁴

Caracteristicile esențiale ale artei bizantine religioase sînt, pe scurt, următoarele: „Această artă a refuzat în chip statornic și conștient să apuce pe calea materialismului adevărat (integral) și a respins transpunerea povestirilor sacre în veșminte umane, în viața de toate zilele, a căutat să convingă pe cale emoțională, creînd icoana de adorare cu caracter sentimental și mistic”,²⁵ E adevărat că această artă e lipsită de perspectivă. Datorită acestei lipse, figurile apar în rînduri îngrămădite, avînd toate aceeași mărime. „Imaginile sînt plane și fără spațiu, fără relief și fără adîncime, fără perspectivă și fără scrutări, fără un desen delicat și mlădios. Nepreocupîndu-se de toate aceste însușiri, în schimb, cu imaginația sa orientală, bizantinul s-a lăsat ademenit de far-

²⁴ Naum Alexandru, *Istoria Artei*, Iași 1937. Vol. II, p. 70—71.

²⁵ Vătășeanu Virgil, *Istoria artei feudale în Țările Romîne*. București, 1959. Vol. I., p. 390—391.

mecul colorii, exagerînd sentimentul ei. Monumentul strălucește de varietatea marmurelor colorate, în care se îmbracă interiorul și mai tîrziu fațada și mai ales de bogăția picturii în mozaic, ce se desfășoară în cicluri, mărețe și sublime uneori, pe cerul absidelor și pe murii năvilor... În marea coloritului scînteietor se risipesc adîncă emoție și finele nuanțe sentimentale”.²⁶

Sfinții picturilor bizantine sînt înalți și svelți, slabi și uscați. Întreaga lor fizionomie exprimă ascetismul, asprimea unei vieți trăită în ajunare, în înfrînare, în rugăciune. Ei sînt firi contemplative și fața lor exprimă pacea sufletului, pacea lăuntrică a omului înduhovnicit. Privirile lor sînt senine, blînde și îndreptate în jos. Nasul e lung și subțire, gura mică și strînsă, bărbia strîmă, părul și barba, de obicei cărunte. Ei sînt icoana, sînt tipul ideal al creștinului adevărat, al creștinului desprins de legăturile vieții pămîntești și ancorat cu toată ființa lui în lumea veșniciei.

PICTURA CREȘTINĂ APUSEANĂ DIN SECOLUL X ȘI PINĂ AZI

Începînd din sec. X și mai ales după dezbinarea religioasă de la 1054, pictura creștină apuseană s-a dezvoltat pe alte căi și separat de pictura creștină bizantină. Situația politică, culturală și economică a Apusului fiind cu totul alta decît a Răsăritului, a prilejuit dezvoltarea artelor frumoase într-un climat excepțional de favorabil. În special Italia ocupă locul întîi între țările apusene și devine un vast șantier al artelor frumoase, dînd omenirii realitatea uluitoare cunoscută în istorie sub numirea de „Renaștere”.

La Roma trăia capul Bisericii Romano-Catolice, Papa, cu posibilități materiale nelimitate. În diferite alte orașe ale Italiei, ca de ex. Florența, Veneția, Milano, Padova, etc. trăiau familii de nobili care acumulasera averi fabuloase. Aceste persoane și familii, ajutate de o cultură aleasă și de posibilități materiale excepționale, au pus toate resursele lor intelectuale și materiale în slujba artei nepieritoare.

Providența a făcut ca tocmai acum, în aceste fericite împrejurări, să se nască și să trăiască pe pămîntul Italiei cele mai mari genii ale arhitecturii, sculpturii și picturii universale: Leonardo da Vinci (1452—1519), Michel Angelo (1475—1564) și Rafael (1483—1520) sînt cele trei genii care au desăvîrșit Renașterea

și au ridicat arta universală pe înălțimi neîntrecute de nimeni pînă astăzi. Datorită acestor trei genii și posibilităților materiale din vremea lor, pictura apuseană a luat un avînt necunoscut pînă atunci în istorie. În cadrul acestui curent general, pictura creștină apuseană s-a străduit să țină pas cu vremea și să se situeze chiar în fruntea acestui curent general.

Cina cea de Taină, pictată de Leonardo da Vinci în trapeza Mănăstirii Santa Maria delle Grazie din Milano, plafonul Capelei Sixtine din Roma, pictat de Michel Angelo și frescele realizate de Rafael în sălile Vaticanului, sînt opere de artă religioasă care stau în zilele noastre în fruntea celor mai desăvîrșite picturi din lume.

Realizările acestea mărețe au fost continuate în Italia de către pictorul Tițian (1477—1576) și Paul Veronese (1528—1588), de către flamanzii Rubens (1577—1640) și Van Dyck (1599—1600), de olandezul Rembrandt (1606—1674), etc.

Renașterea se caracterizează în general prin reînvierea și utilizarea elementelor esențiale ale clasicismului greco-roman. Aceste elemente n-au fost însă plagiate, n-au fost reproduse în artă în chip mecanic, ci ele au fost trecute prin sufletul artiștilor Renașterii, au fost influențate de progresul general al omenirii, de cultura dominantă în vremea aceea și de bogata experiență a atîtor secole care s-au scurs. Pe lîngă toate acestea, Renașterea a ținut seamă și de bogăția și varietatea frumuseților naturii, utilizîndu-le în măsură bogată în cadrul artei. Pictorii Renașterii „au început să studieze natura, înviorînd schemele iconografice moștenite nu prin împrumuturi din arta antică, ci prin încercarea de a descoperi tainele naturii, la început sub aspectul volumului și al perspectivei”²⁷ și apoi sub toate celelalte aspecte. Deci Renașterea este o sinteză ideală, realizată din tot ceea ce a fost mai măreț și mai desăvîrșit în clasicismul antic, din culmile culturii și simțirii secolelor XV—XVII și din frumusețile realismului naturii.

Este adevărat că pe plan religios creștin arta Renașterii, sau mai bine zis arta religioasă, s-a abătut mult de la canonul ei ieratic. Fiind dominată de o concepție profund profană și naturalistă nu mai are nimic comun cu arta creștină bizantină. Întreaga viziune religioasă e mai puțin transcendentă, e mai umanizată. Datorită acestor realități din figura sfinților apuseni radiază mai

ales desfătarea pămîntească, traiul bun, belsugul. Acești sfinți sînt grași, sînt roșii la față, sînt dolofani și preocupați mai mult de preocupările vieții terestre. Ei reprezintă frumosul și desăvîșirea pe plan fizic, pe plan anatomic, pe planul tineretii și nicidecum pe plan spiritual. Ei sînt totdeauna exemplul, idealul frumuseții omului pămîntesc, omului natural, ancorat cu toată ființa lui în lumea aceasta.

Arătînd împrejurările istorice, cadrul general și liniile mari ale dezvoltării picturii creștine, de la începuturile ei și pînă astăzi și subliniind caracteristicile esențiale ale artei creștine bizantine și ale artei creștine izvorîtă din Renaștere am căutat să dăm o privire de ansamblu, o sinteză asupra acestei picturi.

Socotim însă că nu putem să încheiem acest studiu fără ca să facem același lucru. fără ca să aruncăm aceeași privire și asupra picturii creștine din Biserica noastră romînească.

PICTURA CREȘTINĂ ROMINEASCĂ

Intrucît Biserica Ortodoxă Romîna a păstrat legături și a stat mereu sub influența Patriarhiei din Constantinopol, este firesc ca și pictura acestei biserici să fie puternic influențată de către pictura creștină bizantină.

Cele mai vechi picturi care s-au păstrat în bisericile noastre de piatră le avem, în Transilvania, în Munții Apuseni și pe Valea Streiului. în regiunea Hunedoara și anume în satele: Ribita, Crișcior, Streiu, Streiu-Sîngeorz, Seliște, Sînta Maria Orlea. etc. Picturile din aceste biserici sînt cele mai multe din veacul XIV, iar unele de la începutul veacului XV.

Frescele acestor biserici — deteriorate în mare parte, — sînt în general picturi bizantine. Se constată cu certitudine că „zu-gravul a fost ortodox, venit fie din Serbia, fie din Tara Romînească. În orice caz, picturile sale se leagă iconografic și stilistic direct de școlile sîrbesti din prima jumătate a veacului XIV”²⁸ Realizatorul acestor picturi „a fost format desigur în mediul artei bizantine de la sudul Carpaților, dar care a lucrat apoi timp îndelungat în Transilvania, împrumutînd de la picturile gotice diferite elemente iconografice și stilistice”²⁹

Aceste picturi, pe lîngă valoarea lor artistică și istorică, sînt de mare preț și prin faptul că ne dau cele mai vechi portrete ro-

²⁸ Vătășeanu, o. c., p. 402.

²⁹ Vătășeanu, o. c., p. 404.

mînești. Atît fizionomia cît și unele costume ale ctitorilor — arătați cu numele, ca de ex. jupînul Bîlea și soția Vișa, la Ribița, Lațcu Cîndea, Nestora și Vlaicu, la Strei-Sîngeorz, etc. — ne arată trăsăturile și portul romînilor din vremea aceea.

În Țara Romînească avem cea mai monumentală pictură bizantină din veacul XIV, în biserica Sfîntul Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș.³⁰ Frescele descoperite în această biserică sînt din punct de vedere artistic de o valoare cu totul excepțională. Ele stau alături de cele mai renumite fresce bizantine din lume. Ele sînt o mărturie vie a preocupărilor, a gradului de cultură, a simțului, a gustului artistic și a posibilităților conducătorilor Țării Romînești din veacul XIV. „Importanța mare a picturii din biserica Sfîntul Nicolae Domnesc nu constă numai în valoarea ei artistică, ci și în faptul că din punctul de vedere al conținutului de idei religioase, al programului iconografic, ea reproduce uneori și scene dintr-o pictură mai veche, anterioară veacului XIV. Pictura de la Sfîntul Nicolae Domnesc mai este importantă și prin influența pe care a avut-o asupra întregii picturi din Țara Romînească pînă în secolul XVIII. Programul iconografic a fost transmis cu variații foarte mici, de la monument la monument, de-a lungul veacurilor”.³¹

În sec. XV și XVI, în Țara Romînească, pictura religioasă se continuă pe aceeași linie bizantină, acceptînd desigur influențele noi venite din Apus, influențe cu tendințe tot mai accentuate spre realism.³²

În Moldova, pictura religioasă a pătruns la început prin meșteri străini, ca de ex. Gheorghe din Tricola sau Stamatello din Crotona (începutul sec. XVI) și s-a continuat prin zugravi locali anonimi. Una din caracteristicile importante ale bisericilor moldovenești din sec. XVI este decorația lor exterioară.³³

În sec. XVII și XVIII, pe lîngă anumiți meșteri moscoviți, apar cu numele zugravi romîni, ca de ex.: Pîrvul Mutul, Constantin Zugravul, Mihail Monahul, etc., de la care au rămas lucrări prețioase.³⁴

³⁰ Vezi mai pe larg „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice”, X—XVI, 1916—1923, volum închinat aproape în întregime descoperirilor și restaurărilor din această biserică. Vezi și *Vătășeanu V.*, o. c., p. 339—390, unde se dau și clișeele scenelor mai însemnate din această biserică.

³¹ Scurtă Istorie a Artelor Plastice în R. P. R. Buc. 1957. Vol. I, p. 60.

³² Idem, o. c., p. 99—111.

³³ Idem, o. c., p. 196.

³⁴ Idem, o. c., p. 249—260 și 281—283.

În secolul XIX, datorită școlilor speciale de pregătire de la București și Iași, avem un număr mare de pictori români. Unii dintre ei au realizat opere nepieritoare. Amintim dintre aceștia pe cei mai însemnați, dintre care unii s-au distins și pe tărîmul zugrăvirii bisericilor din țară și anume: Constantin Lecca (1807—1887), Mișu Popp (1827—1892), Gheorghe Tattarescu (1818—1884), Carol Popp de Szatmary (1812—1888), Theodor Aman (1831—1891), Nicolae Grigorescu (1838—1907), Ion Andreescu (1850—1882), Octavian Smigelschi (1866—1912), etc.

După cum am putut vedea, pictura creștină, pornind de la începuturi sfioase, acoperite în vălul simbolurilor sau al alegoriilor, s-a dezvoltat, s-a perfecționat pînă la punctul de a putea satisface cele mai pretențioase gusturi artistice. A trecut apoi în timpul iconoclasmului prin zguduiri puternice și înfruntînd vrăjmășii mari, a pășit înainte biruitoare. Prin cei mai talentați pictori din lume, ea a urcat apoi pe cele mai înalte și mai însoțite piscuri ale creației artistice, dîndu-ne opere nepieritoare.

Pr. Dr. SPIRIDON CÂNDEA

Profesor la Institutul Teologic Universitar, Sibiu

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

„SIMON, CE SE ZICE PETRU, ȘI ANDREI FRATELE LUI...”

Cînd a socotit potrivit, Mîntuitorul a chemat în jurul Său pe aceia care, după Înălțarea Lui la cer, aveau să continue cu vorba și cu fapta, provăduirea dumnezeieștilor Evanghelii.

După mărturia Sf. Evanghelist Matei, Domnul a chemat la Sine mai întîi pe Simon Petru și pe Andrei *fratele* lui; apoi pe Iacov al lui Zevedeu și Ioan *fratele* lui. În continuare a chemat pe ceilalți, pînă ce s-a împlinit numărul de doisprezece (Mt. 10, 2 urm.; Lc. 3, 16 urm.; Lc. 6, 14 urma. In. 1, 41 urm.).

Așadar cei dintîi chemați la apostolat, cei dintîi față de care Mîntuitorul și-a exprimat în chip expres voința ca să-L urmeze, au fost două perechi de frați: *frații* Petru și Andrei; apoi *frații* Iacov și Ioan. Să fie aceasta o simplă întîmplare? Să nu aibă faptul acesta nici o semnificație mai înaltă? Să nu fi fost el anume intenționat de Mîntuitorul?

Dacă ne gîndim la felul cum lucra Domnul Iisus ne va fi greu să spunem că chemarea în colegiul apostolic, mai întîi a unor bărbați legați între ei prin legăturile frăției, ar fi o simplă întîmplare. Mîntuitorul nu acționa după inspirații întîmplătoare. El lucra totdeauna după rînduieli existente mai dinainte în adîncul ființei Lui. Toate cuvintele, gesturile, actele Lui sînt animate de logica adîncă a unor rînduieli precise și toate participă la un sens înalt.

În consecință, și chemarea la apostolat mai întîi a unor bărbați frați își are semnificația ei și e purtătoare de înaltă învățătură pentru noi credincioșii.

În adevăr, chemînd la Sine mai întîi pe Apostolii frați, Domnul a voit să ne dea învățătura că între Ucenicii Lui, se cuvine să fie prețuite și cultivate relațiile celei mai depline iubiri frățești.

Există iubire prietenească și există iubire frățească. Una se deosebește de cealaltă. Dacă cea dintîi suportă cu greu încercările vieții, cea din urmă biruie mai ușor obstacolele. Dacă cea dintîi se menține cu greu în vecinătatea dezinteresării, cealaltă se simte la largul ei în sfera slujirii dezinteresate. Expresia: „Se au ca frații” vrea să releve comuniunea strînsă dintre doi subiecți și devotamentul dezinteresat al unuia față de celălalt. Acest fel de iubire o cere Mîntuitorul Ucenicilor: *iubirea* frățească, adîncă, durabilă, dezinteresată.

De ce pretinde Mîntuitorul de la Apostolii Săi o asemenea iubire? De ce obligă El pe Ucenici să se iubească întocmai ca niște frați?

Întîi pentru că Domnul avea să le încredințeze acel tezaur sacru de învățături menite să fie transmise mai departe credincioșilor spre îmbunătățirea și izbăvirea lor. Intruparea Fiului lui Dumnezeu; viața, activitatea și minunile Lui, iată cîteva din învățăturile de temelie pe care Sf. Apostoli aveau să le primească de la Mîntuitorul, cu misiunea de a le propovădui cu convingere și însulețire și cu un viu sentiment al răspunderii solidare.

Iisus Hristos n-a încredințat Evanghelia Sa unuia, sau la doi-trei, ci întregului colegiu apostolic, întregii Biserici, cu misiunea de a o propovădui în cea mai deplină înțelegere. În cele ale credinței toți trebuie să fie de acord. Aici nu importă părerea unuia sau altuia, ci mărturisirea unanimității celor ce urmează pe Hristos.

O asemenea unanimitate în cele ale credinței, însă, nu se poate asigura fără iubire, fără o adîncă iubire frățească.

Dragostea frățească avea să fie semnul pe de o parte al convingerii adînci a Apostolilor despre adevărul Evangheliei, iar pe de alta avea să fie semnul că între ei exista cea mai deplină înțelegere cu privire la sensul învățăturilor propovăduite.

Dar Mîntuitorul cere Apostolilor să se iubească întocmai ca frații, și pentru că ei aveau să vestească lumii această lege de temelie a vieții creștine: legea dragostei. „Poruncă nouă vă dau ca să vă iubiți unul pe altul” (In. 13, 34). Cum ar fi putut vorbi altora despre puterea iubirii creștine dacă ei, Ucenicii, nu și-ar fi arătat unul altuia cea mai desăvîrșită iubire frățească? Ei aveau să vorbească ascultătorilor despre o viață în care Dumnezeu e Tatăl tuturor iar oamenii sînt toți frați între ei.

Cum ar fi putut convinge pe alții despre marile binefaceri ale relațiilor frățești dintre oameni, dacă ei, Apostolii, n-ar fi trăit între ei ca frații? În materie de viețuire creștinească e bun și îndemnul dat prin cuvînt, dar e mai bun îndemnul dat prin exemplu direct, personal. Sf. Apostoli cunoșteau aceasta și de aceea, propovăduirea despre datoria iubirii frățești ei și-au sprijinit-o în mod constant pe pilda personală a unei calde iubiri fraterne reciproce. Cînd în Faptele Apostolilor (4, 32) citim că „o singură inimă și un singur suflet era în mulțimea celor ce credeau” avem tot dreptul să afirmăm că mai întîi ceata Sfinților Ucenici era „o singură inimă și un singur suflet” străbătut pînă în adîncuri de vibrația caldă, puternică, a dragostei fraterne.

În sprijinul convingerii că între Apostoli stăpînea cea mai desăvîrșită comuniune frățească vin și alte fapte. De exemplu, cînd a fost vorba de alegerea celor șapte diaconi (Fapte 6, 1 urm.) și de condițiile pentru pîgînii care voiau să treacă la creștinism (Fapte 15, 6 urm.), Apostolii au fost unanimi în deciziuni, lucru care nu poate fi explicat deplin decît admițînd că suprema lege după care se călăuzeau ei era aceea a iubirii frățești. Cînd Irod Agripa I a aruncat pe Petru, în închisoare, Biserica neconținut făcea „pentru el rugăciuni la Dumnezeu” (Fapte 12, 5). Fără îndoială prin cuvîntul *Biserică* înțelegem pe toți credincioșii, însă în primul rînd înțelegem pe Sf. Apostoli. În timp ce Petru, colegul lor întru apostolie, era la închisoare, ceilalți Apostoli se rugau pentru el, îndemnați desigur de o puternică iubire frățească.

Nu e de prisos, apoi, să ne gândim și la greutatea mari pe care Apostolii le-au avut de întâmpinat în călătoriile lor misionare. E greu să ne imaginăm că ei și-ar fi putut îndeplini misiunea lor fără să fi avut în inimă, ca pe un izvor de putere și îmbărbătare, iubirea frățească, dezinteresată, a unuia față de celălalt.

Desigur prin chemarea la apostolat în primul rând a unor Ucenici frați, Mântuitorul a vroit să sublinieze că legea menită să guverneze relațiile dintre Apostoli și urmașii lor, este legea dragostei frățești. În același timp însă Domnul a vrut să ne atragă atenția că toți cei care vor să-L urmeze toți credincioșii să-și impună și ei a se călăuzi în viață după aceleași reguli ale iubirii frățești.

Chemînd la Sine întii frați, Iisus Hristos ne-a arătat calea pe care și noi credincioșii de azi avem s-o urmăm: calea iubirii frățești.

Ne mărturisim credincioși ai unei Biserici, ai Bisericii ortodoxe. Dar de cîte ori nu răbufnesc între noi neînțelegeri care n-au nimic comun cu iubirea frățească. Hristos ne-a poruncit să fim cu grijă frățească unul față de celălalt. Dar noi am promovat, adesea, suspiciunea, neîncrederea, distanțarea unuia față de celălalt.

Trebuie să recunoaștem că între mulți dintre noi, individualismul cel mai cras a călcat brutal în picioare, adesea, înaltele cerințe ale dragostei fraterne. „Întru aceasta vor cunoaște toți că sinteți ucenicii mei, dacă veți avea iubire unii către alții” (In. 13, 35), sînt cuvinte care ar trebuie să ardă ca un bulgăre de jar în inima fiecăruia dintre noi. Dacă ar fi să le luăm drept criteriu după care să ne identificăm noi credincioșii între noi, credeți că-i ușor să spunem ce rezultat am avea? Cîți dintre noi ne-am afla cultivînd legăturile iubirii reciproce? Cîți dintre noi ne-am afla, tinjînd după semnul de dragoste frățească a semenului credincios? Cîți dintre semenii credincioși nu tinjesc după cuvîntul, gestul, fapta noastră de iubire fraternală?

Hristos ne-a dat spre păstrare și fructificare acel tezaur al învățăturilor evanghelice, dar lipsind dragostea dintre noi cu greu mai izbutim să-l afirmăm cu tărie și să mai trezim interesul altora pentru el.

Hristos ne-a poruncit să inarticulăm în dinamica vieții marea lege a iubirii. Dar nepracticînd-o sau practicînd-o la un nivel scăzut între noi, găsim cu greu ascultători pentru propovăduirea noastră despre iubire!

Hristos ne-a prevenit că în străduința pentru promovarea vieții duhovnicești vom avea de întâmpinat multe greutăți. Cum vom birui însă, greutățile cînd ignorăm senini marea putere a dragostei frățești?

Se duce astăzi în țările cu nouă orînduire socială luptă și muncă îndirjită pentru formarea la oameni a unei noi conștiințe, a unui nou suflet, a unor noi legături între oameni. La munca aceasta ne vom putea aduce și noi aportul nostru.

Oamenii cinstiți din lumea întreagă luptă pentru înlăturarea îngrădirilor artificiale dintre popoare, pentru apropierea dintre ele, pentru crearea conștiinței că toate popoarele aparțin unei singure mari familii. Ideea este măreată. Ea ne este scumpă și nouă credincioșilor. Și noi propovăduim concepția că toți oamenii sînt fii ai aceluiași Tată ceresc și deci frați unii cu alții. Dar propovăduirea noastră nu va mai fi acceptată dacă nu vom face practic dovada că trăim noi înșine ca frații.

Iată motive care ne obligă să fim mai cu grijă în purtarea unuia față de celălalt. Să fim mai cu băgare de seamă la semenul nostru. Să nu-l ignorăm. Să nu ne izolăm de el. Să-l atragem și să ne lăsăm atrași în viața de comuniune frățească. Să vedem totdeauna în el și partea cea bună. Aju-tîndu-l să-și biruie lipsurile, să-l îmbărbătăm în lupta pentru îmbunătățirea lui. Să aducem în mediul în care trăim mai multă înțelegere, mai multă încredere, mai multă bucurie de viață, mai multă dragoste frățească.

Asa numai, putem dovedi că am înțeles bine învățătura dată nouă de Mîntuitorul prin fapta de a fi chemat ca Ucenici ai Săi, mai întii două perechi de bărbați frați.

Pr. Prof. D. BELU

COOPERAREA¹

„Purtați-vă sarcinile unii altora și veți împlini astfel legea lui Hristos“ (Gal. VI, 2).

Prăznuim astăzi a doua Duminică din Postul Sf. Paști, rînduită de vrednicul de pomenire Mitropolit Nicolae Bălan a fi și „Duminica bolnavilor”. În această zi, Sf. noastră Biserică ne pune în față vindecarea minunată a slăbănogului din Capernaum (Mc. II, 1—12).

Era vorba despre slăbănogul, care a fost adus cu patul la Mîntuitorul de către patru semeni ai săi și slobozit în fața Lui prin acoperișul casei. Nu numai credința slăbănogului, ci și credința celor patru inși care l-au purtat cu patul pînă în casa unde predica El, L-a făcut pe Mîntuitorul să vindece pe slăbănog (cf. Mc. II, 5.) Iată, deci, dobîndirea unei vindecări minunate prin cooperarea (împreună-lucrarea) dintre slăbănog și cei patru semeni ai săi. Actualitatea deosebită a acestui episod stă în punerea în plină lumină a necesității și folosului cooperării, care este atît de imperios necesară omenirii de azi.

Prin însăși alcătuirea firii sale, omul este o ființă neîndestulătoare sieși și avizată la ajutorul altuia. De aceea, omul este o ființă sociabilă, adică destinată prin fire a vieții împreună cu alții. Omul este un măduțar al obștei și de aceea nu poate trăi închis în sine și izolat, ci în obște. Dar obștea nu este o simplă așezare unul lîngă altul a mai multor inși, ci este *colaborare între părți*, care nu-i cu putință decît printr-o înțelegere reciprocă.

După puterile pe care le primim de la Dumnezeu, singurele forțe cu care putem hrăni și mări pe ale noastre, sînt acelea pe care ni le împrumută ceilalți. De îndată ce omul se unește cu semenii săi și își înfrățeste ostenele cu ei, puterea sa crește nemăsurat de mult.

Omul își limpezește și consolidează conștiința de sine, se cunoaște pe sine însuși și lumea înconjurătoare, își formează personalitatea și caracterul moral, își asigură condițiile de viață și de propășire materială și spirituală, *numai în colaborare cu semenii săi*. Viața omului-este o continuă *dare* de la sine altora și *primire* de la alții pe seama sa. Cooperarea obștească face să rodească creația omenească de bunuri materiale și spiri

¹ Predică la Duminica II din Postul Sf. Paști.

tuale. Progresul culturii și civilizației se datorește colaborării dintre inși și popoare, solidarității conștiente și active. Adevărata cultură și civilizație înseamnă sporire a sociabilității, a cooperării, a schimburilor spirituale și materiale. Dovadă despre aceasta este istoria, care constată o deosebită înflorire a culturii și civilizației tocmai în epocile de mare amploare a vieții sociale.

Drumul spre mîntuire, desăvîrșire și fericire veșnică duce prin obște: Biserica. Insul nu se mîntuiește și desăvîrșește singur și izolat, ci prin împreună-lucrare cu alții în sinul Bisericii, în circuitul de forțe al înfrățirii întru osteneli pe același drum.

Nu este de mirare atunci, că *Sf. Scriptură* și *Sf. Tradiție* stăruiesc atît de mult asupra cooperării.

Încă în Testamentul Vechi citim: „Mai lerițiți sînt doi laolaltă decît unul, ...căci dacă unul cade, îl scoală tovarășul lui. Dar vai de cel singur care cade și nu este cel de al doilea ca să-l ridice” (Ecl. IV, 9—10).

Mintuitorul afirmă iubirea aproapelui, izvorul și cheazășia cooperării; condamnă egoismul, cea mai mare piedică împotriva conlucrării, și ne încredințează: „unde sînt doi sau trei, adunați în numele meu, acolo sînt și eu în mijlocul lor” (Mt. XVIII, 20).

Arătînd că creștinii alcătuiesc un trup, ale cărui mădule au nevoie unul de altul (Rom. XII, 4 sq; I Cor. XII, 12), *Sf. Apostol Pavel* ne îndeamnă: „slujiți-vă prin iubire unul pe altul” (Gal. V, 13); „Purtați-vă sarcinile unii altora și veți împlini astfel legea lui Hristos” (Gal. VI, 2). Iar *Sf. Apostol Petru* sfătuiește: „Iubiți tovarășia dintre frați” (I Petru II, 17).

Dintre *Sf. Părinți* ai Bisericii, *Sf. Barnaba* zice: „Nu trăiți singuratici, închizîndu-vă în voi înșivă, ca și cum ați fi deja drepti, ci adunați-vă la un loc și cugetați ceea ce este de folos obștesc” (Epist., cap. IV). *Sf. Ignatie Teoforul* ne sfătuiește: „Lucrați împreună cu alții, luptați, alergați” (Ep. cu Policarp, cap. VI). Minunat se exprimă Ep. către Diognet: „cine ia asupra-și povara aproapelui, cine este gata a ajuta pe cel mai slab din tăria lui, ...acela este următor lui Dumnezeu” (cap. I). *Sf. Vasile cel Mare* arată că „nimic nu este atît de propriu firii noastre, decît a comunica unii cu alții și a ne folosi unii de alții” (Reg. pe scurt, 3), precum și că Dumnezeu ne-a zidit ca să avem lipsă unii de alții, *ca să ne unim întreolaltă* (ibidem). Dezvoltînd pe larg colaborarea ca lege fundamentală a vieții omenești, *Sf. Ioan Gură de Aur* spune între altele: A fost planul înțelept al lui Dumnezeu, ca să facă pe om întru totul avizat la semenul său. De aceea, a și lăsat să crească într-un loc plante, iar în alt loc i-a adunat pe oameni în sate și orașe, tocmai spre a se ajuta unii pe alții; în alte părți a așezat mări și a trimis vîntul spre a se aduce prin corăbii cele trebuincioase din alte țări și a se face schimburi cu cele ce prisosesc. Așa a găsit de bine Dumnezeu să înlănțuiască pe oameni laolaltă, încît *nimenia să nu-și poată satisface interesele sale decît mergînd pe drumul intereselor colective* (Omiilia XXXIV la I Cor.).

Păcatul destramă și împiedică conviețuirea frățească și cooperarea dintre oameni și popoare. Cel mai puternic obstacol împotriva cooperării este *egoismul* cu patimile care cresc pe tulpina lui: pîzma, mîndria, lăconia pînte-celui, pofa după avuție și putere, desfrîul. Egoismul îl închide pe om într-o

grijă exclusivă de sine însuși și-l face să privească la cei din jurul său numai pentru a-i exploata în favorul său. Din egoism se nasc dușmănia, dezbinarea și războaiele de cotropire și jaf.

Pr. Prof. C. SÎRBU

PREDICĂ LA DUMINICA I-A DUPĂ RUSALII

„Fiilor, iubiți-vă unii pe alții“.

(Sf. Apostol și Evanghelist Ioan)

Purtindu-ne privirile minții înapoi către sfârșitul secolului I și începutul secolului II al erei noastre creștine, parcă-l vedem în cetatea Efesului pe Sf. Evanghelist Ioan — ucenicul iubit al Domnului — bătrîn de data aceasta, cu părul nins și cu spatele adus de povara celor aproape 100 de ani pe care îi avea, sprijinit într-un toiag sau de brațul vreunui ucenic mai apropiat, rostind cu orice prilej singura predică a bătrînețelor sale: „Copiii mei, iubiți-vă unii pe alții“ Ascultătorii săi îl întrebau adesea pentru ce se rezumă numai la aceste cuvinte, el care a petrecut atîta timp în preajma Mîntuitorului. Sf. Apostol Ioan răspundea: „Aceasta este porunca Domnului (Iisus) și păzind-o pe ea vă este de ajuns“.

De bună seamă că Sf. Apostol și Evanghelist Ioan știa ce înseamnă puterea dragostei creștine, o știa și o trăia și Sf. Apostol Pavel cînd scria romanilor: „Dragostea este plinirea legii“ (Rom. 13, 10), o știa și Sf. Ioan Gură de Aur cînd numește dragostea „mama tuturor virtuților“ pe care dacă o împlinim cu nimic nu sîntem mai prejos decît Petru și Pavel cu toate minunile lor, și o experimentase și fericitul Augustin cînd adresa îndemnuri ca acestea: „Iubește și fă ce vrei!“.

Această Duminică, a I-a după Rusalii, închinată amintirii și cinstirii tuturor sfinților Bisericii noastre ne dă prilej potrivit să zăbovim puțin asupra dragostei, această virtute creștină mamă a tuturor virtuților.

Există în sufletul omenesc un puternic simțămînt, cu un bogat conținut de viață, care mișcă ființa noastră către ceva căruia vrea să se împărtășească, să i se dăruiască, s-o cuprindă în sine. Noul Testament numește acest simțămînt cu cuvîntul grecesc *ἀγάπη*, care nu însemnează altceva decît dragostea creștină. A defini însă această dragoste în esența ei este un lucru foarte greu, ba se pare că este chiar cu neputință de făcut. Pentru că dragostea creștină este o realitate cu un conținut atît de bogat încît „nu sînt cuvinte atît de înalte ca s-o exprime“, după cum ne spune Sf. Ioan Gură de Aur. I s-a spus totuși: Virtutea în temeiul căreia voim apropielii binele său vremelnic și veșnic și ne străduim să-l realizăm; Afecțiunea care se dă de bună voie și conștient spre a face pe cineva fericit; Viața sau respirația sufletului. Toate aceste definiții însă sînt doar cîteva note din bogata gamă care este dragostea creștină. Greutatea definirii dragostei creștine provine și de acolo că „Dumnezeu este dragoste“ — cum ne învață tot Sf. Apostol și Evanghelist Ioan, și a defini dragostea înseamnă a defini pe Dumnezeu; iar a defini pe Dumnezeu, în esența Lui, înseamnă a turna oceanul sau marea într-o gropiță, ceea ce este cu neputință de făcut.

„Dumnezeu este dragoste“ (I Ioan 4, 16), în centrul vieții noastre creștinești deci, în centrul Teologiei sau științei noastre despre Dumnezeu stă dragostea. Esența dragostei este așadar în Dumnezeu și ea ne creiază la

începutul veacurilor pentru a li fericii — căci scopul dragostei este binele și fericirea — și pentru a fi părtași prin ea la viața divină. După ce omul n-a răspuns cu dragoste la dragostea cea mare a lui Dumnezeu, tot ea este aceea care — „la plinirea vremii” — ne restaurează, ne rezidește prin întruparea Fiului lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos. De aceea dragostea ne ajută să explicăm lumea, ea dă sens vieții noastre, ea o înfrumusețează, o face plăcută și înțeleasă.

Dragostea este porunca cea mare, porunca de căpătii a Mântuitorului Iisus Hristos, care a pus-o lege de temelie la lumea cea nouă pe care voia s-o ridice din nou la El, s-o rezidească. El ne învață limpede că trăirea învățăturilor Lui este strâns legată de dragoste, că poruncile Lui le păzim numai în măsura în care îl iubim. „De nă iubiți pe mine — zice Domnul — păziți poruncile mele” (Ioan 14, 15), iar poruncile Lui se cuprind toate în dragostea creștină. Mântuitorul știa că cel ce împlinește porunca dragostei se aseamănă cu Dumnezeu, iar cel ce se aseamănă cu Dumnezeu și-a împlinit în chip fericit misiunea sa în lume. De aceea, tot ceea ce facem noi ca creștini se judecă prin prisma dragostei și primește valoare înaintea lui Dumnezeu numai întrucât ceea ce facem este făcut cu inimă bună, din dragoste adică. În aceste condițiuni chiar și un pahar cu apă pe care-l dăm unui frate de-al nostru primește valoare veșnică, și invers, orice jertfă am face, oricât de mare ar fi ea, chiar viața dacă ne-am da-o, dacă n-o facem din dragoste de Dumnezeu și de semenii, jertfa noastră nu prețuiește nimic înaintea lui Dumnezeu.

De fapt, după cuvîntul Sf. Scripturi, cel ce nu are dragoste nici nu se poate numi creștin, pentru că „cel ce nu iubește nu cunoaște pe Dumnezeu”, ne încredințează Sf. Apostol Ioan (I Ioan 4, 8). Creștinul deci trebuie să fie prin excelență omul dragostei, pentru că „dragostea din inimă curată, din cuget bun și din credință nelfățarnică”, — cum ne învață Sf. Apostol Pavel, direcționează, orientează viața noastră, dîndu-ne soluții după voia lui Dumnezeu pentru comportarea noastră practică de fiecare zi.

Intr-adevăr puterea dragostei este mare și manifestările ei sînt multiple. Lucrările dragostei creștine se revarsă cu deosebire în două direcții: în una negativă și în alta pozitivă.

În sens negativ, creștinul pătruns de dragoste evanghelică nu vatămă sub nici o formă pe semenul său. „Dragostea nu îngăduie a face rău aproapelui”, zice Sf. Apostol Pavel (Rom. 13, 10).

Dragostea nu refuză sau nu oprește ceea ce se cuvine altuia, nu asuprește, nu se simte bine cînd semenul este în suferință sau în mizerie.

Dragostea creștină nu face lux printre cei goi și nu umblă sătulă printre cei flămînzi, nu minte pe altul, nu îl înșeală, nu caută la față, la credință, la limba sau rasa cuiva, dragostea de Dumnezeu și de oameni nu cunoaște perversitatea sau fățarnicia.

Dragostea nu „pizmuiește”, nu se trufește, nu se poartă cu necuviință, nu caută la ale sale — cum zice Sf. Apostol Pavel — nu se întărită și nu se gîndește la rău, chiar dacă este nesocotită sau calomniată, pentru că ea este deasupra preocupărilor meschine care nu fac nicidecum cîinste omului.

Lucrările dragostei creștine se revarsă mai ales în sens pozitiv, căci ea este cu deosebire o virtute a muncii ziditoare. Dragostea ia de braț și

stă de vorbă cu cel disprețuit, întinde mîna celui care este gata să se inee, pune umărul la carul împotmolit al semenului, poartă poverile celor mai slabi, sfătuiește în bine pe cel disperat sau pe cel ce este gata să cadă în ispită.

Dragostea — după cuvîntul Mîntuitorului — satură pe cel flămînd, adapă pe cel însetat, găzduiește pe cel străin, îmbracă pe cel gol, caută pe cel bolnav sau pe cei ce se află în alte necazuri sau strîmătorări (Matei 25, 35—36).

Dragostea ne face să spargem carapacea egoismului, să ieșim din noi și să ne apropiem cu gînduri curate și cu simțiri trătești față de toți oamenii; ea apropie pe oameni și popoare, pe cel învățat de cel neînvățat, pe cel mare de cel mic și pe cel tare de cel slab.

În fața dragostei creștine toți oamenii sînt egali, sînt frați întreolaltă, toți au dreptul la viață, indiferent de culoarea sau poporul căruia ar aparține cineva. În fața ei cade orice zid despărțitor dintre oameni, unindu-i pe toți în marea familie a lui Dumnezeu.

Dragostea creștină este putere de dăruire fără rezervă în slujba celor mai slabi. De aceea dragostea creștină înseamnă activitate, muncă, sudoare, neodihnă, stare de veghe, căutare continuă de noi căi pentru lucrarea binelui. Prin această continuă activitate, dragostea scoate la lumină și fructifică cei mai ascunși talanți ai omului.

Dragostea face pe cel ce o cultivă să fie inundat de-o slîntă bucurie — bucuria împlinirii unei fapte bune; ea îmblinzește și luminează launtric, ajută la cunoașterea lui Dumnezeu și a oamenilor; dragostea îmbogățește sufletește mai mult ca orice.

Dragostea ne apropie nu numai de Dumnezeu și de frații noștri, oamenii, ci ea ne înfrățește și ne solidarizează cu întreaga creatură. Ea se poartă ca un stăpîn bun față de natură, nu ca unul hrăpăreț și cu inima de piatră. Căci numai prin muncă plină de dragoste omul sfințește locul.

Dragostea deci pe unde trece zidește și numai zidește. Toate aceste puteri, dragostea și le ia din izvorul cel nesecat de dragoste care este Dumnezeu, cu care stă în legătură continuă prin multe și nevăzute fire.

Fiind chipul lui Dumnezeu, care este dragoste, elementul cel mai adînc și mai autentic al omului este deci tot dragostea. De aceea, cineva este om și este creștin mai ales numai în măsura în care este pătruns de dragoste. Creștinul plin de dragoste evanghelică este un om cu adevărat mare, generos, cumpătat în toate, un om care are ceva din măreția lui Dumnezeu.

Această măreție au avut-o și o au cu deosebire sfinții a căror obștească pomenire astăzi o facem.

Sfinții sînt cu toții mai întîi de toate întruchipări într-o măsură mai mică sau mai mare — potrivit cu rîvna fiecăruia — ai dragostei creștine. Prin dragoste de Dumnezeu răsrîntă puternic în dragoste de oameni și de toate făpturile lui Dumnezeu au luminat, luminează și vor lumina pînă la sfîrșitul veacurilor toți sfinții care au fost, care sînt și care vor mai veni, căci sfinți cu adevărat sînt numai aceia care dau dovadă de o mare dragoste creștină.

Să luăm doar cîteva exemple:

Cei ce făceau parte din obștea creștină de la începuturile Bisericii se numeau cu toții sfinți, pentru că cu toții tindeau spre sfințenie. Acest lucru se vede din viața lor de fiecare zi, căci iată ce ne spune un document din acele timpuri: „Mulțimea celor ce au crezut — în Iisus Hristos adică — era un singur suflet și o singură inimă” (1. Ap. 4, 32) și nimeni dintre ei nu zicea că este ceva al meu sau al tău, ci toate le aveau de obște.

Sfinții, cu toții, din primele veacuri iau apărarea sclavilor, aceste nenorocite și disprețuite ființe omenești, pentru care se plătea la vamă același taru ca pentru animale. Sfinții îi socoteau frații lor și faceau totul pentru eliberarea lor. Sf. Constantin cel Mare interzice prin lege marcarea sclavilor cu fierul roșu pe față precum și răstignirea lor, iar celor eliberați le acorda cetățenia romană.

Intreaga viață a Sfinților Trei Ierarhi: Vasile, Grigorie și Ioan este un comentariu și un imn închinat dragostei creștine, un apel continuu la omenie, la dreptate, la altruism, la într-ajutorare și un act de acuzare împotriva nesimțirii și lăcomiei bogaților, înaintea cărora cîinii, pisicile, caii și cârtiriile aveau mai multă trecere decît oamenii.

Sf. Grigorie de Nazianz a lăsat averea sa săracilor din Nazianz, iar el și-a trăit ultimele zile într-o casă modestă de țară, fără foc, desculț și îmbrăcat simplu.

Sf. Vasile a dăruit averea părintească săracilor din Cezareea și așezămintelor sale de binefaceri, vestita Vasiliadă, capodoperă a dragostei creștine. Aici și-au găsit alinarea săraci, bătrîni, orfani, înțirimi și bolnavi de tot felul. Sf. Vasile însuși era sufletul acestor așezăminte. Petrecea printre cei ce erau adăpostiți în ele, se apropia de bolnavi, se atîngea și îi săruta pe leproși, pe acești nefericiți care abia își tirau trupul de nerecunoscut, goniți dintre oameni și părăsiți de toți pînă și de cei mai apropiați ai lor.

Sf. Ioan Gură de Aur, urmînd pe scaunul de Constantinopole unui episcop luat din lumea laică, fostul senator Nectarie, găsește reședința episcopală plină de tot felul de lucruri scumpe pe care le socotește de prisos pentru viața lui de creștin adevărat și de călugăr. De aceea le face pe toate milă creștină, dragoste și bucurie nefericiților de tot felul, acești frați mai mici ai lui Iisus Hristos.

Sf. Nicolae de pildă a fost pentru turma lui un adevărat părinte, plin de blîndețe și de dragoste. Casa, masa și punga i-au fost mereu deschise pentru suferințele și necazul altora, vînzîndu-și chiar și cărțile pentru a ajuta pe alții. Cînd o secetă s-a abătut asupra eparhiei lui, Sf. Nicolae a salvat-o de la foamete, cumpărînd grîu și împărțindu-l el însuși celor lipsiți.

Sf. Dimitrie Basarabov, ale cărui moaște se pot vedea în Catedrala patriarhală din București, s-a distins prin multă bunătate față de toate viețuitoarele lipsite de apărare și față de turma sa cea necuvîntătoare, căci era ciurdar sau păstor de vite.

Sf. Paraschiva, ale cărei moaște se păstrează în Catedrala mitropolitană din Iași, încă de mică avea o inimă caldă și iubitoare, împărțindu-și de multe ori hainele ei fetițelor mai sărace.

Serafim de Sarov, un sfînt apropiat de zilele noastre, vedea în fiecare om pe Iisus Hristos, întîmpinînd pe toți cei ce veneau la el cu cuvintele: Bucuria mea.

Și ca ei sînt toți sfinții: năzuință continuă de a întruchipa în viața lor dragostea creștină, dragostea lui Iisus Hristos, Domnul nostru, modelul și izvorul de dragoste pentru toți creștinii adevărați de pretutindenea. El ne-a învățat și ne-a arătat în chip limpede că dragostea de Dumnezeu și de semenii constituie ființa și menirea noastră.

De aceea, glasul Sf. Apostol și Evanghelist Ioan ne îndeamnă peste veacuri și pe noi, creștinii de astăzi, cu aceeași stăruință cu care îndemna pe contemporanii săi: „Fiilor, copiii mei, iubiți-vă unii pe alții”, îngăduiți-vă unii pe alții — parcă vrea să spună — ajutați-vă unii pe alții, fiți mai cinstiți, mai sinceri, mai buni, mai dreپți, mai binevoitori unii față de alții.

Să ne aprindem dar și noi de acest foc sfînt, să ardem de dragoste creștină, să cultivăm în noi și între noi această nobilă virtute, să ne iubim unii pe alții, căci „dacă toți oamenii ar iubi și ar fi iubiți — ne învață Sf. Ioan Gură de Aur — n-ar mai fi nedreptățit nimeni, s-ar îndepărta mizeriile și luptele și războaiele și răpirile și lăcomiile și toate relele”. Căci într-un climat universal de pace, de prietenie și dragoste frățească se stîrlesc: egoismul și furtișagurile și nedreptățile și dominația asupra altora și șovinismul și toate celelalte manifestări păgubitoare pentru om și societate.

Să fim deci creștini adevărați, adică oameni ai dragostei, ai păcii, ai gîndurilor, intențiilor și faptelor bune, ai muncii cinstite și ziditoare, lucrînd astfel la adevărata fericire, a altora și a noastră. În felul acesta vom cinsti cum se cuvine amintirea sfinților Bisericii noastre și vom fi adevărați fii ai Părintelui Ceresc. Amin.

GH. PAPUC

DIN TRECUTELE VREMI

De curînd, harnicul director al muzeului nostru raional, Dr. E. Andrei, a descoperit în comuna Bruiu un document inedit de la marele voievod Mihai Viteazul. Iată cuprinsul:

„Reverendi nobis delecti salutem et favorem... Az mi vizaknai Zam-tartunk (un cuvînt indescifrabil) Gáspár ielentette mij nelünk...”. În traducere: „Intendentul din Ocna Sibiului (...), Gáspár, anunță că a dat preotului din Apoldul de Sus o sută forinți în numerar pentru grîu și vin, pe care urma să le cumpere de la el și de la săteni. Acest preot, motivînd că a pierdut banii, nu i-a dat nici bani și nici altceva. Se dă poruncă pentru restituirea banilor fără aminare, ori să se dea în schîmbul lor vin sau grîu și să nu se mai revină asupra cazului” (deci: tertium non datur).

Alba Iulia 20 iulie 1600

Preoții erau obligați și pe vremea voievodului Mihai, și mai înainte, să alimenteze armatele cu furaje, cu vin, cu grîu și cîte altele. Pentru cei o sută de forinți, cine știe ce cantități vor fi trebuit predate!

Dacă preotul din Apold s-a achitat de obligație, sau nu, numele acelui preot, confesiunea lui, ca și „rătăcirea” documentului în Bruiul de lîngă Cincul-Agnita (locul de trecere a lui Mihai spre și de la Alba Iulia)... acestea sînt preocupări pentru un mic studiu viitor. Pr. ANDREI EFTIMIE

BISERICA CU HRAMUL „ADORMIREA MAICII DOMNULUI” DIN TĂLMĂCEL (RAIONUL SIBIU)

Biserica din Tălmăcel este așezată pe o înălțime, în mijlocul satului și este construită în stilul locului, avînd o clopotniță înaltă pe pridvorul îngust și boltit cilindric de-a curmezișul. Clopotnița se sprijină pe patru ziduri puternice.

Două calote semisferice acoperă centrul naosului și al pronaosului.

Biserica a fost construită între anii 1776—1779 și a fost pictată în 1786 de pictorii Oprea din Poplaca și Pantelimon, acesta din urmă fiind acela care a refăcut pictura Bisericii Domnești din Curtea de Argeș.

Semnătura lui Pantelimon se află pe tîmpla bisericii, în partea dreaptă-sud, deasupra icoanelor împărătești.

Din satul acesta se trage pictorul Smigelschi, după cum se arată într-o notiță publicată de Pr. Ion Roman, fostul paroh al bisericii.

Pictura este executată în tehnica frescă, în anul 1786, de pictorii amintiți.

Prof. VICTOR BRĂTULESCU

SĂVÎRȘIREA DIN VIAȚĂ A PREA SFÎNȚITULUI EPISCOP ANDREI AL ARADULUI

Vineri 13 mai 1960, în faptul serii, s-a săvârșit din viață, la reședința episcopală din Arad, Prea Sfinția Sa D. D. Dr. *Andrei Magieru*, Episcopul Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, cel mai vechiu membru al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Răposatul episcop era suferind de câțiva ani. O boală cardio-vasculară nu-i mai îngăduia de-o vreme încoace să-și împlinească toate îndatoririle de ocîrmuitor de eparhie, obligîndu-l să stea mai mult la pat. Conștient de acest fapt, înainte cu vreun an de zile, Episcopul Andrei s-a adresat Sfîntului Sinod cu rugămîntea de a i se da ajutor efectiv pentru îndeplinirea acelor îndatoriri bisericești care necesită lucrare săvîrșită de arhieru. Dorința i-a fost satisfăcută. Din încredințarea Sfîntului Sinod, I. P. S. Sa D. D. Dr. *Vasile Lăzărescu*, Mitropolitul Banatului, a acceptat să-i dea Episcopului Andrei sprijinul frățesc solicitat.

În săptămînile din urmă, maladia de care suferea s-a agravat în așa măsură, încît medicii care l-au îngrijit cu luare-aminte prevedeau iminența unui deznodămînt.

Ziua de vineri 13 mai a. c. începuse bine. Episcopul Andrei se mai liniștise după zbuciumul din zilele premergătoare. Somnul — un somn care părea să fie odihnitor — mereu îi îngreuna pleoapele. Seara, către orele 21, lin, fără chin, și-a dat sufletul în mîinile Părintelui ceresc. Eparhia Aradului, văduvită de arhipăstorul ei iubit și prețuit, arbora flamuri de doliu.

I. P. S. Mitropolit *Vasile* al Banatului a dispus să se facă fără înțirziere înștiințările cuvenite.

Prea Fericitul Patriarh *Justinian*, în numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și al său personal, a exprimat creștinești condoleanțe eparhiei îndoliate. I. P. S. Mitropolit *Vasile* al Banatului a primit încredințarea de a conduce pregătirile și funeraliile, în numele Sfîntului Sinod. Slujitorii bisericești de la centrul eparhial arădan, sub directa diriguire a I. P. S. Sale, din acel ceas n-au mai cunoscut odihnă, spre a asigura o bună desfășurare pregătirilor de înmormîntare.

După ce s-au împlinit cele rînduite de pravilele noastre bisericești la săvîrșirea din viață a arhierilor, trupul neînsuflețit al Episcopului Andrei — înveșmîntat în odăjdii vlădicești, purtînd mitra arhierască pe creștet, cu Sfînta Evanghelie și Sfînta Cruce pe piept — a fost așezat în sicriu și expus

pe catafalc în fața ușilor împărătești ale altarului Catedralei episcopale. Rugăciunile de priveghere n-au mai conținut nici zi, nici noapte. Numeroși preoți și credincioși s-au perindat fără încetare, cu pas domol ca de procesiune, prin fața catafalcului, șoptind cuvânt cucernic de odihnă lină pentru bunul și destoinicul arhipăstor. Bogatele coroane de flori care căptușeau catafalcul erau inundate, la rîndul lor, de nenumărate buchete mai mari și mai mici. Erau mărturiile sfioase ale recunoștinței celor mulți și neștiuți dintre credincioși, pe care Episcopul Andrei i-a iubit și povățuit fără încetare și fără greș întru săvîrșirea a tot lucrul bun, lui Dumnezeu bine-plăcut și oamenilor de folos.

În cursul zilei de Duminică 15 mai a. c. a sosit la Arad P. S. Episcop *Valerian* al Oradiei, însoțit de P. C. Secretar eparhial Paul Madincea.

Seara, a sosit de la Sebeș-Alba — unde săvîrșise binecuvîntarea bisericii pictate din nou și Sf. Liturghie arhierească — I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului, însoțit de P. C. Consilier Gh. Secaș și P. C. Prof. Dr. Grigorie Marcu.

Scurtă vreme după aceea a sosit P. S. Episcop *Iosif* al Rîmnicului și Argeșului, însoțit de doi diaconi.

Luni 16 mai a. c., dis-de-dimineață, a sosit — de asemenea din vizitație canonică în eparhie — P. S. Episcop *Teofil* al Vadului, Feleașului și Clujului, însoțit de P. C. Inspector eparhial Gh. Simu și P. C. Prof. Dr. I. Zăgreanu.

Din partea Departamentului Cultelor a sosit Dl *Ion Onțanu* directorul Secretariatului.

La gară și la reședința episcopală li s-a făcut cuvenita primire din partea slujitorilor centrului eparhial.

Au mai sosit toți P. C. Protopopi de raion din eparhie, împreună cu un număr substanțial de preoți.

În fața catafalcului, participanții la funeralii s-au înclinat după datină, păstrînd clipe de reculegere, rugîndu-se, evocînd în tăcere memoria regretatului episcop.

Luni 16 mai 1960, dimineața la orele 9, potrivit programului minuțios și din vreme alcătuit, a început Sfînta Liturghie arhierească prevăzută pentru prohodirea arhierilor. Ea a fost săvîrșită de P. S. Episcop *Valerian* al Oradiei, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

În continuare, s-a desfășurat Sfînta slujbă a Prohodului, care a fost săvîrșită de I. P. S. Mitropolit *Vasile* al Banatului, împreună cu P. S. Episcopi *Iosif* al Rîmnicului și Argeșului, *Valerian* al Oradiei și *Teofil* al Vadului, Feleașului și Clujului, înconjurați de un număr de consilieri eparhiali, protopopi, preoți și diaconii Dr. I. Zăgreanu (Cluj), Ioan Botău (Timișoara), Gh. Bej și Teodor Băluță (Arad).

Pătrunzătoarele cîntări bisericești funebre — executate de Corul mixt al Catedralei episcopale sub diriguirea Dlui prof. Ion Lipovan, precum și de numărîșii slujitori bisericești cu aptitudini vocale deosebite — se înălțau spre cer ca o jertfă bine primită, mîngîind inimile întristate cu neînșelătoarea nădejde a vieții de veci.

La sorocul stabilit de rînduiala prohodirii din jețul arhieresc al Catedralei, cu epitrahil și omofor, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului a dat

citire solemnei și pătrunzătoarei rugăciuni de dezlegare care se rostește la înmormântarea arhierilor.

La Sfânta Liturghie și la prohodire au luat parte înalții ierarhi mai sus amintiți împreună cu însoțitorii, protopopii Eparhiei Aradului, preoții din acea eparhie și numeroși credincioși.

Departamentul Cultelor era reprezentat prin Dl Director *Ion Onțanu*, însoțit de împuterniciții pentru Culte al regiunii Timișoara, Dl prof. Mihai Teperdel și al raionului Arad, Dl. prof. Valer Cîmpeanu.

Comitetul executiv al Sfatului Popular al orașului Arad a fost reprezentat prin Dl Prof. Ștefan Ponta, șeful Secției de Învățămînt.

Au mai luat parte reprezentanții celorlalte culte religioase din orașul Arad: Părintele Protopop Olah Francisc (romano-catolic), Dl Pastor reformat Carol Molnar, Părintele Protopop ortodox sîrb Dragutin Ostoici, Dl Deneș Adalbert din partea cultului evanghelic sinodo-presbiterian, ș. a.

Sfîrșindu-se slujba prohodirii, au urmat cuvîntările.

În numele Sfîntului Sinod, al Prea Fericitului Patriarh Justinian și al Mitropoliei Banatului — a cărei sufragana este Eparhia Aradului — a luat cuvîntul I. P. S. Mitropolit *Vasile* al Banatului.

Intr-o cuvîntare densă de conținut dogmatic, I. P. Sa a arătat rostul instituirii ierarhiei bisericești de către Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. El a întemeiat Biserica Sa spre mîntuirea tuturor credincioșilor. Ca să nu se zădărnicească acest lucru, Mîntuitorul a rînduit legiuitele stări ale cinului preoțesc. Îndatorirea lor de căpetenie este păstrarea în deosebită curăție a învățăturii de credință și păzirea normelor morale.

Biserica se află în permanență sub ocrotirea Providenței dumnezeiești. Providența intervine și atunci cînd se aleg cei ce au să stea în fruntea turmei dreptcredincioase.

În ultimul deceniu al veacului trecut, Providența s-a oprit la o casă de preot din părțile arădane, îndrumîndu-l pe fiul Aurelian să păsească pe calea slujirii preoțești. Acest tînăr, împodobit de Dumnezeu cu însușiri alese, avea să fie în zilele noastre Episcopul Andrei al Aradului.

În continuare, I. P. S. Mitropolit *Vasile* al Banatului a făcut o amplă și caldă caracterizare a vieții și operei defunctului episcop, relevînd și valorificînd în comentarii elocvente datele biografice de căpetenie.

Ce a făcut Episcopul Andrei la Arad — a spus I. P. S. Sa — va arăta istoria Bisericii noastre și o știm noi, cei ce am colaborat cu el sub conducerea Sfîntului Sinod.

Durerea Eparhiei Aradului e mare și pierderea pe care o suferă acum întreaga noastră Biserică de asemenea. S-a mutat întru odihna cea fericită un păstor ales, un cuvîntător bisericesc destoinic, un părinte înțelept și iubitor, un ierarh care a știut să îmbine în chip fericit cele bisericești cu realitățile sociale, cetățenești din țara noastră, pentru care pricină a fost mult prețuit și de ocîrmuirea de Stat.

I. P. S. Sa a exprimat mulțumiri Departamentului Cultelor, care a luat parte la funeralii prin Dl Director *I. Onțanu*.

De asemenea mulțumește Prea Fericitului Patriarh Justinian care într-o telegramă amplă și elogioasă a arătat prețuirea deosebită a Sfîntului Sinod față de răposatul Episcop Andrei, cel mai vechiu în hirotonie dintre membrii Sfîntului Sinod.

I. P. S. Mitropolit Vasile a mulțumit apoi Înălților Ierarhi, preoților și credincioșilor care au alergat la căpățiiul Episcopului Andrei ca să-i aducă ultimul omagiu creștinesc și să se roage pentru odihna sufletului lui bun.

Pentru grija pe care i-a purtat-o în cursul îndelungatei sale suferințe, familia decedatului a primit mulțumiri speciale.

I. P. S. Mitropolit Vasile a încheiat rugînd pe Părintele cersesc să așeze sufletul Episcopului Andrei în corturile dreptilor.

În numele Adunării Eparhiale, a Consiliului Eparhial, al clerului și al credincioșilor, a luat cuvîntul P. C. Consilier eparhial *Cornel Oros*. P. C. Sa a spus că de cîteva zile flămuri negre vestesc în întreaga eparhie a Aradului jalea care s-a abatut asupra ei. Tînguitor dangăt de clopote coboară din turlele bisericilor peste văi și cîmpii, umplînd văzduhul cu duioasele lor melodii scaldate în undele durerii și ale întristării care ne învăluie sufletele. Cerniți de durerea morții Prea Sfințitului nostru Părinte Andrei suspinăm astăzi cu Proorocul Ieremia, zicînd: „Căzut-a cununa capului nostru, pentru aceasta s-a făcut nouă durere, întristată este inima noastră și s-au întunecat ochii noștri”.

„O suferință grea și neiertătoare i-a întrerupt firul lucrării sale rodnice, luminate și neobosite în mijlocul fiilor lui sufletești, clerici și credincioși”.

Dacă privim în urmă la cei peste 50 de ani de lucrare ai răposatului episcop — a spus P. C. Sa mai departe — pretutindeni întîlnim rodul înțelepciunii și al iubirii sale de oameni. „Prin puterea sa de pătrundere și prin dragostea sa fierbinte față de Dumnezeu și oameni, față de Biserică și de Patrie, prin scripitoarea sa gîndire bisericească, prin blîndețe și smerenie, iubitul nostru ierarh s-a ridicat la nivelul celor mai distinși conducători ai vieții noastre bisericești. Ceea ce l-a caracterizat și ceea ce se poate identifica cu însași personalitatea sa este bunătatea de care a fost stăpînit în întreaga sa viață”, bunătate „dusă pînă la renunțare la interesele sale personale”.

„Participînd cu clarviziune la transformarea structurală a vieții noastre sociale de Stat s-a știut încadra în noul ritm de viață, îndrumîndu-și clerul și credincioșii astfel încît să fie loiali colaboratori în opera de înnoire a Patriei noastre, ca astfel și Biserica să-și poată desfășura în pace opera mîntuitoare de suflete. A fost un convins apărător al păcii, știind că apărînd pacea apără viața și progresul”. Bucurîndu-se de încrederea și prețuirea ocîrmuitorilor Republicii noastre i s-a conferit înalta decorație „Steaua Republicii Populare Romîne”.

A încheiat rugînd pe Dumnezeu să-l primească pe Episcopul Andrei și să-l odihnească în lăcașurile dreptilor, strălucind peste el în veci lumina feței Sale.

Purtător de cuvînt al cultelor romano-catolic, reformat, ortodox sîrb, evanghelic sinodo-presbiterian, mozaic și al cultelor neoprotestante federalizate s-a făcut Părintele Protopop rom.-cat. *Olah Francisc*. În cuvinte calde și alese, a arătat cît de mult și de creștinește a iubit Episcopul Andrei pe toți oamenii, fără deosebire de „neam” sau de credință. Însușirea aceasta — pe care și-a manifestat-o statornic întru cuvînt și faptă — l-a făcut drag tuturor și de toți prețuit. Mai ales din această pricină slujitorii și credin-

cioșii celorlalte culte se asociază frățeste la durerea Eparhiei ortodoxe române a Aradului.

Părintele Prot. Olah Fr. a încheiat cu o mișcătoare rugăciune de invocare a milostivirii cerești asupra sufletului Episcopului Andrei, pe care a rostit-o în mai multe limbi (română, latină, maghiară, etc).

Linștea care învăluia Catedrala e invadată din nou de pătrunzătoarele noastre cîntări funebrele bisericești: cor și cler prohoditor, covârșiți de povara clipei, își unesc glasurile în litanii de veșnică pomenire.

Credincioșii din Catedrală și curtea ei, deschid drum coroanelor de flori. După ele, purtat pe umeri de preoți în odăjdii și înfășurat în cînste și vrednicii de toți știute, pleacă trupul neînsuflețit al Episcopului Andrei, despărțindu-se pentru totdeauna de biserica inimii sale, pe care după ce a împodobit-o ca pe o mireasă cu veșmînt nou de pictură luminoasă, n-a mai apucat s-o tîrnosească după rînduială. În dangăt de clopote și-n revărsări de cîntări funebrele, străbătînd lin o mare de lacrimi și valuri de jale, coșciugul e așezat pe platforma unei mașini deschise, pentru a fi pornit pe drumul odihnei depline. În jurul lui — straturi de flori, strajă de preoți în odăjdii și corul Catedralei. Se dă semnalul de plecare. În frunte se află mașinile care-i poartă pe Înalții Ierarhi. După ele — mașina deschisă cu coșciugul ce purta trupul neînsuflețit al Episcopului Andrei. Urmau apoi: mașina reprezentantului Departamentului Cultelor, cîteva mașini cu membrii familiei, protopopi, preoți și credincioși.

Pe parcurs, credincioși de diferite credințe au salutat în tăcere, descoperindu-se, trecerea cortegiului funebru. Prin Aradul Nou, peste Murăș, cortegiul s-a îndreptat apoi spre Sfînta Mănăstire Hodoș-Bodrog, așezată la vreo zece kilometri de Arad.

Soborul viețuitorilor mănăstirii aștepta în prag, înveșmîntați în odăjdii, cu Sf. Evanghelie, Sf. Cruce, prapori și cădelnițe.

Sub bolta de frunziș des al stufoșilor copaci din curtea bisericii mănăstirești, P. S. Episcop *Valerian* al Oradiei, cu soborul preoțesc și cu corul, îndeplinește ultimele rînduiri ale îngropăciunii. Apoi, purtat pe brațe de preoți, trupul neînsuflețit al Episcopului Andrei coboară în gropnița vlădicească de sub biserica mănăstirească, așteptînd acolo învierea la viața de veci.

Peste sufletele cernite ale celor de față plutesc ultimele acorduri ale cîntării de veșnică pomenire.

*

După înapoierea la Arad, în încăperile reședinței episcopale, a avut loc îndătinata masă de „pomeană”.

Apoi, martorii acestei plecări pe drumul întoarcerii în înviere au purces spre casele lor, purtînd în suflete amintirea bunului Episcop Andrei și rugîndu-se pentru odihna sufletului său.

Veșnică să-i fie pomenirea și în pace să odihnească!

VIZITAȚIA CANONICĂ A I. P. S. MITROPOLIT NICOLAE AL ARDEALULUI LA SEBEȘ-ALBA

Preoții și credincioșii noștri din parohiile orașului Sebeș-Alba au izbutit prin creștinească împreună-lucrare, să înzestreze cu pictură nouă, frumoasă și luminoasă, sfântul lor locaș de închinare. Binecuvântarea arhierască a acestei biserici a fost programată de I. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae* pe data de Duminică 15 mai 1960.

În dimineața acelei Duminici, I. P. S. Sa a sosit la sediul protopopesic al raionului Sebeș, de unde s-a îndreptat în spre biserica ce urma să fie binecuvântată.

În fața bisericii, Arhipăstorul nostru a fost întâmpinat de preoții locului, în odăjdii, cu Sf. Evanghelie și Sf. Cruce, precum și de credincioși. P. C. Protopop al raionului Sebeș, Pr. *Nicolae Cantor*, a rostit un cald cuvânt de bineventare, exprimând bucuria cu care slujitorii bisericești și credincioșii întâmpină pe ocîrmuitorul Mitropoliei Ardealului. A răspuns I. P. S. Sa, mulțumind pentru frumoasa primire și îndemnîndu-i pe credincioși să fie pildă de ascultare în credință și de participare la îndeplinirea îndatoririlor cetățenești, patriotice, pentru ca toți, cu o inimă și cu un cuget să ducem pe culmi de propășire Patria noastră dragă, Republica Populară Romînă.

După aceea, pe un adevărat covor de flori primăvăratice, în cîntările corului I. P. S. Sa a pătruns în sfînta biserică. Acolo, s-a întocmit soborul slujitorilor.

I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a săvîrșit Sfîntirea Apei și apoi a binecuvîntat biserica înnoită, așa cum prevede rînduiala străveche pentru astfel de cazuri.

S-a săvîrșit, în continuare, Sfînta Liturghie arhierască de către același sobor.

La momentul liturgic cuvenit, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a hirotonit întru presviter pe diaconul *Iulian Opincariu*, pentru postul de paroh al parohiei Sebeș I. Săvîrșirea Sfîntei Taine a Hirotoniei a fost urmărită cu emoție și interes de credincioșii aflați la sfîntele rugăciuni de obște.

La priceastă, P. C. Consilier arhiepiscopesc *Gh. Secaș* a tălmăcit Evanghelia duminicală despre convorbirea Mîntuitorului cu femeia samarineancă la fîntina lui *Iacov* din *Sihar*.

Sfîrșindu-se Sfînta Liturghie arhierască, a luat cuvîntul I. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae*.

Ascultat cu fiiască dragoste și luare-amînte de credincioși, I. P. S. Sa a spus în rezumat următoarele:

Toate cuvintele Domnului și Mîntuitorului nostru *Iisus Hristos* sînt înțelepte, bune și frumoase pentru credincioși. Totuși, omenește vorbind, unele din ele par mai frumoase decît altele, cel puțin atunci cînd le citești cu deosebit interes duhovnicesc.

Deosebit de frumoasă mi s-a părut totdeauna Evanghelia Duminicii Samaritencii, și cînd o tilcuiam de la catedră foștilor mei studenți teologi, și după aceea, cînd vorbeam despre ea de la amvonul slujirii mele vlădicеști. Părintele Consilier *Gheorghe Secaș* v-a explicat-o azi, aci. Eu vreau

să mă opresc asupra unui amănunt care interesează pe toți credincioșii, din toate vremurile. Unde se cade să ne închinăm? Răspunsul este acesta: Oriunde ești, se cade și e bine să te închini, să te rogi — dar mai ales în sfânta biserică. De aceea au cheltuit moșii și strămoșii noștri cu înălțarea de locașuri de închinare. Știm cu toții că pe cele vechi dintre ele, le grijește stăpînirea Patriei noastre, ca monumente istorice. Pe cele noi, le îngrijesc credincioșii, căci în ele se închină.

Inchinarea cu rugăciune este nedezlipită de viața credincioșilor. Lucrul nostru, ca să fie cu spor și cu voie bună făcut, noi, credincioșii, îl începem cu o rugăciune. Cînd e vorba de ceva deosebit de important pentru bunul mers al familiei, chemăm pe preot la stăpînire. Ne rugăm mereu pentru că muncim mereu. Ne rugăm lui Dumnezeu ca „să lege cucuruzul” cînd îl săpăm. Ne rugăm cînd purcedem la drum, pentru ca drumul nostru să fie fără împiedicare. Ne rugăm pentru noi și pentru semenii noștri, ne rugăm pentru mai-marii bisericești și cetățenești, ne rugăm pentru vremi cu pace, pentru îmbelsugarea roadelor pămîntului. Toată viața noastră o punem, prin rugăciune, sub ocrotirea lui Dumnezeu. Rugăciunea, pentru noi, este putere dătătoare de spor și bucurie în toate cele pentru a căror săvîrșire ne străduim în această viață.

În continuare, I. P. S. Sa a vorbit despre cele două feluri de rugăciune: personală și obștească. Bună — și de folos pentru reculegerea noastră sufletească — este cea dintîi, rugăciunea individuală. Dar mai bună este cealaltă, rugăciunea colectivă, deobște, rugăciunea în comun, pe care o facem în locașul anume rînduit în acest scop. Rugăciunea în comun înalță, întărește, înviorează sufletul și îl veselește. După o rugăciune făcută în comun — dacă e împreună cu cîntare bisericească, mai ales, care tot rugăciune este — dragostea de viață frumos și folositor trăită crește, cresc și puterile noastre de muncă. De aceea, pentru noi nu este bucurie mai mare decît atunci cînd preoți și credincioși se roagă laolaltă, în sfîntă comuniune, în biserică. O astfel de bucurie face ca pilda cea bună să se lipească de cei ce au trebuință de ea — și ce bine este că bunul Dumnezeu a lăsat ca nu numai beteșugul să se ia de la om la om, ci și cele bune: bucuria, iertarea, pacea, dragostea de frate.

După ce a lăudat rîvna creștinească a celor ce au zidit și înfrumusețat această biserică, I. P. S. Mitropolit Nicolae a stăruit îndelung și înțelepțește asupra îndatoririi sfînte pentru orice credincios de-a îngriji atît de bunul mers al vieții sufletului, cît și de acela al vieții trupului. Noi viețuim după voia lui Dumnezeu, în Biserica Fiului Său, — dar viețuim pe pămînt, în așezarea de cetate tare și înfloritoare a Patriei noastre iubite, Republica Populară Romînă. Cine iubeste pe Dumnezeu și ține la Biserica Fiului Său, acela este neapărat, fără nici o sforțare deosebită, și cetățean de frunte la munca de zidire nouă ce se desfășoară astăzi pe tot întinsul țării, și pârtaș convins la lupta pentru apărarea și întărirea păcii, care se duce astăzi de toți oamenii de bine, de pe toată suprafața Pămîntului.

I. P. S. Sa a încheiat binecuvîntînd pe credincioși, familiile lor, silințele lor spre tot lucrul bun — și mulțumindu-le pentru osîrdia cu care au contribuit la înnoirea acestei biserici.

După masa dată în casa protopopească, I. P. S. Mitropolit Nicolae s-a îndreptat spre Arad, spre a lua parte la funeraliile răposatului Episcop Andrei.

PARTICIPANT

CONFERINȚA DE ORIENTARE A PREOȚIMII DIN PROTOPOPIATUL AGNITA

Marți 5 mai a. c. a avut loc la Agnita conferința de orientare a preoțimii din protopopiatul aceluia raion, cu tema: „Folosul cunoașterii și respectării legilor de Stat. pentru viața bisericească”.

Conferința a fost prezidată de I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae.

Protopopul locului, C. P. Vitalie Zare, a însărcinat 5 preoți cu întocmirea referatului. A fost aleasă, spre a fi citită, lucrarea C. Preot Ioan Opriș (Merghindeal), care a prezentat un referat temeinic, cu largă informație și bine proporționat.

După aceea, I. P. S. Mitropolit Nicolae a dat cuvîntul celor patru coreferenți C. preoți: Victor Gîrlonța (Agnita II), Grigore Hampu (Moarteș), Ioan Mihai (Bărcuț) și N. Ionaș (Chirpăr).

Aceștia au apreciat temeinicia lucrării Păr. I. Opriș, subliniind faptul că Biserica Ortodoxă nu și-a formulat o teză a sa de credință despre o anumită epocă sau despre condițiile de existență în cutare formă, după cum nu și-a fixat nici o învățătură specifică despre forma statală ca o condiție a timpului și despre raporturile ei cu statul. Biserica are menire suprafirească, dar știe să se situeze în timp, desfășurîndu-și activitatea în concordanță cu vremurile pe care le trăiește.

La discuții au mai luat parte C. preoți: P. Tîrziu (Bîrghiș), Leon Moldovan (Cinc), Eftimie Andrei (Ighîșul Vechi), Tr. Grecu (Ruja), Filaret Costea (Retișul), Valer Bînda (Ilîmbav) și Ilie Popescu (Alțina).

P. C. Conf. Dr. N. Corneanu a spus că legile nu sînt infinite, ci se schimbă în funcție de stadiul dezvoltării societății și după cerințele vremii. Sugerează soluții practice și arată legitimitatea unor măsuri legale.

I. P. S. Mitropolit Nicolae și-a arătat deosebita mulțumire că a putut lua parte la conferință și a cunoaște mai îndeaproape pe preoții din protopopiatul raionului Agnita. Apreciază favorabil referatul prezentat de C. Pr. I. Opriș, aportul adus de coreferenți și de preoții care au luat parte la discuții.

La temă, precizează că Biserica Ortodoxă a urmat peste veacuri linia trasată de Întemeietorul ei, Domnul nostru Iisus Hristos, dînd stăpînirii dajdia care este a ei și lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu. Biserica Ortodoxă nu s-a erijat — ca alte biserici — în for de știință și nici nu și-a creat imperii. Ținînd seamă de realitățile pe care le ridică la suprafață dezvoltarea continuă a vieții omenești în lume, Biserica a militat în mijlocul lor, dar nu și-a legat nici natura și nici misiunea ei de acestea.

De încheiere, P. C. Prot. Vitalie Zare a mulțumit călduros I. P. S. Mitropolit Nicolae pentru prezidarea acestei conferințe, arătînd cît folos duhovnicesc au cules preoții din cuvintele I. P. S. Sale și cu cîtă bucurie au întîmpinat prezența Arhipăstorului în mijlocul lor.

PARTICIPANT

CONFERINȚA DE ORIENTARE DE LA SIGHIȘOARA

La 10 mai 1960, preoții Bisericii noastre din protopopiatul Sighișoara s-au întrunit în conferință de orientare sub președinția I. P. S. Mitropolit *Nicolae*. Lucrările conferinței s-au desfășurat în sala festivă raională. Înainte de a intra în conferință, preoții s-au întâlnit la rugăciune în biserica principală din oraș.

I. P. S. Mitropolit *Nicolae*, la sosire, a fost primit cu intonarea imnului arhieresc, după care P. C. Prot. S. Dobre a rostit o cuvântare ocazională, dînd prin ea glas de bucurie faptului că I. P. S. Sa a venit în mijlocul preoțimii protopopiatului Sighișoara, ca să-i dea acesteia îndemnuri și sfaturi părintești în munca ei de toate zilele pentru mîntuirea sufletească a credincioșilor și pentru progresul scumpei noastre Patrii, Republica Populară Romînă.

În cuvîntul de răspuns, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a arătat că precum preoțimea este încredințată de folosul pe care îl poate aduce venirea ierarhului în mijlocul ei, tot asemenea și ierarhul este încredințat că prin cele ce află de la preoțime își poate orienta mai bine munca în rezolvarea treburilor bisericești sau fericirea și bunăstarea credincioșilor. Din popasurile făcute și la alte conferințe preoțești a putut constata că preoțimea activează cu înțelepciune și cu tragere de inimă și că este conștientă de însemnătatea zilelor noastre, zile de prefaceri spre o viață nouă și tot mai prosperă. Preoții și credincioșii se silesc să fie buni cetățeni, dar și să cîștige, prin buna viețuire de aici, de pe pămînt, împărăția cea veșnică a lui Dumnezeu; plinind voia lui Dumnezeu, ei au îndatorirea să-și îndeplinească cu conștiință datoriile și către patria cea pămîntească. Altfel făcînd, nu pot nădăjdui în dobîndirea patriei celei cerești.

După aceea, C. Pr. Cornel Schiau (Hetur) a citit referatul programat pentru conferință: „Folosul cunoașterii și respectării legilor de Stat pentru viața bisericească”. Referentul a arătat că Biserica se conduce după principiile evanghelice lăsate de Mîntuitorul Hristos, care îi îndrumază pe credincioși spre cîștigarea mîntuirii sufletești, dar și spre o bună viețuire în această lume, o bună îngrijire și a vieții trupesti. Căci cele două realități, sufletul și trupul, nu acționează izolat, ci se slujesc reciproc, armonios, în ființa omului.

Referentul și-a întemeiat raportul pe citate din Sf. Scriptură și din Sf. Tradiție. Apoi a prezentat cuprinsul legiuirilor de stat și a subliniat obligația de a respecta aceste legiuri aduse spre folosul moral și material al tuturor cetățenilor. În ceea ce îi privește pe preoți, ei sînt îndatorați, prin chemarea lor, să fie buni slujitori ai lui Hristos și devotați lucrători în slujba poporului, în împlinirea legilor țării cu toată conștiința. Și aceasta spre înflorirea Patriei noastre dragi, spre făurirea unei vieți fericite, spre biruința păcii în lume.

La discutarea referatului au luat parte: P. C. Prot. Em. Stoica (Sighișoara), care a subliniat că subiectul a fost tratat cu competență. În completarea referatului se puteau aduce totuși și cîteva amănunte din trecut, arătîndu-se că azi Biserica se bucură într-adevăr de libertate, față de situația de atunci, cînd Biserica avea numai o libertate în aparență. C. Pr. N. Streza (Albești) a arătat cît de însemnată este cunoașterea diferitelor

dispoziții și ordonanțe ale puterii locale de Stat. De aceea preoții trebuie să consulte mereu presa, să citească literatura de specialitate și în felul acesta să fie totdeauna în situația de a-i lămuri pe credincioși, căci legiunile actuale sînt pătrunse de un adevărat spirit democratic, care trebuie cunoscut și trăit în viața de toate zilele. C. Pr. A. Dodi (Sîntioana) a completat observațiile de mai sus, iar C. Pr. T. Doctor (Vinători) a subliniat că preoții trebuie să fie exemple în împlinirea legilor. C. Pr. Voicu (Noul Săsesc) a arătat modul cum a contribuit el însuși la popularizarea, în parohia sa, a diferitelor legi și dispozițiuni. În completare au mai vorbit C. Preoți D. Ionescu (Boiu) și O. Ivanovici (Vidacut), accentuînd actualitatea subiectului tratat în conferință.

P. C. Prot. S. Dobre a dat asigurări că preoții din raionul Sighișoara vor munci și în viitor, cu tragere de inimă, pentru realizarea obiectivelor mărețe ale Republicii Populare Romîne și a mulțumit I. P. S. Mitropolit Nicolae că a prezidat conferința de orientare.

I. P. S. Mitropolit Nicolae a subliniat colaborarea armonioasă existentă între preoții prot. Sighișoara și autoritățile locale și a făcut urarea ca ea să se adîncească încă și mai mult în viitor. Această colaborare va putea aduce roade bune pentru toți cei care așteaptă asemenea roade. I. P. S. Sa a adăugat apoi că lucrarea C. Pr. C. Schiau a fost bine alcătuită și că discuțiile purtate pe marginea ei au dovedit interesul preoților pentru cunoașterea actualei legiuiri de Stat.

D. CĂLUGĂR

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

CONFERINȚA DE ORIENTARE LA RUPEA

Preoțimea ortodoxă din protopopiatul Rupea s-a întrunit în conferință de orientare la 11 mai 1960 sub președinția I. P. S. Mitropolit Nicolae și și-a desfășurat lucrările în biserica parohială din Rupea.

La deschiderea conferinței, P. C. Prot. Al. Brotea, în numele preoțimii protopopiatului, a urat Înalt Prea Sfinției Sale bun venit, asigurîndu-l că slujitorii altarului lucrează cu devotament și cu sîrguință pentru binele Bisericii și pentru propășirea în pace a Patriei noastre scumpe Republica Populară Romînă.

I. P. S. Sa și-a exprimat mulțumirea că are prilej să poposească în mijlocul preoțimii protopopiatului Rupea și să cunoască astfel, din schimb de cuvinte față către față, activitatea și năzuințele slujitorilor altarului din această parte a Arhiepiscopiei.

C. Preot P. Dumbravă (Comana de Jos) a citit apoi referatul programat pentru conferință: „Folosul cunoașterii și respectării legilor de Stat pentru viața bisericească”, referat temeinic alcătuit, care a reliefat cu amănunte punctele esențiale din problemă.

La discuții asupra referatului prezentat au participat: C. Pr. I. Roșca (Roadăș) care a accentuat îndemnul dat de Sf. Pavel și potrivit căruia fiii Bisericii sînt îndatorați să fie cu ascultare față de legile Statului și de conducerea lui. C. Pr. I. Dumitrescu (Ticușul Nou) a remarcat că însăși etica creștină postulează respectarea legilor Statului, legi care promovează viața de obște sub toate aspectele ei. C. Pr. V. Boțoman (Fîntîna) a subliniat unele aspecte ale vieții religioase și altele ale vieții umane în general,

care sînt orientate de legi bine chibzuite. C. Pr. I. Frîncu (Comana de Sus) a accentuat că preoții au îndatorirea de a face credincioșilor cît mai bine cunoscute și înțelese legile și dispozițiile autorității de Stat, prevenindu-i astfel față de consecințele ce decurg din nerespectarea acestora. C. Pr. N. Noaghiu (Homorod) a citit un referat scurt asupra subiectului conferinței, iar C. Pr. M. Crețu (Dacia) a subliniat că menirea Bisericii constă și din a-i face pe credincioșii ei cetățeni devotați și buni cinstitori ai legilor.

P. C. Prot. Al. Brotea a arătat că trebuie cunoscute mai ales acele legi și dispozițiuni care au contingență mai directă cu viața de toate zilele. Dar nu-i suficientă numai cunoașterea, ci mai ales imprimarea lor în conștiință; în acest caz, ele sînt respectate și împlinite din convingere lăuntrică.

Făcînd o privire generală asupra celor discutate în conferință, I. P. S. Mitropolit Nicolae a evidențiat raportul dintre Biserică și Stat, raport care sprijinește înălțarea nivelului moral și material al oamenilor. Actuala legislație bisericească deține o netă superioritate față de vechea legislație bisericească, ea — cea nouă — fiind străină de spirit șovin — confesional — și în ea pulsînd suflul de libertate înțeleaptă în virtutea căruia Biserica își poate împlini, nestîngherită, idealul ei evanghelic. Preotul este la înălțimea chemării și misiunii sale cînd, slujind cu pietate altarul, reușește să fie bun îndrumător al credincioșilor încredințați lui, formîndu-le o conștiință luminată și din care să nu lipsească sentimentul viu și treaz de devotament cetățenesc față de Patrie și de interesele ei superioare.

P. C. Prot. Al. Brotea a adus I. P. S. Mitropolit Nicolae calde și sincere mulțumiri pentru osteneala, grija și dragostea părintească arătate preoțimii din prot. Rupea, prin vizita făcută, care a pricinuit înălțare sufletească și a zidit spre cele bune și de folos.

La sfîrșit, I. P. S. Mitropolit Nicolae i-a îndemnat pe preoți la muncă plină de hărnicie și cinste în ogorul lui Hristos și în slujirea Patriei, Republica Populară Romînă.

D. CALUGAR

PRAZNIC LA AGÎRBICIU

Implinidu-se 100 de ani de la zidirea bisericii din Agîrbiciu (prot. Mediaș), I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae a slujit Sf. Liturghie, Duminică 29 mai a. c., în biserica binecuvîntată prima dată de mitropolitul Șaguna. Era o săptămînă înainte de sorocul celor 100 de ani, pentru că în Duminica următoare, Duminica Rusaliilor, I. P. S. Sa nu putea lipsi din Sibiu.

La ușa bisericii I. P. S. Sa e întîmpinat de soborul preoților, în frunte cu P. C. Prot. P. Boeru, care mulțumește înaltului ierarh pentru această vizită, urîndu-i bun venit.

I. P. S. Sa își arată bucuria că l-a ajutat Dumnezeu să vină în această parohie și invită pe toți la rugăciune pentru pace, pentru frați, pentru țară.

La priceastră a predicat P. C. Prof. N. Mladin despre unitatea Bisericii și despre unitatea poporului în muncă pentru propășirea tuturor.

La sfîrșitul Sfintei Liturghii, C. Pr. paroh Amos Basarab spune că azi e praznic mare, pentru că I. P. S. Sa a venit în mijlocul credincioșilor. Amintește de aniversarea a 100 de ani de la zidirea bisericii și mulțumește I. P. S. Sale pentru toate bucuriile ce le-a revărsat în suflete.

I. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae* a spus, între altele, că înțelepciunea înțelepciunilor pentru un creștin este să cunoști pe Dumnezeu ca tată al nostru al tuturor și pe semenii tăi ca frați, căci toți sîntem fii ai Tatălui ceresc. Mintuitorul, cînd a fost întrebare de un legiuitor care poruncă e mai mare din lege, în care se cuprind toate celelalte porunci, a răspuns că aceasta este: să iubești pe Dumnezeu și să iubești pe aproapele tău, adică să iubești pe Tatăl tău cel din cer și pe frații tăi de pe pămînt. Viața veșnică începe de pe pămînt și ea constă în a cunoaște pe Dumnezeu cel adevărat, Tatăl nostru al tuturor, și pe frații tăi, care sînt fii ai lui Dumnezeu.

Dumnezeu e ținta fiecărui creștin. Rîvna fiecăruia e să cunoască pe Tatăl, căci dacă cunoaștem pe Tatăl, cît e de bun, înțelept, milostiv, atunci ne silim să împlinim poruncile Lui și să stăm sub ocrotirea Lui părintească.

Aproapele nostru este orice om, fără deosebire de neam, de rasă, de țară, de culoare a feții, de limbă. Oricine ar fi și oriunde ar trăi, tot faptură a lui Dumnezeu este și frate al nostru. În orice grai ar vorbi, tot grai al lui Dumnezeu este, că Dumnezeu a dat graiurile popoarelor. Rusaliile, cînd Duhul Sfînt a dat Sf. Apostoli puterea de a vorbi în diferite limbi, ne arată că Dumnezeu binecuvîntează toate limbile pămîntului fără nici o deosebire.

Iisus Hristos, cel ce s-a jertfit pentru mîntuirea noastră, ne învață cu cuvîntul și fapta cum să ne purtăm și față de Dumnezeu-Tatăl și față de oameni. El ne-a arătat cum să ascultăm de Dumnezeu și să împlinim poruncile Lui, pentru că s-a făcut ascultător pînă la moarte și încă moartea pe cruce. El ne-a arătat cum să ne iubim unii pe alții, iubindu-ne așa de mult încît și-a dat viața pentru noi.

Sf. Evanghelie ne spune că viața veșnică este a cunoaște pe Dumnezeu cel adevărat și pe Iisus Hristos, Fiul cel unul născut. Pe Iisus Hristos îl cunoaștem din Sf. Evanghelie și din gura Bisericii. În Duminici și sărbători, în biserică, cunoaștem pe Iisus Hristos din faptele și învățătura Lui; iar această învățătură ne îndeamnă la bunăvoință, la pace, la frăție.

Un creștin adevărat nu poate zice: „nu mă interesează ce se întîmplă pe pămînt”. El știe că viața veșnică se dobîndește de acel credincios care cunoaște pe Tatăl și împlinește poruncile Lui și care are dragoste față de frații lui.

Arată apoi bucuria că credincioșii au întîmpinat împlinirea a 100 de ani de la zidirea bisericii cu vrednicie, împodobindu-și biserica după cuviință. Dar podoaba cea mai frumoasă sînt credincioșii înșiși, care se roagă aici pentru mîntuirea lor și a fraților lor, pentru binele poporului și propășirea scumpei noastre patrii, Republica Populară Romînă. Noi nu despărțim credința în Dumnezeu de credința în patrie: un bun creștin este și un bun cetățean al patriei. Umblînd pe căile iubirii de Dumnezeu și de frate, ale iubirii de patrie, umblați pe drumul păcii, drum plăcut și lui Dumnezeu și oamenilor.

Mă bucur de pacea și fericirea țării și a lumii întregi, pentru care ne-am rugat și astăzi. Domnul să vă binecuvînteze ostenele, să vă rodnicească ogoarele și să vă înmulțească facerea de bine spre fericirea tuturor.

După aceea, I. P. S. Sa a binecuvîntat pe cei de față și după o vizită la cealaltă biserică, a luat parte la o agapă restrînsă.

A fost un praznic luminat, care a semănat în sufletele credincioase vrerea de a sluji lui Dumnezeu și Patriei noastre scumpe, cu tot entuziasmul și cu toată râvna.

N. MLADIN

SFINȚIRE DE BISERICĂ

Biserica din Racoșul de Jos, prot. Rupea, zidită înainte cu 100 de ani (1862) prin hărnicia dreptcredincioșilor creștini de atunci și pictată în zilele noastre prin sîrguința parohienilor acum ostenitori, a fost sfințită Duminică, 19 iunie 1960, de către I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului.

Credincioșii, îmbrăcați în haină de sărbătoare, l-au întâmpinat pe I. P. S. Sa la intrarea în curtea bisericii, unde P. C. Prot. Al. Brotea, înconjurat de un sobor de preoți, i-a urat bun sosît, tilcuind bucuria tuturor celor de față pentru vizita ce li se face.

În numele celorlalte culte creștine din Racoșul de Jos au rostit cuvinte de întâmpinare: preotul reformat Dr. Imreh Barna, preotul unitarian Nemet Sandor și episcopul romano-catolic Pavel Lásloffi.

Tuturor le-a răspuns I. P. S. Mitropolit *Nicolae*, subliniind buna înțelegere și spiritul de colaborare frățească ce se observă că sălășluiește între credincioșii cultelor religioase din Racoșul de Jos și între deservenții acestor culte.

A urmat slujba sfințirii bisericii, cu ceremonialul îndătinat, și apoi Sf. Liturghie, urmărîte de credincioșii prezenți cu evlavie și cu o deosebită atenție.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, C. Preot I. Garcea, administratorul parohiei Racoșul de Jos, a arătat cum s-a ajuns la pictarea bisericii și a subliniat spiritul de jertfelnicie al credincioșilor, destul de puțini ca număr, spirit care a dus la realizarea unei lucrări vrednice de toată lauda.

I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a rostit apoi un cuvînt de aleasă învățătură creștinească, în care a arătat cît de însemnată este rugăciunea pentru viața sufletească a fiecărui credincios, dar și cît preț are munca cinstită în viața insului și a colectivității. De aceea, fiii Bisericii au nu numai îndatorirea să se roage lui Dumnezeu în toate clipele vieții lor, ci și obligația morală de a munci cinstit și cu hărnicie pentru binele lor și pentru înălțarea, pentru prosperarea Patriei noastre, Republica Populară Romînă.

Încă și alte sfaturi și povețe, cuprinse în cuvîntarea I. P. S. Sale, au fost ascultate cu tot interesul și cu fiiască înțelegere de către credincioșii veniți la prăznuire.

La masa frățească servită după Sf. Liturghie, P. C. Prot. Al. Brotea a mulțumit I. P. S. Mitropolit *Nicolae* pentru toate cîte a binevoit a împlini deodată cu praznicul sfințirii bisericii din Racoș, iar I. P. S. Mitropolit *Nicolae* a mulțumit tuturor celor ce au ostenit la realizarea picturii bisericii și la organizarea prăznuirii și a mesei frățești.

Solemnitatea sfințirii bisericii din Racoșul de Jos a lăsat multă bucurie duhovnicească în sufletele tuturor credincioșilor creștini care au luat parte la ea.

D. CĂLUGAR

ZI DE PRAZNIC LA „BISERICA DINTRE BRAZI”

Fiind înconjurată din trei părți de brazi, sibienii mai numesc biserica parohială cu hramul: „Sf. Petru și Pavel” (fostă greco-catolică) de peste Cibin și „biserica dintre brazi”.

În anul care s-a scurs, această biserică a împlinit 175 de ani de existență, fiind cea mai veche biserică românească „cu turn” din Sibiu. Desigur că românii neuniți de la marginea Sibiului își aveau încă mai de demult locașul lor de cult: el era însă modest, fără formă de biserică și fără turn.

Importanța bisericii dintre brazi, însă, nu constă numai în vechimea ei, ci și în cimitirul care o înconjoară, căci aci odihnesc: Gh. Barițiu, primul gazetar ardelean, întemeietorul „Foi pentru minte, inimă și literatură” din Brașov; Al. Papiu Ilarian, revoluționarul din 1848, fost profesor la Academia Mihăileană din Iași și membru al fostei Academii Române — și alți lucrători pentru binele poporului român din Transilvania.

Prin grija C. preoți parohi, a comitetului parohial și a credincioșilor, această biserică a fost îmbrăcată în haină nouă, fiind zugrăvită de doi meșteri zugravi din Sibiu într-o formă plăcută.

Duminică 26 iunie a. c., biserica a fost sfințită după datină de către P. C. Prot. stavr. *Traian Belasçu*, vicar arhiepiscopesc, din încredințarea I. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae*.

În razele unui soare dulce de vară, la ora 10 a. m., a început slujba sfințirii, P. C. vicar *Traian Belasçu* fiind înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. După terminarea slujbei de sfințire, s-a continuat apoi în biserică Sf. Liturghie, care a decurs intim, caldă și senină, ca bolta bisericii cu zugrăveala ei nouă și ca fețele credincioșilor participanți la Sf. Liturghie. Răspunsurile au fost date de un cor restrâns alcătuit din studenți de la Institutul Teologic Universitar.

La sfârșitul Sf. Liturghii a vorbit P. C. vicar *Traian Belasçu* care, plecând de la cuvintele psalmistului: „Casei Tale se cuvine laudă...”, a spus între altele că bărbații de seamă ale căror morminte străjuiesc biserica acum sfințită n-au aparținut numai acestei biserici ci întregului popor român din Transilvania, pentru că ei n-au făcut discriminări confesionale, ci au luptat pentru ridicarea din iobăgie și întuneric a tuturor românilor. Pe Cîmpia Libertății de la Blaj, în 1848, erau de față și ortodocși și greco-catolici.

La această slujbă — continuă P. C. Sa — am slujit și vechi ortodocși și mai noi ortodocși, fără să ne simțim rău și fără să ne încurcăm, ceea ce dovedește că noi am fost mereu una întru toate, preamărind pe Dumnezeu tot așa cum l-am preamărit și pînă la 1700. Acest lucru arată că dezbinarea bisericească de la 1700 n-a fost dorită de credincioșii români, ci ea a fost opera conducătorilor vremii, a împăratului de la Viena și a episcopilor catolici. Aceștia au lucrat împotriva învățaturii Mîntuitorului, care s-a rugat ca „toți să fie una”.

Vorbitorul face apoi o scurtă analiză a expresiilor: „Doamne miluiește” și „Doamne îndură-te”, folosite pînă de curînd de cele două strane, arătînd că exprimă același conținut, așa după cum același conținut exprimă și cuvintele: „Duhul Sfînt” și „Spiritul Sfînt”.

În continuare P. C. Sa a făcut un scurt istoric al reintregirii bisericești. P. C. Sa se oprește apoi la pericopa evanghelică citită la Sf. Liturghie, căreia îi face o scurtă și potrivită tălmăcire. După cum luminătorul trupului este ochiul, la fel luminătorul sufletului este conștiința noastră, care trebuie să fie curată și împăcată, și este împăcată atunci când ne facem datoria, și ne facem datoria atunci când muncim pentru binele tuturor oamenilor, când sintem oameni ai păcii, căci nu putem sluji la doi domni: lui Dumnezeu și lui Mamona, binelui și răului, păcii și războiului. Mîntuitorul fiind „domn al păcii” și noi trebuie să umblăm pe căile păcii, între noi și între popoare, pentru că noi nu vrem ca mormintele înaintașilor noștri dragi, bisericile, spitalele și școlile noastre să fie răscolite de bombe.

De încheiere P. C. Părinte vicar transmite credincioșilor dragostea părintească și binecuvîntările arhieresti ale I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, care, deși absent cu trupul, cu duhul este totuși de față, fiind bucuros de hărnicia credincioșilor de la această biserică. P. C. Sa promite că va fi interpretul dragostei lor către I. P. S. Sa.

A vorbit apoi P. C. paroh Aurel Radu, care face un scurt istoric al bisericii, relevînd printre altele un fapt deosebit de semnificativ din istoria bisericii dintre brazi și anume acela că în anul 1798, episcopul acestei biserici, Aron Budai, fratele autorului Țiganiadei, era și secretarul Mitropoliei ortodoxe din Sibiu. Un alt fapt, de asemenea semnificativ, este acela că printre ctitorii de seamă ai școlii care s-a ridicat în preajma bisericii a fost și Mitropolitul Șaguna. Aceste fapte arată că între noi n-a fost nicicînd deschiinire.

În continuare mulțumește P. C. vicar Traian Belasçu, pentru lucrul bun pe care l-a săvîrșit, rugîndu-l să ducă I. P. S. Mitropolit Nicolae gîndurile de bine ale credincioșilor și preoților de la biserică „dintre brazi”.

De încheiere mulțumește episcopilor, comitetului parohial și tuturor credincioșilor care i-au stat într-ajutor într-un fel sau altul la zugrăvirea bisericii.

La umbra brazilor, a urmat apoi o scurtă agapă, încheindu-se astfel frumosul praznic al sfințirii bisericii dintre brazi, eveniment care a lăsat credincioșilor o amintire plăcută și un îndemn la îmbunătățirea lor sufletească și în munca lor de zi cu zi.

GH. P.

INCHEIEREA ANULUI ȘCOLAR 1959—60 LA INSTITUTUL TEOLOGIC DE GRAD UNIVERSITAR DIN SIBIU

Pregătirile pentru încheierea anului școlar 1959—1960, la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, s-au desfășurat în tot cursul lunii iunie a. c., potrivit prevederilor Regulamentului de organizare și funcționare a instituțiilor de învățămînt ale Bisericii Ortodoxe Romîne.

Sesiunea de examene s-a împletit cu manifestări de educație cetățenească, în spiritul participării loiale și efective a Bisericii noastre la viața cea nouă pe care și-o făurește harnicul nostru popor.

Astfel, Duminică 19 iunie a. c., dimineața între orele 8—9, înainte de Sf. Liturghie, în aula Institutului, studenții teologi, împreună cu membrii Corpului profesoral, au ascultat conferința pe temă de actualitate intitulată:

„Dezarmarea și consecințele ei economice (materiale și morale)”, pe care a ținut-o P. C. Prof. Dr. Grigorie Marcu.

Arătând cu date abundente cât de mult au costat războaiele — și mai ales cele două războaie mondiale din prima jumătate a veacului nostru — ca și cheltuielile fabuloase pe care le reclamă cursa înarmărilor, P. C. Sa a demonstrat — cu exemple elocvente, luate în deosebi din proiectele și realizările sovietice de îmbunătățire și înfrumusețare a vieții oamenilor — ce se poate face cu fondurile angajate în producția de război, dacă s-ar efectua dezarmarea generală și totală. Impotriva teoreticienilor occidentali de orientare neomalthusianistă, P. C. Sa a arătat — pe temeiul unor materiale documentare de mîna întîia — că cei aproximativ 100 milioane de oameni care se află actualmente în cazărmile lumii și în industria de război, pot fi încadrați fără zdruncin, fără temeri de șomaj, în producția de pace. Exemplul Uniunii Sovietice, care și-a redus în repetate rînduri forțele armate, cu cîteva milioane de oameni, este deosebit de grăitor în această privință.

Prin efectuarea dezarmării, știința avansată a veacului nostru este eliberată de umilitoarea aservire militaristă la care este supusă în Occident și redată menirii ei firești de-a sluji progresului, nu distrugerii și morții.

De încheiere, făcînd uz de considerații religioase și umanitare convingătoare, a arătat îndatoririle care revin studenților teologi — alături de slujitorii bisericești — în cursul vacanței de vară, ca părtași la desfășurarea luptei pentru pace și propășire, pentru dezarmare și eliminarea războiului din viața omenirii.

Conferința a fost ultima din ciclul de conferințe cu caracter educativ-patriotic, care s-au ținut lună de lună, în cursul anului școlar, la Institut.

Indată după încheierea sesiunii de examene, în zilele de 27 și 28 iunie a. c., studenții teologi, împreună cu rectorul și membrii Corpului didactic, au făcut muncă patriotică pe șantierul orășenesc „Sibiu-Cibin-Dig” unde se execută mari lucrări de folos obștesc, pentru prevenirea inundațiilor care făceau periodic pagube considerabile, pe suprafețe de teren pe cît de mari, pe atît de fertile.

Festivitatea de sfîrșit de an școlar a avut loc miercuri 29 iunie a. c., la praznicul de pomenire al Sfinților Apostoli Petru și Pavel.

Dimineața, la orele 9,30, în Catedrala mitropolitană, un sobor de preoți și diaconi a săvîrșit Sfînta Liturghie, de față fiind I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului și P. S. Arhiepiscop Teodor Scorobeț Rășinăreanul.

Răspunsurile liturgice, precum și priceastna „Miluiește-mă, Dumnezeu...” au fost executate cu evlavie și măiestrie de corul bărbătesc al studenților teologi, dirijat de P. C. Conf. univ. Gheorghe Șoima.

Predica praznicului a fost rostită de P. C. Pr. Dr. Simion Radu, duhovnic al Institutului Teologic. Mînecînd de la îndemnul Sf. Apostol Petru: „După Sfîntul care v-a chemat pe voi, fiți și voi sfinți întru toată petrecerea vieții” (I Petru 1, 15), P. C. Sa a prezentat pe cei doi Apostoli ai Mîntuitorului ca pilde de făurire a „omului nou” atît în viața lor proprie, ridicată pe culmi de sfințenie, cît și în viața celor convertiți la Hristos prin ostenele lor apostolești, sau prin scripturile inspirate pe care le-au alcă-

luit. În cuvinte potrivite și convingătoare, a relevat apoi unele aspecte de vădită actualitate ale învățăturilor și îndemnurilor cuprinse în predicile și scrierile Sf. Apostoli Petru și Pavel. A încheiat adresînd studenților teologi cuvînt de părintească povață pentru conduita pe care se cuvine s-o aibă în cursul vacanței.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, din ușile împărătești ale Sf. Altar, P. C. Prof. Dr. Nicolae Mladin a dat citire îndătinătei rugăciuni de mulțumire lui Dumnezeu pentru binefacerile revărsate asupra tuturor ostenitorilor Institutului Teologic în cursul anului școlar.

După aceea, la orele 11,45 — în aula Institutului — s-a desfășurat programul festivității de sfîrșit de an școlar.

Primit cu Imnul arhieresc, I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului a luat loc la masa prezidială, avînd alături pe P. C. Rector Prof. Dr. Sofron Vlad și pe reprezentantul Departamentului Cultelor.

În asistență, se aflau: P. C. vicar Tr. Belășcu, P. C. Consilieri arhiepiscopopești, slujitori bisericești și credincioși.

Festivitatea a început cu Imnul de Stat al Republicii Populare Romîne, executat de corul studenților teologi sub diriguirea P. C. Conf. univ. Gh. Șoima. Asistența, ridicîndu-se în picioare, l-a ascultat cu respect, manifestînd pentru Patria noastră înfloritoare.

A luat apoi cuvîntul P. C. Rector Prof. Dr. *Sofron Vlad*. Adresîndu-se după cuviință celor prezenți. P. C. Sa a spus, în esență, următoarele:

Ne aflăm iarăși, cu ajutorul lui Dumnezeu, la sfîrșitul unui an de muncă. El ne aduce aminte, între altele, de o pericopă din Sf. Evanghelie (de la Luca 9, 57—62) în care se vorbește despre cei chemați să-l urmeze pe Domnul. Unul, a cerut răgaz să îngroape pe răposatul său tată. Altul, voia mai întîi să-și ia rămas bun de la cei din casa sa. Acestuia, Mîntuitorul i-a zis: „Nimeni punîndu-și mîna pe plug și uitîndu-se înapoi nu este potrivit pentru împărăția lui Dumnezeu” (Luca 9, 62).

Pentru a-și face cît mai lesne de înțeles învățătura pe care vrea s-o dea norodului, Mîntuitorul pleacă și de astă dată de la viața țaranului galileian din acea vreme. Cu uneltele primitive cu care lucra el pămîntul, numai avînd privirea mereu ațîntită înaintea — la petecele de pămînt mai pietroase sau cu mărăcinș — putea să evite neplăcerea de a-și vedea plugul stricat și de-a întrerupe lucrul în toiul lui.

Dar aceste cuvinte evanghelice le sună și celor ce trag brazdă în ogorul duhovnicesc. Acestora le spun același lucru ca și plugarului galileian de pe vremea petrecerii pe pămînt a Fiului lui Dumnezeu întrupat: Atunci cînd te-ai apucat de o treabă, fă-o cum se cere. „Slujba ta fă-o deplin” (II Tim. 4; 5). Pentru ca să dobîndești rod îmbelșugat — cu atît mai vîrtos atunci cînd lucrezi în ogorul Domnului — nu trebuie să pleci la drum cu sufletul răvășit de îndoieli, deoarece unele ca acestea nu prevestesc și nu aduc nimic bun. Exemplul marelui Apostol Pavel — pe care-l prăznuim astăzi laolaltă cu celălalt Apostol de seamă, cu Sf. Petru — e cum nu se poate mai grăitor în această privință.

În continuare, rectorul a arătat :

Avem bucuria de-a anunța că majoritatea covîrșitoare a studenților noștri au înțeles să se pregătească temeinic. Clasificarea e o dovadă. Con-

duita acestora nu a lăsat de dorit nici în alte privințe, lucru care este cât se poate de firesc, știut fiind că, de obicei, cel ce muncește bine, se și poartă bine — și invers.

De încheiere P. C. Rector Dr. S. Vlad a exprimat mulțumiri călduroase tuturor celor ce au înconjurat cu dragoste și cu purtarea lor de grijă Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, sprijinindu-l materialicește și moralicește ca să-și poată îndeplini menirea.

La loc de frunte în recunoștința Institutului se situează Prea Fericitul Patriarh *JUSTINIAN* și Înălții Ierarhi din Ardeal și Banat: I. P. S. Mitropolit *NICOLAE* al Ardealului — care exercită cu părintească iubire și cu pricepere nedesmințită conducerea nemijlocită a Institutului —, I. P. S. Mitropolit *VASILE* al Bănățului, P. S. Episcop *VALERIAN* al Oradiei și P. S. Episcop *TEOFIL* al Clujului. Din rîndurile lor, odată cu florile lui Mai, s-a desprins prețuitul episcop al Aradului, pururea pomenitul vlădică *ANDREI MAGIERU*.

Mulțumiri călduroase au fost aduse Onoratului Departament al Cultelor de pe lîngă Consiliul de Miniștri al R. P. Romîne, care — în frunte cu Dl. Secretar General, Profesor *DUMITRU DOGARU* — a sprijinit Institutul nostru, prin salarizarea ostenitorilor din cadrul său, prin burse acordate studenților merituosi, ș. a.

Profesorilor, personalului administrativ și de îngrijire, precum și studenților care au ajutat la introducerea autodeservirii în Institut și au executat în repetate rînduri munci de folos obștească bine apreciate, de asemenea le-au fost exprimate cuvenitele mulțumiri.

Mulțumind în sfîrșit participanților la festivitate, P. C. Rector a declarat încheiat anul școlar 1959—1960.

Corul studenților teologi a executat apoi compoziția bisericească „Pe pămînt pace...”, de Gh. Șoima, dirijată de compozitor.

În numele absolvenților Institutului a luat cuvîntul stud. abs. Tabra Dumitru, care a dat expresie simțămîntelor de recunoștință ce le nutrește promoția anului școlar curent față de ocîrmuirea bisericească și de Stat pentru părinteasca purtare de grijă de care i-a făcut părtași pe membrii ei, sprijinindu-i în dobîndirea pregătirii preoțești și a orientărilor cetățenești trebuincioase în activitatea ce o vor desfășura în viață. În cuvinte însuflețite, care evoluau mereu în ritm de poezie, a arătat cu cîtă competență, iscusință și dragoste le-au fost transformate inimile, de către Părinții profesori, în altare de jertfire pentru binele material și spiritual al obștei dreptcredincioase.

Mult și pe drept aplaudată a fost, apoi, noua compoziție muzicală a P. C. Conf. univ. Gh. Șoima: „Cîntec de muncă”, executată de corul dirijat de compozitor. Scrișnetul secerii și șuierul coasei, hărnicia și voia bună, atîtea și atîtea aspecte ale rodnicilor strădanii estivale de pe ogoare, sînt ilustrate expresiv și captivant, ca o invitație la viață din ce în ce mai bună și mai fericită, pe portativele muzicii lui Gh. Șoima, ferm ancorată în zăcămintele artistice populare.

După aceea, P. C. Rector S. Vlad a dat citire frunțașilor la învățătură, care au fost premiați și felicitați.

La sfîrșit, a luat cuvîntul I. P. S. Mitropolit NICOLAE al Ardealului.

I. P. S. Sa a început prin a-și exprima bucuria de-a fi luat parte la această reușită festivitate, care a făcut ca și de astă dată ziua încheierii anului școlar la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu să fie o zi aleasă.

Făcînd bilanțul osternelilor desfășurate în cursul acestui an școlar, ajungem la încheierea că ne-am rugat muncind și am muncit rugîndu-ne. Cu rugăciunea am început strădanile noastre și cu rugăciunea le-am și încheiat.

Incheierile de an școlar sînt totdeauna duioase, fiindcă ne stîrnesc tuturor celor ce luăm parte la ele calde aduceri aminte ale unor „frumoase zile de tinerețe”, despre care bine spune cîntecul că „numai odată sînteți în Mai”. Pe de altă parte, aceste încheieri de an școlar înfățișează roadele muncii desfășurate de dascăli și școlari deopotrivă.

La noi, aceste roade sînt mulțumitoare din toate punctele de vedere. Ele ne încredințează că în acest Institut se lucrează cu gîndul la Cer, dar cu conștiința mereu trează că trăim pe pămînt.

Adresîndu-se studenților — și în primul rînd celor absolvenți — I. P. S. Sa i-a povățuit să facă la fel și în viață, să pună de acord cele vremelnice cu cele veșnice. Să fie cu luare aminte la „plugul” lor duhovnicesc. Cînd îl înfig în brazdă să nu mai caute înapoi a zăbavă, ci cel mult — din cînd în cînd — ca să vadă dacă brazda pe care au tras-o e dreaptă și fără greșuri.

Așa ne povățuiește și înțeleapta ocîrmuire a Republicii noastre Populare Romîne, care înnoiește mereu monumentele istorice: să sîrguim mereu înainte, cu hărnicie și voie-bună, dar să întoarcem cîteodată capul înapoi, ca să ne bucurăm de rezultatele muncii noastre.

Deosebit de mișcătoare a fost acea parte a cuvîntului Arhipăstorului nostru în care I. P. S. Sa a mărturisit că este cel mai fericit dintre părinți, căci viețuiește în imediata vecinătate a fiilor săi sufletești, dimineața și seara cîntă și se roagă cu ei în paraclisul de care nu-l desparte decît o ușă subțire, iar din cerdacul reședinței vîldicești participă zilnic la viața tînească ce freamătă în curtea Institutului.

Dar mai presus de toate, I. P. S. Sa se simte un părinte fericit căci are fii buni, bine povățuiți, excelent instruiți de destoinicii lor profesori, fii care promit să devină pe cît de capabili slujitori bisericești, pe atît de vrednici cetățeni patrioți.

Unor astfel de fii sufletești, I. P. S. Sa le pune la suflet grija de a-și păstra înainte de toate, și în orice împrejurare, cîntea preotească. După cuvîntul dumnezeiescului Apostol Pavel, nimeni să nu le defaime tinerețele (cf. I Tim. 4, 12), nimeni să nu le poată băga de vină nimic, cu femei: oricine le vede purtările și osternelile, să poată spune cu cuget senin: „Acesta calcă a popă”. Dacă nu calci a popă, poți să arborezi orice distincții bisericești. Și, mai ales, să nu se uite că e mai ușor să-ți păzești prestigiul preotesc decît odată pierdut, să-l reciștiți.

I. P. S. Sa a încheiat felicitînd pe ostenitori și pe studenți și împărțînd arhieresti binecuvîntări. Apoi, în acordurile solemne ale Imnului arhieresc, I. P. S. Mitropolit Nicolae și asistența au părăsit locul festivității.

GR. M.

FESTIVITATEA ÎNCHEIERII ANULUI ȘCOLAR LA ȘCOALA DE CÎNTĂREȚI BISERICEȘTI ȘI SEMINARUL TEOLOGIC DIN CLUJ

În 20 iunie a. c. s-a desfășurat programul serbării de încheiere a anului școlar la Școala de Cîntăreți bisericești și Seminarul Teologic din Cluj, în prezența P. Sf. Episcop *Teofil* al Clujului, a membrilor Ven. Consiliu Eparhial, a delegatului Împuternicitului Regional al Departamentului Cultelor, a delegației Institutului Teologic Universitar Protestant în frunte cu Dl. rector St. Iuhasz, a unei alese asistențe, precum și a profesorilor și elevilor școlii.

Festivitatea a început cu intonarea rugăciunii „Tatăl nostru”, executată de către corul elevilor sub conducerea Păr. prof. I. Brie. Corul a executat apoi imnul Republicii Populare Romîne.

A urmat cuvîntul Păr. director arhidiacon Dr. Ioan Zăgreanu, care a făcut o expunere amănunțită a activității desfășurate în cadrul școlii, în cel de al 8-lea an de existență a ei. Între altele, Păr. director a spus: „Urmind în mod consecvent îndemnul pe care Sf. Apostol Pavel le dă ucenicului său Timotei: „Silește-te să te arăți înaintea lui Dumnezeu încercat lucrător, care nu are de ce să se rușineze, învățînd drept cuvîntul adevărului” (II Tim. 2, 15), cei care avem menirea de a face educația și instrucția tinerilor ce urmează această școală, ne-am străduit ca să pregătim aceste tinere vîrstare pentru îndoita chemare ce le revine, de a fi slujitori vrednici ai stranelor și ai Bisericii noastre strămoșești și de a fi în același timp îndrumători ai dreptcredincioșilor în noua viață ce se construiește zi de zi în scumpa noastră patrie, Republica Populară Romîină”.

Trecînd în revistă evenimentele mai importante din cursul anului școlar expirat, arată că programul de învățămînt s-a desfășurat potrivit dispozițiilor Regulamentului și programei analitice, iar rezultatele obținute au fost mai mult decît mulțumitoare.

Din 158 elevi înscriși în cei 5 ani de studii, au promovat 143, au rămas corigenți 12, iar neclasificați 3.

Păr. director a arătat că în afară de grija ce a depus-o corpul didactic pentru însușirea de către elevi a cunoștințelor teologice și de cultură generală, conducerea școlii a avut grijă deosebită pentru însușirea din partea elevilor a unei trăiri religios-morale cu adevărat creștinească, dobîndindu-și deprinderile necesare de buni bisericieni și buni cetățeni. Prin participarea elevilor la serviciile divine din capela Sf. Episcopii și de la Biserica Catedrală, s-a urmărit ca aceștia să se deprindă cu practica liturgică și de strană, iar prin activitățile extrașcolare, serbări și șezători ale Cercului Literar și Asoc. A.R.L.U.S., participarea la ședințele adunărilor de luptă pentru pace pe linia Culte, la ședințele sindicale, participarea la spectacole (teatru, operă, cinematografe), prin munca de folos obștesc, prin înzestrarea bibliotecii școlii cu numeroase cărți literare și ideologice, s-a urmărit orientarea temeinică a elevilor în viața cetățenească. Același lucru s-a făcut în mod deosebit și în cadrul orelor de dirigiență. Organele de inspecție au făcut constatări mai mult decît mulțumitoare în privința modului în care școala și-a desfășurat activitatea.

Păr. director aduce mulțumiri Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu P. F. Sa Patriarhul *Justinian*, ierarhilor din Mitropolia Ardealului, I. P. S. Sa *Nicolae*, Mitropolitul Ardealului, P. Sf. Episcop *Teofil* al Clujului și P. Sf. Episcop *Valerian* al Orăzii, pentru sprijinul moral și material dat școalei. Mulțumește apoi Departamentului Cultelor pentru sprijinul dat, precum și părinților elevilor și tuturor binevoitorilor școalei.

Își încheie cuvîntul său adresîndu-se alît către elevii absolvenți ai anului V, cît și către ceilalți elevi ai școalei, îndrumîndu-i ca în viață și în vacanță să dovedească, prin purtarea lor, că sînt buni creștini.

A urmat apoi recitarea poeziei „Stema Țării” (de M. Beniuc), de către absolventul anului V, Mociran Alexandru, subliniată de asistență prin vii aplauze.

După „Cuvîntul prieteniei”, executat de corul elevilor, a urmat distribuirea premiilor.

În numele absolvenților anului V a luat cuvîntul Baci Viorel. În cuvinte impresionante, a arătat adîncă emoție a absolvenților, care peste cîteva zile se vor despărți definitiv de școala noastră. După ce a adus viile mulțumiri ale absolvenților pentru tot ceea ce s-a făcut pentru ei în cei 5 ani de școlarizare, se adresează colegilor din ceilalți ani de studii, urîndu-le roade îmbelsugate în munca din viitorii ani școlari.

A luat apoi cuvîntul P. Sf. Sa Episcopul *Teofil* al Clujului, care, făcînd anumite sublinieri pe marginea celor spuse de către Păr. director în raportul său, și-a exprimat bucuria pentru frumoasele rezultate obținute de elevi la sfîrșitul anului școlar și totodată pentru faptul că activitatea desfășurată în școală sub aspectul pregătirii elevilor pentru viața cetățenească a fost remarcată chiar de către organele puterii de stat.

P. Sf. Sa felicită pe Păr. director, corpul profesoral, personalul administrativ și de îngrijire și pe elevi pentru realizările obținute și îi îndeamnă pe toți ca rezultatele de azi să fie un imbold pentru realizările de viitor.

Plecînd de la cuvintele Mîntuitorului: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzînd ei faptele voastre cele bune, să preamărească pe Tatăl vostru care este în ceruri” (Mat. 5, 16); P. Sf. Sa insistă în mod deosebit asupra felului în care elevii școalei noastre trebuie să se poarte în timpul vacanței, dovedind o aleasă moralitate, care să poată fi luată de exemplu chiar de către cei ce nu sînt fiii Bisericii noastre.

P. Sf. Sa își încheie cuvîntul exprimînd binecuvîntări din partea I. P. S. Mitropolit *Nicolae Coian*, a P. Sf. Episcop *Valerian* al Orădiei și a P. Sf. Sale personal, pentru ca elevii și profesorii școalei să se reîntoarcă, după binemeritata vacanță, cu puteri înnoite, spre a face cele ce sînt spre preamărirea lui Dumnezeu și a Sfintei Sale Biserici și spre folosul scumpei noastre Patrii.

Serbarea s-a încheiat cu „Cîntec pentru pace”, executat de corul elevilor. Programul serbării a fost urmărit de asistență cu un interes deosebit.

M. DANCIU

INDOITA INSEMNĂTATE A ZILEI DE 9 MAI. La 9 mai a. c. s-au împlinit 83 de ani de la proclamarea independenței de stat a României și 15 ani de când a luat sfârșit în Europa al doilea război mondial.

Cucerită în luptele aprige care s-au desfășurat la sudul Dunării, în alianță frățască cu trupele rusești, împotriva opresiunii otomane, independența de stat a țării noastre a fost desăvârșită și consolidată de către regimul democratic popular instaurat la noi după 23 August 1944.

Pe de altă parte, nu numai pentru noi, ci pentru lumea întreagă, ziua de 9 Mai este „Ziua Victoriei” coaliției antihitleriste împotriva Germaniei fasciste, coaliție a cărei forță fundamentală a fost eroica Uniune Sovietică. Popoarele sovietice au dus tot greul aceluși război sîngeros, prefăcînd în țandări cel mai reacționar stat imperialist al vremii, salvînd popoarele și civilizația omenească de pericolul înrobirii și distrugerii.

Neuitate vor rămînea în memoria generațiilor actuale și viitoare atît jertfele fără seamăn, cît și strălucitele fapte de arme ale eroicelor trupe sovietice care au dus la curmarea războiului al doilea mondial în Europa.

Încă la 16 aprilie 1945, ele au pornit ofensiva hotărîtoare asupra Berlinului, dînd dușmanului omenirii ultima lovitură, nimicitoare lovitură. La 30 aprilie, trupele sovietice au pătruns în clădirea Reichstagului. Doi cercetași bravi — sergenții Egorov

și Kantaria — au înălțat în acea zi steagul sovietic al Victoriei pe cupola clădirii lui. La 2 mai 1945 garnizoana Berlinului a depus armele. În urma încheierii victorioase a acestei bătălii, statul hitlerist a capitulat fără condiții, încetînd să mai existe. Europa era eliberată de cea mai mare primejdie care a amenințat vreodată securitatea și libertatea popoarelor ei.

La zdrobirea cotropitorului hitlerist și-a adus contribuția sa efectivă și poporul nostru, eliberat la 23 August 1944. Incadrată în Frontul 2 Ucrainian, Armata Română a luptat cot la cot cu Armatele Sovietice pentru completa eliberare a țării noastre și dincolo de hotarele ei, pe teritoriul Ungariei și Cehoslovaciei, aducînd o contribuție de seamă la curmarea războiului și la așezarea păcii pe frămîntatul nostru continent. S-a pecetluit astfel încă odată frăția de arme dintre poporul nostru și popoarele marii Uniuni Sovietice, cheazășie a prieteniei de nezdruccinat care leagă astăzi, pentru de-a pururi, aceste popoare pornite cu pași viguroși pe calea luminoasă a unui viitor fericit.

RED.

O ATITUDINE TEOLOGICĂ ÎN FAVOAREA EROULUI NAȚIONAL AL GRECIEI, MANOLIS GLEZOS.

Numele vajnicului ziarist și luptător grec pentru libertate și democrație, Manolis Glezos, este cunoscut în toată lumea. Cunoscută este și cauza ce i-a fost impusă silnic de cei ce nu vād cu ochi buni marșul impetuos al

popoarelor lumii în spre relații internaționale de libertate și frăție, de pace și prietenie.

Nu există colț al pământului în care să nu se fi ridicat glasuri în apărarea lui Manolis Glezos. -Cele mai viguroase au răsunat, firește, în țările care au pornit cu pași fermi pe calea unei vieți nouă, eliberată de exploatare și de umilitoarele servituți la care marea finanță capitalistă supune țările aservite scopurilor ei de dominație universală prin învrăjbirea popoarelor întreolaltă.

Biserica Ortodoxă Răsăriteană nu a lipsit dintre apărătorii dezinteresați ai eroului Acropolei ateniene. Între luările de poziție care au pornit din sânul ei, deosebit de elocventă și semnificativă este aceea a rectorului Academiei de Teologie din Moscova, P. C. Protoiereu Profesor K. Rujički. P. C. Sa a adresat o scrisoare cunoscutului hebdomadar sovietic de politică externă „Timpuri Noi”, care a și publicat-o în nr. 22 (mai) 1960. Scrisoarea aceasta reprezintă un model de atitudine teologică ortodoxă față de o problemă de interes și profil internațional. O reproducem integral nu numai pentru frumusețea ei calmă și cu temei creștinesc, dar și fiindcă în slova ei vedem oglindite propriile noastre simțăminte față de cazul renumitului erou național grec Manolis Glezos.

Scrisoarea are următorul cuprins:

„Au trecut cinci luni de când am vizitat minunata Grecie, când am avut fericita posibilitate să mă întâlnesc și să discut cu reprezentanți de frunte ai Bisericii elene, cu credincioșii ei, precum și cu prietenii Asociației U.R.S.S.-Grecia, al cărei vice-președinte am cinstea să fiu. Au fost zile care nu se pot șterge din minte. Și astăzi, încă, simt cu aceeași forță impresiile de neuitat pe care mi le-a lăsat mărețul ei trecut și interesantul ei prezent.

Ca preot ortodox și ca participant la mișcarea comună a poporului grec și a poporului rus pentru instaurarea unei prietenii trainice și a unor relații frățești cum au existat din vremuri străvechi între Grecia și Rusia, multe lucruri din această țară m-au bucurat și mi-au umplut inima de cele mai bune sentimente și de cele mai luminoase speranțe creștinești că această frăție dorită se va întări. Aceste gânduri luminoase au devenit tot mai puternice pe zi ce trecea, iar admirația față de talentatul și ospitalierul popor grec a contribuit la adîncirea interesului față de realitatea contemporană din Grecia — patria prețioasei noțiuni de „democrație”, care a fost preluată apoi de toate popoarele de pe pământ. Atît la Pireu cît și la Atena, unde au avut loc întîlnirile cu prietenii Asociației U.R.S.S.-Grecia, a apărut cu toată vigoarea năzuința comună a grecilor și a rușilor de a apăra pacea și libertățile democratice dorite de toți, în numele binelui comun și al înfloririi tuturor popoarelor.

Pe de altă parte, vizita pe care am făcut-o în orașul Tessalonic, unde Sfîntul Apostol Pavel a propovăduit evanghelia și unde a trimis apoi două epistole, călătoria în orașul Corint, unde se află o biserică întemeiată de Sf. Apostol Pavel și unde a trimis iarăși două epistole, ascensiunea pe locul anticului Areopag, de unde Sf. Apostol și-a rostit cuvîntarea în fața ateniienilor, toate acestea mi-au înălțat fără seamăn sufletul.

Dar iată că în fața noastră apare măreața Acropolă, de care au fost legate mari evenimente din viața Eladei și care amîntește o mitologie de o rară frumusețe artistică și plină de conținut, reflectînd ideile progresiste ale poporului grec (de pildă, figura lui Prometeu). Și aici, pe Acropole, s-au aciuat, pentru puțină vreme, fasciștii germani, odioșii cotropitori și asupri-

tori ai Greciei iubitoare de libertate. Și când m-am apropiat de acest loc istoric, pe care ocupanții înălțaseră steagul hitlerist smuls apoi de eroul național al grecilor, am fost uimit de nemaipomenita lui îndrăzneală, care se apropie de îndeplinirea poruncii din Evanghelie de a-ți iubi aproapele.

Numele acestui erou este Manolis Glezos, luptătorul neînfricat pentru libertatea și independența poporului său grec. El a fost gata să-și dea viața pentru „aproapele” său. Despre asemenea bărbați neînfricați, plini de abnegație, s-a scris și în Sfânta Scriptură: „Iubirea desăvârșită alungă teama” (1 Ioan 4, 18) și „nu este mai mare dragoste decât să-și dea cineva viața pentru prietenii săi” (Ioan 15, 13).

Și ce deosebire, ce contradicții vedem astăzi în realitatea greacă, când cel care s-a hotărât să-și jertfească tot ce are omul mai prețios — viața sa — pentru fericirea compatrioților săi zace în temniță, și încă în celulele celor osîndiți la moarte, și înconjurat de răufăcători, de oameni vădit periculoși și dăunători fericirii poporului grec. Fără să vrei te gîndești că în cazul Glezos au precumpănit nu legile îndeobște recunoscute, proclamate de O.N.U. în „Declarația drepturilor omului”, ci o atitudine preconcepută, plină de ură față de oamenii ce sînt gata să lupte pînă la uitarea de sine pentru renașterea democrației în patria „democrației”.

Respingerea de către Tribunalul Suprem din Grecia a recursului lui Manolis Glezos împotriva sentinței tribunalului militar din Atena este un fapt care trezește uimirea întregii lumi și nemulțumirea tuturor față de nedreptatea prin nimic justificată împotriva eroului național și luptătorului pentru un viitor mai bun al poporului său — Manolis Glezos.

Vreau să cred că trebuie să se ivească în Grecia judecători înțelepți

și drepți care, plecîndu-și urechea la glasul opiniei publice mondiale, să dea dovadă de nepărtinire față de Manolis Glezos, eroul Acropolei, gloriosul apărător al patriei sale, și să pronunțe o sentință dreaptă, de achitare”.

Profesor-protoiereu K. Rujicki, rectorul Academiei de teologie din Moscova, vicepreședinte al Asociației de prietenie U.R.S.S.-Grecia

REFORME SAU VORBE? Papa Ioan XXIII într-o cuvîntare din anul trecut, a afirmat că preocuparea principală a pontificatului său este recîstigarea creștinilor necatolici și că se bazează pe sprijinul catolicilor din țările protestante, ca să frîneze tendințele anti-reformatorice din „țările catolice”. S-a plănuțit chiar pregătirea unui „sinod ecumenic”.

În legătură cu aceste probleme există o frămîntare în lumea catolică pentru găsirea mijloacelor celor mai potrivite și cîștigă în importanță cercul așa-numiților „ecumeniști” din Biserica romano-catolică, adică a specialiștilor în convorbiri ecumenice. Cercul acesta merge pînă la postularea unor reforme în cadrele catolicismului.

Caracteristică pentru poziția ecumeniștilor este conferința benedictinului Dr. Thomas Sartory — o personalitate a Bisericii catolice și a cercului ecumenic — ținută la Graz (Austria), despre sinodul ecumenic.

Dintru început el a spus că viitorul sinod nu va fi un sinod unionist, ci un „sinod al reformelor”. E vorba de astfel de reforme în doctrina și disciplina bisericească, încît ele să constituie primul și cel mai important pas spre realizarea unității Bisericilor creștine. Deci unitatea ar urma să se realizeze în sînul unei biserici catolice refor-

mate. Aceasta ar fi în esență propunerea din Memorandumul celor 35—40 de „ecumeniști”, care ar avea consimțământul papii și al „Sf. Oficiu”.

Pentru realizarea apropierii va trebui să fie rezolvate întâi unele *probleme psihologice*: cum se îndreaptă catolicii către „frații despărțiți”? Se recunoaște că papa Pius IX a invitat în 1869 la reunire pe ortodocși cu un „așa ton” încât aceștia s-au simțit jigniți. Catolicii trebuie să se ferească de a numi pe protestanți și ortodocși „eretici și schismatici”. De asemenea nu trebuie confundată întoarcerea cu convertirea. De altfel, dacă e vorba de convertire, catolicii înșiși trebuie să se convertească. Greșesc acei catolici care vor să prezinte toate ca neschimbătoare în Biserica lor. Desigur că există lucruri esențiale care nu pot fi schimbate, dar există și lucruri neesențiale, care pot fi revizuite.

Trecînd la *problemele teologice*, P. Sartory consideră drept cea mai mare stavilă în convorbirea dintre protestanți și catolici concepția deosebită despre Biserică. Catolicii se gîndesc prea puțin la oamenii care formează Biserica. Aici, însă, protestanții pot aduce o contribuție rodnică. Catolicii — în discuțiile cu protestanții — trebuie să fie foarte prevenitori în folosirea anumitor cuvinte sau noțiuni, ca să se poată ajunge la o mai bună înțelegere reciprocă.

Trebuie înlăturate *prejudecățile* vătămătoare. Acest lucru se realizează mai greu în „țările catolice”. Greutatea vine și de acolo că încă există la catolici *prea mulți „teologi de controversă”*, de discuții contradictorii, și prea puțini teologi care să caute într-adevăr dincolo de dogme și să evidențieze dincolo de ele „intențiile religioase”. Prototip al teologilor de controversă ar fi iezuiții, iar teologi care pătrund mai adînc în viața religioasă însăși ar fi: Karl Rahner, Congar și Küng.

În ce privește Biserica ortodoxă, P. Sartory susține că „mulți teologi ortodocși” sînt puternic influențați de protestantism. Participarea ortodoxă la Mișcarea ecumenică e socotită de ortodocși ca un mijloc de apropiere în spiritul iubirii frățești. Consideră de asemenea că o piedică în discuțiile unioniste ar fi existența Bisericilor ortodoxe autocefale, care n-ar fi suficient de legate de un anumit centru, ca spre exemplu Constantinopolul.

Ambele afirmații sînt discutabile. Teologia ortodoxă din toate țările se bazează pe tradiția patristică și pe spiritul Ortodoxiei, iar unitatea ortodoxă este reală, nu numai în păstrarea învățăturii și rînduielilor străvechi, ci și în atitudinea față de problema refacerii unității bisericești și în atitudinea față de marile probleme ale vremii, cum este s. ex. lupta pentru pace, pentru folosirea energiei atomice exclusiv în scopuri pașnice. E firesc ca problema unității bisericești să nu fie rezolvată de un singur patriarh, ci de toate Bisericile ortodoxe, conform cu concepția sinodală a Ortodoxiei.

Mai departe se spune că „cel mai mare resentiment” al Bisericilor ortodoxe împotriva Romei se datorește „existenței Bisericilor catolice de rit oriental”. P. Sartory a lăsat să se înțeleagă că unele cercuri influente de la Vatican ar fi dispuse să restrîngă în viitor raza de acțiune a „uniților”, respectiv să nu mai considere existența acestora ca o condiție sine qua non a unității. Apoi conferențiarul a atins „cel mai important punct de controversă dintre Ortodoxie și Catolicism”: problema papalității, făcînd „observații senzaționale” neîntîlnite în publicațiile bisericești catolice. A nume, el „a pus întrebarea aproape eretică: *este papa în Biserică așa de însemnat, încît trebuie să țin la el spre a-mi dobîndi mîntuirea sufletului?*”. Întrebarea e îndrăzneată pentru un catolic. Răspunsul însă n-a fost dat direct, ci

indirect, prin constatarea: 1. că fundamentarea credinței catolice trebuie făcută mai adânc decât pînă acum; 2. că evenimentele din China ne-au învățat că poate fi vătămată mărturisirea de credință față de papa, fără a fi vătămată totodată mărturisirea credinței în Hristos (admiterea unei Biserici r. catolice autonome). De aici am trage concluzia că „credința în papa” nu e strict necesară pentru mîntuire, ci e suficientă credința în Iisus Hristos: poți mărturisi pe Iisus Hristos fără papa.

După aceea P. Sartory a criticat unele practici ale Vaticanului: 1. birocrația, manifestată în faptul că Roma se informează despre situația de pe teren aproape exclusiv prin referate în scris, că funcționarii superiori ai curiei papale foarte rar fac călătorii, vizitații și atunci dau numai audiențe și recepții cu cuvîntări pregătite dinainte și impersonale; 2. faptul că de la Roma nu se pot obține nici un fel de informații de presă exacte (s. ex. cuvîntarea papei, cu afirmațiile despre sinodul ecumenic, n-a putut fi primită într-un text autentic); 3. obiceiul de a face un „mister” din orice lucru, care duce la practici „nedemne pentru Biserica catolică” (s. ex. la ședința de la Rodos a Consiliului mondial bisericesc al Mișcării ecumenice, Vaticanul n-a trimis un observator oficial, ci a îngăduit participarea unor ziariști și turiști).

În încheiere, conferențiarul a enumerat zece fapte care ar dovedi că momentul e favorabil unei reuniri a tuturor creștinilor într-un viitor apropiat. Mai însemnate între aceste fapte sînt următoarele:

1. intensificarea rugăciunii pentru unitate; 2. problemele exegezei (care socotim că trebuie să ducă la adevărul unic revelat în Sf. Scriptură și Sf. Tradiție); 3. respectarea valorilor religioase existente la „frații despăr-

țiți”; 4. stima crescîndă și reciprocă a confesiunilor întrelolaltă (relații de colaborare între culte în țările socialiste); 5. problemele sociale, care cer o atitudine creștină unitară (s. ex. problema păcii și a războiului, discriminările rasiale, dezvoltarea țărilor înapoiate); 6. întîlniri între teologi de diferite confesiuni.

Expunerea benedictinului T. Sartory reprezintă punctul de vedere al cercurilor catolice care activează pentru anumite reforme în Biserica romano-catolică și doresc să se ajungă la o înțelegere largă cu luteranismul și îndeosebi cu Ortodoxia. Fără nici o îndoială că poziția aceasta este mai avansată și apropiată tezele catolice de cele ortodoxe.

Dar ne întrebăm: e vorba într-adevăr de reforme fundamentale, sau numai de schimbări superficiale? Rămîne de văzut. Pînă acum teza reformelor necesare e afirmată mai mult principial, fără precizări practice.

Remarcăm ca pozitive următoarele teze:

1. recunoașterea valorilor religios-morale atît la protestanți cît și la ortodocși și de aci înlăturarea numirii de „schismatic” și „eretic” și folosirea termenului de „frate”; 2. postularea necesității unei „convertiri” a catolicismului, a unor reforme prin care catolicismul să se apropie de celelalte Biserici, îndeosebi de Biserica ortodoxă; 3. recunoașterea falimentului politicii din ultimele secole, de „uniri” forțate, care au adîncit prăpastia dintre catolici și ortodocși, și tendința de a înlătura această politică „unionistă” și de a o înlocui cu înțelegerea frățească, bazată pe respect reciproc (înseamnă asta renunțarea la cele 4 puncte? Probabil); 4. punerea în discuție a problemei dacă credința în papa e necesară pentru mîntuire — sau nu (cu tendința de a o declara nenecesară).

Acestea sînt elementele pozitive care merită să fie relevate. Depinde însă de felul reformelor ce vor fi aprobate în sinodul proiectat. Distanța între ceea ce este esențial — și deci neschimbător — și ceea ce este neesențial — și deci schimbător — în catolicism este promițătoare. Stabilirea a ceea ce e esențial și neesențial însă are o însemnătate deosebită. Noi credem că trebuia pusă problema nu limitat la catolicism, ci mai larg: Ce e esențial în creștinism? Aparține primatul și infailibilitatea papală, s. ex., de ceea ce e esențial în creștinism, sau e rezultatul unei dezvoltări istorice specific occidentale? Concepția ortodoxă, aceeași de-a lungul secolelor, susține că spre a găsi esențialul, care poate reuni Bisericele creștine, trebuie să luăm ca bază Biserica din primele veacuri creștine, care era una și în Răsărit și în Apus. Tradiția dogmatică, liturgică și organizatorică a Bisericii primare s-a păstrat și se păstrează în Biserica ortodoxă. Deci reforma catolicismului trebuie să fie o întoarcere la bazele unității celei din început. E unica bază care poate apropia Bisericele catolică și ortodoxă și poate refăcea unitatea.

E bine că nu se mai vorbește de „convertire”, ci de „întoarcere”. Dar întoarcerea nu trebuie înțeleasă ca o revenire a Bisericii ortodoxe în sînul Bisericii catolice reformate, ci ca o întoarcere a tuturor Bisericilor, deci și a celei catolice, la Biserica ecumenică din veacurile primare. Aceasta e singura bază temeinică a refacerii unității bisericești.

Milădițele „ecumeniștilor” catolici sînt promițătoare, însă ele trebuie să meargă pe linia reformării catolicismului pînă la capăt. De altfel „ecumeniștii” sînt numai unul din curentele existente în Biserica romano-catolică și e problematic dacă vor putea să-și impună punctul de vedere. Papa în-

susă arată că în „țările catolice” ideea reformelor în Biserică întîmpină rezistențe puternice. El face apel la catolicii din „țările protestante”, care sînt mai accesibili pentru reforme. Am impresia că catolicii dintre protestanți nu vor putea face ca cumpăna să se plece de partea lor și nu de partea celor ce sînt contra reformelor.

P. Sartory însuși se plînge că sînt prea mulți teologi catolici de controversă, enumerînd numai cîțiva cu o mai largă înțelegere față de „frații despărțiți”. Indesebi teologi de controversă sînt iezuiții. Ne întrebăm: nu cumva se va repeta situația de la sinodul din Vatican, cînd iezuiții, prin intrigi și amenințări, au impus dogma infailibilității papale? Nu sînt și azi mai puternici iezuiții în Biserica romano-catolică decît ecumeniștii? În felul acesta viitorul sinod al reformelor ar putea să se limiteze numai la „reforme” neînsemnate, care nu schimbă deloc fondul lucrurilor. În orice caz, lupta dintre iezuiți și ecumeniști dovedește că Biserica romano-catolică trece printr-o criză adîncă și caută mijloace de ieșire din această criză. Cercuri tot mai largi de rom.-catolici își dau seama că drumul Vaticanului de un secol și mai bine înapoi duce spre faliment: papalitatea însăși începe să fie pusă la îndoială. Crusta medievală, amplificată în epoca modernă, nu mai rezistă, nu mai corespunde vremilor de azi. De aici nevoia reformelor, a întoarcerii la izvoare, la creștinismul autentic. Timpul va arăta dacă forțele înnoirii vor birui, sau nu.

Poziția Bisericii ortodoxe e clară: Unitatea se poate realiza în adevărul divin, descoperit de Domnul nostru Iisus Hristos, propovăduit de Sf. Apostoli, transmis de Sf. Părinți și păstrat neschimbat în Biserica ortodoxă.

Dacă nu e încă posibilă realizarea acestei unități dogmatice, se poate cel puțin realiza o unitate morală, adică:

să se înlăture prozelitismul, să ne primim și să ne tratăm unii pe alții ca niște frați în Hristos, să ne cunoaștem și să ne respectăm unii pe alții, să ne unim în lupta comună pentru pace, împotriva războiului, împotriva colonialismului și discriminărilor rasiale, pentru înfrățirea popoarelor, pentru înlăturarea nedreptăților sociale și făurirea unei vieți mai bune, bazate pe dreptate, pace și iubire. Să fim alături de munca și lupta popoarelor pentru progresul social, pentru o viață fericită pe pământ. Căci adevărul divin trebuie să fie izvor de viață, nu de moarte, și creștinii trebuie să sprijinească tot ceea ce promovează viața, osîndind pe neguțătorii morții și innăbușătorii vieții. N. MLADIN

O LEGENDĂ SPULBERATĂ. Timp îndelungat a circulat o legendă foarte răspândită despre existența în munții Pamir, lângă Himalaia, a unei ființe asemănătoare omului, așa-numitul „om al zăpezilor”.

Pentru lămurirea acestei probleme s-a organizat o expediție sovietică. După cercetări amănunțite, care au durat 9 luni, ea a reușit să stabilească că „omul zăpezilor” nu este decît o legendă.

Cum a luat naștere această legendă?

În urma ascensiunii făcute în 1953 pe cel mai înalt vîrf de munte din lume, Everest, în presa străină au apărut fotografii ale unor urme ciudate, pretinse ca lăsate de acest „om”. Urmele acestea se asemănau cu cele ale omului, doar că erau ceva mai scurte și mai late, degetul mare fiind mult mai mare și îndreptat într-o parte. Asemenea urme nu putea lăsa decît o ființă situată între om și maimuță. Analiza acestor urme și povestirile populației care locuiește împrejurimile Pamirului, au dus la interesul tot mai viu al oamenilor de știință pentru această problemă.

Cu toate eforturile primelor expediții, nu s-a reușit să se găsească nici un fir de păr, nici un os, nici o bucată de piele provenind de la „omul zăpezilor”.

În U.R.S.S. interesul față de această problemă a crescut, după ce hidrologul Pronin a publicat știrea că el personal l-ar fi văzut pe „omul zăpezilor” la gurile rîului Balian-Kiil.

Pamirul este un ținut muntos la o înălțime de 3500—4000 m deasupra nivelului mării, cu văi pustii și golașe, climă aspră și rece. Aici nu e ușor să trăiești, deoarece aerul este foarte rarefiat și nu se poate alerga, fiind greu să faci eforturi.

Membrii expediției sovietice au pornit la drum primăvara, cînd la înălțimea de 4—5.000 m era zăpadă, sarcina lor fiind aceea de a cerceta învelișul de zăpadă, pentru găsirea urmelor „omului zăpezii”.

Condițiile în care a decurs expediția au fost extrem de grele, înaintarea fiind împiedecată de grosimea apreciabilă a stratului de zăpadă. Pe măsură ce se înainta în munți, zăpada ajungea la început pînă la genunchii cailor, pînă la burtă și, în sfîrșit, pînă la piept. Caii înaintau numai în salturi, iar oamenii croiau drum cailor. Cînd înaintarea nu se mai putea continua, oamenii au pornit-o pe skiuri. În drumul lor au întîlnit cele mai felurite urme: de lupi, vulpi și alte animale sălbatice, dar urmele „omului zăpezilor” nu au fost întîlnite nicăiri. Cercetașii expediției au dovedit că din locul unde se afla Pronin și pînă la locul unde l-ar fi văzut pe „omul zăpezilor” este așa de departe că nu se poate vedea nimic distinct.

Arheologii care au făcut parte din expediție, prin descoperirile efectuate de ei, au dovedit că din moment ce s-au găsit aici unelte ale omului primitiv, ce dovedesc că aici au locuit oameni obișnuiți în epoca de piatră, e

puțin probabil ca aici să fi trăit „omul zăpezilor”.

Această expediție a cercetat întreg Pamirul timp de 9 luni, prin organizarea de posturi de pîndă prevăzute cu teleobiective și alte instalații optice, s-au folosit momeli, dar „omul zăpezilor” nu s-a găsit.

Concluziile tuturor specialiștilor au stabilit că:

a) Pamirul central este de foarte mult timp locuit de oameni și prin urmare nu a putut fi vorba de un spațiu în care să poată trăi „omul zăpezilor”.

b) Etnografii au stabilit că legenda despre „omul zăpezii” este de fapt legendă de peste 1.000 ani despre Gulbilovane (spiritul pustiului).

c) Convingerea povestitorilor că ei descriu fapte reale și nu născociri, a dus în eroare pe cei care au emis ipoteza cu privire la existența în zilele noastre a „omului zăpezilor”.

Expediția a întreprins tot felul de cercetări, s-au folosit metodele și mijloacele cele mai avansate, s-a cercetat întreg Pamirul, fără să se găsească nici o urmă a „omului zăpezilor”.

Cercetările nu au fost zadarnice deoarece cu această ocazie s-au adunat date noi asupra: climei, vegetației, vieții animale, etc., care interesează știința pusă în slujba omului, pentru binele, mulțumirea, bunăstarea și fericirea sa.

Pr. S. RADU

DESPRE înviiorarea studiilor patristice am mai avut ocazia să amintim tot în coloanele acestei reviste (în Nr. 3—4 din 1956, p. 333—5). Pentru o teologie ortodoxă care se bazează, după Sf. Scriptură, în mare măsură pe tradiția vie a generațiilor de Sfinți Părinți și scriitori bisericești ce au preluat și adîncit adevărurile de credință lăsate prin Apostoli de Mîntuitorul, importanța studierii temeinice a operelor lor și a modului lor de a pune

problemele, grăiește de la sine. De aceea, încă de la primul Congres de studii patristice, ținut la Oxford (Anglia) în 1951 și mai ales cu ocazia celui de al II-lea (tot acolo, în sept. 1955), bisericile ortodoxe au luat parte prin glasul reprezentanților ruși și greci, alături de o mulțime de cercetători din celelalte țări europene, americane și chiar australiene.

Acum, în preajma celui de al III-lea Congres de studii patristice ținut în același vechi centru de cercetări clasice, la Oxford, în toamna anului 1959, revista „Irenikon” (după care luăm aceste informații a. 1960, p. 109) ne anunță că după valoroasa lucrare în 2 volume „Studia patristica”, editată de Academia de Științe din Berlin (1957, p. 700 și 560), cuprinzînd parte din referatele susținute în 1955, apare o altă publicație periodică menită să țină lumea la curent cu tot ce s-a scris și se scrie anual în legătură cu viața și cu operele Părinților și scriitorilor bisericești. Lucrarea poartă titlul „Bibliographia patristica. Internationale Patristische Bibliographie” și e editată de W. Schneemelcher în Bonn. Primul volum (XXVII+103 p.), rod al Congresului din 1955, cuprinde publicațiile anului 1956, împărțite în 8 grupe: 1. generalități metodologice, paleografice, manuscrise, studii auxiliare, opere cu caracter general, etc. 2. Testamentul Nou și apocrife. 3. indice de autori, 4. Cultul creștin. 5. probleme de Drept bisericesc și de Simbolică, 6. Doctrina și Istoria Dogmelor, 7. Exegeza V. și N. Testament în operele patristice, 2. recenzii despre operele lor. Lucrarea, scrisă cu aparat critic, se încheie cu indice general.

Volumul II (XXX+115 p.) cuprinde publicațiile anului 1957.

S-a făcut apel la toți patrologii din toate țările să asigure o informație completă. Oricum, Schneemelcher a făcut un lucru bun. Cronicarul revis-

tei „Irénikon” obiectează că singurul lucru care ar trebui corectat e modul de transcriere a ortografiei numelor, pentru care criteriul cel mai bun ar fi să se păstreze forma specifică fiecărei limbi și fiecărui popor, iar nu germanizarea lor.

Pr. T. B.

CUM ÎȘI VĂD VIITORUL OAMENII SOVIETICI. În anul 1965, nu vor mai plăti impozite.

În anul 1980 vor fi hrăniți și îmbrăcați gratuit.

Marele ziar francez „L'Humanité”, care apare la Paris, în nr. său din 11 martie a. c., a publicat următoarea informație din Moscova:

Trecerea treptată a oamenilor sovietici de la socialism la comunism, va îngădui să se înfăptuiască marele principiu: „De la fiecare după capacitățile sale; fiecăruia după nevoile sale”. Așa scrie în revista „Octiabr” un eminent economist sovietic, St. Strumilin.

Care va fi felul de viață al cetățenilor din societatea comunistă? Iată ce răspunde Strumilin:

„În anul 1965, sovieticii nu vor mai plăti impozite. Masa de prînz a muncitorilor din administrații și întreprinderi va fi gratuită”.

„În anul 1980, ei vor putea fi hrăniți și îmbrăcați gratuit”.

Problema locuinței va ocupa un loc de mîna întîia în dezvoltarea societă-

ții sovietice. Strumilin apreciază că în orașe și sate suprafața locuibilă va fi în 1980 de trei ori mai mare decît în 1958. Atunci, singura diferență între oraș și noua cetate rurală va zace în calitatea aerului respirat: la sate vor avea mai mult aer proaspăt și mai multă verdeață.

Dar idealul comunist — insistă Strumilin — nu va zace numai în satisfacerea optimă a nevoilor materiale. Economistul sovietic arată urmările pe care le va aduce după sine, pentru indivizi și societate, trecerea la o zi de muncă foarte scurtă. Ziua aceasta, în societatea comunistă nu va depăși patru ore de muncă. Va corespunde unei adevărate revoluții culturale în viața obișnuită și-n educația oamenilor.

Cetățeanul societății comuniste își va putea împărți timpul în felul următor: zece ore pentru somn și masă; patru ore pentru muncă; zece ore pentru lectură, sport, petrecere și destindere.

Datorită unei bune utilizări a progresului tehnic, într-o societate fără proprietari capitaliști, muncitorul va fi mai puțin un executant al muncii manuale și mai mult diriguitor și controlor de procese mecanice. Vom vedea alcătuindu-se un nou fel de muncitor, a cărui îndatorire va fi să unească funcțiunile muncii manuale cu lucrul intelectual.

GH. SECAȘ

TIPOGRAFIA EPARHIALĂ
S I B I U

Biblioteca Mitropolitană Sibiu